

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MÜNECCİMBAŞI MEHMET ÇELEBİ'NİN
“*USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM*”ADLI ESERİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Selma ÇELEN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS

Nevşehir
Eylül,2022

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MÜNECCİMBAŞI MEHMET ÇELEBİ'NİN
“USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Selma ÇELEN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS

Nevşehir
Eylül, 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Selma ÇELEN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Müneccimbaşı Mehmet Çelebi'nin “*Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem*” adlı eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Selma ÇELEN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS

..... Ana Bilim Dalı Başkanı
Unvanı Adı SOYADI, İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

..... danışmanlığında tarafından hazırlanan “.....” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman :.....

Üye :.....

Üye :.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun /..... / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

.....
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Ders dönemim boyunca benden her konuda yardımını esirgemeyip bana rehberlik eden, tez konumu seçmemde ve oluŐması safhasında engin bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Rümeyya KARS'a, Nevşehir HBV Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı'nda üzerimde emeiği bulunan hocalarıma, Milli Kütüphane alıŐanlarına, Nevşehir HBV Üniversitesi ile Aksaray Üniversitesi Kütüphanesi çalıŐanlarına, ayrıca hayır dualarını benden hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer anne ve babama, yüksek lisans yaptığım süreç boyunca beni yüreklendiren ve maddi-manevi her türlü desteğini benden esirgemeyen, değerli kocam İsmail Mekselina ÇELEN'e, varlıkları sayesinde daha disiplinli çalıŐmama vesile olan ocuklarım Yakup ÇELEN ve Amine Sare ÇELEN'e, teŐekkürü borç bilirim.

MÜNECCİMBAŞI MEHMET ÇELEBİ’NİN “USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Selma ÇELEN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih

Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS

ÖZET

Herhangi bir basma âletiyle basılmamış, özel mürekkep ve kalemle çoğu defâ özel olarak işlenmiş kâğıtlara yazılarak meydana getirilen, ilmî, fennî ve edebî eserlere yazma eser adı verilmektedir. Bu türden eserlerin seçkin örneklerinin Osmanlılar devrinde de ortaya konulduğu tespit edilebilmektedir. Nitekim arşiv ve kütüphanelerde basma kitapların yanı sıra el yazması eserlerin tasnif edildiği ve îtinâ ile korunduğu bölümler bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusu, Müneccimbaşı Mehmed Çelebi’nin yazmış olduğu Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 890/1 arşiv numarası ile kayıtlı bir yazma eserden oluşmaktadır. Bu eser, bir astronomi ve astroloji bilimi kitabıdır. Tarihî süreçte neredeyse tüm uygarlıkların gökyüzü ve gök cisimleri ile ilgilendikleri bilinmektedir. Osmanlılar döneminde müneccimbaşılık kurumu adı altında bu ilmi icra eden ulemalar bulunmaktaydı. Müneccimbaşı olarak kurumu idare eden kişinin riyazet ilmi, takvim, horoskop okuyabilme, astrolojik ve astronomik ilimler hakkında bilgi sahibi olma zorunluluğu bulunmaktaydı. Üstlendikleri göreve binaen toplumsal hayatta önem arz eden müneccimler, Osmanlı devlet teşkilatı içinde oldukça etkili roller üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti’nde otuz yedi müneccimbaşı görev yapmıştır. Bunlar arasında yer alan Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, çeşitli dillerde yazılmış kaynak eserlerden faydalanarak hazırladığı bu eserinde Osmanlı Devleti’nde ahkâm takvimi hazırlarken nasıl bir usûl izlenmesi gerektiğini ele almıştır. Ayrıca gezegen ve yıldızların konumlarının toplumdaki kişi ve olaylara nasıl etki ettiğini de müellif, ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, sözleri geniş yankı bulan ve yaptığı ahkâm takvimlerinde, belirtmiş olduğu hususlarda, isabetli görüşler ortaya koyan müneccimbaşılardan birisidir. Mehmet Çelebi, yalnız takvim hazırlamakla kalmamış ayrıca astronomi ve astroloji alanında yazdığı eserlerle de uzun yıllar birçok çalışmaya kaynaklık etmiştir. Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eser de önemli bir kaynak eser hüviyetindedir. Bu eserdeki verilerden hareketle Osmanlılar devrinde görev yapmış bir müneccimbaşının faaliyetlerinden yola çıkılarak devletin astronomi ve astrolojiye bakış açısı da çalışma kapsamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yazma Eser, Müneccimbaşı, Müellif, Astronomi, Astroloji

**TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF “USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ
ÂLEM” WRITTEN BY MUNECCIMBAŞI MEHMET CELEBI**

Selma ÇELEN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department
of History, M. Sc. Thesis, September 2022**

Supervisor: Dr. Lecturer Member of Rûmeysa Kars

ABSTRACT

Scientific, scholarly or literary works which are not printed by any printing tool and which are created by writing on processed papers in a particular way — often with special ink and pen are called manuscripts. It can be observed that outstanding examples of such works have also been created during the Ottoman Empire era. Hence, there are sections in archives and libraries where manuscripts are classified and protected with specific care along with printed books. The subject of this study consists of a manuscript registered with the archive number "06 Mil Yz A 890/1" in the National Library of Turkey named "Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem" written by Chief Astrologer Mehmed Çelebi. This work is an astronomy and astrology science book. Almost all civilizations have been interested in the sky and celestial bodies looking at the history. There were scholars who practiced this science under the name of the institution of chief astrologers during the Ottoman Empire period. A chief astrologer; the person who managed the institution had to be able to read the science of asceticism, the calendar, horoscope and to have knowledge of astrological and astronomical sciences. The astrologers were given high ranking roles in the organization of Ottoman state because of their importance in the social life due to the responsibilities they had been taking. Thirty-seven chief astrologers in total had served in the Ottoman Empire. Chief Magistrate Mehmed Çelebi as one them discussed the methods that should be followed while preparing the "ahkâm calendar" in the Ottoman Empire in this work which he prepared by researching sources written in various languages. The author has also explained in detail how the positions of planets and stars affect people and events in society. Chief astrologer Mehmed Çelebi is one of the chief astrologers whose works found wide repercussions and who put forward accurate views on the issues he had stated in the judicial calendars he made. Mehmet Çelebi has not only prepared a calendar but also became a trusted source of many studies for many following years with his works in the field of astronomy and astrology. The work called "Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem" is also an important source work. The viewpoint of the state on astronomy and astrology based on the data in this work will be tried to be evaluated within the scope of the study based on the activities of a chief astrologer who served in the Ottoman Empire period.

Keywords: Manuscript, Chief Astrologer, Author, Astronomy, Astrology

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı geçen eser
b : Baskı
C : Cilt
ev : Çeviren
DİA : Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.z. : Hazreti
s : Sayfa
S : Sayı
v. : varak
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve Diğerleri

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
I.Konunun Takdimi, Amacı, Önemi ve Sınırlandırılması	1
II. Araştırmanın Yöntemi ve Karşılaşılan Problemler.....	2
III. Kaynak Değerlendirme.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHİ BOYUTUYLA MÜNECCİMBAŞILIK KURUMU

1.1. “Müneccimbaşılık” Kavramı.....	7
1.2.Müneccimbaşılık Kurumunun Tarihsel Süreci.....	8
1.2.1. İslamiyet Öncesi Toplumlarda Müneccimlik Geleneği	8
1.2.2. İslamî Dönemde Müneccimlik Geleneği	12
1.2.2.1 Osmanlılarda Müneccimlik Geleneği ve Kurumsallaşma Süreci.....	15
1.2.2.1.1. Müneccimbaşılıkların Yetiştirilmesi, Tayin ve Terfi Durumları.....	17
1.2.2.1.2. Müneccimbaşılıkların Görevleri	19
1.2.2.1.3. Maaşları ve Gelir Kaynakları.....	20
1.2.2.1.4. Osmanlı Devleti’nde Görev Yapan Müneccimbaşılıklar	21

1.2.2.1.5. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Hayatı.....	27
1.2.2.1.5.1 Yürüttüğü Görevler	28
1.2.2.1.5.2. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Gelir Durumu.....	30
1.2.2.1.5.3. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Eserleri.....	30
1.2.2.1.6. Müneccimbaşılık Kurumunun Son Bulması.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

MÜNECCİMBAŞI MEHMED ÇELEBİ'NİN “USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİNİN İÇERİK VE DEĞERLENDİRMESİ

2.1.Eserin Şekil Özellikleri.....	32
2.2. İçerik ve Değerlendirmesi	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU

3.1.Eserin Transkripsiyonu.....	59
SONUÇ.....	151
KAYNAKÇA	154
TIPKIBASIM	159
EKLER.....	189

GİRİŞ

I.Konunun Takdimi, Amacı, Önemi ve Sınırlandırılması

Bu çalışmanın konusunu Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin yazmış olduğu Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eser oluşturmaktadır. Matbaanın yaygın olmadığı dönemlerde el yazması eserlerin önem arz ettiği aşikârdır. Bir yazma eser formunda hazırlanan Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eser, zaman içerisinde çoğaltılmak ve bu suretle istifadeye sunulmak istenmiş olacak ki esere ilişkin yapılan incelemede eserin beş nüshasının olduğu ve farklı kütüphanelerde muhafaza edildiği ve hatta bir nüshasının transkript edilmek suretiyle tez olarak çalışıldığı saptanmıştır. İstinsah denilen bu çoğaltma işlemi, bir metni kopya etme, suretini çıkarma anlamına gelmektedir.(Bozkurt&Kaya, 2001:493) Bu görevi ifa eden kişiye ise müstensih denilmekteydi. Günümüzde bu nüshalar üzerinde çalışan araştırmacıdan beklenen ise metnin içerik değerlendirmesinin yanısıra esasen kopya edilmiş nüshaların incelenerek eserin orijinal nüshasına en yakın olanının ortaya konulmasıdır.

Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 890/1 arşiv numarası ile kayıtlı olan yazma eser ve Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlı olan nüshası bu çalışmada konu olarak ele alınmıştır. Eserin diğer nüshaları farklı şehir kütüphanelerinde bulunmakta olup henüz incelenmemiştir. Diğer nüshalar temin edilememiş ve çalışma kapsamında ele alınamamıştır. Yazma eserlerin tarihi bilgi kaynağı olması hususundaki önemi yadsınamaz. Dolayısıyla hem çevirisi yapılan hem de içerik bazında değerlendirilecek olan bu nüsha, Osmanlı Devleti'nde ahkâm takvimi

hazırlama süreci ve müneccimbaşların bu konudaki vazifelerinin saptanması hususunda önemli bilgiye haiz olduğundan bu konuda çalışmak isteyenlere yol gösterici mahiyettedir.

Osmanlı Devleti'nde müneccimbaşlar, çoğu padişahın yapacakları seferleri, alacakları kararları danıştıkları kimseler olarak önem arz etmekteydiler. Müneccimbaşlar, *ilm-i nücûm* sayesinde yapılacak işlerin eşref saatlerini tayin etmekteydiler. Yani gezegen ve yıldızların buldukları konumların toplumdaki kişi ve olaylara nasıl etki ettiğini saptamakla görevliydi.

Mehmed Çelebi, sözleri geniş yankı bulan ve yaptığı ahkâm takvimlerinde, belirtmiş olduğu hususlarda, isabetli görüşler ortaya koyan müneccimbaşlardan birisidir. Nitekim Sultan I. Ahmed ve II. Osman'ın öleceği yılları yıldızların hareketine bakarak önceden tahmin edebildiği dönemin kaynaklarında mahfuzdur.(Aydüz, 1993:170; Naima, 1968:1125)

Kaleme aldığı *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem* adlı eseri de bir ahkâm kitabıdır. On yedinci yüzyılda bir Muvakkithane'de hazırlamış olduğu takvimler sayesinde farkedilen ve sonrasında müneccimbaşılığa atanan Mehmed Çelebi, Sultan III. Mehmed ve Sultan IV. Murad dönemlerinde müneccimbaşılık vazifesini ifa etmiştir.(Aydüz, 1993:144) Bahsi geçen eserde ahkâm takvimi yazma usulleri konu edinilmiştir. Burçların, yıldızların ve gezegenlerin insanların gündelik hayatına etkileri eserde ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

II. Araştırmanın Yöntemi ve Karşılaşılan Problemler

Çalışma ilk olarak kaynak tespitine yönelik olmuştur. Aynı konu başlığıyla transkript edilmek suretiyle hazırlanan tezin bilgilendirme kısmında eserin diğer nüshalarının henüz çalışılmadığı saptanmış ve öncelikle Milli Kütüphane'den bir diğer nüsha temin edilmiştir. Öncelikle eser ve yazarı hakkında kaynak taraması yapılarak çalışmanın teorik kısmı oluşturulmaya çalışılmıştır. Daha sonra ilgili nüshanın günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır.

Metin çevirisinde takip edilen çeviri yönteminde ise metnin bugünkü alfabeyle aktarılmasında belgelerin daha rahat anlaşılabilmesi için transkripsiyon usulü benimsenmiştir. Transkripsiyon ya da çeviri yazı konuşmadaki sesleri onları sonradan tekrar üretebilmek için özel yazılı sembollerle kaydetmektir. Başka bir ifadeyle bir alfabede yer alan harflerin bazı özel işaretler ilavesiyle başka bir alfabenin karakterlerine çevrilmesidir.(Vardar,2007:196;Durmuş,2012:306) Tanskripsiyon usulünde her harfe karşılık bir harf kullanılmaktadır. Buradan hareketle transkripsiyon alfabesine ilişkin tablo esas alınarak ilgili nüsha üzerinde çeviri çalışması gerçekleştirilmiştir.

ا	a, ā	ك	ş
ا	a, e, ı, i, u, ü	خ	ž, đ
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ث	ç
ث	ş	س	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
ح	h	گ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

Ayrıca orijinal metne ait sayfa ve belge numaraları, köşeli parantez içinde ve koyu olarak “[8b] ve [24a]” örneklerinde olduğu şekilde yazılmıştır. Metinde geçen rakamsal ifadeler, rakamla yazılmışsa rakamla, yazıyla yazılmışsa yazıyla belirtilmiştir.

Ahkâm takvimi hazırlarken nasıl bir usûl izlenmesi gerektiğinin konu edinildiği, Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı yazma eserin iki farklı nüshasının incelenmesi ve

içeriklerinin karşılaştırılmasında izlenen yöntem ise şu şekilde gerçekleşecektir. Eserin mevcut nüshalarından Milli Kütüphane’de bulunan 06 Mil Yz A 890/1 arşiv nolu nüsha tarafımızca yapılan bu çalışma kapsamında ele alınmış ve metin öncelikle transkript edilmiş ve sonrasında içerik değerlendirmesine gidilmiştir. Diğer nüsha ise Edebiyat alanında bir yüksek lisans tezi olarak daha önce çalışılmış olan Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde bulunan 19 Hk 3014 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshadır. Bu çalışma incelendiğinde çalışmanın çeviri ve metin dil incelemesine yönelik bir içeriğe sahip olduğu saptanmıştır.

Dolayısıyla ilgili nüshasının transkribi ve değerlendirmesine ek olarak mevcut iki nüsha arasında konu içeriği bazında mukayese yapılarak, nüshalar arası ortak noktalar ve farklılıklar belirlenmek istenmiş ve bu düzlemde elimizde bulunan nüshanın varsa eksik noktaları ya da farklı hususları ön plana çıkarılmak istenmiştir. Nüshaların kıyası yapılırken numaralandırmada şu yol izlenecektir.

06 Mil Yz A 890/1 arşiv numaralı nüsha **A**,

19 Hk 3014 arşiv numaralı nüsha ise **B** harfiyle kodlanmıştır.

Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşacaktır. Giriş kısmında konu içeriği, araştırma yöntemi, karşılaşılan problemler, çalışmanın amacı, önemi ve bu çalışma hakkında yazılan temel kaynakların kısaca değerlendirmesi yapılacaktır. Birinci bölümde münecimbaşılık kavramı ve bu kurumun tarihsel süreci ele alınacaktır. Burada tarihî süreçte de var olan bir yapının Osmanlı Devleti’ndeki kurumsallaşma sürecine dikkat çekilmek istenmiştir. Ayrıca Münecimbaşı Mehmed Çelebi’nin hayatı, ulaşabilen kaynaklar çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır. Ardından yazmış olduğu eserler sıralanacaktır. Ancak eserlerinin içeriğine ilişkin yapılan araştırmada bu doğrultudaki bilginin oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. İkinci bölümde Mehmed Çelebi’nin Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eseri hakkında bilgi verilerek, daha önce yüksek lisans tezi olarak çalışılmış farklı bir nüshası ile üzerinde çalışılan nüshanın kıyasına da bu bölümde yer verilecektir. Üçüncü bölüm Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eserin Transkripsiyonu başlığı ile ele alınacaktır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirmeye yer verilecektir.

Bu çalışmada karşılaşılan problemlerden birisi bazı sayfalarda yıpranan kısımların okunmasında yaşanan güçlütür. Ayrıca telaffuzdaki hatalardan ötürü anlam yanlışlığı noktasında da bir kaygı taşınmaktadır. Okunma güçlüğü yaşanan kelime ve kavramlar metin içerisinde (?) şeklinde gösterilmiş ve orijinal hali de çeviri kısmında verilerek okuyucunun takdirine de olanak sağlanarak bu şüphe aşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Astronomi-astrolojiye ilişkin kelime ve kavramlar hatta bazı Arap harfleriyle temsil edilen sembollerin ne ifade ettiğini tam anlamıyla saptamaya çalışmak da yaşanan başka bir güçlütür. İlgili kaynaklar taranarak ve sözlük yardımıyla bu güçlük aşılmaya çalışılmıştır.

III. Kaynak Değerlendirme

Osmanlı Devleti'nde bilimsel çalışmaların ne oranda yürütüldüğü ve tam olarak bu tür çalışmaların ne zaman başladığına yönelik meraktan hareketle yola çıktığımız bu çalışmanın tercih edilmesinde ve astronomi-astroloji konulu bir çalışma olması hasebiyle fikir veren Selim Önler'in yazmış olduğu “ Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem (Metin, dil incelemesi, dizin)” adlı yüksek lisans tezi önemli bir yol gösterici olmuştur. Buradan hareketle bir bilim olarak astronomi-astroloji çalışmalarının karşılık bulduğu müneccimbaşılık kurumunun işleyişi merakımızı celbeden bir diğer husustur. Müneccimbaşılık kurumunun, bu görevi icra edenlerin ve bu alanda kaleme alınan eserlerin içeriklerinin ne olduğuna yönelik incelemeler sonucu başvuru kaynaklardan Salim Aydüz'ün yazdığı “Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık ve Müneccimbaşılar” adlı yüksek lisans tezi ile yine aynı yazarın “Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık” ve “Osmanlı Astronomi Müesseseleri” adlı makaleleri, İslam Ansiklopedisi'nde yayınlanan “Müneccimbaşılık” maddesi, bu araştırmada başvuru önemli kaynaklardır.

Müneccimbaşılık kurumunu detaylıca ele alan İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın “Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı” adlı eseri de bu çalışmada önemli bir yol gösterici olmuştur. Ayrıca Ekmeleddin İhsanoğlu'nun “Osmanlı Bilim Mirası”, “Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi”, “Osmanlı Uygarlığı” ve “Büyük Cihad'dan Frenk Fodulluğuna” adlı eserleri Osmanlı'nın bilime bakışı ve bilimsel faaliyetler hakkında istifade edilen diğer kaynaklar arasındadır. Fuat Sezgin'in “İslam'da Bilim

ve Teknik” ve Yavuz Unat’ın “İlkçağlardan Günümüze Astronomi Tarihi”, “Tarih Boyunca Türklerde Astronomi”, Aydın Sayılı’nın “Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp” adlı eserleri Astronomi ve astrolojiye ilişkin çalışmaları dönemsel olarak göstermesi hasebiyle önem arz eden kaynaklardır.

Bunun yanında eserin müellifi Müneccimbaşı Mehmed Çelebi’nin hayatının ele alındığı bölüm için, Naima Tarihi ve Bursalı Mehmet Tahir Bey’in “Osmanlı Müellifleri” adlı eserleri döneme kaynaklık eden eserlerden bazılarıdır.

Usûl-i Ahkâm-ı Sâil-i Âlem adlı eserin günümüz Türkçesine çevirisi yapılırken Ferit Devellioğlu’nun “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat” adlı eserinden büyük oranda istifade edilmiştir. Mehmet Zeki Pakalın’ın Osmanlı Deyimler ve Terimler Sözlüğü kavram ve tarihî olarak müneccimliğin ne olduğunu kavramamıza büyük oranda katkı sağlamıştır.

Eserin astronomi-astroloji bilimi uyarınca değerlendirmesi kısmında astronomi ile ilgili bilgilerin, Osmanlı Devleti’nde uygulanan yöntemlerin bir örneğini teşkil etmesi hasebiyle Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın “Marifetname” adlı eserinden yararlanılmıştır. Ayrıca Yavuz Unat’ın “Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi” adlı eseri de bu çalışmaya büyük oranda katkı sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHÎ BOYUTUYLA MÜNECCİMBAŞILIK KURUMU

1.1. “Müneccimbaşılık” Kavramı

“*Müneccim*” kavramı köken itibariyle Arapça ‘yıldız’ anlamına karşılık gelen “*necm*” sözcüğünden türemiştir. Sözlük anlamıyla, yıldızların hareket ve vaziyetlerinden hüküm çıkaran astroloji ile uğraşan kimse, anlamına karşılık gelmektedir. (Devellioğlu, 1993:727)

“*Müneccimbaşılık*” ise Osmanlılarda saray memurlarından olup, yıldız ilmiyle uğraşan, astronomi ve astrolojiyle ilgili hususlarda çıkarımda bulunan müneccimlerin başı olan kişilere verilen bir sandır.(Devellioğlu, 1993:730; Pakalın, 1983:618)

Müneccimlerin çalışma alanı olarak belirtebileceğimiz gökyüzündeki gezegenler, yıldızlar ve diğer tüm gök cisimlerine dair olay ve olguları inceleyen bilim dalı olarak tanımlanan “*Astronomi*” ve insan kaderi ve karakteri üzerinde gökyüzündeki cisimlerin yarattığı etkinin yorumlanması demek olan “*Astroloji*” (Dalkırdan, 2019:6) kavramları günümüzde iki ayrı manayı ifade edip işlevleri de birbirinden farklı alanları kapsamaktadır. Fakat bu kavramlar, daha önceki yüzyıllarda genellikle birbirini yerine ve eşanlamlı olarak kullanılmışlardır. Bazı filozoflar astronomiyi matematiğin; astrolojiyi ise tabiat felsefesinin bir dalı olarak vasıflandırmış olsalar

dahi Arapça, Farsça ve Grek dilinde yazılan kaynaklarda bu iki ilim, aynı anlamı ihtiva edecek şekilde kullanılmıştır.(Nasr, 2006:95)

İslam kültürü içerisinde astronomi-astroloji; '*ilm-i nücûm*', '*ilm-i hey'et*' ve '*ilm-i felek*' isimleriyle adlandırılmıştır. Bu ilimle ilgilenen kişi "*müneccim*" olarak adlandırılmıştır. Osmanlılar da müneccim terimini daha önce kurulan Türk-İslam devletlerinde kullanıldığı şekliyle *astronomlar ve astrologları* ifade etmek anlamında kullanmışlardır.(Aydüz, 1995:159; Fehd, 2000:125) Osmanlılar zamanında yıldız ilmi demek olan *ilm-i nücûm* ile uğraşanların sayısı hayli fazladır. Bu ilme dair eser yazarların yanı sıra diğer milletlerde bu ilim hakkında yazılan eserleri tercüme edenler dahi bulunmaktaydı. Bu ilimle genel olarak din ulemaları uğraşırlardı. Müneccimbaşılar da genellikle bu zümreden olurlardı.

1.2.Müneccimbaşılık Kurumunun Tarihsel Süreci

Geleceğe ilişkin kehanette bulunma arzusu Eskiçağlardan beri uygarlıkların her daim ilgisini çekmiştir. Gökyüzü kutsal sayılmış ve gök cisimlerinin insan yaşantısına önemli ölçüde tesir ettiği inancı hâkim olmuştur. Fetih hareketleri sonucu tanışılan farklı kültürlerle etkileşimin bir neticesi olarak İslam Devletleri'nin hâkim olduğu coğrafyalarda ve devlet bürokrasilerinde de yansımaları görülen geleceği merak etme ve edinilen bilgiye göre yaşamı şekillendirme düşüncesi bu suretle etkinlik kazanmaya başlamıştır. Nitekim Astronomi, İslam bilim tarihinde önemli bir yere sahiptir. Osmanlı'da bu ekolden gelen bilim insanlarını müneccimbaşılık kurumu temelinde ele almış ve bu alanda yapılacak olan araştırmaları teşvik dahi etmiştir. Dolayısıyla tarihî süreçte müneccimliğin geçirdiği evre bu kısımda ele alınacaktır.

1.2.1. İslamiyet Öncesi Topumlarda Müneccimlik Geleneği

Geleceği bilmek ve yaşantısını bu minvalde şekillendirmeyi istemek, oluşabilecek tehlikeleri önlemek ya da fırsatları değerlendirebilmek insanoğlu için cezbedici hususlardır. Gökyüzünün muazzam derinliklerinde aranan bu bilgiler, genellikle tesadüfen edinilmiştir. En ilkel çağlarda bile gökyüzüne bir ululuk atfedilmiş kimi zaman güneş, kimi zaman ay ve yıldızlar hayranlık uyandırmış hatta gök cisimlerine tanrılık dahi atfedilmiştir. Yıldızların insanları ve olayları etkiledikleri düşünülmüş,

yine onlar sayesinde gaybden haber alınacağına inanılmıştır. Tek tanrılı dinlerin bu konudaki net tavrına rağmen bu merak bu inançlarda da terkedilmemiş tam aksine daha da gelişmiştir. (Nasr, 2006:131)

Yıldız ilmiyle uğraşanlara, tarihî süreçte farklı topluluklarda her daim önem verildiği bilinmektedir. Mezopotamya'da doğan astronomi-astroloji, eski Mısır, Grek, Roma ve Uzakdoğu ülkelerinin katkılarıyla zenginleşmiştir. (Sezgin, 2008:3-4) Kutsal metinler ve günümüzde ortaya çıkarılan arkeolojik eserler eski çağlarda insanların güneş ve yıldızları tanrı olarak kabul ettiklerini bildirir mahiyettedir. Güneşin ve yıldızların, insanlığın her türlü ihtiyacını karşılayan bir güce sahip olduğuna ve gelecekte yaşanacak olaylara dair bir yol gösterici olduğuna inanmışlardır. Nitekim güneş tanrısı adına piramitler, zigguratlar şeklinde tapınaklar inşa etmişlerdir.

Musevi tarihçilerinin Hz. Âdem'le başlattıkları astroloji, ilk başta vahiy yoluyla Hz. Âdem'e öğretilmiş ve Hz. Âdem de astrolojiyi gönderildiği topluma öğretmiştir. Daha sonra gelen peygamberlerden Hz. İbrahim, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan günümüzde Irak, Kuzeydoğu Suriye, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Güneybatı İran toprakları içinde kalan, birçok medeniyetin beşiği olan Mezopotamya bölgesinde öğrendiği astrolojiyi Mısır toplumuna öğretmiştir. Mısır'ın ünlü Amon tapınağının rahipleri, Nil nehrinin taşıdığı günlerde görülen Sotis Yıldızının (seher yıldızı) görüldüğü dönem ile bu doğa olayı arasında bir bağ kurmuş ve bu günü kutsal kabul etmişlerdir. (Kaya, 2019:2312; Mert,2022:2)

Mezopotamya'da Sümerler döneminde başladığı düşünülen astroloji, yine aynı coğrafyada kurulan Sümer ve Akad topraklarını da kapsayan bugünkü Irak'ın el-Hilla kasabasında yer alan ve adını aldığı kent etrafında kurulan Babil uygarlığı döneminde gelişerek devam etmiştir. Bu dönemde kabul gören inanişaya göre yeryüzünde gerçekleşen olayların gökyüzü ile bağlantısı olduğuna inanılıyor ve olaylara etki eden yıldızın parlaklığı iyi veya kötünün belirleyicisi oluyordu. Gökteki en parlak cisim olan Ay ve konumları, bu topluluklar nezdinde çok önem arz ediyordu. (Sayılı, 1991:325) Bu dönemden günümüze intikal eden tabletlerdeki veriler bu çağlarda yaşamış insanların astrolojiye ilgilerinin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. *Enuma Anu Enlil* (MÖ.1700) isimli antik Babil tabletinde

Venus döngüsünün etkilerinden bahsedilmektedir. VII. yüzyıla ait olduğu düşünülen bir tablette şöyle yazar: “*Ay takviminin on dördüncü günü (gökte) Ay ve Güneş birbirlerine zıt konumlarda olurlarsa Kral birçok haber alacak.*” Bu tablet, Babil Kralı Assurbanipal’e (M.Ö. 668-626) ait kütüphanede bulunmuştur.(Kaya, 2019:2312; Koç, 2004:183)

Mısır ve Mezopotamya bölgelerinde rahiplerin gelecekte haber veren *bârû* adlı bir kâhin sınıfı vardı. Bu kâhinler sayesinde hastalıklardan ve diğer her türlü işlerden haberdar olduğuna inanılırdı.(Sayılı, 1991:413)

Eski Yunan’da astroloji, Mısır’da uzun süre yaşayan Miletli Thales’in güneş tutulmasını önceden tahmin etmesi sayesinde önemli addedilmiştir. Astronomi ve astroloji alanında yazdığı etkili eserlerle *Batlamyus*, yeni bir çığır açmış ve ilk defa dünya merkezli bir evren modeli ortaya koymuştur. Batlamyus’un eserleri daha sonraki yüzyıllarda defalarca farklı dillere çevrilmiş ve birçok çalışmaya kaynaklık etmiştir. Yunan mitolojisinde ilk defa gezegenler eril-dişil olarak cinsiyet ayrımına tabi tutulmuşlardır. Yıldızların insanların kaderleri üzerinde çok büyük etkisinin olduğuna inanılmış ve gündelik hayatta astroloji etkin olarak kullanılmıştır.(Dalkırdan, 2019:15; Sayılı, 1991:394)

Roma’da astroloji siyasette, günlük işlerde ve diğer alanlarda varlığını belirgin bir şekilde göstermektedir. Astrolojik semboller mücevherlerde, duvar süslemelerinde ve o döneme ait paralar üzerinde bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Kâhinlerin her türlü iş için başvuru alan yegâne kişiler olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde Bizans döneminde de astrolojiye önem verilmiş ve kâhinler aracılığıyla olaylar önceden tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bizanslılar, şehrin sembolü olan Ay’ın ışığı sönmedikçe şehre zarar gelmeyeceğine inanmışlardır. İstanbul fethedilmeden önce gerçekleşen tutulma ve görülen kuyruklu yıldız, Bizanslılar tarafından bir felaket olarak yorumlanmıştır. Bu olaydan kısa bir süre sonra Fatih Sultan Mehmet, şehri fethetmiştir. (Dalkırdan, 2019:16)

Asya kültüründe de bilhassa Hindistan’da astrolojinin yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Günlük hayatta yapılacak her türlü iş için astroloji başvurulacak

yegâne yöntem olmuştur. Gökyüzüne ilişkin yapmış oldukları gözlemler ile çok sayıda kaynak eser ortaya koymuşlardır. Sanskritçe olarak yazılan bu eserlerin daha sonraki yüzyıllarda farklı dillerde çevirisi yapılmıştır. Bu eserlerin en önemlisi olan ve VI. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen *Sind-hind (Sind-hanta)*'in çevirisi, astronomi ve hesap ilmi ile alakalı yepyeni bir etki yaratmıştır. Bir diğer Asya ülkesi olan Çin medeniyetinde de astroloji ilmi yoğun ilgi görmüş ve oldukça gelişmiştir. Diğer kültürlerle nazaran Çin kültüründe yıldızlar esas alınmıştır. Uzun yıllar boyunca yapmış oldukları gözlemlere dair kayıtlar sayesinde, güneş lekeleri, yıldız patlamaları ve kuyruklu yıldızlar hakkında yaptıkları çalışmalar ile bilime önemli katkı sağlamışlardır.(Dalkırdan, 2019:17; Kaya, 2017:362; Sayılı, 1991:392)

İran saraylarında müneccimlere yer verilir ve yorumları yönetimde alınan kararlarda etkili olurdu.(Şeşen, 1979:4-5) İran kültüründe astroloji, Atina'dan gördükleri baskıdan kaçan çok sayıda Nastûrî âlimler ve felsefecilere ev sahipliği yapmalarının etkisiyle bir hayli gelişmiştir. Nitekim 529 yılında Justinianus, Atina'daki Akademi'yi lağvedince buradaki putperest filozofların çoğu İran'a gidip Husrev Anûşirevân ve veziri Buzurgimih'r'in hizmetine girmişlerdi. I. Şâpûr'un Hûzistan'da kurduğu Cündi-Şâpûr Akademisi, Bizans ve Atinalı ilim adamları ve felsefecilerine bu gerekçeyle kucak açmıştır. Husrev Anûşirevân ve veziri Buzurgimih'r'in ilme gösterdikleri saygı ve ilim adamlarını himaye etme çabaları ile Cündi-Şâpûr Akademisi büyük bir ilim merkezi hüviyetine kavuşmuştur. I. Şâpûr tarafından kurulmuş olan bu akademi, Hellenizmin büyük merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu akademi sayesinde birçok önemli eser, Yunanca ve Sanskritçe'den çevrilerek Farsça astrolojik eserlerin temelini oluşturmuştur. Ayrıca başta Aristo'nun eserleri ve Kelile ve Dimne olmak üzere Yunanca ve Sanskritçe'den Pehlevî diline çok miktarda tercüme yapıldı. Yunanca ve Hintçe'den başlayan bu tercüme faaliyeti Abbâsîlerin başlarındaki tercüme hareketinin gelişmesine büyük yardım etti. Arapça'ya tercüme edilen Hindçe eserlerin çoğu Pehlevî dilini bilen Hind alimler tarafından Arapçayı iyi bilen İranlı alimlerin yardımıyla çevrildi. İranlılar, bu tercümelerde aracı rolünü oynadılar.(Şeşen,1979:4-5).

Bunun yanında Araplar, yaşadıkları coğrafyanın bir gereği olarak yıldızları birer yol işareti olarak kullanmışlardır.(Fehd, 2000:127) Yıldızları kutsal kabul etmişler ve

onları uzun yıllar boyunca gözlemlemişlerdir. Yıldızlar, şiirlerinde en çok kullandıkları temalardan biridir. Yıldızları geçmişte olanları öğrenmek ve gelecekte haber almak için kullanmışlardır. Bu durum İslamiyet'in zuhuruna kadar devam etmiştir.

1.2.2. İslamî Dönemde Müneccimlik Geleneği

İslam peygamberi Hz.Muhammed, yıldızlara dayalı yaşam inancını İslam'ın özüne ters düştüğü için kesin bir şekilde yasaklamıştır¹. Halife Hz. Ömer devrine kadar süren bu yasak, yeni fetihlerin yapılmasıyla kible tayini ve namaz vakitlerinin zamanını belirleme gibi durumları ortaya çıkarmasıyla tekrar gündeme gelmiştir. Halifenin yeni fethedilen yerlere atadığı valilere ibadet vakitlerinin doğru belirlenebilmesi için yıldız ilmini iyi öğrenmelerini tavsiye ettiği görülmektedir. İslam dünyasında yedinci yüzyılda başlayan fetihlerle İslam Coğrafyasının genişlemesi neticesinde yeni kültürlerle tanışılmıştır. Bu kültürlere özgü eserlerden yapılan çeviriler sayesinde ortaya çıkarılan bilgiler sonucunda astroloji-astronomi bir bilim haline dönüştürülmüştür.(Aydüz, 1995:160)

Müslüman bilim adamları yıldızlar ve gezegenlerin gözlemlenmesi, gezegen hareketlerinin hesaplanması ve astronomi-astroloji aletlerinin icadı ve kullanımı noktasında önemli katkı sağlamışlardır.(Nasr, 2006:95) Netice itibariyle bu bilim sayesinde takvimler hazırlanmış, yıllıklar düzenlenmiş, kiblenin yönü tayin edilebilmiştir.

Emeviler döneminde (661-750) müneccimlerin sarayda görev aldığı bilinmektedir. Emeviler döneminin ünlü müneccimi *Tufeyl Rumi*, "*İslam milletinin, büyük kıranın süresi kadar, yani 960 sene devam edeceğini, bu milletin başlangıcında olduğu gibi kıran tekrar akrep burcuna dönüp, gezegenlerin konumları değişince, ümmetin*

¹ Ku'an gayb bilgisini yalnızca Allah'a has kılar. Müslümanları bu tarz tuzaklara düşmemek konusunda uyarır: "*De ki: "Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler."* Kuran-ı Kerim, Diyanet Meali, "Neml Suresi", 65. Ayet, Cüz: 19, s.421. Başka bir ayet-i kerimede; "*Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz."* Kuran-ı Kerim, Diyanet Meali, "Maide Suresi", 90. Ayet, Cüz: 6, s.132.

işlerinin bozulacağını veya tahminlerin aksine her şeyin yeniden başlayacağı” fikrini ileri sürmüştür. (Kaya, 2019:2314)

Abbasiler döneminde de (750-1258) müneccimler sarayda görev almıştır. Önemli olaylar hakkında müneccimler, görüşlerine başvurulmuş kişiler olmuştur. Bu dönemin en ünlü saray müneccimi *Ebu Sehl b. Nevbaht*, halife ile birlikte hacca gitmiş ve Bağdat şehrinin kuruluşunda astronomik hesapları yapmıştır. Astronomik faaliyetlerinde geliştiği bu dönemde Bağdat ve Şam’da ilk rasathaneler kurulmuştur.

İlk defa Aristo felsefesi ve Batlamyus astronomisi Yunan dilinden Arapça olarak tercüme edilmiş ve İslam dünyasında yayılmaya başlamıştır. Yapılan gözlemler sonucunda ay ve güneş tutulmalarının yılın hangi zamanlarında gerçekleşeceği önceden tahmin edilmiştir. Hac mevsiminin tespiti, Ramazan ayının ne zaman başladığı ve bayramlar yine bu gözlemler sayesinde belirlenebilmiştir.

Türkler, İslam dinini kabulden önce dahi tek bir tanrının varlığına inanmışlar ve dolayısıyla eşi benzeri olmayan ve sonsuz göğün ruhu olarak tanımladıkları Göktanrı’ya olan inanç gereği gök, güneş, ay ve yıldızlar, her zaman önemli ve kutsal sayılmıştır. Türkler, isimlerinde ve kullandıkları bayraklarda gökyüzüne ait bir sembolü mutlaka kullanmışlardır. Güneş ve Ay, zamanı belirlemede birer işaret olarak kullanılmıştır. Astroloji, Türklerde önceleri farklı bir yapı olarak karşımıza çıkar. Bu yapıya göre her yıla bir hayvan adı verilmiştir². Bu hayvanların tabiatları o yıllarda olacak olaylara ve doğacak insanlara sirayet ederek olabilecekler tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Dîvânü Lugâti’t-Türk’te bu geleneğin oluşmasındaki bahsi Kâşgarlı Mahmûd şöyle anlatmaktadır;

²“ 12 Hayvanlı Türk Takvimi’ne göre bir gün 12 çağ, her çağ da 8 kehten oluşmaktadır. Göktürkler dönemine kadar ay yılı esas alındığından bu takvime göre bir ay bazen 30, bazen de 29 gün çekmektedir. 12 ayın yani 354 günün bir yılı oluşturduğu bu takvimde her bir yıl, bir hayvan adıyla anılmaktadır ve bu hayvanların sayısı da 12’dir. *Divan-ı Lügati’t-Türk’e göre söz konusu hayvanların adları sırasıyla şu şekildedir: 1. Sıçan, 2. Öküz, 3. Pars, 4. Tavşan, 5. Timsah, 6. Yılan, 7. At, 8. Koyun, 9. Maymun, 10. Tavuk, 11. Köpek ve 12. Domuz.*” Detaylı bilgi için bkz. Şeref Boyraz, “12 Hayvanlı Türk Takvimi ve Kehanet”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3, 2010, s.148-167.

“Onların [Türklerin] hakanlarından birisi birkaç yıl önce geçen bir savaşı öğrenmek ister. Savaşın geçtiği yılı şaşırırlar. O, kavmiyle meşveret eder ve şöyle der: “Biz bunda şaşırırdysak bizden sonrakiler de tarihi şaşırırlar. Biz şimdi 12 ay ve 12 burcu dikkate alarak 12 yılı adlandıralım ki onların dönmesiyle tarih hesaplansın ve ebedî bir hatıra olsun.” “Nasıl uygun görürseniz.” derler. Hakan avlanmaya çıkar. Yabani hayvanların İla Vadisi’ne -ki o büyük bir sudur- sıkıştırılmasını emreder. Avlanırlar ve yabani hayvanları suya doğru zorlarlar. Yabani hayvanlardan 12’si suyu geçer. Hakan geçenlerden her birinin adını bir yıla verir.”(Kâşgarlı Mahmûd, 1074:172-173)

Türkler, uzun yıllar kullandıkları 12 Hayvanlı Türk Takvimini, İslam Dini’ni kabul ettikten sonra ikinci plana atmışlardır. Türkler, kurdukları yeni devletlerin saraylarında müneccimler bulundurmışlar ve çeşitli takvimler oluşturmuşlardır. Bu müneccimlerden en ünlüsü Ömer Hayyam’dır. Selçuklu Sultanı Melikşâh (1052-1092)’ın isteğiyle İsfahan’da bir gözlemevi kurulmuştur. Ömer Hayyam’ın başkanlığında kurulan bu gözlemevinde yapılan ölçümler sayesinde hazırlanan zîc ve Sultan Celâleddin Melikşâh adına hazırlanan takvim (Celâli Takvim) uzun yıllar kullanılmıştır.(Unat, 2006:852)

Timurlular döneminde yazılan eserlerde Timur’u “hazreti sâhipkıran” olarak vasıflandırdıkları göze çarpar. Sâhipkıran ifadesi müneccimlerin kutlu bir vakitte doğanları belirtmek için kullandıkları bir sıfattır. Müneccimler bu kutlu vakitte yani “Müşteri ile (Jüpiter) Zühre’nin (Venüs / Çoban yıldızı) bir burçta toplandığı esnada doğmuş olan” hükümdarların talihli, uğurlu ve daima galip geldiklerine inanmışlardır.(Alan, 2019:443-444)

Selçuklu Döneminde saraylarda bulundurulan müneccimlere dair: *“Kaynaklar, Selçuklu saraylarında, pek çok müneccimin istihdam edildiğini kaydeder. Bunlar arasında, Sultan II. Kılıç Arslan devrinde Hubeyş el-Tiflisî, Sultan I. Alaeddin Keykubad devrinde Müneccime Bibi, Kerimuddin el-Aksarayî tarafından Musâmeret el-Ahbâr’da ve İbn Bibi’de zikredilen Esiruddin Müneccim ve Ahmed el-Eflakî’nin Menâkib el-ârifîn’inde geçen Bahauddin Şang-i Müneccim anılabilir.”(Fazlıoğlu,2001:152-168)* Ayrıca İhsan Fazlıoğlu, Tarih boyunca

astrolojinin askeri ve siyasi bir disiplin olarak sultanların ve komutanların dikkate aldığı bir alan olduğunu vurgulamaktadır. Buradan hareketle de astrolojinin bir askeri ve istihbarat bilimi olarak incelenmesi gerektiğini söylemektedir. (Fazlıoğlu,2001:152)

Görüldüğü üzere Selçuklu saraylarında müneccimlere yer verilmiş ve Sultanlar, bu müneccimler sayesinde geleceği öğrenebilmişler, aldıkları kararlarda bu bilgiler doğrultusunda hareket etmişlerdir. Devam eden yüzyıllarda kurulan devletlerde bu ilme olan ilgi ve merak katlanarak artmış yapılan ilmi rasatlar sayesinde astronomi-astroloji ile ilgili birçok kıymetli eser ortaya konulmuştur. Selçuklular zamanındaki imar faaliyetleri üzerine yapılan çalışmalarda rastlanan rasat kuyuları bu gözlemlerin daha önceki dönemlerde de yapıldığını kanıtlar niteliktedir.(Aydüz, 1993:14; Kaya, 2019:2315; Sezgin, 2008:20) Nitekim bu gelenek daha sonra Osmanlı Devleti'nde de uygulanmış ve bir müessese olarak varlığını sürdürmüştür.

1.2.2.1 Osmanlılarda Müneccimlik Geleneği ve Kurumsallaşma Süreci

Osmanlı Devleti'nde müneccimliğin önemli bir konuma yükselmesi, Selçuklu döneminde Anadolu şehirlerinde daha önce oluşturulmuş olan ilmî gelenek ile dönemin en önemli ilim ve kültür merkezleri sayılan *Mısır, Suriye, İran ve Türkistan*'dan gelen âlimler³ sayesinde gerçekleşmiştir.(İhsanoğlu, 1996:21)

Müneccimbaşılık, on beşinci yüzyıl sonları ve on altıncı yüzyıl başlarında Osmanlı'da varlığı bilinen bir yapı olmasına rağmen kurulduğu tarih, tam olarak tespit edilememiştir. Müneccimbaşılık, on altıncı asrın ortalarına doğru devletin takvim, devlet adamlarının zayıf ihtiyacının karşılanması, müneccim ve muvakkitlerin idaresine olan ihtiyaç nedeniyle bir kurum haline getirilmiştir. (Aydüz, 2006:167)

³ Osmanlı Dönemi ilmi geleneğinin oluşum sürecini anlamak adına detaylı bilgi için bkz. İhsan Fazlıoğlu, "Osmanlı Felsefe Biliminin Arkaplanı: Semerkand Matematik-Astronomi Okulu", *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2003, Sayı 14, s.1-66.

Nitekim Müneccimler, takvim hazırlamak, ibadetlerin zamanını belirlemek, *zîc*⁴ hazırlamak başta olmak üzere geleceğe dair gerçekleşmesi muhtemel her türlü olayda padişahlar için önemli birer danışman vazifesini yürütmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık, '*sermüneccim*', '*sermünecciman-ı hassa*', '*reisü'l-müneccimin*', şeklinde ifade edilmiştir.(Aydüz,2006:2)

Klasik dönemde Müneccimbaşılık müessesesi sayesinde kültürel çalışmalarda artış görülmüş ve çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Nitekim bu dönem çok önemli bilgilerin yetiştiği düşünsel etkinliğin her alanda aktif olduğu bir *Altın Çağ*'dır.(İhsanoğlu, 2009:321-323;Demir,1999:399-400)

Osmanlı Sultanları, genel olarak müneccimlerin fikirlerine önem vermişler ve yapacakları her işte onların yorumlarını dikkate almışlardır. "*Eşref saat*" yani hayırlı bir vakte isabet etme, demek olan bir zaman diliminde yapılan işlerin, daha güzel sonuçlanacağına inanmışlardır. Öyleki has ahır atlarının çayıra çıkarılmasından, ziyafet saatinin başlangıcına kadar her türlü olayın müneccimbaşı tarafından bir eşref saat tayinine göre belirlendiği bilinmektedir. (Uzunçarşılı, 2014:356) Mesela Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethine karar verdiğiğinde son hücum için hareket etme saatini müneccimlerin belirlemiş olduğu bir eşref saate göre düzenlemiştir.

Osmanlılar, karşılaştıkları yeni kültürlerin etkisiyle en iyi gözlem yapılabilecek yüksek ve havasının yıl boyunca açık olduğu yerlerde rasathane/*gözlemevi* denilen kurumları oluşturmuşlar ve burada yıldızların hareketlerini daha net gözlemeleme imkânına sahip olarak hazırladıkları zîciler sayesinde yapılan hesaplamalarda daha isabetli tahminlerde bulunmuşlardır. 9. ve 15. yüzyıllar arasında astronomi bilimine teorik ve pratik olarak önemli eserler bırakmışlardır. 15. yüzyılın en ünlü astronomi âlimi olan *Uluğ Bey* (1394-1449)'in Semerkand'da kurduğu gözlemevinde yaptığı rasatlar sayesinde hazırladığı *Uluğ Bey Zîci*, uzun yıllar Doğu ve Batı toplumlarında kullanılmıştır. Bu gözlemevinde çalışan Ali Kuşçu Osmanlı astronomisine de büyük katkı sağlamıştır. (Unat, 2006:853) *Uluğ Bey*'in Semerkant'ta kurduğu rasathanede çalışan *Bursalı Kadı-zade Rumi'nin* talebelerinden olan *Ali Kuşçu'nun* gelişiyile

⁴ Yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için hazırlanmış cetvele *zic* denilmekte iken bundan çıkarılan neticeye *zayıçe* denilmektedir. (Detaylı bilgi için bkz: Develioğlu,1993:1383)

Osmanlı Devleti'nde ilk ilm-i nücûm çalışmaları başlamıştır. Ali Kuşçu, Uluğ Bey Zîc'inde bulunan eksikleri gidermiş ve yaptığı ilmi çalışmalarla dikkat çekmiştir. Akkoyunlu Devleti hükümdarının emriyle barış elçisi olarak Osmanlı Devleti'ne gönderilen Ali Kuşçu, Fatih Sultan Mehmed'in kendisine büyük bir ilgi göstermesi ve Osmanlı topraklarında kalması teklifine duyarsız kalamamıştır. Ayasofya Medresesi'ne müderris olarak tayin edilmiştir. Başta matematik, astronomi ve kelim konuları olmak üzere birçok alanda önemli eserler yazmıştır. Ayrıca Semâniye medreselerinin ders programlarını düzenlemiştir.(Aydın, 1989:409; Dalkırdan, 2019:27) Görüldüğü üzere müessesenin bu temelde oluşturulmasında ve geliştirilmesinde Ali Kuşçu büyük katkı sağlamıştır.

Yine padişahlardan III. Mustafa'nın müneccimlerin yorumlarına oldukça fazla değer verdiği ve yaptığı her işte onlara danıştığı rivayet olunmaktadır. Yaptırdığı caminin yanında yapacağı medrese için müneccimbaşı *Fethiyeli Halil Efendi*'den eşref saat hazırlamasını istemiştir. Yine Osmanlı-Rus savaşının yapılacağı zamanı müneccimlerin belirlediği eşref saate göre ayarlamıştır.

Bunun yanı sıra müneccimlerin yorumlarına önem vermeyen padişahlar da bulunmaktaydı. Sultan I. Abdülhamid, işlerinde müneccimlerin yorumlarını dikkate almamıştır.(Uzunçarşılı, 2014:356; İhsanoğlu, 2013:273) Sultan Abdülhamid'in zayıfca ve eşref saate itibar etmediği, fakat bu köklü geleneği yok saymayarak teşrifat kuralları gereği uygulanmasına izin verdiği de bilinmektedir.

İşlerini müneccimbaşılardan yorumları çerçevesinde yapmayan bir diğer padişah da III. Selimdir. Sultan Selim de tıpkı Sultan Abdülhamid gibi teşrifat kuralları gereği ilm-i nücûmun uygulanmasına karşı çıkmamıştır. (Aydüz, 1995:180) Görüldüğü üzere her iki padişah da örfî bir gelenek olan müneccimbaşılığın bir kurum olarak varlığını kabullenmiş, fakat onların görüşlerini dikkate almamışlardır.

1.2.2.1.1. Müneccimbaşılardan Yetiştirilmesi, Tayin ve Terfi Durumları

Müneccimbaşı, adından da anlaşılacağı üzere bütün müneccimlerin yönetiminden sorumlu kişiydi. Osmanlı geleneği içerisinde çok önemli bir konuma sahip olan müneccimbaşılardan tayinleri titizlikle yapılırdı. Ataması yapılacak kişinin öncelikle

müneccim-i sanilik yapmış olması yani ehliyetli olması şarttı. İlmiye sınıfından olan müneccimbaşılar klasik usul medrese eğitimi aldıktan sonra *ilm-i nücûm*, *ilm-i zayıçe* ve *takvim* yapmayı öğrenmek için bu konularda ehil hocalardan birebir ders alırlardı. Medrese dışında eğitim gördükleri diğer bir önemli merkez muvakkithanelerdi. Kurum içerisinde müneccimbaşılık yapmış birçok kişinin muvakkitlik vazifesini yürüttüğü görülmektedir. Mesela üzerinde çalışılan eserin müellifi Müneccimbaşı Mehmet Çelebi'nin Şehzade Cami muvakkitliği yaparken keşfedildiği bilinmektedir. (Bursalı, 1975:280)

Müneccimbaşların atanmaları genellikle mevcut müneccimbaşının vefatı veya azli gibi nedenlerden dolayı gerçekleşirdi. Müneccimbaşılığa tayin edilecek kişi, hekimbaşı tarafından şeyhülislam arz edilirdi. Şeyhülislam da bir arz ile durumu sadrazama bildirirdi. Tayin edilecek kişinin bilgileri sadrazam aracılığıyla padişaha sunulur ve padişah kararıyla tayin gerçekleşirdi. Kurum içerisinde yapılan terfilerde genellikle hekimbaşı ve müneccimbaşının kişisel tercihleri belirleyici olurdu. Bu tercihler arasında bazen akrabalık, bazen de hoca-talebe ilişkisi ön plana çıkardı. 19. asrın ortasına kadar bu şekilde yapılan tayinlerin daha sonraki dönemde komisyon kararı veya sınav sistemiyle gerçekleştiği görülmektedir.(Aydüz, 1993:41-48)

İlmiye sınıfından olmaları ve tayinleri münasebetiyle paye de alabilen müneccimbaşılar, kendilerine has özel bir elkaba da sahiplerdi. Merasimlerde giydikleri “*örf*” denilen bir başlık ve “*sincefli aba*” denilen özel bir kıyafetleri vardı. (Aydüz, 1995:165,174)

Müneccimbaşına yardımcı olan ve onun emrinde çalışan *Müneccim-i Sani*, *Müneccim-i Salis*, *müneccimbaşı kâtipleri* ve *diğer müneccimlerde* bulunmaktaydı. İlmiye sınıfından yetişen tıpkı müneccimbaşılar gibi ikinci müneccimin tayinleri de hekimbaşının önerisi üzerine gerçekleşir, padişahın ataması ile kendilerine görev verilirdi.*Müneccim-i saniler*, genellikle bir sonraki aşamada müneccimbaşılığa terfi ederlerdi. Bu görevliler *kâtip*, *şakirt* ve *müneccim* olarak adlandırılırlardı. En önemli görevleri müneccimbaşların hazırladıkları takvimleri çoğaltmak ve dağıtmaktı.(Uzunçarşılı, 2014:356-359; İhsanoğlu, 2013:273)

1.2.2.1.2. Müneccimbaşların Görevleri

Kâtip Çelebi, ünlü eseri *Keşfü'z-zünûn*'da müneccim olmanın şartlarını dört maddede açıklanmıştır. Birincisi, bu ilme ait olan aletleri kullanmayı biliyor olmak; ikincisi, nücüm ilmiyle ilgili bilgi sahibi olmak, yıldızlar, gezegenler ve burçları tanıyor olmak; üçüncüsü, astronomideki matematiksel hesaplamalara hakim olmak, takvim ve zayiçe çıkarabilmek; dördüncüsü, gök cisimlerinden doğru bir analiz ortaya koyabilmektir. Bu maddeleri sıraladıktan sonra bu özelliklerin hepsini kendisinde bulduran müneccimlerin nadir olduğunu söylemiştir.(Kâtip Çelebi, 1652:1930-1931) *Mukaddime* adlı eserinde müneccimlerin vazifelerinin ne olduğundan bahseden İbn Haldun ise, “Yıldızların gökyüzündeki hareketlerinden, varlıkların etkilendiğini ve bunun sonucunda varlıkların birbiri karşısındaki durumlarından bir mizaç oluştuğunu ve bu mizacın havaya karıştığını, ilm-i nücûm işi ile uğraşan müneccimlerin sezgi yolu ile havanın etkisini gözetip tahminlerde bulunduğunu” ifade etmiştir.(İbn-i Haldûn, 1377:148) Buradan hareketle Müneccimbaşların vazifeleri, astronomi ile ilgili olayları, güneş ve ay tutulmasını, deprem ve yangın felaketlerini takip etmek, elde ettikleri bilgileri ilm-i nücûm ekseninde yorumlayarak saraya iletmekten ibaretti.

Müneccimbaşların görevleri arasında en mühim olanı takvim düzenlemektir. Düzenlenen bu takvimler padişah ve sadrazama sunulur ve “*Nevrûziyye*” denilen bağışlar ve “*atıyye*” denilen bolca para ve hediyeler taltifiyle karşılık bulurdu. Takvim hazırlama görevi kadar önemli olan bir diğer vazife de Ramazan imsakiyesi hazırlamaktır. Tıpkı takvimler gibi imsakiyelerde Ramazan ayının belirlenmesindeki önemine binaen özenle hazırlanır ve padişaha sunulurdu. (İhsanoğlu, 2009:321; Uzunçarşılı, 2014: 358)

Müneccimbaşı olacak kişinin takvim hesabı ilmini biliyor olması gerekmektedir. Takvim hazırlamak bu hesaplamalar sonucunda gerçekleşmekteydi. Rakam takvimine ek olarak hazırladıkları ahkâm takviminde isabetli olabilmek için burçların, yıldızların tabiatlarını bilmek ve hareketlerini hesaplamak, usturlab aletini kullanmak, ziç hazırlamak müneccimbaşı olmak için aranan diğer şartlardı. Takvimler, bir belge şeklinde hazırlanan iki ayrı takvimi içermekteydi. İlk kısımda yılın ay ve günlerini gösteren rakamlı takvim, ikinci kısımda ise o yıla ait olayların

öngörüldüğü kısım bulunmaktaydı. Rakamlı takvim kısmında nevrudan nevrusa kadar olan ayları içeren hicrî ve rûmi günler olurdu. Bayram günleri ve hac günleri gibi özel günler belirtilirdi. İkinci kısmında ahkâma ait yorumlar olduğu için bu bölüme ayrı bir önem atfedilmiştir. Güneş'in Koç burcuna girdiği (21 Mart) anlarda yapmış oldukları zayiçe/horoskop hesaplamalarından oluşturdukları takvimleri, Müneccimbaşılar her yıl âdet olunduğu üzere *nevrûz-i sultâni* muhtevasıyla padişaha sunarlardı. *Ahkâm-ı Tâl-i Sâl* olarak ifade edilen takvimlerde, o yılın nasıl geçeceğinin ve başta padişah olmak üzere toplumun her kesiminden insanların ne şekilde etkileneceklerine dair öngörülerde bulunulmaktaydı. Bu bölüm sayesinde padişah savaşlardan, kıtlıklardan, ülke huzurunu bozan eşkıyalardan, ay ve güneş tutulmalarından, deprem yangın gibi felaketlerden haberdar oluyordu.(Morkoç, 2018:32)

Müneccimbaşılara bağlı olan kurumlar sırasıyla; *İstanbul Rasathanesi, Mekteb-i Fenn-i Nücûm ve Muvakkithaneler* idi. Namaz vakitlerinin tayini ve diğer astronomik çalışmaların yapıldığı yer olan *muvaqqithanelerin*⁵ sorumluluğu müneccimbaşına aitti. Gerek İstanbul'da gerek taşrada bulunan muvaqqithaneler onlardan sorulmaktaydı. Buralarda eğitim gören muvaqqitler onların kararıyla seçilir ve görevlendirilirdi. Müneccimbaşılar kendi görevleri dışında, özellikle ilmiye sınıfının üstlendiği işlerden *müderrişlik ve kadılık* gibi görevlerde de aktif olarak yer almışlardır. *Vakanüvislik, hekimbaşılık* gibi farklı görevlerde bulunan müneccimbaşılar olduğu gibi *tarikât şeyhi ve hattat* olan müneccimbaşılar da bulunmaktaydı.(Aydüz, 2013:65)

1.2.2.1.3. Maaşları ve Gelir Kaynakları

Müneccimbaşılar yapmış oldukları vazifelere göre çeşitli gelirler elde etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde takvim hazırlamak yalnızca müneccimbaşının göreviydi. Müneccimbaşılar, her yıl düzenli bir şekilde hazırlanan takvim için belli bir miktar *atıyye* alırlardı. Nevruzdan nevrusa geçen süredeki ayları içeren takvimler nevrusta hazırlanır, padişah, sadrazam ve diğer devlet erkânına takdim edilirdi. Takvimler

⁵Muvaqqithaneler hakkında detaylı bilgi için bkz. Zeliha Kumbasar, "Osmanlı Dönemi İstanbul Muvakkithaneleri", *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, İstanbul, 2008.

karşılığında müneccimbaşılara 16. yüzyılda 2.000 akçe verilirken, bu miktarın daha sonraki yüzyıllarda 7.500 akçeye kadar yükseldiği görülür. (Aydüz, 2006:3)

Görüldüğü üzere Müneccimbaşılar, yapmış oldukları zayıçeler ve hazırlamış oldukları imsakiyelerin takdimleri karşılığında *atiyye ve nevrûziyye* denilen bağışlar ve hediyelere mazhar olabilmişlerdir. Müneccimbaşılar, hazırladıkları takvimlere karşılık 17. yüzyılda 1000 akçe, 18. yüzyılda ise 6000 akçe nevrûziyye almışlardır.(Uzunçarşılı, 2014:358) 18. yüzyıl müneccimbaşlarından olan Fethiyeli Halil Efendi'ye 6000 akçe nevrûziyye takdim edildiği bilinmektedir.(Dalkırdan, 2019:34)

Osmanlı Devleti'nde askeri sınıfa üç ayda bir verilen *ulufe* müneccimbaşılara her ay verilmekteydi. Bunlardan başka padişahın dağıtmış olduğu cülus bahşişleri, günlük şeklinde verilen tayinat ve inamatlara ek olarak arpalık tasarrufları da müneccimbaşılarının gelirleri arasında yer almaktaydı. (Aydüz, 1995:168-173)

1.2.2.1.4. Osmanlı Devleti'nde Görev Yapan Müneccimbaşılar

Müneccimbaşılar, aldıkları eğitim dolayısıyla çok yönlü bir bilgi birikimine sahiptiler. Yazdıkları eserlerde bu husus bariz bir şekilde görülmekteydi. Matematik, astronomi, tıp ve diğer ilim dallarında kendilerini geliştirmiş olmaları, yaşadıkları yüzyılın ilim diline hakim olmaları onların bu konumu hak etmelerini sağlamaktaydı.

Osmanlı Devleti'nde müneccimbaşılık müessesesinin zuhurundan nihayetine kadar toplamda otuz yedi müneccimbaşı görev yapmıştır. Bu müneccimbaşılar genel olarak sarayla uyumlu bir siyaset izlemiş; aksi şekilde davrananlar cezasız kalmamıştır⁶. Cezalar genel olarak sürgün edilmek şeklinde olmuşsada idam cezasına çarptırılan müneccimbaşı örneği de mevcuttur. Çoğunlukla göreve getirilen müneccimbaşılar vefat edene kadar görevlerinde kalmışlardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

⁶ Müneccimbaşılarının saray siyasetinde ne oranda etkin olduklarına dair detaylı bilgi için bkz. Remzi Hakan Kırkoğlu, "İlm-i Nücûm ve On Sekizinci Yüzyılda Osmanlı Sarayındaki Rolü", *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, İstanbul, 2016. Ayrıca bkz. Gülçin Tunalı Koç, Sadullah el-Ankaravi: "Bir Osmanlı Müneccim Gündelik Endişeleri", *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, İstanbul, 2008.

- *Seydi İbrahim b. Seyyid (?/1540)*:Hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Seydi İbrahim tespit edilen ilk müneccimbaşıdır. II.Beyazıt, I.Selim ve I.Süleyman dönemlerinde görev yapmıştır.(Aydüz, 1993:148)

-*Sa'di b. İshak Çelebi (?/1540)*:I.Süleyman döneminde müneccimbaşılık yapmıştır. (Aydüz, 1993:149)

-*Yusuf b. Ömer Es-Saati (1540-1570)*:Fatih Camii muvakkitliği yapmış olan Saati 30 yıl müneccimbaşılık yapmıştır. I.Süleyman döneminde görev yapmıştır. (Aydüz, 1993:149)

-*Mustafa b. Ali El-Muvakkıt (?/1569-1571)*:XVI. yüzyıl astronomlarından. Uzun yıllar Yavuz Selim Cami Muvakkithanesi muvakkitliği yapmıştır. (Aydüz. 1993:152-155)

- *Takiyüddin Ebu Bekir Muhammed B. Zeynüddin Ma'ruf (1526/1585)*:II. Selim ve III. Murad devrinin müneccimbaşılığını yapmıştır. (Aydüz, 1993:155-165)

-*Mehmed İbn-i Bakkal-zâde (1585-1985)*:III. Murad dönemi müneccimbaşılardan. Müneccim ve tabip olan Mehmed Efendi hekimbaşılık ta yapmıştır. (Aydüz, 1993:167-168)

-*Mehmed Çelebi Saati (?/1630-1)*:Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, Salim Aydüz'ün hazırladığı listeye göre bilinen yedinci müneccimbaşıdır. (Aydüz, 1993:144) Ayrıca hayatı ve eserlerine genişçe yer verileceği için burada ele alınmayacaktır.

-*Hüseyin Efendi (1630-1650)*:Hüseyin Efendi ilk eğitimini aldıktan sonra nücum ilmini Müneccimbaşı Saatçi Mehmed Çelebi'den öğrendi. Tıpkı hocası gibi Hüseyin Efendi de yapmış olduğu ahkâmların isabetiyle meşhur olmuştur. Padişahlardan IV. Murad, I. İbrahim ve IV. Mehmed dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Müneccimbaşılık müessesesi içerisinde idam edilen tek müneccimbaşıdır. (Morkoç, 2018:63-64)

-*Küfri Hasan Çelebi (1650-1660)*:IV. Mehmed dönemi müneccimbaşılardan. Aynı zamanda şair olan Hasan Efendi şiirlerinde ahlaka aykırı ibarelere çokça yer verdiği için Küfri lakabıyla anılmıştır. Fatih Cami muvakkitliği yapmıştır. (Dalkırdan, 2019:36)

-*Müneccimek Mehmed b. Ahmed b. Mehmed (1660-1668)*: IV. Mehmed dönemi müneccimbaşılarındandır. Fatih Cami muvakkitliği yapmıştır.(Aydüz, 1993:177-179)

- *Derviş Ahmed (Dede) b. Lütfullah El-Mevlevî Selanikî Sıddıkî (1668-1687)*:IV. Mehmed döneminde görev yapmış son müneccimbaşıdır. Hassa tabipliği ve padişah musahipliği yapmıştır. Aynı zamanda bir derviş olan Ahmed Dede herkes tarafından itibar görmüştür. IV. Mehmed'in 1687'de tahttan indirilmesi üzerine Mısır'a sürgün edilmiştir. (Aydüz, 1993:181-185)

-*Arab-zâde Mehmed Efendi (1687/1710)*: II. Süleyman, II. Ahmed ve III. Ahmed dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Aslen Şam'lı olduğundan Arab- Zâde lakabıyla anılmıştır. Üç defa müneccimbaşılıktan azledilmiş, hekimbaşılık yapmış ve defalarca kadılık yapmıştır. (Aydüz, 1993:186-188)

-*Hacı İsmail-zâde Mehmed Emin Efendi (1692/1698)*:II. Ahmed ve II. Mustafa dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Eğitimlerini nerelerden aldığına dair bilgi bulunmayan Mehmed Emin Efendi aslen Edirne'lidir. İki defa müneccimbaşılıktan azledilmiş en son müderrislik yapmıştır. (Aydüz,1993:190)

-*Ahmed b. Bayram Eyyübi (1697-1705)*:II. Mustafa ve III. Ahmed dönemi müneccimbaşısıdır. Müderrislik yapmıştır. İlm-i nücum ile ilgili dersler alarak ikinci müneccim olarak görev almıştır. Başarısından dolayı müneccimbaşılığa da yükselmiştir.(Aydüz, 1993:190)

-*Edirneli Hüseyin Efendi (1710-1711)*:III. Ahmed dönemi müneccimbaşılarındandır. İmamlık, müderrislik ve vaizlik yapmıştır. (Aydüz, 1993:191)

-*Mustafa Efendi, Mevlevi-zâde (1711-1722)*:III. Ahmed dönemi müneccimbaşılarındandır. Ahmed Dede Efendi'nin oğludur. Müderrislik, müneccim-i sani ve müneccimbaşılık görevlerinde bulunmuştur. (Aydüz, 1993:192)

-*Mustafa Zeki el-İstanbulî (1722/1734)*:III. Ahmed ve I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Müneccimbaşı Eyyübi Ahmed Efendi'nin kâtipliğini yapmıştır. Bir süre müderrislik yapmış ve müneccim-i sani olmuştur. On dört sene müneccimbaşılık yapan Mustafa Zeki Ramazan ayının ilk gününü tespitinde hata ettiği için azledilmiştir. (Aydüz,1993:193)

-*Ahmed Efendi b. Hüseyin (1734-1746)*:I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Öncesinde kadılık ve müderrislik yapmıştır. Müneccim-i

sani iken müneccimbaşı olmuştur. Astronominin yanında iyi derecede tıp bilgisi olduğu için hekimbaşılıkta yapmıştır. (Aydüz, 1993:198-200)

-*Mehmed Efendi (?/1739)*: I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. (Aydüz, 1993:200)

-*Fethiyeli Halil Efendi (1746-1772)*:I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa dönemi müneccimbaşılarındandır. Fethiye Cami'nin karşısında oturduğu için bu şekilde anılmıştır. Müderrislik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. (Aydüz,1993:201)

-*Abdullah Efendi (1773-1780)*:III. Mustafa ve I. Abdülhamid dönemi müneccimbaşılarındandır. Müderrislik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Müneccimbaşı olduğu dönemde kadılıkta yapmıştır. (Aydüz. 1993:202-204)

-*Musa-zâde Mehmed Ubeydullah (1780-1782)*:I. Abdülhamid dönemi müneccimbaşılarındandır. Kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Aynı zamanda vakanüvis olarak da görev yapmıştır.(Aydüz, 1993:205-207)

-*Cihangirli Mehmed Sadık Efendi (1782/1812)*:I. Abdülhamid, III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Muvakkitlik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Müneccimbaşı Abdullah Efendi'nin oğludur. 1789 yılında görevinden azil edilmiş, 1790 yılında tekrar müneccimbaşı olmuştur. (Aydüz, 1993:207-209)

-*Numan Efendi (1789-1790)*:III. Selim döneminde üç buçuk ay müneccimbaşılık yapmıştır. (Aydüz, 1993:210)

-*Mehmed Rakım Efendi (1812-1826)*:II. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Müneccimbaşı Mehmed Efendi (1734-1739)'nin torunu, müneccimbaşı Cihangirli Mehmed Sadık Efendi'nin damadıdır. Müderrislik, kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır.(Aydüz, 1993:210-213)

-*Mir İbrahim Durakpaşa-zâde (1825)*:Müneccimbaşı müessesinde sadece beş gün müneccimbaşılık yapmıştır. Uzun yıllar müneccim-i sanilik yapmıştır.(Aydüz, 1993:213)

-*Hüseyin Hüsni Efendi (1825-1840)*:II. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Müderrislik, kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır. (Aydüz, 1993:213-217)

-*Seyyid Sadullah Mehmed Efendi (1840-1848)*: Abdülmecid dönemi müneccimbaşlarından. Hatiplik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. (Aydüz, 1993:217-219)

-*Osman Saib Efendi (1849-1864)*: Abdülmecit ve Abdülaziz dönemi müneccimbaşlarından. (Aydüz, 1993:220)

-*İbrahim Edhem Efendi (1864-1865)*: Abdülaziz dönemi müneccimbaşlarından. Muvakkitlik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. (Aydüz, 1993:224-225)

-*Ahmed Tahir Efendi (1865-1880)*: Abdülaziz, V. Murat ve II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Müneccim-i sanilik ve çeşitli alanlarda müfettişlik ve müdürlükler yapmıştır. (Aydüz, 1993:225-230)

-*Tarsusi-zâde Osman Kâmil Efendi (1880-1896)*: II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Naiblik ve müderrislik yapmıştır. İlmiye sınıfından olan (Aydüz, 1993:230-235)

-*Mustafa Âsım Bey (1898-1901)*: II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Mustafa Âsım Bey Osmanlı sarayında çeşitli görevlerde bulunan köklü bir aileden gelmiştir. Ayrıca Namık Kemâl'in babasıdır. (Aydüz, 1993:236-241)

-*Hüseyin Nureddin Bey (1901-1903)*: II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. İki yıl görev yapmıştır. (Aydüz, 1993:241-242)

-*Seyyid Mehmed Arif Efendi (1903-1909)*: II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Çeşitli kademelerde müsteşarlık, müşavirlik ve müdürlük yapmıştır. Altı yıl müneccimbaşılık yapmıştır. (Aydüz, 1993:242-246)

-*Naşid Bey (1909)*: II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Naşid Bey beş ay görev yapmıştır. (Aydüz, 1993:246)

-*Hüseyin Hilmi Efendi (1909-1924)*: II. Abdülhamid, Mehmed Reşat ve Vahdettin döneminde görev yapan son müneccimbaşıdır. Muvakkitlik ve müderrislik yapmıştır. İlm-i nücumu Müneccimbaşı Mustafa Asım Efendi'den öğrenmiştir. (Aydüz, 1993:246-249)

Bu şahısların saray siyasetindeki etkileri de yadsınamaz ölçüdedir. İlmiye sınıfı mensubu olan bu şahıslar çok yönlü ilmi çalışmalarda bulunmuşlardır. İlgili alanda

farklı görevlerde bulunmuş olsalar da dönemlerinde yürüttükleri faaliyetler ve kaleme aldıkları astronomi ve fen bilimlerine dair eserleri⁷ uzun asırlar boyunca diğer çalışmalara kaynaklık eden önemli ilmi çalışmalar olmuştur.

Müneccimbaşılık kurumu içerisinde çeşitli sebeplerle adından söz ettiren ve meşhur olan bazı müneccimbaşılar göze çarpmaktadır. Bu müneccimler içerisinde II.Bayezid döneminde saraya atanan *Seydi İbrahim bin Seyyid* ilk müneccimbaşı olarak bilinmektedir. Bu müessesenin en önemli müneccimbaşlarından bir tanesi *Takiyüddin Râsîd*'dir.

Şam'da doğan Takiyüddin Râsîd uzun süre aldığı eğitimlerden sonra İstanbul'a gelmiştir. XVI. Yüzyılda II.Selim'in emriyle müneccimbaşı tayin edilen Takiyüddin Râsîd, Osmanlı'da rasathane kuran tek müneccimbaşıdır. Uluğ Bey'in zîcinde farketdiği eksikleri gidermek için çalışmalara başlamış ve bir rasathane kurulmasını talep etmiştir. 1575'te III. Murad'ın emriyle bir rasathane kuran Takiyüddin Râsîd yaşadığı yüzyılın en gelişmiş teknolojisini ortaya koymuştur. Bu gözlemevi sayesinde birçok ilmi çalışma gerçekleşmiştir. Kısa bir süre ayakta kalan rasathane içerisinde bulunan kütüphanede birbirinden kıymetli eserlere yer verilmiştir. Ayrıca Takiyüddin Râsîd'in gerek kendi yaptığı gerekse diğer rasathanelerden getirttiği aletler sayesinde daha gerçekçi gözlemler yapılmıştır.(Aydüz, 2004:414; İhsanoğlu, 2009:323; Unat, 2013:122)

İstanbul Rasathanesi'nde Takiyyüddin Râsîd araştırmalarına devam ederken olumsuz söylentiler ortaya atılmış, çok geçmeden söylentiler padişaha kadar ulaşmıştır. Dönemin şeyhülislamı Kadızade Ahmed Şemseddin Efendi, bir fetva yayınlayarak bu rasathanenin ülkeyi felakete sürükleyeceğini belirtmesi ve ardından III. Murad'ın emriyle, içindeki gözlem araçlarıyla birlikte rasathane yıkılmıştır.(Unat, 2006:85)

Osmanlı astronomisi modern çağının en ünlü müneccimbaşısı olarak da bilinen *Hüseyin Hüsnü Efendi* (ö.1840) Mekteb-i Fenn-i Nücûm'un ilk müdürüdür. Fransız

⁷Müneccimbaşılardan medrese tahsili ve ilmî geçmişleri onların çok sayıda dile de hakim olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla eserlerini kaleme alırken de yabancı dillerden tercüme ederek en güncel bilgilerle en donanımlı eserleri vücuda getirebilmişlerdir. Müneccimbaşılardan hayatları, faaliyetleri ve eserleri hakkında bu çalışmanın ekler bölümünde bir tablo halinde bilgi verilmiştir. (Detaylı bilgi için bkz: Ek-1)

bilim adamı Joseph-Jerom Lalande'nin *Tables Astronomiques* (Paris, 1759) adlı eserini *Zic-i Baland* adıyla tercüme etmiştir. Arapça-Türkçe olarak çevirdiği bu zic, XIX. yüzyıla kadar kullanılan Uluğ Bey zicinin yerini almış ve bu sayede daha dakik hesaplar yapılabilmektedir.(Aydüz, 2004:414-415; Morkoç, 2018:63-65) Hüseyin Hüsnü Efendi, hazırladığı zayıçelerin isabeti sebebiyle kısa zamanda şöhret olan XVII. yüzyıl müneccimbaşlarından birisidir. IV. Murad'ın ölümüne ilişkin tahminindeki isabet dolayısıyla bir anda nüfuzu artmış ve bol miktarda servet biriktirmiştir. Bu olay akabinde devlet nezdinde etkin bir konuma erişmiş ve elde ettiği gücün etkisiyle devlet işlerine müdahil olmaya başlamıştır. Çok geçmeden bu husustan rahatsız olan çevrelerin tepkisini çekmiş ve daha sonraki süreçte hazırladığı yanlış zayıçe sonucunda idam edilmiştir.

1.2.2.1.5. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Hayatı

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin hayatı ile ilgili detaylı bilgi pek bulunmamaktadır. Aydüz'ün naklettiğine göre bazı kaynaklarda adı '*ser-müneccim Mehmed Çelebi es-Saati*' olarak anılmıştır. (Aydüz, 1993:168) Muvakkitlerin en önemli işlerinden birinin zaman ayarlaması olduğu düşünüldüğünde kendisine muvakkitlik vazifesini icra ettiği dönemde bu şekilde bir unvan verilmiş olması muhtemeldir.

Kaynaklarda belirtildiğine göre 16. yüzyılın sonuna doğru İstanbul'da doğduğu tahmin edilen Mehmed Çelebi, devşirme bir babanın oğludur. Babasının adı Ali er-Rûmi olup XVII. asrın meşhur astronom ve astrologlarından. (Aydüz, 1993:168,169; İhsanoğlu: 2017:268)

Gençliğini ilimden uzak olarak geçiren Mehmed Çelebi, daha sonra taşrada aldığı matematik ve ilm-i nücum eğitimiyle müneccimbaşılığa kadar yükselmiştir. Şehzade Cami muvakkitliği yaptığı sırada hazırlamış olduğu takvimler beğenilmiş ve bu sayede müneccimbaşılığa tayin edilmiştir. (Bursalı, 1975:280). Mehmed Çelebi, klasik medrese dilleri olan Arapça ve Farsça dışında Avrupa dillerinden bazılarında bilen vizyonu geniş müneccimbaşılardan.

1.2.2.1.5.1 Yürüttüğü Görevler

Mehmed Çelebi'nin ilk olarak yapmış olduğu görev, muvakkitlik olarak bilinmektedir. Daha sonra müneccimbaşığa getirilen Mehmed Çelebi'nin tam olarak hangi yılda göreve başladığı bilinmemektedir. Yaşadığı dönemde '*Fenninde mahir, emsali nadir*' olarak telakki edilen Mehmed Çelebi, Sultan III. Mehmed ve IV. Murad dönemlerinde müneccimbaşıklık vazifesinde bulunmuştur. Göreve gelen yedinci müneccimbaşıdır. Yaklaşık 20 yıl görevde kalmıştır.(Aydüz, 1993:144;169) Mehmed Çelebi, aynı zamanda yaşadığı dönemde ahkâm takvimi hazırlayan ilk müneccimbaşı olmasıyla da meşhurdur.(Aydüz, 1993:94) Eserinde de belirttiği üzere yorumlarına güvenildiği için yaşadığı dönemde kendisinden ahkam takvimine dair bir eser hazırlaması talep edilmiştir. Hakan Kırkoğlu, ahkâmların çerçevesinin Mehmed Çelebi'nin yazdığı bu eser sayesinde çizildiğini, kendisinden sonra gelen müneccimbaşılardan yazmış oldukları ahkâmlarda da, metin içerikleri ve astrolojik yorumların bu kalıba göre yapıldığını belirtir. Ayrıca 17. yüzyılda ve 18. yüzyılda yazılan ahkâmları incelediğini belirten Kırkoğlu, genel mantığın bozulmadan korunduğunu ve bu kalıpsal ifadelerin değişmediğini de belirtmiştir. (Kırkoğlu, 2017:89) Nitekim başka bir müneccimbaşı olan Hüseyin Efendi, ilk eğitimini aldıktan sonra nücum ilmini Müneccimbaşı Saati Mehmed Çelebi'den öğrendi. Tıpkı hocası gibi Hüseyin Efendi de yapmış olduğu ahkâmların isabetiyle meşhur olmuştur.(Morkoç, 2018:63-64) Aynı şekilde Mehmed Çelebi'nin ailesinden bu ilmî geleneği sürdürenler de bulunmaktadır. Mehmed Rakım Efendi, II. Mahmud döneminde müneccimbaşı olarak görev yapmış olup Müneccimbaşı Mehmed Efendi (1734-1739)'nin torunu, müneccimbaşı Cihangirli Mehmed Sadık Efendi'nin damadıdır. (Aydüz, 1993:210-213)

Ahkâm takvimleri, gökcisimlerinin hareketlerinin hesaplanmasıyla padişah ve devlet büyüklerinin başlarına gelebilecek her türlü olayın müneccimbaşı tarafından yorumlanması demektir. Ancak bu takvimlerdeki hükümler üstü kapalı ve genel ifadelerle yazılırdı. Bunun sebebi müneccimbaşılardan akla gelen her konuda padişahın başvurduğu bir danışman konumunda olmalarıyla alakalıydı. Sonuç itibarıyla tayin ettikleri vakitlerde yapılacak işlere bir şekilde müdahil oluyorlardı. Büyük bir sorumluluk gerektiren ve işin sonunda görevini kötüye kullandığı ve başarısız olduğu için cezalandırılmaları da söz konusu olabilirdi. Müneccimbaşılardan

büyük ihtimalle böylesi bir tavırla karşılaşmamak için daha net yorumlardan ziyade gizemli bir dil kullanmayı tercih etmişlerdir.

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi yapmış olduğu ahkâm takvimlerinde padişah cülusları ve vefatlarını doğru bir şekilde tahmin etmiş ve zuhurundan önce ilgililere durumu haber etmiştir. Sultan I. Ahmed ve Sultan II. Osman'ın vefatlarını önceden bildirdiği ilgili bir kaynakta şu şekilde geçmektedir. “*Müneccim Mehmed Efendi, Sultan Ahmed'in vefatı senesinin başında takvimine, o senenin yıldız ahkâmını kaydettiği vakit, «İslâm padişahının kuvvetine... » diye yazmış. Sultan Ahmed vefat ettiğinde, zamanın devlet adamları müneccim Mehmed Efendi'ye «Sen, takviminde, padişahın vefat edeceğini kaydetmemişsin» diye onu bilgisizlikle itham edecek olmuşlar. O da «İslâm pâdişahının kuvvetine...» cümlesindeki (K) harfinin, iki noktasından birisini kırmızı mürekkeple yazdığını göstererek ahkâmının isabetine vurgu yapmıştır. Çünkü o cümledeki (K) harfinin bir noktası silinirse, «İslâm pâdişahının fevtine...» yâni «ölümüne...» demiş olacaktır.*”(Naimâ, 1968:1125) Bu durum, Mehmed Çelebi'nin itibarını daha da arttırarak yaşadığı devirde daha da meşhur olmasını sağlamıştır.

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, Sultan II. Osman'ın katledilişini de doğru tahmin etmiştir. Bu hususa ilişkin rivayette Meşhur tarihçi Peçevi İbrahim Efendi, dönem içerisinde gerçekleşen olaylardan dolayı padişahın durumu hakkında kendisine düşüncesini sormuş; Mehmed Çelebi de “*Ne olur bilmem ama Ramazan-ı Şerife yetişmez*” şeklinde yanıtlamıştır. Bu olaydan sonra Sultan Osman 1031/1622 tarihinde katledilmiştir. Peçevi İbrahim Efendi, bu hükmün kaynağını kendisine sorduğu zaman da Müneccimbaşı durumu inkâr ederek “*benim ağzımdan bazen saçma sapan sözler çıkar, yani Acemce deyimi ile herzegûyluk ederim, işte bu da onlardan biridir*” şeklinde cevabı geçiştirmiştir. Bir başka zaman nasıl bu hükmü çıkardığını sorduğunda ise şöyle cevap vermiştir. “*Doğum tarihi olan vakitte kûsuf (güneş tutulması) vaki` olmuştu. Ol ilm-i nücûm mucibince mukarrer idi.*”(Aydüz, 1993:170)

Müneccimbaşılık kurumu içerisinde genel olarak padişah değişimine paralel olarak müneccimbashının da değiştiği görülmektedir. Mehmed Çelebi'nin padişah değişse

dahi müneccimbaşılık vazifesine devam ettiği göze çarpar. Bu durum yaptığı ahkâm ve zayıçelerin padişahların nezdinde ne denli kıymetli olduğunu ve dönemin padişahının Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'ye ne denli önem verdiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Genel olarak astrolojiye ait eserler kaleme alan, hazırladığı takvimler ve müneccimbaşı olduğu dönemde yapmış olduğu isabetli yorumlarla anılan Mehmed Çelebi(Zilhicce 1040) 1631 yılının Temmuz ayında İstanbul'da vefat etmiştir.(İhsanoğlu, 2017:268)

1.2.2.1.5.2. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Gelir Durumu

Müneccimbaşı Mehmet Çelebi'nin gelir kaynaklarıyla ilgili elimizde çok az bilgi mevcuttur. Ancak isabetli görüşleri dolayısıyla her yıl hazırladığı takvimlerden, zayıçelerden, imsakiyelerden ve yazmış olduğu eserlerden önemli bir miktarda gelir elde ettiği söylenebilir. Salim Aydüz'ün belirttiğine göre vefat ettiği zaman 69 akça ulûfe ile müderris olduğu bilinmektedir.(Aydüz, 1993:169)

1.2.2.1.5.3. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin Eserleri

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, genel olarak astroloji ilmine ilişkin eserler kaleme almıştır. Yazdığı eserler büyük bir ilgi görmüş uzun yıllar birçok çalışmaya kaynaklık etmiştir. Eserleri hakkında detaylı bilgiye ulaşamamış (Aydüz, 1993:170-171) olsa da bu eserlerin isimlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem*: Bu çalışmada bir nüshasının incelendiği eser, *Astronomi ve astrolojiye dair bir eserdir. Arapça, Farsça ve Avrupa dillerinde yazılmış eserlerin derlemesinden telif etmiştir. Farklı adlarda birçok nüshası bulunmaktadır.*

- *İhtiyârât Risalesi*. Astrolojik tahminleri ihtiva eder.

- *Cami' el-Ahkâm*. Ahkâm-ı nücûm ve tali'sâle dairdir.

- *el-Mevâlid fi ilmi'l-Mikat*.

- *İstihrâc-ı Takvim*

- *Ahkâm-ı Tâl'i-i Mevlûd*.

- *Ahkâm-ı Nücûm*

1.2.2.1.6. Müneccimbaşılık Kurumunun Son Bulması

Müneccimbaşılık kurumu on beşinci ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında Osmanlı Devlet teşkilatında istikrarlı bir şekilde varlığını devam ettirmiş önemli bir kurumdur. On dokuzuncu asrın ikinci yarısında kurumda birtakım değişimler söz konusu olmaya başlayacaktır. İlk önce müneccim-i sanilik için göreve alınacak kişilerin bir sınava tabi tutulduğu görülmüştür. Daha sonra müneccimbaşına bağlı müneccimler ve kâtiplerin sayısında azalmaya gidilmiştir. Kurum bu dönem itibariyle artık müneccimbaşı ve bir kâtipten oluşmaktadır. Son değişiklik ise kurumun Daire-i Meşihat-ı İslamiye'ye bağlanmasıyla gerçekleşmiştir. Fakat bu değişikliklerin hangi tarihte meydana geldiğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Kurumun son Müneccimbaşısı Hüseyin Hilmi Efendi'nin vefat etmesinin ardından bu göreve herhangi bir tayin işlemi yapılmamıştır.

Takvim ve imsakiye hazırlama görevi bu suretle başmuvakkitlik müessesesine devredilmiştir. Astrolojiye ait olan ilm-i nücûm tamamen yasaklanmıştır. 1925 yılına kadar varlığını sürdüren kurum, çok sayıda değişim ve dönüşümün yaşandığı Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde son bulmuştur.(Aydüz, 1995:165-166)

İKİNCİ BÖLÜM

MÜNECCİMBAŞI MEHMED ÇELEBİ'NİN “USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİNİN İÇERİK VE DEĞERLENDİRMESİ

2.1.Eserin Şekil Özellikleri

Alanında saygın bir eser olarak kabul edilen bu eseri müellif, Arapça, Farsça ve Avrupa dillerinde yazılan kaynaklardan istifade etmek suretiyle kaleme almıştır. Buradan hareketle eserin Milli Kütüphane’de bulunan nüshasına yönelik yapılan inceleme sonucunda eserin beş farklı nüshasının bulunduğu ve bunlar içerisinde *Usûl-i Ahkâm-ı fi'n-nücûm*, *Risale fi Ahkâm-ı nücûm* adlarıyla istinsah edilmiş ve henüz üzerinde bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilebilen nüshalarının günümüzde farklı arşiv ve kütüphanelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

- Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde *19 Hk 3014* koduyla 83 varak 27 satırdan oluşmaktadır. Bu nüsha Selim Önler tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak çalışılmış ve çalışmamıza da büyük oranda kaynaklık etmiştir.

-Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları’nda *H. 511* arşiv numarasıyla kayıtlı olup 53 varak 23 satırlık nüshadır.

- Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları'nda R 1268 arşiv numarasıyla kayıtlı olup 62 varak 17 satırdan oluşmaktadır.

-Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde 34 Nk 2790/4 arşiv numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır.

- Bu çalışmada incelenen nüsha *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem* adıyla Ankara Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 890/1 arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

Eserin incelediğimiz nüshasına ait künyesine ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara Yazmalar Koleksiyonu

Arşiv No: 06 Mil Yz A 890/1

Eser Adı: Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem

Konu: Astroloji ve Astronomi Bilimi

Müstensih: Mehmed Çelebi

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor

Telif Tarihi: Bilinmiyor

Ölçü:203x127-143x68 mm.

Varak Sayısı:38

Satır Sayısı:23

Yazı: Nesih

Kâğıt: Taçlı geyik filigranlı Avrupa

Cilt: Serlevha ve baş yaprak cetvelleri yaldızla çekilmiştir. Söz başları kırmızı mürekkeplidir. Sırtı, sertabı ve kenarları yıpranmış kahverengi meşin, satırları ebru kâğıt kaplı, mıklebli mukavva bir cilt içerisinde.

Sade bir Türkçeye yazılan eser, Osmanlı Klasik Dönem bilim dili olan Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarını yoğun bir şekilde içermektedir.

2.2. İçerik ve Değerlendirmesi

Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem, astronomi ve astroloji ilmine dair önemli bilgiler içeren bir yazma eserdir. *Ahkâm-ı tâl-i sâl* bir diğer ifadeyle *Ahkâm takvimi*, daha önce de belirtildiği üzere gök cisimlerinin hareketlerinin hesaplanmasıyla padişah ve devlet büyüklerinin başlarına gelebilecek her türlü olayın müneccimbaşı tarafından

yorumlanması demektir. Bu nedenle Müneccimbaşılar, her sene padişah ve devlet ricali için rakam takviminden ayrı olarak bir de ahkâm takvimi hazırlamakla yükümlüydüler. Ahkâm takvimleri, her sene nevrudan önce hazırlanır ve bir sonraki nevruda kadar her ay içinde olması muhtemel ve yapılması uygun işleri ihtiva ederdi. Bu sayede o senenin genel olarak nasıl geçeceği ve farklı toplumsal zümreleri ne gibi etkileyeceği *Ahkâm-ı tâl-i sâl* ekseninde değerlendirilir ve buna dair astrolojik öngöründe bulunulurdu. O senenin zayıfının yorumlanması olarak ifade edilen bu astrolojik öngörülere ilişkin olarak da Mehmed Çelebi, bu eserinde ahkâm takvimi hazırlarken nasıl bir yöntem izleneceğini anlatmıştır.

Eserin beş nüshasının bulunması döneminde ve sonrasında müneccim ve muvakkitler nezdinde ne denli ilgi ve alaka gördüğüne dair fikir vermesi açısından önem arz etmektedir. Müneccimbaşı Mehmed Çelebi tarafından yazılan *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem* adlı eserin incelediğimiz nüshası haricinde başka bir nüshası da bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Eserin diğer nüshaları üzerinde henüz bir çalışma yapılmamıştır.

Bu bağlamda daha önce Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan nüsha ile incelediğimiz nüsha arasında metinler arası karşılaştırma usulü izlenerek esasen nüshalarda eğer mevcutsa birbirinden farklı olay, konu ya da temaların kıyasına değinilmeye çalışılacaktır. Buradan maksat farklı metinler üzerinde karşılaştırma yaparken bahsi geçen konuların benzer ve farklı yönlerini ele almaya çalışmak olup bu yöntem esasen orijinal nüshanın ispatı ya da ona en yakın nüshanın tespiti ve doğruluğunu kanıtlama açısından önem arz etmektedir. (Bozkurt, 2009:98) Ancak tüm nüshaların incelenmesi sonucunda yapılacak böylesi bir değerlendirme daha net bir neticeye ulaştıracağından burada esas gaye konu bütünlüğünün sağlanması olarak düşünülmüştür.

Daha önce de belirtildiği üzere nüshaların kıyası yapılırken numaralandırmada şu yol izlenmiştir:

-Milli Kütüphane’de bulunan 06 Mil Yz A 890/1 arşiv numaralı nüsha **A**,

-Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde bulunan 19 Hk 3014 arşiv numaralı nüsha ise **B** harfiyle kodlanmıştır.

Eserin her iki nüshasında da yıldızlar, burçlar ve gökyüzünde bulunan gezegenlerin veryüzüne olan etkileri ele alınmıştır. Bakıldığında her iki nüshanın da konusu aynı olsa dahi konunun ele alış biçiminin farklı olduğu saptanmıştır. Nitekim nüshaların istinsah ürünü olduğu düşünüldüğünde dahi aynı konular ele alındığı halde birebir kopya edilmediği görülmüştür.

Metinlerdeki sayfa ve sıra sayısı da farklılık göstermektedir. A harfi ile kodladığımız 06 Mil Yz A 890/1 arşiv numaralı nüsha, 62 yaprak 23 satırdan oluşmaktayken, B harfi ile kodladığımız 19 Hk 3014 arşiv numaralı nüsha, 83 yaprak 27 satırdan oluşmaktadır. B nüshasında sayfa sayısının fazla olmasının eserde işlenen konunun tüm detaylarıyla ele alınmasından kaynaklanmasının yanı sıra eserin orijinal nüshasına daha yakın bir içeriğe sahip olduğu çıkarımında da bulunulabilir.

Ahkâm takvimleri genel olarak üç kısımdan oluşmaktaydı. Birinci kısımda giriş ve dua bahsi bulunur. Bu kısımda Kur'an-ı kerîmden ayetler ile bazen İslam peygamberi Hz. Muhammed'in bu içerikteki hadis-i şerifleri belirtilir Devamında öncelikle padişah ve vezirler olmak üzere tabaka halinde yönetim ricalindeki kişi ve grupların ahkâmları yazılırdı. Padişaha ait ahkâm kısmında padişahın yaz ve kış aylarında bilhassa yapmaktan kaçınması gereken işler anlatılırdı. İkinci kısımda nevrudan nevrusa geçen aylar yazılarak her ayın ahkâmı verilirdi. Son kısımda vaki ise o senede olması muhtemel güneş tutulması (suret-i küsuf) ve ay tutulması (suret-i hüsûf) hakkında bilgi verilirdi.(Aydüz,1993: 95) Bu hususa riayeten eserin nüshalarının giriş kısımlarında bulunan ifadeler benzer şekilde geçmektedir.

Ancak her iki nüshada da eserin adı farklı şekilde açıklanmıştır. Şöyle ki A nüshasında eser adı "*usûl-i ahkâm-ı sâl-i âlem telif Mehmed Çelebi ser-münecciman-ı sadık*" şeklinde kullanılmış ve eser bu ifade ile başlatılmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.1b) B nüshasının giriş kısmı "*usûl-i ahkâm-ı mevâlid telif ser-müneccimîn Mehmed Çelebi*" (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014:v.2a) şeklinde başlamakta olup her iki nüshada da eserin yazarı Müneccimbaşı Mehmed Çelebi olarak belirtilmiştir. Ancak bu kısma A nüshasında "*ser-münecciman-ı sadık*" ibaresinin eklendiği görülmektedir. Döneminde zuhur

edecek olaylara ilişkin yaptığı doğru tahminlerine atfen Mehmed Çelebi'nin bu şekilde tanınmış olduğu düşünülebilir.

B nüshasında eserin yazarı hakkında verilen malumat kısmında ayrıca işaret edilen '*Ahkâm-ı mevâlid*' bahsinden hareketle *ilm-i ahkâm-ı nücûmun yani yıldızların insanları ve olayları etkilediği inancına dayanan (sözde) ilim dalının en önemli ve en gelişmiş dalının ahkam astrolojisi olduğu söylenebilir. Bu konudaki Mevâlid literatürü, bir insanın doğumu sırasında yıldızların bulunduğu yere bakarak kehanette bulunmakla ilgilidir.*(Fehd, 2000:124-126) A nüshasında hiç konu edilmeyen B nüshasında ayrıntılı olarak ele alınan "*mevâlid*" kısmında Mehmed Çelebi, yıldızlar vasıtasıyla geleceği öğrenmeyi esas alarak doğum anında kethüda yıldızının⁸ olduğu konum ve görüldüğü açı neticesinde ömrün uzunluğu ve kısalığı ile ilgili hükümleri bahsi geçen nüshanın bu kısmında açıklamıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014:v.18b)

Ardından eserin her iki nüshasında da ahkâm takvimi kaidesi hükmünce "*Besmele*" ile konuya giriş yapılmaktadır. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/v.1:1b ;19 Hk 3014:v.3b) Sonrasında ise her iki nüshada da *Allah'a Hamd ve Resulüne selam ve salavat ifadelerine yer verilerek Allah-u teâla ve İslam peygamberi Hz. Muhammed'e övgü ifadeleri sıralanmıştır.*(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/v.1:1b ; 19 Hk 3014:v.4a)

Daha sonra eserin A nüshasında eser yazılırken istifade edilen kaynaklara değinildiği görülmektedir."... *ammâ bâd bu fakir-i pîr ü taksîr ezaf-ı ibâd'il-lah Muhammed bin Âli er-Reisül Müneccimin bu kitab Arabî ve Farisî ve Efrencî lisân üzerine telif olunmuş ilm-i nücûm kitâblarından istinbat edüp tercüme ve cem kılup*". (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.39a,40b) şeklindeki açıklama ile bu eseri farklı dillerde kaynaklardan topladığı bilgileri bir araya getirerek yazdığını ifade etmiştir, ancak eseri neden yazdığı kısmına bu nüshada değinmemiştir.

⁸ "... kethüda yıldızı, astrolojik anlamda uzaklardaki bir yıldızı ifade eder. Dünyaya yeni gelmiş bir çocuğun kaç sene yaşayacağı bu yıldızın parlaklık derecesine ve diğer bazı yıldızlarla arasındaki orana göre hesabı yapılır. Kethüdanın derecesine 'hilac' denir ve ömür uzunluğu ile bağdaştırılır. (Detaylı bilgi için bkz: Erciyas, 2010:49)

B nüshasında da eserin yazılış amacına ve bu eseri kaleme alırken istifade edilen kaynaklara dair şu değerlendirmeler bulunmaktadır: “...*ammâ bâd bu muhtasarun tercüme ve telîfi ve tahrîr ve tastirine sebeb bu oldu ki tevfk-i Rabbani muvaffak düşüp günlerde bir gün ol fahru’l-muhârrem ve’l-mukarrebîn ve umdetü’l-ayn e s-selâtîn zü’l-mecd ve’l-bahâ ve sahîbi’l-Arz ve’s-senâ muhibbü’l-ulemâ ve mürebbiyü’l-ukalâ olan bâbü’s-saâde ağası İsmâil ağa ibn-i Muhammedü’l-Malâtî Hazretlerinin huzûr-ı şeriflerinde hâzır iken emr-i şerîfleri bu bendelerine ahkâm-ı nücûmdan tâli-i mevlûda ve ahvâl-i âleme müteallik bir Türkî kitâb terceme ve ihzârı için emri cârî olup emr-i şeriflerine imtisâlen bu fakîr-i pür-taksîr dahi Arabî ve Fârisî ve Firengî kitâbların zübdelerinden cem ve tahrir edüp huzûr-ı izzetlerine arz eyledüm ümîddür ki eltâf-ı aliyyelerinden hatâ ve kusûrın afv buyurup nazar-ı kabullerine muazzez kıla”.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014 v.8b)*

Özet olarak bu ihtivaya sahip Türk dilinde bir eser yazması için Mehmed Çelebi, Babü’s-saade ağası İsmail Ağa’dan emir aldığını belirterek; yaptığı araştırmalar sonucu Arapça, Farsça ve Frengi dillerinde yazılan eserlerden topladığı bilgilerle bu kitabı yazdığını açıklamıştır. Bu kısımda eserin içeriğine dair de bilgi veren Mehmed Çelebi, konuları iki bölüm şeklinde tasnif ettiğini ve buna göre birinci bölümde ilm-i nücûma girişi, burçların mensup olduğu gezegenleri ve ahkâm-ı mevâlid bahsini, ikinci bölümde ise Güneş ve Ay tutulmalarının hükümlerini, yıllık ahkâm çıkarmanın hükümlerini açıklayacağını belirtmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014:v.9a-10a)

Eserin adlandırılmasında esas alınan hususun ne olduğuna ve kapsamına dair A nüshasında “*ammâ tâli-i sâl-i âlem evvel vakitdedir kem âf-tâb-ı burc-ı hamelin evvel saniyesine tahvil ede bes evvel vaktin tâli-ine tâli-i sâl dirler.*”(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.1b) ifadesiyle dünya üzerinde bir yıl boyunca gerçekleşecek olayların hükümlerine güneşin koç burcuna girdiği ilk anlarda yani Mart ayının 21’inde karar verilir, yapılan tahminlere tâli-i sâl denir, şeklinde açıklık getirmiştir.

Mehmet Çelebi, bir müneccimbaşının vazifesine ve bu vazife icrasında dikkat etmesi gereken hususların ne olduğuna dair bir açıklamaya da eserinde yer vermiştir. Bu hususa ilişkin A nüshasında “*Hükm etmeğe sebep olur bir nazarın kuvvetini artırmağa mukavvidirler baş müneccim olan kimesneye lâzımdır mukavvi ve muza ‘af her vakitde nicedür görüp anâ göre hükm istihrâc eyleye.*” şeklindeki ifadesiyle; mealen müellif, hüküm verileceği zaman baş müneccim olan kişinin gezegenlerin etkileşiminden oluşan güçlü ve zayıf etkileri iyi belirleyip hüküm çıkarırken bu unsurları göz önünde bulundurması gerektiğini vurgulamıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.59b)

Astronomi-Astroloji ilmine dair bir usul/yöntem kitabı olarak değerlendirilebilecek olan bu eserin her iki nüshasında da herhangi bir padişah dönemine özgü bir ahkâma yer verilmediği görülmektedir. Kullanılan ifadeler daha çok genel ahkâma yöneliktir. Bununla birlikte, eserde ahkâma mevzu olan konuların Sultan III. Mehmed (1595-1603), I Ahmed (1603-1617), II. Osman (1618-1622) ve IV. Murad dönemlerinde yaşanan olaylar örgüsü içerisinde ele alındığı görülmektedir.

Dönemsel olarak incelediğimizde 1595-1622 aralığında öne çıkan olayların Necdet Sakaoglu’nun ifadesiyle; “*Osmanlı Devleti’nin karmaşık ve gizemli bir evresi*” olduğu görülmektedir. (Sakaoglu, 2015:199) Müneccimbaşı, böylesi bir süreçte yaşanan kargaşaların, kıtlıkların, hastalık ve salgınların, ölümlerin, yapılan savaşların hangi şartlar altında yaşanacağını; yıldızların vaziyetlerinden çıkardığı hükümler doğrultusunda yorumlamıştır. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1; 19 Hk 3014:v.9a-10a)

Eserin yazıldığı tarih, tam olarak bilinmemekle birlikte, eserin her iki nüshasında da “*tâli-i sâl bulmak; on iki burçdan her kangısı tâli-i sâl olursa ahkâmını bildirür*” şeklinde geçen kısımda *talihli yılı bulmak için yapılan hesaplamada esas alınacak sürece misal olarak verilen yılın hicri 1035’e isabet ettiğinin* vurgulandığı görülmektedir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.21a; 19 Hk 3014:v.12a) Bu doğrultuda eserin yazıldığı tarihin miladî olarak 1626 yılına denk düştüğü söylenebilir.

Eserin A nüshasında konular iki kısımda ele alınmıştır. Eserin bitiş kısmında ise konunun aniden kesildiği ve bir sonuca bağlanmadığı görülür. Gerek bu durum gerekse diğer nüshadaki içerik ve kapsamın daha detaylı olması eserin incelenen nüshasının istinsah edildiğinin ve orijinal nüshaya uzak olduğunun bir göstergesi olmalıdır. Nitekim A nüshasında konular ayrıntılı verilse dahi bazı kısımlar ele alınmamıştır. Mesela burçlar konusu her iki nüshada da ele alınmış olmasına rağmen; burçların bulunduğu konular ve girdikleri evlere göre etkileri B nüshasında daha uzun ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır. B nüshasında burçlar özellikleri belirtildikten sonra isimlerinin Latince, Arapça ve Frenkçe anlamlarına ayrıca simgesel olarak şekline yer verilmiştir. Mesela boğa burcunun özellikleri ve etkileri anlatılmış daha sonra farklı dillerde ne olarak adlandırıldığına değinilmiştir. Buna göre Yunanca Taurus, Arapça Sevr ve Frenkçe Tauru olarak adlandırıldığı ifade edilmiştir. Bu kısım A nüshasında bulunmamaktadır. Esasen bu tanımlama müellifin konu üzerinde çalışma yaparken istifade ettiği kaynaklara yönelik atıfta bulunduğunu da ifade etmektedir.

Eserin A nüshasında giriş bölümünde gezegenler, yıldızlar ve burçlar tanıtılmıştır. Gezegenler, yıldızlar, Güneş, Ay ve Ay'ın menzilleri ve astronomi hesaplamalarını ifade eden kavramlar çerçevesinde konu şekillenmiştir. Ahkâmların ise ay ve güneş tutulmaları, gezegen ve burçların konuları, burçların girdikleri evler, on iki hayvanlı takvimde denk düştükleri yıllar baz alınarak hazırlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.21b-24a)

Bu bağlantının oluşmasında ise birtakım astronomi ve astroloji bilgisinden istifade edilmiştir. Nitekim gökcisimlerinin, yeryüzündeki nesnelere ve olaylar üzerindeki etkisine yönelik inancın bir yansıması olarak gökyüzü unsurlarından burçlar, astrolojinin ilgi alanına girmekte olup, sosyal hayattan siyasete, dini inançlara ve dahi çok farklı alanda etkinlik kazanmıştır. Bu bağlamda burçları anlamak için ilk ele alınması gereken astronomik kavram takımyıldızlarıdır. Güneş'in bir yıl boyunca Dünya etrafında hareket ediyormuş gibi görülen eliptik düzlem sadece Güneş'in değil, bütün gezegenlerin hareket ettiği düzlemdir. Bu düzlem üstünde, yani gökyüzünde Güneş ve tüm gezegenlerin hareket ettiği düzlem üstünde yatan takımyıldızlarına *Zodyak takımyıldızları* denilmektedir. Bu takımyıldızları burçları

oluşturmaktadır. Ekvatorla eliptiğin kesiştiği yerler ekinoksları oluşturmaktadır. En uç noktaları da en uzun gece veya en kısa gecenin olduğu günlere tekabül etmektedir. Yani eliptik takip edilerek astronomik hesaplar yapılabilmektedir. (Doko,2020:411-413)

Bu araştırmalar sonucunda gökyüzündeki gezegenler ve yıldızların sayıları, konumları, şekilleri ve hareketleri üzerine çok sayıda görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden biri *Batlamyus* tarafından ortaya atılan, dünyayı dokuz feleğin sardığı düşüncesidir.(Yıldırım,2015:340; Doko,2020:411-413) Yıldırım'ın naklettiği bilgi ışığında, *Batlamyus* sistemine göre “*ilk yedi felekte Ay, Utarid, Zühre, Şems, Merih, Müşterî, Zuhâl gezegenleri bulunmaktadır. Daha sonra sekizinci felek, felek-i sevabit yani burçlar feleği ve ensonda, bütün feleklerin üzerinde, Atlas feleği gelmektedir. Burçlar, bu feleklerin sekizincisi olan felek-i sevabitte sabit halde bulunan yıldız kümeleridir.*”(Yıldırım,2015:340) Bu düşünce birçok araştırmacı nezdinde de ilgi görmüştür.

Kur'an-ı Kerim'de bir çok ayette dahi kâinatın yaratılışı, yıldızlar, burçlar, güneşin yaratılışı ve hareketleri gibi kozmolojik unsurlar ve hatta feleğin yedi katmandan yaratıldığı belirtilmektedir. “*Görmediniz mi Allah yedi göğü birbiriyle ahenk olarak yarattı* (Nuh:15).” ayeti bunlardan biridir. Kur'an-ı Kerim'de ayrıca burçlara da işaret edilmekte⁹ ve hatta ‘Bürûc’ adında bir sûrenin olduğu da bilinmektedir.

Mehmed Çelebi, de analizlerini yaparken hem islam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'deki hükümlere odaklanmış buna ilaveten *Batlamyus*'un gerek felek nazariyesini ve gerekse eşyada yer alan dört unsur olarak gezegenlerin ve burçların tabiatlarında bulunan *ateş, hava, su ve toprak* elementlerinin onlarda ne tarz bir

⁹Kuran-ı Kerim'de gökyüzündeki burçlara işaret edilen bazı ayetlerde mealen şunlar belirtilmektedir; “*Gökte burçları var eden, onların içinde bir çerağ (güneş) ve nurlu bir ay barındıran Allah yüceler yücesidir.*”(Furkan:61). “*And olsun biz gökte bir takım burçlar yarattık ve seyredenler için onu süsledik.*”(Hicr:16). “*Burçlara sahip gökyüzüne, geleceği bildirilmiş olan güne, (o günde) tanıklık edene ve edilene and olsun ki, ateşle dolu hendeğe atılanlar (yakılarak) öldürüldü. Onlar (yakanlar) da başlarına oturmuşlar, müminlere yapmakta oldukları işkenceyi seyrediyorlardı.*” (Bürûc:1/7).” Görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim'de burçlara farklı şekillerde değinilmiştir. Ancak bu ayetlerde ifade edilen burç algısının günümüzdeki astrolojinin ifade ettiği burçlarla aynı olup olmadığı tartışma konusu olan bir mevzudur.

etkiye sahip olduklarına değinmiştir. Her bir felekte bulunan gezegenin, kendi ekseninde dönüşü sırasında, belli süreler boyunca burçlara uğramakta olduğunu; bu birleşmelerle birlikte, burçların diğer yıldız ve gezegenlere yakınlık, uzaklık durumları ve hareketlerinin insanlar ve dünyadaki diğer varlıklar üzerinde etkisi olduğuna olan inancı eserinde vurgulaması bunlardan biridir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.24a;19 Hk 3014:v.36a38b)

Genel olarak eserin A nüshasında, gök cisimlerinin buldukları derece ve konumlarından ötürü insanların yaşamına ve yeryüzüne ne şekilde sirayet ettikleri detaylıca anlatılmıştır. Eserde, gök cisimlerinin dereceleri belirlenirken Arapça harflerin ebced hesabındaki değerlerine göre hesap işleminin yürütüldüğü göze çarpmaktadır. Buna bir örnek olarak; *mîzânın* *derece ve* *dakikası*(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.21a) şeklinde geçen ifade gösterilebilir. Burada ‘vav’ harfi ebced hesabı temelinde 6 sayısını, ‘ha’ harfi ise 8 sayısını temsil etmektedir.(Hakverdioğlu, 2019:98) A nüshasında ayrıca astronomik hesapların yer aldığı tablo ve cetvellere yer verilmemiştir. B nüshasında burçlar ve gezegenleri ifade eden sembollere, astronomik hesaplamaların derece ve konumlarının bulunduğu cetvellere genişçe yer verilmiştir.¹⁰ A nüshasının son sayfasında yer alan oniki basamaklı bir merdiven şeklinde çizilen ve neyi ifade ettiği anlamlandırılmayan nesne, B nüshasında bulunmamaktadır.

Mehmed Çelebi, gezegenlerin uğurlu ve uğursuz olma durumlarına göre yeryüzünde ne gibi etkilere yol açabileceklerini de eserinde detaylıca açıklamıştır. Bu durumun dönemin padişahının yapacağı seferlere, tahtta bulunduğu sürece halka göstereceği muameleye, işlerinin başarılı veya başarısız bir şekilde sonuçlanmasına ne ölçüde etki edeceğine değinmiştir.

Söz konusu yıl içerisinde gerçekleşmesi muhtemel her olayı müellifin derinlemesine ele aldığı görülmektedir. Ayrıca *Şems, Kamer, Utarid, Mirrih, Müşteri, Zühre, Zühal* adındaki yıldızların buldukları konumlara göre etkilerini de eserinde ayrıntılı olarak anlatmıştır. Gök cisimlerinin konumu ve niteliklerine dair çıkarımlarına da yer veren Mehmed Çelebi, *‘Bir yıldızın güçlü olması, o güçlü yıldızın etkisinde doğan*

¹⁰ Bu hususa ilişkin bir cetvel örneği (EK-2)de verilmiştir

padişahın, insanların, şehirlerin sıhhatli ve güçlü olacağı anlamına gelmektedir. Yıldızın zayıf olması, o zayıf yıldızın etkisinde doğan padişahın, insanların, şehirlerin hastalıklara, afetlere ve kedere maruz kalacağı' anlamına gelmektedir. Eğer kutlu bir yıldızın etkisindeyse devlete izzete, mal ve zenginliğe işaret eder. Eğer o yıldız uğursuz ise zelillığe, fakirliğe ve muhtaçlığa işaret eder.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.4a; 19 Hk 3014:v.5a) şeklinde ilm-i nücumun, Osmanlı'da hâkim olan *devlet-i ebed müddet* anlayışının yani her zaman güçlü ve sağlam yapıda bir devlet olma ülküsüne kaynaklık eden yapının tesisi ve muhafazasında yıldızların konumu ve yönetici zümre üzerindeki etkilerinin özenle takip edilmesi gereği üzerinde durulmuştur.

Ahkâmlarda bahsi geçen gök cisimlerinin sembolik bir dil oluşturduğu ve bunların sarayda bulunan makamların birer yansıması olduğuna eserde vurgu yapılmaktadır. Nitekim Mehmed Çelebi, önemli kişilerin ölümünü anlattığı kısımda, bu kişilerin mensub olduğu gezegenlerin etkisine göre gökcisimlerini gruplara ayırarak şu şekilde bir sıralamaya tabi tutmaktadır: “...eğer ‘müşteri’ye mensub olursa vüzerâ ve ulemâ ve eşrâftan biri, eğer ‘merrih’e mensub olursa sipahi ve askerden biri, eğer ‘zühre’ye mensub olursa havâtin-i muazzamadan biri, eğer ‘utarid’a mensub olursa defterdâr ve ehl-i kalemden ya ashâb-ı dîvândan birisine ma’rûf kimesne, eğer ‘kamer’e mensup olursa tüccâr ve müsafirân-ı kibardan biri öle.”(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.4a;19 Hk 3014:v.6a) şeklindeki beyanıyla bu yapı içerisinde *Güneşin, padişahı; Jüpiterin, sadrazam ve şeyhülislamı; Marsın, askeri erkânı; Merkürün, defterdar ve divanın diğer üyelerini; Venüs’ün, haremi ve Ay’ın, reayayı* temsil ettiğine ve bahsi geçen olayların bu ekseninde zuhur edeceğine değinmiştir.“*Astroloji dilinde de padişahı temsil eden gezegenin Güneş olduğu bilinmektedir. Antik gelenek içerisinde padişah ve Güneş sembolü ön plana çıkmaktadır. Jüpiter, bu geleneğe göre önemli kişileri ve sorumluluğu temsil eder. Mars savaşı temsil eder. Merkür yetenekleri ve zihni temsil eder. Venüs aşkı, Ay ise halkı temsil eder.*”(Kırkoğlu, 2017:96)

Bu yansımanın temellendirilmesinde ise insanın kişilik ve karakterinin oluşumunda ve şekillenmesinde neyin etkili olduğu merak uyandırmış olmalıdır. Nitekim kişiliğin oluşumunda ve şekillenmesinde etkisi görülen biyolojik ve kalıtsal özelliklerin mi

yoksa yaşanan deneyimlerin mi etkili olduğu hayli uzun süren bir tartışmanın konusu olmuştur. Buna istinaden insan tabiatını açıklama biçimi olarak mizaca ilişkin farklı teoriler ortaya atılmıştır.¹¹“*Bu teorilere esas teşkil eden anlayış çerçevesinde insanlar arasındaki kişilik ve karakter farklılığına ilişkin iki unsur karşımıza çıkmaktadır. Bu açıklama tarzlarından ilkinde; doğuştan gelen doğal yapıya vurgu yapılmakta ve insanlar arasındaki farklılığın kökeninde bedensel karışımlar (ahlât), biyolojik ve fizyolojik yapı ile genetik faktörler gibi kalıtsal olarak aktarılan unsurlar bulunduğu iddia edilmektedir.*” (Tiryaki&Bilgin Tiryaki, 2016:1) Buradan hareketle kişilik, tutarlı davranış kalıpları, nasıl davranılacağı ve hissedileceğini etkileyen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçler alt başlıklarını kapsamaktayken; mizaç/karakterin insanda kalıtsal olarak var olan ve çevresel etkenlerle şekillenebilen özellik olduğu anlayışı genel olarak kabul görmüştür. (Aksu, 2012:78) Bu bağlamda mizacın, kişiliğin önemli yanlarından birini oluşturduğu bilinmektedir. Buradan hareketle insanların mizacına/karakterine etkisi olduğu düşünülen burçlar da yaşamın her alanında etkisini göstermektedir.

Bu bilgiler ışığında gök cisimlerinin niteliklerine değinirken astrolojik açıdan mizaç ve psikolojinin de etkisinin ne olduğuna ilişkin eserin B nüshasında daha yoğun olarak isabet edilen ve karşılık geldiği anlama ilişkin açıklamalara Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın, Marifetname adlı eserinden de yola çıkılarak şu bilgilere ulaşılabilmektedir:

ŞEMS (Güneş): Gezegenlerin en büyüğü ve yıldızların en parlağıdır. Tabiatı orta derece sıcak ve kuruluştur. Orta kutlu olarak isimlendirilmiştir. Mizacı safradır, unsuru ateştir ve tadı keskindir. Bu gezegenin etkisinin Pazar günü ve Perşembe gecesine hakim olduğu varsayılır. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014,v.12a) Bu gezegenin etkisinde doğanların sıfatları: kuvvet, şiddet, kahır, gazap,

¹¹İslam düşünce tarihinde büyük bir öneme sahip mizaç kavramı hakkında İbn Sina, etkili Araştırmalar yapmıştır. Günümüzde halen birçok çalışmaya kaynaklık etmektedir. Mizaç teorisi hakkında; İbrahim Aksu', “ İbn Sînâ Felsefesinde Mizâc Kavramı ve Nefs İle Olan İlişkisi” , Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2012.;Ayrıca mizaç teorilerine ilişkin farklı yaklaşımlarla ilgili detaylı bilgi için bkz: Ayrca M. Zahid Tiryaki ve Kübra Bilgin Tiryaki ,(2016). İslam Düşüncesinde Mizaç Teorileri, (İlem Yayınevi, İstanbul)

rağbet, his, incelik, haya ve iffet olarak gözlemlenmiştir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:152,153)

KAMER (Ay): Bir yerden aldığı ışığı başka bir yere yansıtır. Tabiatı orta derecede soğuk ve rutubetlidir. Mizacı balgamdır, unsuru sudur ve tadı ekşidir. Orta kutlu olarak isimlendirilmiştir. Pazartesi günü ve cuma gecesine hakim olduğu düşünülür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.14a) Bu gezegenin etkisinde doğanların: zaaf, acz, hıfz, cehl, hakaret, acele, ihbar, deliller, hareket ve ses vasıflarını etkin taşıdıkları gözlemlenmiştir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:170)

UTARİD (Merkür): Bu gezegenin tabiatı soğukluk ve kuruluuktur. Mizacı sevdadır, unsuru havadır ve tadı değişkendir. Pazar gecesi ve Çarşamba gününe hakim bir gezegendir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.14b) Kendinden başka bütün yıldızlarla uyumlu olmasından ötürü, uyuşan ve münafık adıyla isimlendirilmiştir. Bu gezegenin etkisinde doğanların en belirgin özellikleri: edep, zeyreklik, anlayışlılık, feraset, zihin, dirayet, nutuk, belagat, nakış, kitabet, hesap, isabet, zeka, dikkat, sanat, hile ve hıyanet olarak gözlemlenmiştir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:163)

MİRRİH (Merih, Mars): Bu gezegenin tabiatı aşırı sıcaklık ve kuruluuktur. Küçük uğursuz olarak adlandırılmıştır. Bu gezegenin etkisinin hakim olduğu günler, Cumartesi gecesi ve Salı günü olarak tespit edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.11a) Mizacı safradır, unsuru ateştir ve tadı acıdır. Bu gezegenin etkisinde doğanların en belirgin özellikleri: şenlik, şecaat, hiddet, sefahat, kuvvet, hıyanet, öfke, edepsizlik, inat ve baş olmak hırsı olarak gözlemlenmiştir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:149)

MÜŞTERİ (Jüpiter): Bu gezegen “büyük kutlu” olarak ünlenmiştir. Müşteri etkisinde doğanların vasıfları genel olarak övülmüştür. Bunlar: din gayreti, ilim, hilm, haya, cömertlik, tevazu, akıl, iffet, talakât ve fasihlik olarak gözlemlenmiştir. Tabiatı itidal üzere sıcak ve rutubetlidir. Bu gezegen, Pazartesi gecesinde ve Perşembe gününde

hakimdir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.11b) Mizacı kandır, unsuru rüzgârdırve tadı tatlıdır. Yönü kuzeydir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:144)

ZÜHRE (Venüs): Müneccimler bu yıldıza bakmanın kalbe sevinç verdiğini söylemişlerdir. Küçük kutlu olarak isimlendirilmiştir. Tabiatı orta derecede soğukluk ve rutubettir. Unsuru sudur ve tadı tatlıdır.(Erzurumlu İbrahim Hakkı,1756:158) Salı gecesi ve Cuma gününe hakimdir. Bu yıldızın etkisiyle doğanların en belirgin özellikleri: yumuşaklık, sevgi, rikkat, ferah, temenni, oyun, teganni, cinsel güç ve güzel yaratılış olarak gözlemlenmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.13a)

ZÜHAL (Satürn): Bu gezegenin tabiatı oldukça soğuk ve kurudur. Bu gezegen Çarşamba gecesi ile Cumartesi gününe hâkimdir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014,v.10b) Mizacı sevdavîdir, unsuru topraktır ve tadı ekşidir. Uğursuzların en büyüğü olarak nitelendirilmiştir. Müneccimler bu yıldıza bakmanın üzüntü ve keder vereceğini söylemişlerdir. Bu gezegenin etkisinde doğanlarda ahmak, cahil, cimri, kıskanç, yalancı, lanetli, gamlı, tembel, kalın kafa ve diğer zararlı davranışlar gözlemlenmiştir.(Erzurumlu İbrahim Hakkı,1756:139)

Burada bahsi geçen gezegenlerin, tek başlarına yaptıkları etkiyi, farklı bir gezegenle bir araya geldiklerinde bambaşka şekilde ortaya koyduğu B nüshasında belirtildikten sonra, bu kavuşumlara denk gelen burçla birlikte etkisinin de değiştiği açıklanmıştır. Hatta bu gezegenlerin yılın başında yaptıkları etkiler ile yılın sonunda yaptıkları etkilerin dahi farklılık gösterdiği vurgulanmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014,v.14a) Bu etkilerin neticesinde olması muhtemel olayların ne şekilde gerçekleşebileceği de incelediğimiz A nüshasında detaylıca ele alınmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.27a,37a-b)

Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem'de sıkça yer verilen önemli bir husus olarak güneşin ayrıldığı on iki kısımdan her biri ve kendilerine özel ad verilen yıldızlar kümesi (Develioğlu,1993: 128) anlamına karşılık gelen burçlardır.

Burçların buldukları konumlar, yapılarının ve etkilerinin ne şekilde olduğu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Burçların '*Akrep, Cedi, Cevza, Delv, Esed, Hamel, Hut, Kavs, Mizan, Seretan, Sevr, Sünbüle*' isimleriyle bilinen ve iki gezegenin aynı burçta bulunması '*kıran*' şeklinde (Unat,2000:666-667) ifade edilen kavuşumlarından oluşan olayların yeryüzünde ve insanlar üzerinde etki ettiği hususlara değinilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.27a,37a-b; 19 Hk 3014,v.24a-b)

Esasen burçlar, kendi aralarında tabiatlarına göre üçerli dört grup şeklinde ayrılmıştır. Ateş grubundan olan '*Koç, Aslan ve Yay*', sıcak ve kuru tabiatlıdır. Toprak grubundan olan '*Boğa, Başak ve Oğlak*', soğuk ve kuru tabiatlıdır. Hava grubundan olan '*İkizler, Terazî ve Kova*', sıcak ve rutubetli bir tabiata sahiptir. Su grubundan olan '*Yengeç, Akrep ve Balık*', rutubetli ve soğuk tabiatlıdır. Burçlar durumlarına göre; *Değiştirenler* '*Koç, Yengeç, Terazî, Oğlak*'; *Sabitler* '*Boğa, Aslan, Akrep, Kova*'; *Karıştıranlar* '*İkizler, Başak, Yay, Balık*' şeklinde farklı bir tasnife tabi tutulurlar.(Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1756:116,117)

Burçların özellikleri eserin B nüshasında çok daha detaylı işlenmiş olup her burcun konumundaki etkileri örnekler üzerinden anlatılmıştır. B nüshasında burçların niteliklerine ilişkin bilgiler şu şekilde geçer:

AKREP: Akrep burcu gece kadınıdır. Tabiatı soğuk ve yaştır. Mizacı balgamdır, unsuru sudur ve tadı tuzludur. Sonbahar grubundandır, yönü kuzeydir. Huyları yalancı, söz taşıyıcı, kötülükçü, yüz­süz, yağmacı, hilekâr ve aldaticı olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları dilsizlik, sağırılık, körlük, saç kıran olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014:v6a)

CEDİ (Oğlak): Cedi burcu gece kadını olarak bilinir. Tabiatı soğuk ve kurudur. Mizacı sevdadır, unsuru topraktır ve tadı ekşidir. Kış grubundandır, yönü güneydir. Huyları unutkan, mücadelecî, cimri, nefesine hâkim ve alçak olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları gut hastalığı, arslan pençesi hastalığı (bir çeşit deri hastalığı), boyun, yüz bölgesinde görülen cilt rahatsızlıkları ve nezle olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014:v.8b)

CEVZA (İkizler): Cevza burcu gece erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve yaştır. Mizacı kandır, unsuru havadır ve tadı tatlıdır. Bahar grubundandır, yönü doğudur. Huyları edepli, temiz, sakin, güzel yaratılışlı, latif ve anlayışlı olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları nezle ve eklem ağrıları olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.3a)

DELV (Kova): Delv burcu gece erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve yaştır. Mizacı kan, unsuru havadır ve tadı tatlıdır. Kış grubundandır, yönü batıdır. Huyları sabırlı, anlayışlı, akıllı, temiz, mücevhere ve mala düşkün olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları topallık, kemik hastalığı ve gut hastalığı olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.8a)

ESED (Aslan): Esed burcu gece erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve kurudur. Mizacı safradır, unsuru ateştir ve tadı acıdır. Yaz grubundandır, yönü doğudur. Huyları kibirli, sataşan, öfkeli, gayretli, çalışkan, cesur, aldatıcı ve heybetli olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları mide ve göz ağrısı, kalp çarpıntısı, akciğer hastalıkları, olarak gözlemlenmiştir ve genel olarak güçlü yapıdadır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014:v.5b)

HAMEL (Koç): Hamel burcu gece erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve kurudur. Mizacı safradır, unsuru ateştir ve tadı acıdır. Bahar grubundandır, yönü doğudur. Huyları kararsızlık, öfke, cinselliğe düşkünlük olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları daha çok baş bölgesinde olur. Baş ağrısı, diş ağrısı, kulak ve çene ağrısı en yaygın olarak görülenlerdir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi: 19 Hk 3014,v.2a)

HUT (Balık): Hut burcu gece kadını olarak bilinir. Tabiatı soğuk ve yaştır. Mizacı balgam, unsuru sudur ve tadı tuzludur. Kış grubundandır, yönü kuzeydir. Huyları cömertlik, lütuf ve iffetli, ahmak, güler yüzlü ve şehvet düşkün olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları gut hastalığı ve parmak arası pişikleri olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi: 19 Hk 3014,v.9b)

KAVS (Yay):Kavs burcu gece erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve kurudur. Mizacı safradır, unsuru ateştir ve tadı acıdır. Sonbahar grubundandır, yönü doğudur. Huyları sabit fikirli, düşünceli, sır saklayan, hareketli, ilim ehline değer veren ve sorumluluk sahibi olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları gut hastalığı, yüksekte düşmek, vahşi hayvanlar tarafından zarara uğramak olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.7a)

MİZAN (Terazi): Mizan burcu gündüz erkeği olarak bilinir. Tabiatı sıcak ve yaştır. Mizacı kandır, unsuru havadır ve tadı tatlıdır. Sonbahar grubundandır, yönü doğudur. Huyları edepli, insafli, adil, fikirleri isabetli, güzel ruhlu, şehvetli ve kadınlara düşkün olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları fitik, basur, beniz sarılığı ve burun eğriliği olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.6b)

SERETAN (Yengeç): Seretan burcu gece kadını olarak bilinir. Tabiatı yaş ve soğuktur. Mizacı balgamdır, unsuru sudur ve tadı tuzludur. Yaz grubundandır, yönü kuzeydir. Huyları kararsızlık, çevresine duyarlı, cömert ve kayıtlı olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları nezle, ayak ağrıları, cilt hastalıkları, akciğer hastalıkları, saçkıran ve sağırılık olarak görülmüştür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: 4b)

SEVR (Boğa): Sevr burcu gece kadını olarak bilinir. Tabiatı soğuk ve kurudur. Mizacı sevdadır, unsuru topraktır ve tadı ekşidir. Bahar grubundandır, yönü kuzeydir. Huyları ahmaklık, budalalık, güçlük, hileci, kararsız ve yalancı olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları boğaz ve boyun bölgesinde olur.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.3b)

SÜNBULE (Başak): Sünbüle burcu gece kadınıdır. Tabiatı soğuk ve kurudur. Mizacı sevdadır, unsuru topraktır ve tadı ekşidir. Yaz grubundandır, yönü güneydir. Huyları cömert, doğru sözlü, düşünceli, sözleri hikmetli, tez canlı olarak gözlemlenmiştir. Hastalıkları sancı, karın ağrısı, bel ağrısı, saçkıran, boğaz, karın ve bağırsak bölgelerinde etkilidir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014: v.5a)

Buradan hareketle burçların insan karakteri ve kişiliği üzerinde tesirlerinin astrolojik kanıtlarının bulunduğu eser her iki nüshasında da vurgu yapılarak burçların bir araya geldikleri gezegen, girdikleri ev ve güneşe yakınlık durumlarına göre farklı değerlendirmelere tabi tutuldukları ve bu farklılıklar dolayısıyla oluşan etkiler, insanlar ve tabiat üzerinde yeni olayların zuhur etmesine neden olduğu için her bir duruma yönelik farklı hükümlerin her iki nüshada da yazıldığı görülmektedir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1, v.43; 19 Hk 3014, v.5a)

Eserin A nüshasında ele alınan On İki Hayvanlı Türk Takvimine dair bir bölüm bulunmaktayken (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1, v.18a, 21b) B nüshasında bu kısma yer verilmemiştir. Kaynaklarda belirtildiğine göre ahkâm takvimlerinde “*Sâl-i Türkân*” başlığı ile bu takvime mutlaka yer verilmekteydi. (Aydüz, 1993:84) Eserin bir usul kitabı olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda B nüshasında bulunan bu eksikliğin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu eksiklik akla her iki nüshanında farklı bir nüshadan çoğaltıldığını getirmektedir.

Takvimde her yıl bir hayvan adıyla ‘*Muş, Gav, Pars, Hargûş, Nihenk, Mar, Esb, Ganem, Maymun, Makiyan, Sek, Hûk*’ isimlendirilmiştir. Bu isimlendirmenin uzun yıllar süren gözlemler sonucunda yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu gözlemler yapılırken; yıllara denk düşen yağış miktarı, ekinlerin oluş miktarı, insanların karakter özellikleri gibi etkilere göre birbirinden farklı her bir hayvanın doğasıyla olaylar ilişkilendirilmiştir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1; Boyraz, 2010:116)

A nüshasında sırasıyla bütün hayvan yıllarına değinilmiştir. Her bir hayvanın doğasındaki yapının yeryüzüne nasıl sirayet ettiği anlatılmıştır. Bunların sonucunda oluşabilecek doğal afetler, kıtlık ve bolluk, salgın hastalıklar, yağışlara değinilmiştir. Bu yılların etkileri sonucunda ne çeşit bir insan tipinin ortaya çıktığına işaret edilerek bu etkinin tesirleri şu şekilde belirtilmiştir;

MUŞ (fare): Muş yılında barış hâkim olur. Bu yılda yağışlar boldur ve kış kolay geçer. Ürünler bol ve ucuzdur, bununla birlikte ekinlere fareler zarar verir. Bu yılın başında doğanların zeki ve uyanık, ortasında doğanların kötü huylu ve kötü eylem

sahibi, sonunda doğanların kötü sözlü, kavgacı ve yalancı oldukları ifade edilmiştir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.18a-19b)

GAV (sığır): Gav yılının başında baş ağrısı, nezle ve beyin rahatsızlıkları yaygın görülür. Gök gürültülü yağmurlar ve dolular bolca yağar. Yangınlar ve depremler olur. Kış zor ve uzun geçer. Bu yılın başında doğanların pratik zekalı, güzel düşünceli ve diplomat, ortasında doğanların güzel suratlı, güler yüzlü ve içkiye düşkün, sonunda doğanların kaygılı, sıkıntılı, cahil, anlayıştan uzak oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.19b)

PARS: Pars yılında halk arasında kin, haset, düşmanlık ve anlaşmazlık fazlaca olur. Devlet büyükleri arasında anlaşmazlık olur, ülkenin bazı bölgelerinde savaşlar meydana gelir. Fakat bu savaşlar kısa sürede atlatılır. Dört ayaklı ve vahşi hayvanlarda çok sayıda ölüm meydana gelir. Bazı bölgelerde kuvvetli depremler neticesinde çok binalar yıkılır. Güçlü fırtınalar sonucu denizlerde gemiler batar. Ekinler ve hububat ürünleri zarar görür. Kış soğuk ve zor geçer. Halk arasında salgın hastalıklar meydana gelir. Bu yılın başında doğanların zeki ve cesur, ortasında doğanların iyilik isteyen, sonunda doğanların gayretsiz oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.19b-19a)

HARGÛŞ (tavşan): Hargûş yılında halk arasında telaş olup kısa sürede uzlaşma sağlanır. Bazı bölgelerde deprem olur. Bu yılın başında doğanların vefasız, iki yüzlü, kavgacı ve kararsız, ortasında doğanların kısık sesli ve dar görüşlü, sonunda doğanların suratı asık, kötü huylu ve kısa ömürlü oldukları ifade edilmiştir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.19a)

NİHENK (timsah): Nihenk yılında halk arasında fitne, fesat meydana gelir. Savaşlar görülür. Tahıl ürünlerinde bereket olurken, zor kış dönemi meyve ağaçlarına zarar verir. Yazları yağmur az yağar, bahar mevsimi karlı ve soğuk geçer. Bu yılın başında doğanların kötü şanlı ve kötü tabiatlı olduğu, saç ve sakalı erken ağardığı, ortasında doğanların edepsiz, hayasız, iki yüzlü ve kararsız, sonunda doğanların, arsız ve kötü huylu oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.19a-20b)

MAR (yılan): Mar yılında kuraklık olup, yağmurlar kesilir. Zehirli hayvanların zararı yaygınlaşır. Kış soğuk ve kurak geçer. Tahıl ürünleri bol olur. Bu yılın başında doğanların, yumuşak sözlü, uzun boylu ve düşünen, ortasında doğanların, uzun, kederli, açgözlü ve kötü huylu, sonunda doğanların, kötü sözlü, vefasız oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.20b)

FERES (at): Feres yılında kış zor olup, hayvanlar ölür ve meyveler zarar görür. Yaz ekinleri iyi olur. Bahar günleri soğuk geçer. Halk arasında gereksiz söylentiler yayılıp, yalan haberler artar. Bu yılın başında doğanların ömürleri uzun olup, devlet makamlarında sözleri etkili, ortasında doğanların yüksek iradeli, sözü kabul edilir, sonunda doğanların kötü huylu, inat ve kinli oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.20b)

GANEM (koyun): Ganem yılında fitne çok olup, savaşlar olur. Kış soğuk olup, bazı meyve ve ekinler zarar görür. Halk arasında sevinç ve ferahlık olur. Bu yılın başında doğanların yumuşak huylu, sakin, mütevazı, ortasında doğanların düşmanları çok olur, kimseden vefa görmezler, edep ve ilim sahibi olurlar, sonunda doğanların akılsız, hareketli, ömrü kısa ve tatlı sözlü oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.20a)

MAYMUN (maymun): Maymun yılında kuraklık olur ve binek hayvanlarında hastalık meydana gelir. İnsanlar arasında salgın hastalıklar meydana gelir. Kış uzun geçer. Bu yılın başında doğanların bilgili, zeki, konuşkan, dost yüzlü ve düşman huylu, ortasında doğanların kötü sözlü ve kıskanç, sonunda doğanların bilgi sahibi, anlayışsız, edepsiz ve vefasız oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.20a-21b)

MAKİYAN (tavuk):Makiyan yılında meyveler çok olup kış geç başlar. Savaşlar dolayısıyla deniz kenarlarında ve büyük şehirlerde halk zarar görür. Bu yılın başında doğanların fesad, kararsız ve güler yüzlü ortasında doğanların yalancı ve inatçı, sonunda doğanların kavgacı, kötü işler yapmaya meyilli oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.21b)

SEK (köpek): Sek yılında kuraklık olup, bazı hayvanlarda kayıplar olur. İnsanlara zarar veren insanların sayısı artar. Savaşlarda insan kayıpları çok görülür. Bu yılın başında doğanların savaşçı ve bilginlere düşman, ortasında doğanların zeki, sonunda doğanların cesur ve vefadar oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.21b)

HÛK (domuz): Hûk yılında devlet büyükleri ve âlimler arasında hastalıklar artar. Göz ağrıları artar. Savaşlar çoğalır. Bu yılın başında doğanların yaptıkları kötülükler kendilerine iyi görünür, ortasında doğanların kaygılı ve tedbirci, sonunda doğanların büyüklerine saygısız ve harama meyilli oldukları ifade edilmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.21b-21a)

Dikkat edilirse hem burçlarda, hem hayvanlı takvimde, sembol olarak kullanılan hayvanların özelliklerinin insanlar üzerinde ortaya çıktığı var sayılır. Nitekim bu gerçeği Mehmed Çelebi, *her hayvanın huyı ve husleti ol salde halkda ziyade olur* şeklinde ifade etmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.21a) Yani kişiler hangi hayvan yılında doğdularsa o hayvanın tabiatında olan özellikler kişilere sirayet eder. Bu duruma aslan burcu ve pars yılı örneğinde daha detaylı bakabiliriz. Her iki hayvanda gücü ve cesareti temsil eder. Bu yıllarda doğan insanların korkusuz, açık sözlü, lider ruhlu ve haşmetli oldukları yukarıda belirtilmiştir. Aynı benzerliği oğlak burcu ve koyun yılı içinde söylemek mümkündür. Ortak olarak ikisinde duygusal, sezgileri güçlü, sözleri güvenilir, kararlı vb. iyi özellikli olmalarına vurgu yapılır. Bunun gibi benzerlikler diğer burçlar ve hayvanlı takvimde geçen hayvanlar arasında da göze çarpar. Görüldüğü üzere toplumların ve geleneklerin ruhuna göre şekil alan ve farklı isimlendirmelerle oluşturulan bu yapı temelde aynı mantık üzerine kurulmuştur.

Eserin her iki nüshasında da bu kısma kadar gökcisimleri, burçlar ve etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Eserin nüshalarında yer verilen ikinci bölümde ise ahkâmların ne şekilde düzenlendiğine değinilmiştir. Bu kısımda öncelikle *Tâli-i Sâl-i Âlem tertibinde genel*

olarak beş türlü ahkâm hazırlandığı her iki nüshada da belirtmiştir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.22a; 19 Hk 3014: 14b) Bu düzenleme esnasında yine ahkâm takvimi hükümleri uyarınca ilk olarak halkın her kesiminden insanların ahvallerinin ayrı ayrı belirtileceği söylenmiştir. Padişah ahvali, vezirlerin ahvali, ulema ve askerlerin ahvali, küttabların ve ehli sük'un¹² ahvalleri daha sonra avam-ı nâsin¹³ ahvallerinin eserde farklı şekillerde bahsinin geçtiği görülmektedir.

A nüshasında ahkâmın hazırlanacağı yılda halkın sıhhatinin nasıl olacağı ve ortaya çıkması muhtemel hastalıkların azlığı veya çokluğuna değinilmektedir. Bu kısımda yer alan bir diğer bahis konusu ise söz konusu yılda gerçekleşmesi muhtemel savaşlar, kavgalar ve nihayetinde zuhur edecek olan barış sürecine değinilmektedir. Daha sonra o yıl içinde mahsulün niceliğine yani azlığı, çokluğu, ucuzluğu ve kıtlığına tâli-i sâl çerçevesinde vurgu yapılmıştır. Son olarak da nüshada o yılın yaz ve kış mevsiminin sıcaklığı, soğukluğu, rüzgar, yağmur, deprem, şimşek, dolu gibi alametlerin ahvali açıklanmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.22a-24a)

Bunlardan sonra her ayda mevcut yıldızların kavuşumlarının neticesinde açılacak farklarına göre yaptıkları etkiler ele alınır ve daha sonra ay ve güneş tutulması hangi burçta gerçekleşmişse ve hangi gezegenin etkisine maruz kalmışsa ona göre açıklamada bulunulur. Bu tutulmalar nerede gerçekleşmişse etkileri oralarda ortaya çıkar, şeklinde açıklamalara eserin B nüshasında daha detaylı yer verildiği görülmektedir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 HK 3014,v.50a-51b)

Bunların yanında eserin her iki nüshasında da '*Padişahların ahvali*' bahsinde gezegenlerin konumlarına göre nasıl hareket edilirse padişahın faydasına olacağına değinilerek ahkâm hazırlama kaidesine bir açıklama getirilmiştir. Şöyle ki, *İstanbul'da tâli-i sâl olsa onuncu hane sahibi cedî(oğlak) olsa ve gezegeni zühal (satürn) olur. O yılda yapılan ahkâm bu cisimlerin etkisi doğrultusunda çıkartılır. Buna göre bir zayıç hazırlanarak burçlar yazılır. Padişahın tâli-i cedî kabul*

¹² Ehl-i sük: çarşı halkı ve esnafı ifade etmek için kullanılan bir ifadedir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1993, s.209.

¹³ Avâm-ı nâs: herkes, kaba ve cahil halk, ayak takımı gibi anlamlara gelmektedir. Sıradan halkı ifade etmek anlamında kullanılır. Bkz. Devellioğlu, a.g.e., s.53.

edildiğinde, vezirler ve askerlerin hanesi delv (kova) olur. Akraba ve harekât hanesi hût (balık) olur. Mülk ve emlak memleket hanesi hamel (koç) olur. Zevce ve nikâh hanesi seretan (yengeç) olur. Mevt, havf ve nekbet hanesi esed (aslan) olur. Sefer, gazâ ve cihad hanesi sünbüle (başak) olur. Hükümet, saltanat, rey ve tedbir hanesi mizan (terazi) olur. Dostları ve ümmîd hanesi akrep olur. Düşman ve nekbet, zillet hanesi kavs (yay) olur. Bu bilgiler doğrultusunda ahkâm çıkartılır. Buna göre; cedi padişahın tali-i farz edilirse gezegeni zühaldir, padişahın kuvvetine ve sıhhatine rey ve tedbirinin isabetli olmasına, eğer ikincide bulunsa ki delvdir mal ve hazinelerinin ziyade olmasına, ensarının kuvvetine, tahsil-i mal hususuna, üçüncüde bulunsa o yılda hüküm, siyaset ve tedbir-i memleket ile mukayyed olup bazı şehirler feth etmelerine ve hükümeti bütün âlemde güçlü olmasına delalet eder. Aynen bu şekilde diğer gezegenler ve etkisinde kalan burçlar hangisi ise ona göre bir zayıfça hazırlanarak ahkâm çıkartılır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06Mil Yz A 890/1,v.41b; 19 HK 3014,v.17a)

Ayrıca yine her iki nüshada da diğer devlet görevlerine ilişkin verilen açıklamada; *Vezirlerin ahkâmı çıkartılırken on birinci eve bakılır. Ulemâ ve kadılar için ise üçüncü eve bakılır. Müşterinin (Jüpiter) uğurlu veya uğursuz olmasına göre diğer gezegenler yerlerine yazılarak ahkâm hazırlanır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi ,06 Mil Yz A 890/1,v.50a; 19 HK 3014,v.17a) İlaveten Umerâ, sancâk beyleri, humâyun ağâları ve kul ağâları, zabitler ve askerlerin ahkâmları on birinci evden çıkartılır. Merrih (Mars) gezegeninin güçlü veya zayıflığına göre uğurlu ya da uğursuz olmasına göre ahkâm hazırlanır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.50a) şeklinde tüm yönetim erkini kapsayan bir âhkâmın neye dayalı olarak hazırlanması gereği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Defterdâr, kâtipler, ashâb-ı ma'rifet ve irfânın ahkâmı on birinci eve bakılarak çıkartılır. Bunların durumu da Utârid'in (Merkür) uğurlu ve uğursuz olması durumuna göre belirlenir. Kal'âdarlar ve kethüdâların ahkâmı dördüncü evden çıkartılır. Zühal'in (Satürn) konumuna göre hazırlanır. Ona göre ahkâm hazırlanması gerektiği de eklenmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.51a)*

Verilen bilgiye göre Padişahın haremının dahi ahkâmlarının özel olarak hazırlandığı bilinmektedir. *Bu âhkâm hazırlanırken on birinci eve bakılır. Zühre'nin (Venüs)*

güçlü veya uğursuz olmasına göre ahkâm hazırlanır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.51a; 19 HK 3014,v.17b) Nitekim hanedan mensupları güçlü, uğurlu addedilen varisler olursa ve devlet bunlar eliyle idare olunursa devletin ebeden var olacağı inancı bu saptamaların gerekliliğine olan ihtiyaçtan hasıl olmuştur, denilebilir. Ayrıca bu kısımda *Avâm'ın-nâs ve ehl-i pazarın ahkâmı hazırlanırken Kamer'in (Ay) bulunduğu konuma göre hükümler çıkartılır.*(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.50a,51b; Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 HK 3014,v.17b) bahsi de bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere âhkâm takvimi tertibinde, padişahın ahkâmı onuncu evin, diğer bahsi geçen sınıfların ahkâmı hazırlanırken on birinci evin içerisinde bulunan gezegenin yapmış olduğu etkilere göre yorum yapılmaktadır. Mehmed Çelebi'ye göre, Astroloji'de onuncu ev padişahı, devlet büyüklerini, izzeti ve hâkimleri temsil eder. Yani kararları güçlü ve kapsayıcı olan şahsiyetler bu evin konusuna girer. On birinci ev ise padişahın hükmü altındaki kişileri; vezirler, ulema, askerler, harem halkı ve genel olarak halkı temsil eder.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 HK 3014,v.17b)

B nüshasında ayrıntılı olarak ele alınan konulardan biri de burçların girdikleri evlerdir. Bu evlerin 12 tane olduğu, her evin konumuna göre farklı bir alana etki ettiği detaylı bir şekilde bu nüshada anlatılmıştır. Mesela ilk evin kişiler üzerinde büyük etkilerde bulunduğunu belirtir. Kişinin çocukluğu, karakteri ve davranışları bu evde şekillenir. Yani her işin başlangıcı bu evin etkisiyle gerçekleşir. Bu örnekleri ayrıntılı bir şekilde bütün evler için ayrı ayrı ele alır. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 19 Hk 3014: v.15a-17b) A nüshasında ise bu evlere dair herhangi bir açıklama yapılmadan burçların ve gezegenlerin bu evlerde nasıl etkiler oluşturacağı anlatılmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.3a-4b)

Padişahların ahkâmına ilişkin her iki nüshada da bahis konusu olan bölüm ikinci kısımda ele alınmıştır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.41b; Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,19 Hk 3014: v.52b) A nüshasında eksik olan bazı kısımlar dışında ele alınmış şekli çok az farklarla birebir aynıdır. Bu farklar aynı anlamdaki kavramların değişik versiyonlarının kullanılmasından kaynaklanmıştır.

Mesela Zühal/Satürn gezegeninin astrolojik evlerde yaptığı etkileri anlattığı bölümü A nüshasında yedi ev eksik ele alınmıştır. Yani üçüncü evden onuncu eve geçilmiştir. Yine cümleler birebir ifadelerle devam ederken bazı kelimeler benzerleriyle devam ettirilmiştir. Mesela, kılınmaklarına/edüp, olmağa/olmasına, kılmaklarına/olmalarına, kılmasına/eylemesine, memleketlerde/yerlerde, uğrılar/hırsızlar, yıldızlar/kevkebler vb. gibi.

Eserde bu kısımdan sonra gezegenlerin, yıldızların ve burçların farklı ülke ve şehirler üzerinde gerçekleştirdiği etkiler ele alınmaktadır. Bu ülke ve şehirlerde '*Çin, Türkistan, Mekke, Yemen, Bağdat, İran, Hindistan, Bağdat, Yemen, Kandahar, Keşan, Mısır, İstanbul*'da söz konusu yıl içinde oluşabilecek afetler, salgınlar, bolluk, kıtlık, savaş ve sulh dönemlerine yönelik öngörüler değerlendirilmiştir. Gezegenlerin ve burçların bir araya gelmesinden ötürü yeni etkiler meydana çıkar. Bu etkiler kavuşumların açıkça görüldüğü ülke ve şehirlerde gerçekleşir. Bu nedenle her ülke ve şehir için ayrı bir zayıf hazırlayarak ahkâmını yapmak gerekmektedir beyanıyla Mehmed Çelebi, ahkâm hazırlarken bu hususu da göz önünde bulundurmanın gereğine değinir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.39a-b; 19 Hk 3014: v.52b)

Mehmed Çelebi, milletlerin ahkâmını yaparken, her milleti mensup olduğu dine göre değerlendirerek, o dinin ortaya çıktığı şehirden yola çıkarak zayıf hazırlamak gerektiğini de belirtir. Mesela İslam Milleti için *Mekke*'den, Hristiyan Milleti için *Kudüs*'ten, Yahudi Milleti için *Mısır*'dan ahkâm çıkarılmasının gerektiğini söylemiştir. Yine farklı bir mezhep veya din mensuplarına yönelik ahkâm hazırlarken aynı usul üzere gitmek gerektiğini belirtmiştir.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.40a; 19 Hk 3014: v.53b)

Eserin bu kısmında genel olarak güneş ve ay tutulmaları, gezegenler, yıldızlar, burçlar, bunların bir araya gelmesinden kaynaklanacak etkilerinin padişah, ulema, tüccar diğer esnaf ve halk üzerinde ne gibi tesirlere yol açacağı anlatıldığı görülmektedir. Yeryüzüne olan etkiler ise çoğunlukla depremler, salgınlar, yangınlar, mevsimlerin durumu, yağışlar, kuraklıklar, kıtlık, bolluk, ucuzluk, pahalılık, savaşlar vs. şeklinde ele alınmıştır. İnsanlar üzerinde oluşabilecek etkileri ise fiziksel ve

ruhsal olarak detaylandırılarak verilmiştir. Vücut yapıları güçlü, güçsüz, kuvvetli, kuvvetsiz, uzun veya kısa boylu, zeki, iyi huylu, çalışkan, cömert, uzun ömürlü veya tam tersi kurnaz, kötü ahlaklı, cimri, ömrü kısa vb. özellikleriyle vasıflandırılmışlardır.

A nüshasında bazı konular bablara ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu bablar şu şekilde sıralanmıştır:

-üçüncü bâb kıran nahsin beyânında on iki burc. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.24a) Burada Satürn ve Mars gezegenlerinin etkisi altında burçların durumları ele alınmıştır.

-dördüncü bâb seb'a-i seyyarenin kıranları ahkâmını beyân eder.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.27b) Bu bölümde mevcut yedi gezegenin de etkisiyle oluşabilecek olaylar açıklanmıştır.

-beşinci bâb re's zenebin on iki burcda imtizâcların bildürür.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.28a) Bu bölümde kuzey yıldızının on iki burçta yaptığı etkiler ele alınmıştır.

-altıncı bâb seb'a-i seyyârenin tâli-i tahvîl sâlde her burcda bulunduğu üzere ahkâmını beyân eder.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.30a) Bu bölümde yıllık hükümleri çıkarırken gezegenlerin burçlarla birlikte yaptıkları etkileri ele almıştır.

-yedinci bâb kırân-ı ulviyyeyn ahkâmındandır.(Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.36a) Bu bölümde Jüpiter ve Satürn gezegenlerinin birlikteliğinin etkisinden oluşan etki anlatılmıştır.

A nüshasının 39a şeklinde numaralandırılmış sayfasının sonunda Mehmed Çelebi, Besmele ile başladığı bu kitabı yazarken faydalandığı Arapça, Farsça ve Efrenci dillerinden topladığı ilm-i nücüm eserlerinden çevirerek yazdığını belirtmiştir. Ayrıca bu kitapla ilm-i nücûmdan ahkâm-ı sâl-i âleme bağlı olan meselelerin gerekli yolunu beyan ettiğini ifade etmiştir. (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi,06 Mil Yz A 890/1,v.39a,40b) Bu husus da esas olarak eserin kaynak değerine bilhassa müellifin işaret ettiği bu beyanla açıklama getirmesi hasebiyle önemi haizdir.

A nüshasında yer alan, “*Beyân eyledim ümîddir ki bu kitabdan müstefid olanlar ihvânu’-d-din duâ hayırla yad edüp bu fakirin ruhunu şâd edeler*” (Müneccimbaşı Mehmed Çelebi, 06 Mil Yz A 890/1,v.40a) Müneccimbaşı’nın kendisinden sonra bu kitaptan istifade edeceklerin, kendisini hayır dualarıyla yad etmelerini temenni ettiğini belirten ifadelerden sonra nihayete erdirilmişken B nüshasında böyle bir kısma yer verilmemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

USÛL-İ AHKÂM-I SÂL-İ ÂLEM” ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU

3.1.Eserin Transkripsiyonu

[2b]

1) uşul-i ahkâm-ı sâl-i ‘alem te’lîf Meḥmed Çelebî ser-münecciman-ı sadık 2) ammâ ṭâli‘-i sâl-i ‘alem evvel vaḳittedir kem âf-tâb-ı burc-i ḥameliñ 3) evvel şāniyesine taḥvil ede bes evvel vaḳtiñ ṭâli‘ne ṭâli‘-i 4) sâl dirler ammâ ṭâli‘-i sal iki nevi‘dir biri ṭâl-i sâl-i 5) ‘âlemdir ki ḳubbetü’l-‘arżın ṭûlına ’istiḥrâc olunur ki ṭûlı ve ‘arż leh derece ve biri daḡi her şehriñ ṭûlına ve ‘arżına 6) ’istiḥrâc olmaḡda iken ṭali‘-i şehir dirler lakin ḥükemâ-’i müteḳaddimîn 7) ḳavli üzerine her sene ṭali‘ne tutunmak şehriñ ’ibtida-i 8) binasına düşen zâ’ice mazbûṭ gerekdir ba‘zı ahkâmdan 9) istidlâl oluna bu ise mümkün deḡildir ammâ ki ṭâli‘ vaḳitde 10) naḡar idüb göresin kem şāhib-i ṭâli‘ ve intiha-yi ṭâli‘ ḳırân 11) ve şāhib-i ḳameriy ve mübtemmez ve müstevlî kevkebdir ve ḳuvvet ve sa‘âdetlerine 12) ve za‘f ve nuḡûsetlerine eger zâti ve ‘arzi ḳuvvetleri ve sa‘âdetlerine 13) var ise delildür cemî‘ ‘âlemiñ sa‘âdetine ve ḳuvvetine ve eger 14) za‘f ve nuḡûsetleri var ise de külli ḡalıḳiñ ve cemed-i aḡṭariñ

15) ve memālikiñ za‘f ve nuḥūsetine delildür eger deliliñ ba‘zı sa‘d 16) ve ba‘zı naḥs olursa aḥvāl-i ‘ālem meyane ola mübtenī olan kevakibiñ ḥakimī 17) sa‘d ve ḳavī ise sa‘ādete eger za‘f ise nekbete ve nuḥūsete delildür 18) bu ḳıyās üzerine aḥz oluna faşl ammā aḥvāl-i paşāhiyi bilmek 19) murād eylesiñ ṭālī‘ mevlüdinden veyā cülūsundan istidlāl edesin 19) eger bunlar mazbūṭ deęil ise ṭālī‘ seneden göreler taḥvil şems ḥamel

[2a]

1) nehāri ise āf-tāba ve ‘aşara nazar olına eger taḥvili leyli ise ḳamere 2) nazar olına ve sehmü’s-sultān ve sehmü’s-sa‘āde ve sehmü’l-ğayb görölüb 3) ve bunların sa‘ādet ve nuḥūsetlerin ve meyanlarında nazarların ve sa‘ādetlerini 4) meveddet mi yāḥūd ‘adāvet mi zati ve ‘arzi ḳuvvetleri olursa melikiñ 5) sa‘ādetine delildür eger ber ‘aks ise nuḥūset ve mezelletlerine 6) delildür faşl ammā ḥal-i vüzera’ ve eşraf on birinciden ve şāḥibden 7) ve müşteriden görölür kezalik sa‘ādet ve nuḥūsetiñ minval 8) meşrūḥ üzere istidlāl ede ve ḥal-i ümerā’ ve paşā mürekkebden göreler 9) ve ḥal-i meşāyih ve dehākīn ve ḥānedān-ı ḳadimī ve ehl-i ḳal‘a 10) ve ḳurra ve ciyāl zūḥalden göreler ve ḥal-i ehl-i divān ve küttābı 11) ve erbāb-ı ḳalemi ‘uṭāridden göresin ve ḥal-i rai‘yyet ve resūlan 12) ve tüccār ve misāfirān ve ehl-i deryā derece-i ṭālī‘den ve ḳamerden 13) ve müstevli ṭālī‘den göresin ve ḥal-i kesb ve ma‘āşa ve tüccāran 14) ikinciden ve sehm-i sa‘ādeden ve şāḥibinden ve müşteriden 15) ve sehmü’l-māldan göresin ḥal-i ḥātūnān ve ḥādımān zūhreden 16) görölür ḥal-i rasūl ve ḳāsıdāni ḳamerden göresin fā fehm faşl 17) ba‘de nazar edesin fa fehm bu mezkūr ṭāi’feniñ kevakibleriniñ 18) ve sehimleriniñ ve ḥaneleriniñ ḳuvveti zati ve ‘arzilerine göre 19) ḥükm edesin bedenlerin şıḥhatine ve tünd-i restliklerine ve mizāçlarınıñ 20) şıḥhatine ve selāmetleriniñ kevakibleriniñ ḳuvveti zātiyesinden terbiyetle 21) ḥükm edesin faşl ehl-i sūḳ-ı ‘avāmıñ bey‘ ve şerāgirin 22) ve ziyān ve

fevâidelerin ve bâzârların ve kesâdın ikinciden 23) şâhibinden ve sehm-i sa‘âdeden ve şâhibinden ve şâhib-i tâli‘e

[3b]

1) ittişâli ve birbirlerini kabul mü ider veyâ redd mi iderler oña göre hüküm 2) olına hâl-i nikâh ve şirket ve huşûmet ve da‘va ve himmet bunlara muâ‘mil 3) eşyayı yedinciden ve şâhibinden ve zühre ve şemsden ve sehmi’z-zevciden 4) ve şâhibinden görüle ve hâl-i şavi ve sürürî ve ziyâfet ve cem‘iyyet 5) ve sūr zenânı ve bunlara ferağ ve sürür aḥkâmın beşinciden ve şâhibinden 6) ve sehm-i veleden ve sehmü’z-zenân ve sehmü’ş-şevketden ve zühreden 7) ve ‘uṭâridden göresin ve hâl-i misâfir-i ğariban ve deyn ve mezhebi 8) tokūzuncudan ve şâhibinden ve sehmlerinden kamerden göresin 9) ve bâkiḥânelerin aḥvâli bunların gibi kıyâs idüb aḥkâm ideler 10) faşl ammâ sehmü’l-ğaybe delildür pād-şâhların ve sulṭânların 11) himmetlerine ve ruy-i tedbirlerinin şevâb olmasına eger sehmü’s-sa‘âde 12) ve sehmü’l-ğayb ve erbâb-ı müşelleşâtları ve birbirlerine meveddet 13) nazârların iderler ise ve kuvvetleri kemâlde ise delildür 14) sa‘âdet ve selâmetlerine ve cemi‘ ḥalâyıkın sa‘âdet ve refiklerine 15) ve emn-i istirâhatine delildür eger ber ‘aks olub nazârları ‘adâvet 16) ile ise aḥkâmın ḥilâfına hüküm olunur amma sehmü’l-ğayb kavî ve mes‘udu’l-hâl olursa pād-şâhın himmetleri bilindirilir ki 17) sâbit ve düşmesine hüküm olunur ḥalâyıka ve himmet ve şefkat üzere 18) olub reā‘yâya ‘adl vadedilmesine delildür faşl 19) ammâ seferḥânesinde de ya‘ni tokūzuncuda iki evc-i kevakib cem‘ olsa 20) ve her biri ḥaṭlarında olsa delildür ḥalıq-ı ‘âlem nakl ve hareket 21) ve seyr ü sefere râğb olalar ve çok seferler ideler ve din mezhebe 22) mütea‘lîlik umura tekayyüd ve iştiğâl üzerine olalar faşl ikincihane

[3a]

1) şāhibi şāhib-i t̄ālī'e meveddet ile nāzar olsa ḥalīkūn kesb 2) ü ma'īseti yūsret ile ḥāşıl olub bāzārlarıñ ve revnaḳ 3) ü revāḥına delildür eger nazarları 'adāvet ile olsa ḥalāyıkıñ 4) ma'īset ve kesbleri cedd ü cehd ve 'usretle olub bāzārlarıñ 5) kesādına delildür ve eger bu vechle nazarları bulunmasa ehl-i sūḳuñ 6) kesb ü kārları elem ve 'usret ve ıztırāb ve zarūret ile ḥāşıl 7) olmağa delildür faşl nazar oluna cümle ḥāneleriñ ve şāhibleriniñ 8) ve delillerinin ḳuvvet ve za'af ve saā'det ve nuḥset ve ḳabul 9) ve redd her ne var ise göresin her ḳanḳı ḥanesiniñ delili ḳuvvetinde 10) olub zātī ve arzī ḳuvvetle birbirlerine nāzar olsa ḥāşşaten kemü 11) evtadda olalar lābūdde aña mensūb olan ḳavmiñ sa'ādet 12) ve ḳuvvetine delildür eger ḥalāf ise 'aks ile ḥükm olına 13) faşl eger āf-tāb vaḳtı taḥvilde müşteri ile meveddet nazarları olsa ya'ni teşlīş ve tedvide ki pād-şahiñ 14) 'adl ü dad-i inşāfı ziyāde olub iki aḥvāl ḥaza'ine delildür 15) eger nazar-ı 'adāvet ile olsa terbi' ve muḳābelesi ki evvel zamān 16) 'adl ü inşāf-ı meyāne olub çoḳluḳ fā'ide bulunmaya eger āf-tāba 17) dostluḳ zūḥaliñ nazarı olsa ve dostlardan düşmanlık 18) zūhūra gele ve 'adl şūretinden ḳulm ve te'addi-i vücūd olına 19) eger 'adāvetle nāzar olsa elbette şarīḥ-i ḳulm ideler faşl 20) amma eger t̄ālī'-i taḥvīl leyli olursa zikr olunan aḥvāl-i ḳamer ile 21) göreler eger sehmü'l-ḡayb ḥānesine sa'id kevakib müteveli olsa 22) pād-şahiñ adl ü inşāf ziyāde olub re'y-i tedbirler itmesine

[4b]

1) eger naḥs kevkeb müteveli olursa ḥükm ber 'aks ola faşl ammā 2) eger t̄ālī'-i ḳubbetü'l-arza istiḥrāc olunursa iḳlīm-i evveli zūḥalden 3) ikinci iḳlīm-i āf-tābdan üçüncü iḳlīm-i uṭāriddin dördüncü 4) müşteriden beşinci iḳlīm-i zūhreden altıncı iḳlīm-i ḳamerden 5) yedinci iḳlīm-i merriḥden göresin her kevakibiñ sa'ādet 6) muḥitine göre her iḳlimiñ aḥvāline göre aḥkām ideler 7) eger vaḳtı taḥvilde merriḥ ile āf-tābiñ nazar-ı 'adāvet ile 8) olsa yāḥū donda ḥāne-'i merriḥe nāzır bulınsa āf-

tāba 9) şāhib burc nārī olsa ve hem mütevellî olsa evvel-i vilāyete 10) ve hūlqına hemm ü hirās mütevellî olub bir ʾāfet yetişe 11) cihet-i maşriqdan eger burc-i ābī olursa mağrib tarafından 12) müşibet erişe ve eger bādī olsa şimālî tarafından 13) yerişe eger hūki olsa cenūb tarafından erişe şöyle kim 14) herc ü merc olub hūlāyık birbirine düşüb 15) fitne ʾāşub nümāyān ola faşl ammā derece-i 16) ʾālî seyr iderse zıkr olunan kevakiblerin mesʿūd 17) ve menhūsun bu delilleriñ her ʾanqısına erişe 18) anıñ cinsden hūkm idirler ve eger saʿid ve eger naḥs 19) lakin pād-şāhlariñ ve ğayr-ı milletiñ ibtidāʾ-i devletleri 20) maʿlum olmaḫ müteaʿzzir olduğı ecelde naz ʿamel olunur 21) ʾālî mevlüderde fēmmā zuhūr eyledüği sene-i şemsin 22) ʾālî-i ve şāhib-i ʾālî-i zabt eylemek gerekdür ki intihāsı 23) maʿlum ola zira ibtidāʾ-i candan maʿlum değildür yaʿni

[4a]

1) mülüküñ hīn-i culūsda olan ʾālîni veyā hīn-i velādeti 2) yāhūd bir ʾāiʾfeniñ ibtidāʾi zuhūrını maʿlum edinmek 3) muḫāldir madem ki mazbūt olmaya ammā zuhūrınıñ 4) senesi ʾālî yaʿn itaḫta geçdüği sālını ʾālîi 5) ve şāhibini ve şems ü ʾakeri göresin her birisine bir derece 6) maḫlaʿ seyr etdüresin ʾavāḫiʾden ve nuḫūsetinden 7) birine erişe ol devletiñ ibtidāʾ-i seyrde tebdīl 8) olunmasına delildir eger pād-şāh ve eger rderviş 9) ve eger ḫākimlerdendir lābūdde bir kimesne evvela ki muḫtedā ve şāhib-i 10) devlet ola faşl ammā aḫvā-yı delil oldur ki 11) şāhib-i ʾālî sems ve ʾakerdir bunlarıñ efʿālî zāhir 12) ve bāhirdir ve her ʾanğı kevkeb ki burc-ı intiha-yı ʾālîde 13) ola taḫvīl sene dedelālet ider ki bir ulū kimesneniñ 14) helākine lakin evvel kevkebiñ mensūbātından ola ve ḫabğa 15) munāsib buluna eger zūḫal olursa şeyḫlerden ve ḫānedān-ı 16) ʾadimden ve ehl-i ʾalāʿ-ı ricāl gibi eger müşteri olursa 17) vüzerāʾ ve ʿulemāʾ ve eşrāf ve yāhūd ḫalli ve ʿaḫd-i emr-i beyandan 18) biri öle eger meriḫ olursa beglerden ve buyuran sipāh 19) ve ʿaskeriden bir ulū

kimesne öle ve eger zühre olursa 20) havātīn-i mu‘azzamadan biri öle eger ‘uṭārid olursa 21) defterdar ve ehl-i qālemden ya aṣḥāb-ı divandan birisūñ 22) ma‘ruf kimesne öle eger qamer olursa pād-ṣāhīñ 23) ehl-i beytinden veyā tüccar ve müsāfirān-ı kibardan birisūñ

[5b]

1) ādem öle faşl eger āf-tābā ṭālī‘-i sālīñ ‘āşarından olsa 2) mülūkuñ kuvvet-i sa‘ādetine delildür eger toquzuncuda olursa 3) pād-ṣāhīñ sefer-i hareketine delildür eger dördüncüden olursa 4) kendü taht-ı eyaletinde qarār dāde olub sükūn üzere 5) olmasına delildür eger sākıḥānede olursa refāhatden 6) irāğ ve şevb ü nekbet erişmesine delildür baqi haneleri 7) bu minval üzere kıyās idüb aḥkām edesin ve her kevakib 8) ki rāci‘ olsa pişmānlığa ve fermandelüğe mensubātınıñ 9) delilidür ve cemi‘ ‘asker tedbirlerinde zabt u ḥaṭār kav‘ine 10) delildür ve her kevakib muḥterik olsa ḥastelik ve nekbete 11) ve mevte ve mensubātına gam ve endade müstevli olub mazarrat 12) erişmesine delildür eger ṭālī‘ ṣāhib-i ṭālī‘de 13) bulınsa aḥval-i re‘āyā kuvvetinde olmağa delildür eger 14) dördüncüde olsa maḥbuldür her halde eger yedincide 15) olsa ḥasteñelere ve zebāna erişmeğe delildür ve eger ‘āşrda 16) olsa pād-ṣāh ekābire ve eṣrāfa iltifat eylesine delildür 17) erbāb-ı münāşib cihet-i cehdile balığ ṭalib tām 18) kıılmaqlarına delildür eger sekizincide olsa ḥavf ü ḥaşyet 19) beklemesine delildür eger altıncıda bulınsa ḥalāyıkā elem ve belā 20) müstevli olmağa delildür bāqī hāneler buña kıyās olına 21) ve bu minvāl üzere yoqlāyub istidlāl idesin 22) ikinci hāne ṣāhibi ‘āşara olsa veyā ḥādd-i ‘āşarda 23) bulınsa pād-ṣāh ḥalqdan mal taleb ede eger sa‘id hānelerine olursa

[5a]

1) lütüfla isteye eger naḥs ḥāneleri olursa ‘unfle ve 2) cebreyle ola veyā ḥalāyıkñ emlākına ve erzākına ziyan yetiŝe 3) ḥususā ki kevakib naḥs ola el-‘ayān-ı billahi te‘āla faşl eger 4) ŝāḥib-i sehm ŝāḥib-i ṭali‘e meveddetle nāzar olsa ḥalka 5) zararī nāfi‘ seferler vāki‘ ola iḥtiyarlarıyla eger ‘adāvetle 6) nāzar olsa bi iḥtiyār bilā ve ‘āḥza naql-i ḥareket lazım gelüb 7) sefere sürüle eger ŝāḥib-i ṭali‘ ŝāḥib-i töhme meveddetle 8) nāzar olursa ḥalāyık sefere raĝbet edeler eger nazar-ı 9) ‘adāvetle olursa ḥalāyık kaçmak vardır ki mülk üzere 10) ve taĝrīb-i evṭān zuhūra gele eger merriḥ olursa ḥareket 11) ve ḥıdr-ı ‘askerden ve va‘ad-ı aḥvefden veyā dizdān ve harāsiler 12) keşretinden müte‘aciz ve nā emin olub kaçmaıklarına delildür13) ve eger züḥal olursa kaḥṭ ü ğalā ŝiddetinden veyā ṭā‘ün 14) ve mevt ‘aḳıbetinden firār idüb perākende olalar 15) eger kevakib sa‘id olursa rāḥat ve ḥuzūrta tefalū sefere 16) ve ḥayırlu ḥaberlere dālldür ḥatta zata ki neyyire sa‘id ola eger 17) ŝāḥib-i ṭali‘ ŝāḥib-i ḥāmise muttasıl ola ḥalāyık 18) ‘ayş ü ‘işret ve sürür-ı muḥabbete ğıbb olub zevk 18) ve safāya mā‘ıl olalar eger evṭāddan muttasıl olursa 19) kuvveti daḥi ziyāde ola ve tezvīc ü nikāḥ ve tenāsül çok 20) olmasına delildür ḥuşūşā ki zühre ola veyā bir kevakib 21) yenik ḥāl ola eger ‘aks olub kevakib ve bed ḥāl 22) olursa aḥkāmı daḥi muḥālif vāki‘ ola faşl ammā

[6b]

1) nazar idüb görsün ki zā‘icede kanḳı kevkeb mübtez ve müstevli 2) olur ya‘nī kuvveti zātiyle ve ‘arzı ile ārāste ola eger ḥaz 4) eger ğayri ḥaz seneniñ aḥkāmın döküle ol kevkebden 5) idesün ferrāc tab‘ına göre münasebetle eger maḥfūz ise 6) sa‘ādetine ve eger ğayr-ı maḥfūz ise nuḥūsetine dālldür ḥuşūşā ki 7) bu cümleden merriḥ mübeyyin olursa havālar germ u ḥuşk 8) ola ḥalkñ ṭab‘-ı māile ola esbāb-ı merriḥi isti‘māl etmeĝe 9) alāt-ı ḥarp ve ḍarb-ı merĝüb olub eşyaları 10) çok isti‘māl ola ve ferrāc ḥalk kezḅ ü ḥıyānete şerr-i 11) şūr ğavĝāya şirret ü bid‘at ve şikāya māil

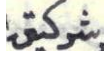
olub 12) şol nesnelər ki merriḥe mensubdur ve merriḥ ḥānesine müteallik 13) olub istidlāl olunur ma‘ādin ve nebātlardan ve ḥavş-ı 14) tuyūr ve ecnās-ı maḥlūkātından bu cümleniñ zuhūrına ‘izzet 15) ü rağbete dalālet ider eger mübriz ḡayr-ı kevkeb olursa āniñ 16) mizacına ḡöre delālet idüb aṣār-ı bi-emr’illah minval-ı 17) mezkur üzerine zāhir ola eger kevkeb ḡavi’i-lhal olursa 18) aḥvāl-i ‘ālem mizaḡları üzere ol nesnede delil-i sa‘adet ve 19) tünd-restī ve emn-i emān ü rāḡat ve ḡalkıñ kār-ı kesbetī 20) ve ma‘āşı cevḡ olub ‘adl ü inşāf ziyade olmasına 21) ve tenāsül ve tevālüd çoḡalup mübārek seferler ve ḡayırlı ziyāretler 22) ve teferrüc ve tenevvüm olmasına dāldür lakin ḡılāf olursa aḡkām 23) daḡı ber ‘aks olur bi-emr’illahi te‘āla faşdır beyān-ı aḡvāl-i ḡavādiş 24) heva ve arz şol nesnelər kim hevā ru- zemīn ḡādiş eyleyüp

[6a]

1) ḡuvvetden fi‘le gelir dōrt nev‘idir ya‘ni ‘anāsır-ı erba‘a 2) ‘aded ser üzeredir ki birī ābīdir bulutlar ve yaḡmurlar kim 3) anlara benzer ne kim varsa ikinci nārīdir berḡ-şehāb gibi 4) ve ḡarāret bunlara müşābih olān gibi üçüncü bād-serdir raḡd-ı 5) bād ü ser ne kim bunlara mu‘ādildir dōrdüncü ḡākīdir zelzele 6) ḡaşf ü zemin ve her ne kim bunlara muvāfiḡdur bu dōrt 7) nev‘i ḡādişāt daḡı iki cinsdir biri biḡār-ı kerem ve mürdür kim 8) cins-i evvel andan hevā tevellüd ider medar-ı zāt-ı āb ve ba‘zı 9) ateşdir ya‘ni bi-ḡāra gerilu ikincü biḡār-ı kerem hoş kader ki 10) cins-i Rūm andan doḡar medar-ı zāt-ı āteşdir ve ba‘zı ābdır 11) ve ḡakidir biḡār maddesi ma‘lum oldu kim iki türlüdür 12) faşl eger merriḡ ḡālī‘i şelāşeden biriniñ ‘āşirinde bulınsa 13) suḡtī olub ateşdir zarar ola ve havalar ziyāde ḡarāret 14) üzerine olub şihābiñ vuḡū‘na delildür eger hava ḡıssıda 15) bulınsa ḡuvveti ziyāde ola eger ‘uḡāride muḡārīn yāḡūd muḡābile 16) sinde ola ḡamer daḡı menḡūs buluna fi‘lī ziyāde olub 17) ḡuvvet ḡuta eger dōrdüncü ḡāne ḡakī olub zūḡal daḡı anda 18) bulınsa nazār-ı

‘ādāvetle muttaşıl ola ve ‘uṭārid ve ḳamer daḫi 19) muḳārīn bulinsa veyāḫūd nāzır olmayıp felek uclarında 20) ve tedvīlerinde hābiṭ olsa zelzele ve ḥasf-ı zemin çok 21) vāḳi‘ olmaḡa dālldür faşl ammā merriḫ ve zūḫal felek uçlarında 22) şā‘id olub ḳavī bulinsa merriḫ ol maḫalde riḫ ü şehāb-ı 23) ve zūḫal zelzele ārturur eger merriḫ dördüncü ḫānede vāḳi

[7b]

1) olub burc arzda olsa ve sa‘d kevkeb sākıṭ bulinsa 2) ve ‘uṭāridde de muttaşıl olsa delildür ḳavī zelzele ve ḥasf-ı zemin 3) ve yirden āteş peyda olub efvahda ḫavf ü ḫaşyet ve mu‘adillere 4) fesād olmasına delildür eger ‘āşar-i ṭevāli‘ şelāse burc-i hava-i 5) olub naḫslardan biri onda bulinsa veyāḫūd ḳamer onda bulinsa 6) delildür ḳuyruḳlū yıldız ki mana zerzābe dirler zuhūr ide ve 7) şihābıñ keşret-i ḫudüşüne ve menḫūsa delildür eger burc-i arz olub 8) ve naḫslardan biri onda bulinsa veyā ḳamer onda menḫūs olsa 9) delildür zelzele ve ḥasf-ı zemine faşldır aḫvāl-ı serdī 10) ve germ ü hevā-yı ‘āşirde merriḫ ḳamer şer (?) ile ammā vaḳt ṭāli‘-i 11) şelāseḡe ḳamer-i ‘āşirde yāḫūd şāḫib-i ‘āşir merriḫ ferahi ṭūta 12) ve merriḫ burc-i nārīde olsa yāḫūd havā’ ıssıda bulinsa 13) ve ‘uṭārid ve ḳamer daḫi muttaşıl ola ḫaşşa ki müşellese-i nārīde 14) havālar ziyāde ıssı olub ‘ādetden tecāvüz ide ve la şerīḳe 15) merriḫ-i āf-tāb seraṭān taḫvīl ittikte ḫarāret-i yübūsete dālldür 16) yāḫūd ḫāneniñ evtādda olsa nem-nak olmasına 17) delildür eger ṭavāli‘-i şelāseden biriniñ daḫl-i evtādında 18) bulinsa ḫuşuşā ki ‘āşirde ola yāḫūd şāḫib-i ḫāneniñ 19) evtādda da ola olduḡı ḫānede ḳuvvet daḫi olsa delildür 20) havāniñ zulmetine ve fesadına zamānına göre eger tāb-istānda 21) ise daḫi ḫarāreti ḳaṭ‘ idüb bürüdet virür eger 22) faşl-ı ḫarīfde ise şedid şovuklar ve ‘āzim ḳārlar olmasına 23) delildür eger zūḫal mevzi‘nde merriḫ bulinsa faşl tāb-istānda

[7a]

1) Һarāreti ziyāde idüb bürüdet zamānında i‘tidāle delildür 2) eger taһvil-i senede zühāl müsellese-yi nārī-de olsa Һarāreti 3) Һat‘ idüb bürüdet virür eger merriһ olursa keremiyeti arturır 4) fe ammā ol muһalde zühāl-i müsellese-yi һākīde bulınsa bürüdete 5) Һuvvet virür eger merriһ bulınsa Һarāret virür eger zühāl müsellese-yi 6) ābīde olsa bürüdeti ārturır Һārları yağdurır ve Һoınlurır mizānına 7) göre lakin müsellese-yi ābīde merriһ bulınsa bürüdeti Һat‘ ider 8) faşl der-beyān bad-aһvāli Һālīleriñ ve ‘āşirinden görölür 9) hāva’ī burclarından ve müşteriñden ve ‘uṭāriden göresin 10) eger Һevālī-i şelāşeden biriniñ ‘āşirde burc-i nārī olub 11) müşteri ve ‘uṭārid daһi burc-i nārīde olalar ve şāhib-i 12) ‘āşirle daһi nazarları olsa Һavī rüzgārlar olmasına 13) delildür eger merriһ ol maһalde burc-i nārīde olursa yāһūd 14) şāhib-i ‘āşir ile ve müşteri ve ‘uṭārid ile muttaşıl olsa delildür ki 15) ziyāde ıssı yeller esüb ve āteşler peydā olmasına havālarınıñ 16) ‘ādetinden ziyāde keremiyetine eger birinde zühāl bulınsa sovuқ yeller 17) esüb Һurākluklar ve biһārlar ve puslar olmasına delildür 18) eger zühre de olursa mu‘tedil havālar olub nem-nakī Һuşk ü ter 19) olmasına delildür eger Һamer olursa muһālif tünd rüzgārlar olmasına 20) delildür eger şems olursa Һuvvetlü yeller olmasına delildür ve 21) burūcuñ cihetine nisbet dalālet eder ve ‘arż kevkeb cihetine 22) daһi cihet Һavādır faşl şol vaқt ki āf-tāb 23) burūc-i cevzāya gele ve Һamer daһi burc-i Һavsā gele ol gün

[8b]

1) göresin daһi ol beylikleriñ aһvālini ve ol yılda fā’idelü 2) ve ziyānlu rüzgārları ve ol maһalde istiһrāc edesin Һuşūşā ki 3) zühāl burc-i havaide yāһūd burc-i ābīde olursa bulutlara 4) ve puslu havalara ve sovuқlara ve havalar nem-nāk olmasına ve zulmete 5) delildür eger zühāl yerine merriһ vāқ’i olsa delildür salıklere 6) ve

suların eksilmesine eger müşteri olursa nā hoş rüzgārlar 7) esüb ruḡubet havaya delildir eger zühre bulınsa āheste ve nāfi^c 8) yeller esmesine delildir eger ‘utārid ola delildir müfīd ve mu‘tedil 9) ve seri‘ü’l-inḡilāb ve seri‘ü’l-inḡitā^c rüzgārlar olmasına 10) (kenar yazısı maḡl) eger tāb-istānda merriḡ şarkı olsa ḡarārete dālldür eger āf-tāb 11) cedīye taḡvīl etdikde zühre şarkı bulınsa sermānīn şiddetine 12) delildir eger zūḡal burc-i turābide olub ḡamer ittişālınden munşarif 13) bulunursa ziyāde bürüdete ve şitāya ve ‘azīm ḡārlar ve ḡolular 14) olmasına delildir ammā ḡayr-ı vaḡtde faşlına ḡöre taşarruf edesin 15) ve eger ḡamer muḡābile-i vecḡden munşarif olursa ve merriḡ daḡi burc-i 16) nārīde bulınsa delildir ki ziyāde ıssılar olmasına havānīn 17) ḡuvvet-i keremiyyetine faşlına ḡöre ve zamānına münāsīb ḡörīle 18) eger ḡamer merriḡden ve zühreden ḡayrı kevkebe muttaşıl olsa delildir 19) sermā ve ra‘d ve berḡ vuḡu‘na eger ‘utāridden munşarif olub 20) müşteriye muttaşıl olsa delildir ‘azīm rüzgārlar olub 21) havālar i‘tidāl üzerine olmasına eger ḡamer burc-i ābīde olsa 22) ve faşlınīn daḡi taḡammülī olub ol ictimā^c veyā istiḡbāle 23) olsa āf-tābdan munşarif olub zūḡal muttaşıl ola delildir

[8a]

1) yaḡmurlar ve ḡārlar yaḡup bürüdet olmasına faşlına ḡöre 2) ve zūḡalden munşarif olub ḡālī’s-seyr olsa ziyāde 3) sovuḡlar buzlar ve ḡolular olmasına faşl aḡvāl-i (kenar yazısı maḡl) 4) bārān müşelleḡe-i ābīden ḡörülür ve daḡi esed vedlerun 5) yoklayalar ve zühre ve ḡamer ve ‘utāridden istidlāl 6) idesin ve daḡi şems ve ḡamere ve zūḡale muttaşıl olsa 7) yāḡūd merriḡe muttaşıl olsa ḡāşşa kim bu kevkebleriñ birini 8) şāḡib-i ḡālī^c ve ictimā^c veyā istiḡbāl bulınsa yāḡūd burclarıñ 9) birisi ḡālī^c ve ‘āşir olsa füşul-i erbā‘a ve ḡālī^c-i salde 10) yāḡūd ḡālī^c-de burc-i ābī olub ve kevākib bārān birbirine 11) muttaşıl olsa delildir yaḡmurlar yaḡmasına vaḡti ile 12) eger ḡamer olursa ziyāde yaḡmurlar ve seller olmasına delildir 13) eger ‘utārid

olursa şedid rüzgârlar esüb âheste 14) yağmurlar yağmasına eger ol maħalde ‘uṭārid yer yer ceddine yer yer burca 15) daħi naql eder olsa havālar ħareket idüb karanlıklar ve şedid 16) fırtınalar olmasına delildir eger baṭṭı’s-seyr olursa her kankı 17) burcda olursa olsun kırāñgi bulutlar kākup havāda 18) ‘illetleri yaydā olmasına delildir eger ol maħalde kamer daħi 19) muḳārin zühre buluna burc-i ābīde ola havālar müteğayyir olub 20) çokluğ yağmurlar ve seller olmasına delildir faşlına 21) göre eger kamer ħāne-i ‘uṭāridden zühreye muttaşıl olursa 22) delildir siyāh bulutlar ve yağmur olub ħāşşa ol vaḳt 23) ‘uṭārid def’i zühre ola eger kevākib bārān burc-i ābīde

[9b]

1) olub birbirine muttaşıl olsa ‘azīm yağmurlar yağmasına delildir vaḳtine 2) göre eger fethü’l-bab seyyāre müşteri ve ‘uṭārid olsa yeller esüb 3) yağmurlar ve bulutlar kākup ceza-ī yağmurlar daħi olsa eger burc-i ħākīde 4) olsa yeller esüb şovuklar olmağa delildir eger burc-i āteşīde olsa 5) birañda bulutlar kākup puslar ve buħārlar ve ıssıcık rüzgārlar 6) olmağa dālldür vaḳtine göre eger kamer bundan munşarif olubda birine 7) muttaşıl olsa mizācına göre ħālāt vaḳi’ olmasına ħāşşaten ki kamer burc-i 8) ābīde olsa yağmurlar yağmasına delildir ve eger zühreden munşarif 9) olubda merriħe muttaşıl olsa hava tagayyür olub ziyāde yağmurlar 10) ve seller olmasına delildir ve bürüdet havāya mizāc beyte göre 11) eger zühreden yāħūd merriħden munşarif olub zühale muttaşıl 12) olsa havālar sovuğ olub ve tünd rüzgārlar olmasına delildir 13) eger burc-i ābīde olsa yağmurlar olsa eger bādīde olsa 14) rüzgārıñ ħareketine delildir faşlına göre eger zühāl burc-i ābīde 15) olub muttaşıl olsa eyyam-ı sermāda borāna delildir eger 16) burc-i ħākīde olsa çatı sovuğlar ve donlu olmasına delildir 17) zamānına göre eger burc-i nārīde olsa āheste yağmurlar yāğup 18) eyyām-ı tāb-istanda mu‘tedil havālar ede eyyām-ı

harikde şedid 19) şovuklar ede faşl ammā mizāc tāli^c ictima^c ve istiḳbal 20) ḫararet ve bürüdet ve yübüset ziyāde mü'essirdir ve ḫānesine nazār 21) ederse eger fetḫü'l-bab ictima^c ve istiḳbāle yaḳın ve yāḫūd 22) ḳameriñ terbi^cnde olsa yāḫūd ittisālī ānā merkez dirler delildür 23) yaḡmurlar yaḡup sular tuḡyān itmesine ḫāşşaten ki kevākib bārāndan

[9a]

1) birisi şāḫib-i ḫāli^c-i ictimā^c ve istiḳbāl olsa burc-i daḫi 2) ābī ola muḫaşşılı'l-keḫām eger burc-i turābī olursa şovuklara 3) delildür eger dāfi^c ola havāniñ tuḡayyirine ve yaḡmurlarıñ ziyāde 4) olmasına dālldür eger 'utārid baḫḫü's-seyr olsa bulutlar 5) olub havālarıñ tebeddületine burucnak mizācına göre amma 6) ḳamer delildür şulariñ keşretine ve sellerin vuḳu'na eger 7) zā'idu'n-nūr olursa ictimā^c ve istiḳbāliñ ve şā'id olsa 8) felek ucunda yāḫūd ḫavāli^c-i faşilda ḳamer miyān ḫāli^c-i ve sat-ı 9) semada olsa yāḫūd taḫvil-i sālde bu minvāl üzere bulınsa 10) ḳamer yāḫūd muḳābil olan rabi^cde gem-miyān rabi^c ve sābi^cdir 11) ḳamer onda bulınsa delildür şulariñ tuḡyānından ve seller ziyāde ve 12) irī yaḡmur olmasına eger kevākib raci^c bulunup burc-i 13) ābīde olsa delildür ki havālar ḫoş ve bulutlar posārıḳ 14) olub yaḡmurlar yaḡmasına eger şarḳī olursa şovuklar olmaḡa 15) delildür faşl sehmü'l-maḫar iki nev^cidir evveli derece-i ictimā^ciden 16) tā ḫāne-i ḳamere degindir lakin tāli^c leyli olursa muḫalif olub 17) tāli^c ziyāde olur sehmü'l-maḫar ḫasıl olur eger sehm ḫāne-i süfliyyede 18) olsa ve ḳamer şāḫibeyle muttaşıl olduḡı ḫanede yaḡmur yaḡmasına 19) delildür ikincü ābī mu'aşşirī ḳavlidir buñā sehm'i-ḫavādiş (kenar yazısı maḫl)20) dirler meşhurdur eger bu sehm zūḫal ile bulınsa bürüdete 21) eger müşteri ile bulınsa rüzḡārlara delildür eger şemşile 22) bulınsa ḫarārete delildür eger zūhre ile bulınsa yaḡmurlara delildür 22) eger 'utārid ile bulınsa şedid rüzḡārlara delildür

[10b]

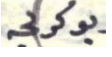
1) eger kamer ile bulunursa yağmurlara ve suların keşretine delildir ammā 2) ki merrih ve müşteri ve 'utārid ve şems delildir havānın kurāklığına 3) ve suların noşānına eger vaqt-i taḥvilde bürüdet kevkeb 4) kavī'l-hāl ve birbirlerine nāzır olsalar şulār çekülüp kurāklık 5) olmağa delildir ḥāşşaten ki kamer merrihin vetesinde bulinsa 6) eger müşteri ve 'utārid veted merrihde bulinsa ol muḥalde zühre 7) ve kamer ile nazar etmemiş olsalar zeylde kurāklığa delildir 8) eger zūḥal ve āf-tāb veted merrihe ol maḥalde zūḥal māni' bād olur 9) ḥāşşaten kim rāci' olsa ve buruc-i ḥākīde bulinsa vaqt-ı taḥvilde 10) faşl amma ḥükemā-i mutekaddimīn buyurmuşlardır ki kitāb-ı kemende 11) meşūrdur ki şol vaqt-i kem şems burc-i 'aḳrebiñ yigirmi 12) birincü derecesine taḥvil ede ol vaḳtiñ ṭāli'in istihrāc 13) idüb mevāzi' kevākıbı göresin eger zühre ve müşteri ve 'utārid 14) baṭṭū's-seyr yāḥūd rāci' bulinsalar dalālet eder ki ol maḥalde 15) ya'ni senede yağmur çok yağup 'azīm seller ola ve şular ziyāde 16) ola ve eger bunlar seri'ü's-seyr yāḥūd müstaḳīm olsalar delildir 17) ol senede yağmurlar tevaḳkuf idüb kılet üzerine yağmāsına 18) ve havalar yübüset üzerine olub şuların tedretine delildir 19) eger merrih 'āşirde olub burc-i havāide olsa ve 'utārid 20) muḳābelede olsa yāḥūd muḳārin olsa delildir ki zelzele 21) vāki' olub ve yerden āteş peydā olub ve ba'zı mevāzi'da 22) iḥrāḳ zāhir olmasına ve ma'denleriñ fesādına eger vetedü'l-arz 22) bulinsa ḥāşşeten ki burc-i nārīde bulinsa delildir cevāhir me'ādīn fesāda

[10a]

1) vārup āteşden çok mevāzi'e ḥasāret ermesine ve daḥi 2) ḥubūbāt ve mezzū'āt yānmasına eger vetedü'l-arz burc-i ābīde olursa 3) ve merrih daḥi onda olsa ve 'utārid daḥi nazar olsa veyāḥūd 4) muḳābele ve muḳārin olsa ve 'utārid daḥi nazar olsa ziyāde 5) yübüsete ve emval-i erzākiñ zāyi' olmasına ve ābī hayvānātın 6)

fesādına ve mes'ud şākıt olsa dalālet eder ra'd ve 7) berķ ve şā'ika eger sa'd kevkeb nāzır olsa aḥkām ḥılāfı zulmdar 8) eylesine delildür eger züḥal bulınsa 'āşırde 'uṭāride muķārin 9) yāḥūd muķābelede olsa ve sai'dler sākıt olsa burc-i nārī 10) olsa delildür havāniñ zulmetine ve muttaşıl yağmurlar yağmasına 11) ammā aheste olsa ve eger burc-i ḥākī delildür zelzele ve ba'zı yerler 12) yıkmāsına ve yerden kara şular çıkmāsına ve bunlara beñzer nesnelere 13) eger burc-i ābī olsa şular azālup biğārlar ve kıyular kırumasına 14) ve ābī ḥayvānlara āfet ermesine eger burc-i āteşī olsa ma'ādine 15) ve kebiretü'l-arza fesād erişe eger züḥaliñ 'uṭarid muķārinesinde 16) veyā muķābelesinde olursa fi'li aķvā olsa ve sai'd kevkebler nāzır 17) olsa ḥakim ber 'aks olsa zuhura gelenlerde daḥi ber 'aks üzerine 18) olsa faşdır beyān ḥısb ve ğalā ammā ucuzluķı ve kırallıķı 19) ṭālī' ictimā' ve istikbālden ve şāhibinden kamerden göre 20) kamer aķvādır ammā ḥākī burclar delildür arzdan ḥāsıl olan ma'kulete 21) ammā āteşī burclar delildür ma'ādinde olāna ve bādī 22) burclar delildür ki afet ğulām ve gezgiñlere ve kıyun ve şığır

[11b]

1) ve bunlara beñzerlere ve daḥi züḥal delildür kesafet ve levni siyāh 2) olanlara ve kevkeblere ve otlara ve daḥi müşteri delildür arpa ve 3) buğday ve piriñ ve (?) ve noḥud ve her ne kim bunlara beñzer ma'kulāt 4) kısmı var ise ve şol ḥububat kem ṭatlu ola penbe ve kettān 5) ve zühreniñ şirketī vārdır kıumaşlara ve libāslara ve ziynetlerden 6) ve kıavillerden ve kuru āşlara ve şol nesnelere ki şehvet esbābıdır 7) ve merriḥ delil dürālet-i ḥarba ve esbāb-ı sefere ve tiz otlara ve ıssı iḥbālara 8) ve 'uṭarid delildür altun ve sīme ve zībaķa ve naķışlı alāca 9) şeyler ve ba'zı tiz batup tiz yeten renklü meyvelere kamer zühre 10) ile müşārikdir şems 'uṭarid ile müşārikdir elḥāsıl mizāc-ı 11) kevkebe göre istidlāl oluna her kıanķı kevkebe kıavī ola felekde 12) şāid ola ve ṭālī'iñ ufķunda olsa ol nesnelere kim 13) delildür kıymetlu ve kām-yāb olub

bahālu ola ve her anı 14) kevkeb kem zaıf ve muaddir ola ufukda aā mensup olan 15) eyā or ve air bi-ıymet olmaa delildür muaddir aā dirler kem 16) mā beyn'il-aar ve rābi ile es-sāı ola ammā her nā ki mterī 17) ictimāamet ve istikbālāt ālīlerinden mezāim ola ve āib-i 18) ālī-i mterī veyāūd zühreye muttaıl ve azāndır rābi 19) nusetden sālīm ola ve udāvendi ki udāvend veted ālī-i 20) mesūd ola ol nesne ucuzlu olub nimet vāfir ola 21) fuūl-ı erbaada ve aylarda eger ānı gibi olmazsa ükmī 22) ilāf ola eger amer badūl-ictimā ve istikbāl zūal ve muttaıl 23) olsa ve zūal āid ola felek ucunda ya felek tedvīrinde

[11a]

1) yani maām-ı ānide olan udūd yüz yigirmi gündür delildür 2) narları aırlıına ve kızzılıına ve daı avi olsa ki zūal 3) utārid ile mūmaz burc ola ve zūali olduu burcu 4) mensubātı olan eyā bahālu olsa eger āib-i ālī evtādda 5) ola uūān āirde olsa ve zāidūn-nūr daı olsa narları 6) artmasına delildür ibtidā-i sālden tā rabine degin eger 7) sābide olsa üçüncü falın āirine degin ola ammā 8) amer ve āib cezai –i ictimā ve istikbāl ālīde yā āirde 9) veyā āmisde mesūd buluna ānesinde zāidūs-seyr 10) ola veyā erefine ola yāūd eref ānesinde ola kevkeb 11) muttaıl ola zehleri ārtmasına ve izzetine delildür lakin 12) alep edeler mabūl olmazsa talep olunmaya yani istemeyeler 13) ammā mterī dalālet eder ucuzlua āa kim zaıf 14) ola zūal delildür kızzılıa āa kim avi olsa āid ola 15) eger evtādda olsa delildür kim a ü alā zūūr idüb 16) zehler izzet bulsa ve eger udūdunda olub mabūl bulinsa 17) talep olunup isteyen bulunmaya kemayāb ola ammā ālīsinde 18) ve fuūlda bir kevkeb mūteveli olub vetedlerde olsa veya āid 19) olsa feleginde ve evtād uuunda bulinsa kıymetli ve bahālu olub 20) aā mensup olan eyā azīz olmasına delildür ve yāūd 21) uvvetde olub seriūs-seyr olsa ānı mensubatı lā bir izzetde 22) olub ziyāde

bahālu ola eger baṭṭū's-seyr olub za'if olsa 23) ya'ni evtādlerden birinde bulinsa zehlerin noḡṣānına ve nāḡış

[12b]

1) es- seyr bulinsa zehler bir miḡdār eksile nāḡışū's-seyr olduḡı ḡāilde 2) baṭṭū's-seyr olduḡı ḡāilde ber-ḡarar ola ammā sehmū'l-ḡaḡṡ ṡarıḡı 3) oldur ki zūḡalden te'arrübū'l-ictimā' ve istiḡbāl ne ise mābeyn 4) alev ṡāli'e ziyāde ile sehmū'l-ḡala ḡāşıl olur ammā bāḡı eşyā ki 5) sehmlerin 'amel edesin her sehmin şāḡibine göre eger şā'id olursa 6) ol eşyā az ola eger mevāzī' sema sa'id müstevli ve muttaşıl ola meveddetle 7) ol şey' ifrāṡla ola eger naḡs olsa kem-ter olmasına delildür eger naḡs 8) kevkeb meveddetle nāḡır olsa az ola eger 'adāvetle naḡar ede 9) ol şey' ḡıḡ bulunmaya āfet erişe eger sehm yāḡūd āvend sehm-i 10) ṡāli'de olsa ol şey' vāfir ola hem ucuz ola 11) ammāki zehleriñ zā'id ve nāḡış bilmek istesen göresin 12) ḡudāvend sehm-i burc-i zā'idü't-ṡāli'de meydır yāḡūd zūḡre 13) ve 'uṡārid şereḡde olsa nāḡış ola ve cevn ḡarbi 14) ola zā'id olur ammā zūḡal ve müşteri ve merriḡ şarḡda ola 15) zā'id olurlar ve ḡarbi olsa nāḡış olurlar ve ḡudāvend sehm-i 16) burc-i za'id'el-muṡṡāli' bulunursa delildür mezaḡler ziyāde ola 17) eger nāḡışda olursa mezaḡler noḡṣān üzere ola burc-i 18) zā'il bunlardır ve burc-i nāḡış bunlardır amma āf-tābiñ taḡviletinde 19) eger ḡamer burc-i nāḡışda olursa delildür ol burca mensup olan 20) eşyā vāfer ve erzen olmasına eger zā'id olursa āñā mensup olan 21) eşyā ḡıymetli ve bahālu olmasına delildür eger ḡudāvend ictimā'āt 22) ve istiḡbālāt zā'id olsa delildür ki narḡlar ḡarbi ola 23) eger nāḡış olsa ucuz ve ḡaḡīr ola ḡudāvend ṡāli' evtādde

[12a]

1) olsa narhlar bahālu ola eger saqt̄ olsa vetedlerinde narhlar 2) noqşān üzerine ola ammā ki ictimā' aqvādır ve istikbālden 3) hāl-i şihhat ve meveddet ve tünd-rest ve 'illet-i t̄ālī' taḥvil ü t̄ālī' 4) muḳaddemīn göresin sa'ādet ve nuḥūsetlerin eger sai'd olsa 5) sıhḥate ve sa'ādete ve tünd-restlige delildür eger naḥs olsa delildür 6) eşkama ve marāz ve 'ilel ve seḳāmete şāhib-i t̄ālī' sine veyāḥūd 7) fuşul-ı erba'a ve ictimā'āt ve istikbālāt muttaşıl olsa şāhib-i 8) sādise nuḥūset kamerle dalālet ider vebā ve t̄ā'un ve emrāz-ı 9) mühlıke eger şāhib-i şāmin ile muttaşıl ise' nuḥūset kamer ile 10) dalālet ider mevte ve nekbete ve itlaf-ı nüfusa şol nuḥūset 11) viren kevkeb t̄abī'ine ve mizacına göre emrāz ü 'ilele delildür 12) zühāl ondan uzaq ḥatta gelir ve emrāz-ı fermana ve istiskāya 13) vesile venezelāt ve zūr zuyār ḥatmi-i nāqışa ve veca'i 14) t̄ihāl ü 'ilele ve erḥām gibi istiskāya ve bürüdetden ḥāşıl 15) olan emrāza müşteri delildür 'ale'r-riḥe ve zātü'r-riyet ve sekte 16) ve tefih ve şudā'-ı 'ilele ve ḳalb ü ifrāt-ı hevā'iyyeden 17) zuhūr iden emrāza ammā nuḥūset müşteri oldur ki ihtirāqda 18) ve ḥazīzde ola ve ğayr-ı nuḥūset ki ric'at ve hūbūt ve vebal 19) ve sākıt ve terbī'āt ve muḳābilāt gibi merriḥ delildür ḥatme-i daim 20) ve arḳa ağırlarına ve mi'ce zaḥmetlerine ve ḳazfi'd-dem ve 21) isḳātü'l-ecinne ve şol marāzlar kim ifrāt-ı ḥarāretten ḥāşıl olur 22) ve zühre delildür ma'ḳat ağırlarına ve zaḥire ve bevāsire ve 23) ziyān-kār devā-yı veled 24) ve keşret-i ruḥbetden ḥāşıl olan emrāza

[13b]

1) 'uḫārid delildür şara' ü cünün ve vesvese ve zühābü'l-aql 2) ve's-suḳūt ve's-su'āle ve daḫi şol marāzlara kim yübūsetden ve ḥareket 3) aḥlātına zuhūride ve daḫi şems kezalik merriḥ fi'li gibidir ve kamer 4) kezalik zühre fi'li gibidir ammā zühāl 'adāvetle sehmü's-sa'ādet 5) ve sehmü'l-ğaybe muttaşıl olsa delildür t̄ā'un vebāya 6) ve şol marāzlar ki def'-i ğayr-ı mümkün ola 'avālimü'l-menāsik keşret-i 7) mevte ammā cins-i bīmārī şol nuḥset viren kevkebiñ marāzına 8) göre ve sādīs ve şāmin ve

ħudāvend evtādını göre çün emrāz 9) ve ‘ilel ve şıḥḥat ve selāmet ‘ām üzere hevāniñ
 mizācından görölür 10) ve her ṭālī‘iñ ‘āşere-yi havāya ta‘allukdur çünki ‘āşar delil-i
 hevādır 11) emrāz ‘āşardan istidlāl olunur ḥāl-i ħurūb ve fiten ṭālī‘-i 12) sāl kırān yā
 ṭālī‘-i taḥvīl-i sāl yāḥūd fuşūl-i erba‘a göresin 13) ictimā‘ ve istiḳbāl-ı muḳaddimi
 göresin her birine nazār idüb göresin 14) eger mübtez yā müstevlī zūḥal ile
 müşterīniñ mā-beyninde nāḳilu’n-nūr 15) ola ve ‘utarid merriḥe nāzır olub zühre
 saḳaṭ ola ṭāl‘-i 16) merrihe ḥarp ü kıṭāl ve cenk ü cidāl ḳāim ola ḥāşşa kim merriḥ 17)
 vetedine zūḥal muttaşıl ola ‘adāvet nazārı ile delildür ki ḥarp ve kıṭāl 18) şerr-i şūr
 vāḳi‘ ola zīrā ki merriḥdelildür āşüb şerr-i şūra 19) ve bā‘iş fitne ve kıṭāle zuḥal
 ḥānedān-ı ḳadīm ve gūşe-nişīn ve ehl-i 20) ḳılā‘ ve cibāldür ve müşteri delildür
 müdde‘ī ve ḥāricī ve şāḥib 21) zūḥūra ve ‘uṭārid mizācları ḳavī ile menḥusa
 nuḥūsetde 22) mes‘ūda sa‘ādetde ve zühre ve merriḥ zaīf ider delildür 23) ḥarba pes
 deliller dāim nazār idüb göresin eger kendū zevatıyla

[13a]

1) nūrını müşterī ve zūḥale virürse ḥarbe sebep olub ya‘nī müşterī 2) ile muttaşıl iken
 zūḥal ilede muttaşıl olsa ḥarba sebep olub 3) ibtidā ve müdde‘i ve ḥārici zūḥūr ide
 kendünde eger zūḥal ve müşterī 4) ye virürse o ḥānedāniñ pād-şāḥı ibtidā ide ḥarbe
 ve kıṭāle 5) ve bi-nefsihi kendüsi merriḥ bu naḳl-i ma-beyninde kevkeb-i ‘ulviyyeniñ
 6) ceza-yı vāsıtası ber leh eylese ber süfli leh kevkeb merriḥe muttaşıl ola 7) pes-i
 ‘ulviyyeniñ birine süfliyeniñ biri muttaşıl ola ibtidā-i ḥarb be süfli 8) kimesneniñ
 vāsıtası ile ola amma eger süfli iki kevkeb ola 9) ikisi daḥi merriḥe nāzır ola pes
 ondan biri müşteriye olsa 10) ve biri zūḥale olsa ya‘ni biri zūḥaliñ nūrını müşteriye
 virür 11) ve biri müşterīniñ nūrını zūḥale vire ibtidā-i ḥarb iki cānibden 12) ile ola
 iki süfli kimesneleriñ vāsıtasıyla ola amma eger ittişāl 13) merriḥ ve zūḥale def‘i
 ḳuvvet ola ya def‘-i ṭabī‘at ola pād-şāḥ 14) ḡālib ḥāşşa kim zūḥal ḳaviyye’l-ḥāl ola ve

kuvvet-i bahāya ‘azīm ve kuvvet-i bahāya 15) rif‘at ve zūhūr-ı şeref ve şu‘ūd-ı eflāk ve kemāl-i teşrīf 16) ve mekanında ne varsa ya‘ni müşteriniñ üzerine zūhāl müsta‘lī 17) ola şol envā‘-ı isti‘lāle yād olındı yāhūd hāne-i neyyiri 18) ola ve maqūl ola ve herdürr-i neyyir biānzede şāhib-i ‘āşar yāhūd 19) ‘āşar tāli‘ ola delildür ki pād-şāhın ve hānedān-ı kadimīñ 20) kuvvetine ve harbe gālib olmasına ve eger ittişāl-ı merrih ve zūhale ittişāl 21) iñkar ola ol pād-şāh mağlub ola haşşa kim zūhāl za‘īfū’l- 22) hāl ola ‘azīmū’l-eşerr şöyleki sükūt-u aza tāli‘ gibi ve zā’il 23) az veted ve hübūt-i eflāk vākıf ric‘at ve ihtirāk zir-i zemin

[14b]

1) ve derece-i hübūt ve bunlar mānende her ne kim varsa veyāhūd 2) ittişāl az imtizāc-ı beyn ittişāl-i eftid miyān şāhib-i sāmīn veyā 3) rābi‘ hūd yā zā-yi tāli‘ eger merrih ve zūhāl biri birine ‘adāvetle muttaşıl 4) olsa keşākeş leşker pād-şāhda çok ola ammā harbe 5) düşavārlik ola eger nazar-ı meveddet olursa hüküm ber ‘aks olur 6) eger zūhāl burc-i on iki vāzda mu‘ālī‘ veyā bisyār ferzend ola 7) nehārda şems muttaşıl ola leyde kāmere ‘asker mülk çok ola hassaten kim 8) hudāvend-i burc-i muttaşıl ola zūhale eger ‘aks-i vāki‘ ola hüküm daği hilāf 9) olur eger zūhāl burc-i şānide veyā vetedde bulına pād-şāh harbde 10) pāy-dar ola eger ‘u‘tārid nāzır olsa zūhāl mizāc merrih pad-şāh 11) mekr ve hīle eyliye eger ol nazar maqbūl ola mekr ve hīlesi resellet 12) düşe ve eger ğayr-i maqbūl ola hüküm ber ‘aks ola eger zūhāl burc-i zū’l-ħasedlikdür 13) olsa hāssa kim burc-i kavsdür merrih onda munşarif ola mülk-i tecdīd 14) ola eger zūhāl şarkī ola yā rabi‘i şarkīde ola yā burc-i şarkīde 15) ola pād-şāh-ı civān olmağa delildür eger ğarbī olursa yā rabi‘i ğarbīde 16) olursa mülk pīr ola aḥvāl-i pād-şāhı zūhalden görüb ve aḥvāl-i 17) hāricive müdde‘iyi müşteriden görülür eger merrih burc-i şānide ola darb 18) ve fitne uzanub āşub keşākeş kārīm ola haşşa kim 19) zūhalde burc-i şānide ola ve ikisi daği baḥḥū’s-seyr

ola eger burc zād'ül 20) cesedinde olurlarsa h̄arb tekrar ola eger munḳalibde olsa 21) tizcek bir taraf olmasına ve fitne teşvīş sakin olub şāvulmasına 22) h̄aşşa kim merriḥ-i seri'ü's-seyr ola h̄arb ve fitne bir zaman önlene eger 23) zuhūrī eger sukunī kec olmasına delildür ammā cenk ve ḍarb

[14a]

1) ziyāde olub artması merriḥ müddetde ve yüzde ziyāde olmağla 2) olur ve 'aded-i ḥisābda ve burc zā'idü'l-muṭālī'de ve 'arz 3) şimālīde olmasıyla ḳuvvetden fi'le gelüb h̄arb ve fitne ziyāde 4) olmasına delildür eger zıddı olursa hüküm ber āks olur 5) eger merriḥ şā'id olsa eflāk ufukda re's maḳarīn ola 6) yāḥūd ol oñā muḳābil olsa h̄arb ez-diyār ve iştiḥarına 7) dālldür eger hūbūṭında olsa ḥilāfi zuhūr ide ve delil mekr 8) ve ḥīle ittişāl 'uṭārid ve ḳırān zenebdür ve delilü's-sa'd eger 9) hūb ve bī-muḥaribin nazār meveddet merriḥden 'ulviyyeye ve delil 10) şulḥ ittişāl züḥal ve müşterīdür bi-nazār meveddet ve mābeynlerinden 11) nāḳilü'n-nūr kevkeb sa'd ola ammā merriḥiñ ḥarācını ve ḳuvvetini 12) ol bāṭıl ider ki evtādda sa'd kevkeb ola ve ḳaviyyü'l-hāl 13) ola h̄aşşa ki zühre evtādda ola ve 'uṭāride muttaşıl ola 14) lakin h̄arb ve cenge ḳuvvet ve şiddet viren oldur ki zikr olındı 15) ya'ni merriḥ evtādında ola ḥaşşa ki rāci' ola ve eger 16) ṭālī'de ola ru'iyet çokluk zāyi' olub 'avāmu'n-nās 17) ekşeriyye helāk ola eger 'aşarda ola ol 'askeriñ pād-şāhı 18) helak ola eger sābi'de ola tārāc yağmā çok ola eger 19) rābi'de ola ḥalāyık vehim ve hirās üzere ola h̄aşşaten kim 20) sehmü'l-h̄arbdür veted ufukda bi-nazār 'adāvet merriḥ veyā züḥal 21) ammā şehri hāi ḥurūb ve mekân imkân aşüb ḥurūb ve fiten 22) ḳanda olur ve ḳaçan olur ve ne zamanda nihayet bulur ammā 23) āşüb vaḳtinde olur merriḥ olan burca mute'alliḳ olur ki

[15b]

1) onda nazar hāşşaten ki burca bi-nazar ‘adāvet ola yāhūd nāhiyyet 2) vetedī ya rabi‘i ki delildür ħarb onda ola ya‘ni nuḥūset ola 3) maḥall-i müstevli ola ammā rabi‘-i şarķī ṭālī‘den tā ‘āşara deĝin 4) ve rabi‘-i cenūbi ‘āşardan tā sābi‘e deĝin ve rabi‘-i ĝarbī sābi‘den 5) tā rābi‘e deĝin ve rabi‘-i şimāli rābi‘den tā ṭālī‘e deĝindür ammā 6) ibtidā-yi ħarb merriḥ olduĝı rābi‘iñ cihetinden ve merriḥe kıabil 7) olan neyyir olan rabi‘de ola şol vaķitde ki intiha-yi 8) ṭālī‘ kırān ve yāhūd burc-i kırān ve yāhūd seyr-i ṭālī‘-i sāl 9) cürüm merriḥe irişe ve merriḥ daḥi derece²-i vetede ola hāşşaten ki 10) derece²-i ṭālī‘-i vaķt ola yā fusūl yā ictimā‘ ve istikbāle 11) derece-i muķābile ve terbi‘ ola delil kendi pirāmedin sitāda 12) yā dem uste ammā merriḥ burc-i vetede ola ve neyyir merriḥ derece²-i 13) vetede ola arturāsın ol vaķitde ħarb keşākeş 14) ola eger pişende ola seyr derece vetedi merriḥe ārturasın 15) ve her derece bir eyle şayāsın eger kırān-ı vetede ise her derece 16) bir ay şayāsın eger mā‘il-i vetede ise her derece bir ĝün 17) şayāsın ammā ictimā‘ ve istikbāl veted ise berrān şarķ kim ‘aded-i 18) seyr az ‘aded-i veted herañ ziyāde nekirdür ve her cenīn 19) du mā‘il ki yā zā‘il veted yā şer ü rucū‘ in dalāil ki şimar dim 20) berrān aşl-ı ast ki zuhūr-ı devlet is‘āde ki deĝer dim 21) ve i‘timād berrān aşl bād-gerdür ķavl diĝer ammā ber ķavl daḥi 22) budur ki āf-tāb delil-i pād-şāhdır müşteri delil-i müdde‘idür 23) ve ħāricidür zühre delil-i sulḥdür ķamer delil-i rusūldür

[15a]

1) merriḥ ve zūḥal ve ‘uṭārid ve sehmū‘l-ħarb bunlar birbirine nazar-ı ‘adāvetde 2) olsalar delil-i fitne ve fesād ve ħarb ve kıtāldür fā fehm ammā bu 3) delilleriñ mābeynlerinde nazar-ı ‘adāvetle muttaşıl olsa her 4) kırāniñ zamanında ħarb ve kıtāl ve fitne ve fesād eksik olmaya 5) eger merriḥ ṭālī‘-i sāl kırānda veyā vaķt kırānda müşteri 6) ḥānesinde bulınsa müdde‘i ve ħārici nā murād ola hāşşa kim 7) intiha-yi ṭālī‘ kırān yā burc-i kırān müşteri ḥānesine irişe 8) eger merriḥ burc-i intiha-yi ṭālī‘-i

kırānda yā burc-i kırānda ola yā ṭālī^c-i 9) sālde bulına ru^ciyyet pād-şāhlarından yüz çevirüb 10) müdde^ciye teveccüh ideler hāşşaten kim merrih müşteriye nāzır bulına meveddetle 11) eger müşteri^c aşarda vāqī^c olursa müdde^ci tāt-ı tahtı zabt ide 12) eger tāsī^cde ola zabtında pāy-dār olmayub girvürāğub 13) sefer ü seyle gide eger rābi^cde olsa zabt idüb ol 14) vilāyetde qarār tuta eger şāni-i aşarda olsa dermānda halk 15) nā-çār olub tābi^c ola eger şāminde olsa bātıl olub ol 16) leşker tātılub gide ve mağlub ve menküb ola eger müşteri^c 17) nūrı zühale naql ide ve zühre sat olub ve utārid ber hāl 18) ve za^cīfola delildür darb ü kıtāle ve şerr-i şūra teşvişe 19) (?) perākende ve perişānlığa eger müşteri^c za^cīfū^c’l-hāl olursa 20) ve tiz bātıl olmağa dālldür ve hāşşa kim merrih yāhūd utārid 21) hāne-yi zühalde bulınsa eger müşteri^c rāci^c-i tahtü’l-arz veyā 22) tahte’ş-şu^cā^c olsa müdde^ci şābit qadim olmayub münhezim 23) olmasına meger burc-i cedīde ola kim bir miqdār kuvvetlene eger

[16b]

1) ulvīn meveddetle nazār idüb zühre kavıyyü’l-hāl olsa ve utārid bunlardan 2) sākıt bulınsa şulh ve şalāh idüb hayırlu tedbīrāt zuhūr ide 3) eger zühre ve kamer kavıyyü’l-hāl bulınsa elçiler gelüb nafi^c ve hayr müşāhede 4) olına eger yed-i hāl bulına cāsūs elçilerden fesād ve hile zuhūra 5) gele eger ṭālī^c-i sāl kırānda yā fuşul-ı rābi^cde merrih kavıyyü’l-hāl 6) ve maqbūl olsa teşviş ve fitne ziyāde ola hāşşa ki āf-tāb 7) ile zühāl nazār-ı adāvet ide olduğı hāneye müstevlī olub 8) hālī ki ber hāl ona ve adāvetle nazār ola kendüye eger 9) merrih muqīm olsa askeriñ qalbi fesāt olub adāvet 10) muhalefet göstereler eger rāci^c olsa harb mağallinde üzerlerine 11) hayret ve tereddüt müstevlī olub qarārları firāra mütebeddil ola 12) bu cümlede ṭālī^cin şāhib-i zühāl menzilesindedür ve şāhib-i sābi^c 13) müşteri^c menzilesindedür ol sebebden ki şāhib-i ṭālī^c merdümān 14) şehri olub ve şāhib-i sābi^c delil-i haşm müdde^cidür ve merrihi bunlardan 15) göresin zühāl ile müşteri^cden yād eyledigümüz

üzere ‘amel idesün 16) ammā buniñ biri ‘ulvî ve biri süflîdür ve lazım-ı nedendür ki
h̄arbde 17) ve fitnede şerr-i şūrda süflîniñ ‘ulvî-i k̄adr-i eşeri 18) yoḡdur ol sebebden
gārihā-yı devletde vācibdür ki isti‘ānet 19) istemekde be vechle ‘alāmetlerinden
tecessüs idüb istinbāt-ı 20) aḡvāl ve istihrāc-ı aḡkāmın ziyāde firāset ve rik̄kat olına
21) Hermes buyurmuşdur ki burc-i şevriñ on derecesinden tā 22) esediñ on
derecesine varınca şarḡîdür ve esediñ on 23) derecesinden tā ‘aḡrebiñ on derecesine
varınca şarḡî

[16a]

1) cenūbîdür ve ‘aḡrebiñ on derecesinden tā delviñ on derecesine 2) varınca ġarbidür
ve delviñ on derecesinden tā şevriñ on 3) derecesine varınca ġarbi şimālîdür imdî
merriḡ bu rabi‘leriñ 4) birinde bulınsa ol cānibiñ ehl-i h̄arbde ġālib olub merriḡ 5)
yārî ola eger ḡamer daḡi ol rabi‘de olsa daḡi ġālib bulına 6) ḡuvveti ziyāde fi‘ile
getüre ve muḡabile taḡsîn-i vaḡt-i taḡvilde 7) delil-i fitne ve h̄arb birer h̄aşşa ki
vetede ola ve burc-i munḡalibde bulına 8) ve merriḡ ve şems muḡabile ve terbi‘de
ola ḡālî-i nehāride ve ḡamer 9) leylide ḡurūc-ı müdde‘idür eger merriḡ şā‘id ola yā
rāci‘ yā h̄übūḡında 10) bulına yā vebāl ḡazîzinde bulına yāḡūd burc sāt bulına 11) hiç
sa‘d oña nāzır olmaya dūşman pād-şāhengîz-ü h̄arb 12) eger merriḡ sehimü’s-
sa‘ādeye veyā sehimü’l-ġayb ‘adāvetle nāzır bulına 13) h̄arb ve ḡitāl ve fitne ve
fesād çoḡ ola ve h̄arāmiler ve uğriler 14) baş ḡaldurıb çoḡ ḡānlar döküle eger vaḡt-i
taḡvîlâtta 15) ‘ulvî bir burcda bulına ol burca müte‘allîḡ olan şerlere 16) nekbet
irişe ve eşḡiyā müstevli olmaḡa delildür lakin 17) sehimü’l-h̄arb ve fitne iki
dürlüdüdür birisi derece-i āf-tābdan 18) tā derece-i maḡribe şeb-rüz derece-i ḡālî’e
ziyāde idirler 19) ve birisi merriḡden ḡamere deḡin şeb-rüz derece-i āf-tāba
arturırlar 20) eger merriḡ bu sehimleriñ muḡārinesinde veya nāzar-ı ‘adāvetinde
21) bulına fitne ve h̄arbe delildür h̄aşşa kim sehm daḡi vetedde 22) bulına ve burc-i

āteşi ola ve şemse merriḥ meveddetle muttaşıl 23) ola ve ḥuzūz-ı sa‘d onda bulına delildür pād-şāhñ

[17b]

1) ğalebe-’i ve nuşretine ammā merriḥ delil-i fitne ve ḥarb olsa muḥtevilātiñ 2) birinde sa‘d kevkeblerden birisi nāzır olsa merriḥe meveddetle 3) fitneler peydā ol lakin kuvvetinden fi‘ile gele eger sa‘d-ı maḳbūl 4) olsa māni‘ ola ol kevkebin ṭabi‘ne ve mevzi‘ine münāsib 5) ola ve daḡi eger ḥāne-i sa‘ade ol kevkeb rāci‘ bulınsa müfsid ve şerrirlik 6) pişmānlığına ve ḥiyānetleri zāhir olub nedamet çekmelerine 7) delildür eger ‘uṭārid ile müşteri meveddetle nāzır olsa delildür 8) paşahñ hazinesini ñizdiyādına ve intifā‘ına ve kuvvet-i zāti 9) ve sehimü’s-sa‘ade ve sehimü’l-ğayb delildür şıḡhate ve selāmete ve 10) selāṭiniñ kuvvet-i kudretlerine ve eger ḳameri şerde olsa delildür 11) ziyādet-i firazındān ve tevālūd-i tenāsülü ol senede ziyāde 12) ola ḥāşşa ki ḳamer maḳbūl ola evlād ü ‘iyāl daḡi peşindide 13) ola eger āf-tāb ‘āşarda ola delildür pād-şāhñ kuvvet 14) ve nuşret ve firaşet ve kudretine ve manşur ve mużaffer olmasına 15) ḥāşşa ki müşteri meveddet ile nāzır ola eger ḳamer ictimā‘ ve istikbāl-i 16) muḳaddimededen şoñra kevkebe muttaşıl olsa ḡalāyıkıñ tendürestliğine 17) ve emn-i selāmete ḡaşşā ki maḳbul ola eger naḡs-ı muttaşıl olsa 18) delildür ki zikr olınan ḡükmün ḡilāfına ammā her ictimā‘ ve 19) istikbālde ḳamer ‘uṭāride muttaşıl olsa erāci‘ ḡayrlarıñ 20) vuḳu‘ına ve bāzārlarıñ kesādına ḡaşşa kim ‘uṭārid menḡūs ola 21) baḳi kevākib ile añā göre ḳıyās idesin eger menḡūs mizācında 22) olan kevkebiñ birisi mümeyyiz olsa ḡaşşa kim merriḥ mizācında 23) olsa deberān ve ḳalbü’l-‘aḳreb ve ḳalbü’l-esed gibi bunların emşāli

[17a]

1) emşāli birisi yā derece-i t̄ālī' de yā derece-i 'āşarda yā derece-i 2) merrihde olsa delildür harb ve fitneye eger merrih ve zūhal derece-i 3) sādīs muḳaddimde bulına düzdān ve ḥarāmiyān çoğalub 4) ḥareket ideler ammā ki aḥvāl-i pāşāhi ḥarbde t̄ālī'-i velādetinde 5) ve yāḥūd t̄ālī'-i cülüsında veyā iḥtiyār-ı niyyet harb ve darb 6) eyledüğü maḥallden veyā sefere teveccüh idüb çıḳduğı 7) t̄ālī'-den göreler aḥkām aña göre istinbāt idüb ḥükm ideler 8) faşldür beyān-ı aḥkām ḥusūf ve kūsūf bi'l-küllī ki kūsūfuñ-maḥl- 9) ve ḥusūfuñ eşerī ve te'sirī zāhirdür aḥvāl-i 'ālime 10) ḥaşşa ki 'āşarda ola ol zamān kūsūfuñ mażarrat-ı mensübāt-ı 11) şemse ve burcına sārīdür ammā ḥusūfuñ mażarratı ve mensübāt-ı 12) kamer ve burcına sārīdür ḥāşıl ḥusūfda ve kūsūfda 13) müdebbirdür ve müdebbir üç nev'idür biri mübezzirdür t̄ālī'-i 14) ḥusūf ve kūsūfda ve biri daḥi derece-i kūsūf ve ḥusūfda 15) olan s̄ābitātından birisi yā derece-i t̄ālī' de yā 'āşarda 16) bulına ve s̄ābitātın eşeri aḳvādür seyyāranın eşerinde 17) kim süfli ola yā seri'ü's-seyr ola eger müdebbir zūhal olursa 18) delildür zulme ve çūra ve ḳaḥḥ ü ḡalāya ve mekr ü hileyeye 19) ve tezvirata ve iztirāb ü meşāḳḳate ve havānın bürüdetine 20) ve uzundur āz ḥasteliklere ki mensübāt-ı zūhale müstevlī ola 21) eger müdebbir müşterī olursa delildür ümerānın nekbetine ve emr-i 22) ma'rūf ve neh-yi münkere ve bend-i zindāna ve şulb-i siyasete 23) ve ḳazāya ve ḥaleb-i ḥuḳūḳ-ı şer'iyeye ve ucuzlığa ve emn

[18b]

1) ve zāfere ve ḥā'ife-yi müşterīye müstevlī ola eger müdebbir iki 2) kevkeb ola keyfiyyet-i mażarratına imtizāc virmek gerek mişālen 3) eger müdebbir zūhal ve müşterī olsa delildür 'adl şüretinde 4) zulm ola emn şüretinde ḥavf ü ḥayret ve ucuzluk 5) şeklinde ḳıtlığa ve sāriri daḥi buña göre ḳıyās olına 6) eger hiç müdebbir kevkeb olmasa 'azīm-i keyfiyyet mażarratı 7) ḥusūf ve kūsūfuñ cüz-i miḳdār ola eger külli ise 'azīm 8) ve eger cüz-i ise ḳalīl ola eger kūsūf külli yā cüz-i münkesif 9)

olursa burc-i āteşīde veyā nizze-i zevat ola zinābe 10) vasıṭ'ūs-semāda zahir olsa veyā derece-i hūbūt-ı şemsde 11) ola ol kūsūfıñ mazarratı ziyāde ola ve fitne ü fesād 12) olmağa ve ḥarb-ı darblar olmağa ve pād-şāha nekbet ve müzillet 13) irişmeğe ve tebdīl aḥvāl-i devlete ḥaşşa ki şems bir ḥāl 14) ola yā aḥir-i kırānda yā āḥir-i devletde ola ammā fi'ıl-i mazarratı 15) bir şıfat kūsūf ola burc müdebbir ola yāḥūd şābitātdan 16) biri müdebbir ola cümlesine imtizāc virüb hükm ide mişāl 17) kūsūf yā ḥusūf burc-i ḥamelde vāḳi olsa mensūbatına 18) mazarrat vire ma'ādinden ve nebātātdan ve ḥayvānātdan 19) ve cümle mensūb-ı evvelinlere āfet irişe eger burc-i ḥākī olub 20) mevzi' -i müdebbir kūsūf ḥusūf mazarrat-ı zemīnde 21) ḥāşıl olāna ire ammā kūsūf ve ḥuşūfuñ mazarrat-ı onlara 22) mensūbdür ki burc-i kūsūfuñ burcı ola müstevlī olan onda ola 23) burclar vardır ki ādeme teşbihi idirler mazarrat-ı ādeme ider mişālen

[18a]

1) mişālen cevzā' ve sūnbüle ve mīzān ve delv ve ḳavs ammā burclar vardır ki 2) ṭırnağı çatāl ḥayvān mensūbdür sevr ve cedī şıḡırlara 3) ḳoyunlara ve keçilere ve 'āhu bi'l-cümle ayāḡı ṭırnaqları iki 4) çatāl olan ḥayvānlara mensūbdür ammā ki burc-i nısf aḥir-i 5) esediñ mazarrat-ı sebā' ve yırtıcı ḥayvānlara irişe 6) eger burc-i müdebbir ḥākīde olsa mazarrat-ı ḥākīde ḥāşıl olanlara 7) olsa zelzele ve ḥaşf-ı zemīn olmasına eger havā'i olsa 8) mazarrat-ı ādeme ve şıḡırlara ve ḳoyunlara irişe fā fehm 9) bilgil ki Ḥatā ve Ḥotan ve Türkistān 'ālimleri bu 'ālemin 10) devrini on iki yıl bölmüşlerdir ve her yılı bir ḥayvān 11) ḥuy ve ḥişāline nebt idüb aḥkām irād itmişlerdür 12) bes onların ihtibārınca ve ol gürūhiñ za'imince ḳaçan kim 13) müş yılı gelse delālet ider ki sāl evveli hoşluḡla 14) ve eminlikle geçüb miyane-i sālde nem ve bārān ve ucuzluk 15) olub nevāhi-i şimālde ḥarb ve ḳıtāl ve ḥūn-rīz çok 16) olub ve mülūk-i selāṭinde ḡam ve ḳasāvet ziyāde ola 17) ve ḳış i'tidāl üzere ola ve

müş galebe idüb ekinlere 18) ziyan ide ve təcirler sermâyelerinden zarar ideler ve uğrılar 19) çoğalub miyân-ı nās dañile ve ħud‘a ziyāde olub 20) pād-şāh muqarreblerine ġazab eyleye ve bu sālde bir kimesneye 21) rāzīn söylemek eyü deġildür eger bu yılıñ evvelinde veled vücūda 22) gelse şāhib-i hüner ve ġāyetde zīrek ve ortāsında vücūda 23) gelen bed-ñüy ve bed-fii‘l ve bed-ğürdār uğrı ola āñirinde

[19b]

1) vücūda gelen yaramaz sözlü ve lecūc ve kezzāb ve bi-emānet ola 2) sāl-i ġāv kaçan ġāv yılı gele delālet ider yıl evvelinde baş ağrısı 3) nāzile ve dimāġ marāzları çok olub ekşeri ħalāyık ızırāb 4) ve ħavf üzere olalar ve eñrāf-ı ‘ālemde ve deryā kenarlarında 5) ve maġrib ile şimāl arasında fitne ve fesād ve nā-ħaġġ ħānlar dökülmek 6) vāñi‘ ola ve ba‘zı mevāzi‘de yaġmurlar ve tolılar yaġub ra‘d 7) berġ ve şāiġalar olub ba‘zı ma‘mūr yerlere çekirkeden 8) veyā āteşden ve zelzeleden ħarāb ola ammā tābistān illerinde 9) ucūzlıġlar olub Rūm vilāyetleriniñ ba‘zı yerlerinde 10) ħareket-i ‘asker vāñi‘ olub ve i‘dād vilāyetlerinde ba‘zı ‘aẓīm 11) ħal‘alar ve meşhūr ħişārlar fetħ olub ekşer yā ġāziler 12) muġtenim ve şād-i ġāmm ola ve ħiş ziyāde çok uzāġ 13) olub ‘ulemā’ ve eşrāfü‘l-‘izām arasında zāt-ül-cenb ve ħummā 14) muħarriġa ve öksürük ve nāzile ekşer vāñi‘ ola ve bu yılıñ evvelinde 15) vücūda gelen veled ırāġdan görüci ve daġıġ fikirli ve ħüb-endiş 16) ve maşlahat-ġüzār ola ammā kendü mühimmātında mühmil ve aħir kimesneler 17) işinde muġaddim ola ve bu yıl ortāsında vücūda gelen 18) şūretli ve ġüler yüzlü ve ‘işret-i dost ola ve āñir sālde 19) vücūda gelen büyüset ve ġam-nāk ve rencūr ve ebleh ve nādān ve bi- 20) idrāk ola sāl-i pārs kaçan kim pārs yılı gele delālet ħalġ 21) arasında ħīn ve buġz ve ħased ve ‘adāvet ve nifāġ ziyāde 22) olub ve şarġ cānibinden ba‘zı ħārıcı zuhūr ide ve mülük-i 23) selāñin mābeyninde iħtilāf vāñi‘ ola ve ba‘zı yerde ħarb

ve kıtāl

[19a]

1) vāķi^ç ola lakin tiz vaķtde mündefi^ç ola ve ĥayvānāt-ı çārpā 2) ve sibā^ç çok helāk ola ve ba^çzı yerlerde ziyāde zelzele 3) vāķi^ç olub ol sebebden çok binālar ĥarāb ola ve ekşer 4) evķād muzđar ve muĥtelif yeller esüb deryāda çok 5) gemiler ġarķ ola ba^çzı ekinlere ve ĥubūbāta afet irişe 6) ĥaşşa üzūme ziyāde irişe ve şitā şedīd ve medīd ola 7) ve ĥalk arāsında demevī marazlar çok ola ve her veled ki 8) bu yılñ evvelinde gele ziyāde zīrek ve ġayet bahādır ola ve ‘āli-i 9) himmet ve ‘azīmü’l-ķadr ola evāsıtında gelen bi-ġāyet ĥüb-rū ve 10) ve nīk ĥū ola āĥirinde vücūda gelen ziyāde kâhil ola 11) sāl-i ĥargūş ĥalk arasında ceza^ç ü feza^ç ziyāde ve yine tiz geçe 12) şalāĥiyyet üzere ola ve faşl tāb-istānda cānib-i şarķ 13) ve ġarbda ĥalk ‘asker ĥarekatından muztaribü’l-ĥāl olalar 14) ve Kūh-istānda zelzele vāķi^ç olub bārān bisyār ola 15) ve ba^çzı emkinede vebā vaķi^ç ola ve eracif ve dūrūġ ziyān 16) ola ve evā’ilinde vücūda gelen veled bi-vefā ve iki yüzlü 17) ve ġammāz ve lecūc ve bi-ķarār ola ve evāsıtında gelen uzūn 18) fikirlü ve kemāvāz ve ķalīlü’l-beşer ola āĥirinde gelen saĥt-ruy 19) ve dümen-ĥuy kimseye nef’i olmaya ve ķalīlü’l-‘ömr ola sal-ı nehnañ semek 20) ĥalk arasında fitne ve fesād ve tünd ü ‘inād ziyāde olub 21) ve leşker ĥareket idüb ĥarb ve kıtāl ziyāde ola ve arpa ve buġdāy 22) ziyāde ola ve şiddet-i şitādan yemiş ağaĥlarına āfet irişe 23) ve yāy faşlında bārān az olub faşl-ı bahār ķār ve şovuk

[20b]

1) ile geçe ve kış ziyāde evvelinde vücūda gelen ĥüb ve bed-ān 2) ve bed-ķab^ç olub saĥ ve saķalı tizcek āġara evāsıtında 3) vücūda gelen bi-edeb ve bi-ĥayā ve bed-ĥāh ve bed-ķab^ç ve bi-ķarār ola 4) āĥirinde gelen ziyāde bi-şerm ve bed-ĥūy ve bed-ĥāh

merdum ola 5) ve eger zen ise fehime ola er ise muhannet ola sāl-i mār 6) yılı kūrāklık ile geçüb ahir-i senede serī'ü'l-inkıtā' yağmurlar 7) yağmasına ve yılan ve çıyan ve 'aḳreb ve müezzi hayvānlar ğalebe ide ve şitā 8) faşında ziyāde şovuklar ola ve kūrāḳ ola buĝdāy ve arpa ve erzen 9) çok ola evā'ilinde gelen veled yimşak sözlü ve dirāz ve endişelü 10) girān-kār ola evāsıtında gelen veled dirāz ğamlu ve tam'ah-gār ve bed 11) –girdār ve bed-ḥuy ola evāḥirinde gelen veled bed-kelām ve bed-'ahd 12) ve bed-girdār olub er 'ālim ve dānā ola sāl-ı feres cenūb tarafından 13) ve nevāhi-i Türkistānda ḥarb ve kıtāl ve ḥūn-rīz çok vāḳi' ola 14) ve kış katı olub ba'zı hayvānāt helāk ola ve ba'zı meyvelere 15) āfet irişe lakin yaz ekinleri eyü ola bahār faşınıñ ekşer 16) günleri bürüdetle geçe ve ba'zı ta'amlar daḥi ziyāde ola ekşer-i 17) ḥalḳıñ meyli sefere ve ticaret ve av şikār kılmakda olub 18) ḥalḳ içinde mā-lā-yā'ni sözler ve aḥbār-ı erācīf çok söylene 19) evā'ilinde vücūda gelen tavīlū'l-'ömr olub pād-şāhlar ḥuzūrında 20) sözi maḳbūl ola ve hem uşul daniş merdāne ve ḥub- 21) rüy ola evāsıtında gelen 'ālī himmetlü dānā ve dāniş- 22) –pezīr olub ekşer-i evḳāt sefer ve ḥareketde olub ehl-i isrāf ola 23) āḥirinde ḥūy-ı bed ve endūh-gin olub hiçbir işte şebātı olmaya

[21a]

1) olmaya lakin mütemevvil ola demişler sāl-ı ğanem şark tarafından bir ulū 2) pād-şāh 'asker cem' idüb yürüyişde ola ve ol tarafıñ 3) pād-şāhları birbireyle muḥālefet ve muḥāşamet kılub ve Ḥicāz 4) ve Yemen ḥalḳı muḫtaribü'l-ḥāl ola ve her yerde fitne ve āşub 5) ve ḥarb ve kıtāl eksik olmayub bu yıl sehm-nāk ola 6) ya'ni ekşeri ḥalḳa ve hem ğalebe kıla ve bir nice yerde kış 7) katı uzāk ola ve ba'zı ekinlere ve meyvelere āfet 8) irişe ve ba'zı yerde ta'am 'izzetde ola lakin her fesād ki 9) zāhir ola tizcek sākin ola ekşer-i ḥalḳ ḥayrāt 10) ve ḥasenāta rāĝıb ve bināya ve evlüĝe

meyl idüb halk 11) içre sürür ve refâhiyyet gâlib ola evâ'inde vücûda 12) gelen halîm ve selîm olub da'ima halvet ve 'uzlet ve müteva'î(13) ola evâsıtında gelen düşmanları çok olub kimesnede 14) vefâ bulmaya lakin 'ilm ve edeb şâhibi ola ahırinde gelen 15) ile ve gem-'aql olub ve tîz hareketlü ola ve 'ömri az olub 16) da'ima halkdan nefret tûta be tatlu sözlü ve ehl-i şalâh 17) ola sâl-i meymûnda kurâklık ziyâde ola ve halk içre 18) hastelik ve ât ve kâtır kısmında 'illet ve şitâda kış 19) ziyâde ola ve üzûme âfet irişe ve ağûlu cānavârlar çok 20) ola ve halk ziyâda sitem çeke ve kış tîz gele miyân-ı nâsda 21) buğz ve 'adâvet ve muhtelif haberler ve bārân çok ola 22) ve mekr ve duzak çok ve ziyâde ola evâ'inde gelen bülend- 23) himmet ve zîrek ve çok söyleyici ve çok bilici mashara

[21b]

1) ve dost-rûy ve düşman huy ola evâsıtında gelen 2) bed-lisân ve hasûd dü-rû-gûy ahırinde gelen ehl-i dāniş 3) ve nādān ve bi-iz'ân ve bi-edeb ve bi-vefâ ola sâl-ı 4) mākīyān meyveler çok olub narhlar tefevvuğda ola ve şitâ' 5) uzak ola ve hāmīle 'avretlere âfet irişe ve 'asker hareketden 6) deryâ kenarlarında ve ulû şehrlerde ve köylerde olan halâyık 7) muẓtaribü'l-hāl ola evâ'inde gelen müfsid ve bed-girdar 8) ve a'dāsı pisyâr ola ve güler yüzlü ola evâsıtında gelen 9) kezzâb ve mu'ānid ola ahırinde gelen lecûc ve bed-fiâl ve tîz-kâr 10) ve mihr-bān dost ve gayretlü ola sâl-ı seg yıl kurâklık 11) olub ât ve kâtır ve çâr-pâ kısmına âfet irişe ve arpa 12) kıymetlü ola ve uğrılar ve harāmiler ziyâde ola yollar kesile 13) ve meyvelere ziyâde ola ve şitâ şedîd ola ve harb ve kıtâl 14) ve kân dökilmek çok ola ve tã'un ve sâ'ir ulet çok 15) ola ve kaht ü gala' vâki' ola ve halk müsâfir ve garîbe 'adâvet 16) üzere ola evâ'inde vücûda gelen bed-tab' ve bed-sühân ve şavâşcı 17) ve faqih-i düşman ola evâsıtında gelen zîrek ola ahırinde 18) gelen şeci' ve vefādâr ola sâl-ı hûk ekâbir ve ulemâda 19) hastelikler ziyâde ola ve tã'am 'azîz olub bāzīgānlara 20) âfet ide ve

miyān-ı mülükda muhālefet olub yağma ve ğarāt 21) ve ħarb ve kıtāl çok ola koyun kısmı çok kırıla ve ħalk 22) içre naql ü taħvil ve ħareket ve bir mekāndan bir mekāna riħlet 23) ziyāde ola ve göz aĝrıları çok ola evā'inde gelen bed-girdār bed-ħalk

[21a]

1) ve bed-ħalk olub kendü re'y kendüye eyü ğörine evāsıtında 2) dūr-endiş ve bed-ıtab^c ve müdebbir ola āħirinde gelen ātāsına 3) ve ānāsına ululāyıcı olub ħarāmdan perhiz etmez ola 4) ve rencūr ve bahādır ola ve her ħayvāniñ ħuyı ve ħaşleti 5) ol sālde ħalkda ziyāde olur deyü ħukemā³ Ĥaṭā Ĥotan 6) ve 'uķelā-ı çaĝatāniñ zu'mleri bu bābda ħavi-yi tecrübeleri 7) 'azımdür ṭāli^c-i sāl bulmaķ on iki burcdan her ħanķısı -maṭlabu ṭāli^c-i sāl- 8) ṭāli^c-i sāl olursa aĥkāmını bildürür eger ṭāli^c-i sāl ve sā'at 9) taħvıl murād olunursa gerekdür ki geķen sālñ ṭāli^cımı 10) zabṭ idüb üzerine seksan yedi derece ve on beş 11) daķıķa ziyāde idüb her burca otuz derece viresün 12) ħanķı burcda ve derecesinde ve daķıķasında nihāyet bulursa 13) ṭāli^c-i sāl-i 'ālem ol burc ve ol derece olur mişāl sene 1035 14) nevrüzında ṭāli^c-i mizāniñ derece daķıķasın ide 15) seksan yedi derece daĥı ziyāde eyledüñ toķsān üç 16) derece oldu ve daķıķaya on beş daķıķa daĥı ziyāde 17) itdüñ yirmi üç daķıķa oldu mizāna otuz ve 'akrebe 18) otuz ve ħavsa daĥı otuz derece virdüñ toķsān gitdi 19) cedī nevbetine üç derece ħaldı ma'lūm olduĝı ṭāli^c-i sāl-ı 20) 'ālem cediniñ üç derece ve yirmi üç daķıķası imiş ve kıs 21) 'ala haẓa ħaçan kim ṭāli^c-i sāl-i'ālem burc-i ħamel olsa delālet 22) ider Allah te'āla a'lem buĝday ve arpa ve sār ħubūbāt ziyāde olub 23) her yerde bereket ve ucuzlıklar ola ve meyveler çok ola

[22b]

1) ve mülûke ğamm müstevli ola ve oğlancıklarda ğumma ve çiçekve kızâmık 2) ve ıssı ğastelikler ziyâde ola ve çâr-pâ kısmına ğastelik erişē 3) ve ekâbir-i ‘uzmâda cezi‘ ü fezi‘ ziyâde ola ve on toğuz gün 4) miĳdârı muttaşıl bārân ola ve yollar ğarâmiler sebebinden işlemeğe 5) ve ğarbda iĳtilâf-ı keşîre zâhir ola ve Ğorâsân ve Ermeniyye 6) diyarında ğastelikler olub Kûh-istân ve Maşriĳde 7) ve cânib-i Pârside bâş ağrıları ve şıĳır ve keçi kırânı ve çibân 8) çıĳmak gibi ğastelikler ola eger zühâl ğamelde olsa âdem öldürmek 9) ve fesâd-ı ‘avâm ve ğâret çoĳ ola ve ağrılar ğalebe kıla ve eger 10) t̳ali‘-i sâl olduĳı taĳvîlin zühâl ğamel burcında merriĳe nâzır 11) olsa delâlet ider nâĳiye-i ğamelde sâkin olanlara kıluñç ve arĳa 12) ve ağrısı ve emrâz-ı müzmîne ziyâde ola eger sa‘d-ı kevkeb 13) nazâr iderse ba‘zı âfetler zâ‘il ola eger merriĳ daĳı ğamelde olub 14) râci‘ olursa dalâlet eder ki Maşriĳ pād-şâhı fevt ola 15) Allah te‘âla a‘lem eger t̳ali‘-i ‘âlem burc-i şevr olursa bārân 16) kıllit üzerine olub buĳdây ve arpa ve sâ‘ir ğubûbât 17) şovukdan ve ĳurâĳlıĳ sebebinden âfete uĳrâya fevâkihe ve meşvâb 18) ziyâde ola ve bir müddetde kırĳ elli gün miĳdârı pisârıĳ 19) ve bārân ola ve ra‘d ü berĳ keşîr ola terki helâk ola 20) ve erbâb-ı devletde boĳâz ağrısı ve ğumma ve ızırâb ziyâde 21) ola ve ba‘zıları âfete uĳrâyub ĳânları döküle ve Ğorasânda 22) ve maĳrib câniblerinde ve şarĳ semtlerinde ĳaĳt ü ğalâ 23) vâĳi‘ ola ve ğarb ve kıtâl ittişâl üzerine ola ve mülûk aĳvâlleri

[22a]

1) aĳvâlleri müteĳayyir olub memalik-i ahvâzda bir kebirü’l-ĳadr kimesne 2) fevt ola ve çâr-pâ kısmına t̳â‘ün veyâ kırân gire ve yılân 3) ve ‘aĳreb ve ĳaşerât çoĳ ola ve çekirge gele ammâ zarar itmeye 4) ve iĳlîm-i bâbilde marâz-ı keşîre zâhir ola ve âĳir sâlde emn 5) ve refâhiyyet çoĳ olub cemî‘ umûr istikâmetde ola 6) ve ğastelik ve teşvîş Afriĳiyyeve Ğazvin diyârında ziyâde 7) ola ve Kûh-istân diyarlarında âşûb

ve kıtāl zūhūra gelub 8) iqlīm-i şevrde hastelikler belüre ve eger ħīn-i taḥvilde merriḥ zühre 9) ile olub zūḥal rāci' bulınsa şağırde kırān ve 'illet ola 10) ve eger zūḥal merriḥ rāci' ise fitne ve fesād ve tātūn ve hastelik 11) ziyāde ola eger tālī'-i 'ālem cevzā burcı olsa delālet ider 12) ḥubūbāt ve şemerāt ziyāde ve bārān çok ola ammā üzüme āfet 13) irişe ve evāsıṭ sālde cemi' umūr istiḳāmet üzere 14) olub ḥalk selāmet ve refāhiyyet içre olub ve mīrāş 15) ziyāde ola ammā ḥāmilelere oğlan düşirmek ve eṭfāl-ı 16) şığārda mevt keşire olub kilāba kırān gire ve bilād-ı 17) Rūmda kaḥṭ ü ğalā ziyāde ola ve tātūn belüre ve Ḥorasānda 18) daḥi veya vāqi' ola ve emrāz ziyāde olub az kişiler kırtıla 19) ve ber 'azimü's-şān ḥātūn fevt ola ve uğrılar ve ḥarāmilerde 20) ğalebe ve fitne ve ıztırāb ve şiddetde ola ve bābil meliki 21) mevtle müşerref ola ve miyān-ı nāsda kizb ve dürügve ḥıkd 22) ve cesed ziyāde ola eger tālī'-i sāl-i seretān olursa 23) umūrın istiḳāmetine ve tātūn belürmesine delālet

[23b]

1) eder demişler o kimesne ve nisā tātūfesinde boğaz ağrıları 2) çok olmasına ve çār-pā kırılmāsına ve göz ağrıları ve cünūn ziyāde3) olub piñārlarda şūlar kıllit üzerine olmasına ve evvel sālde 4) ḥavāric ḥurūc idüb miyān-ı mülükde nizā' vāqi' ola zemin-i Ermeniyyede 5) ve Ḥabeşe ve 'Arab ve Kaşkar diyārında açlık ve vürūd-i ḳalb ziyāde 6) olub deryāda çok gemiler ğarḳ ola ve iqlīm-i seretānda 7) bir uluşehr ğāret olub dört āy miḳdārı ḳān 8) dökülmek ve cenk ziyāde ziyāde ola ve maşriḳle şimal arasında 9) 'askerler ḥareket idüb perākende ve perişān olalar eger tālī'-i 10) sāl-i 'ālem esed olsa ḥāl-i 'ālem şalāḥ üzerine olub 11) ḥayrāt ve berekāt ziyāde ola ve ḥalkda nizām ve intizām 12) ziyāde ola ve nebātata **ادوات**(?) ola dört gün mütevāli 13) yağmurlar yağüb bir āy miḳdārı daḥi ziyāde ḳurāḳlık 14) ola ve ırmaqlarda şūlar az olub pād-şāhlarda şafā 15) ve sürūr ziyāde ola eger merriḥ

ṭālī' de müşterī ile olursa 16) ziyāde k̄anlar dökülüb cemī' 'ālemde ḥarb ve fitne ve şerr-i şūr 17) ziyāde ola ve iklīm-i Bābilde bir güruh 'asker cemī' olub 18) mağlūben mekānlarına 'avdet eyleyeler ve ba'zı şehzādeler 19) fevt ola ve pād-şāhlara ḡamm müstevlī olub deryāda 20) emrāz çok ola ve yemişlere āfet irişe ve ehl-i Hind aḥvāl-i 21) ḥüsn-iḥāl üzere ola ve bilād-ı Ṭaberiye ve Ḥorāsan ehl-i cüz' 22) ü feze' ıztırābda olub ve Pākistandan naql ve ḥareket ziyāde 23) ola ve Maşriḡ cāniblerinde ba'zı terekelere āfet irişe ve ḡaḥṭ

[23a]

1) ḡaḥṭ ü ḡalā vāḡi' ola ve şitā şedīd olub ziyāde ḡarlar yaḡa 2) eger ṭālī'-i sāl-i 'ālem sünbüle olsa 'illetleriñ ve fırtına veci'-i encübiñ 3) ve şaḡiḡa aḡrıları ziyāde olub biraz aḡıḡ ṭā'ün belüre 4) bi emrillah ya'niye tiz defi' olasın ve eger ṭālī'-i şalde merriḡ 5) ve müşterī ile olsa dalālet eder ki aḡlıḡ ziyāde olub 6) evlād atā ve anā arasında iḡtilāf vāḡi' ola ve eger sünbüle zāhir 7) olursa ekin ziyāde ona ve eger fāsīd olursa fārs ilinde 8) fesād zāhir olub Rūm ve Çin diyārında ḡün-rizşa ziyāde 9) ola ve terekeye fesād irişe ve mevāzi' keşīrede fitne ve fesād 10) çok ola iki pād-şāh cenk eyleyeler ve bir pād-şāha 11) i'dādın on iki gün feza' 'azīm vāḡi' ola ve bir celilü'l-ḡadr 12) ādem helak ola ve cānib-i ḡarbde ḥarb ziyāde ola re's-i 13) sünbülede olduḡı ḡalde cemī' umūruñ ḡillet-i şebātına 14) delālet ider eger ṭālī'-i sāl-ı 'ālem burc-i mizānda olursa evvel-i 15) aḡirinde işlāḡ ola ve arpa ve buḡdāy (?) ola ve ba'zı 16) tereke ḡāviden helāk ola ve bāḡlarda daḡi āfet irişe ve ṭavārlarda 17) tevālūd ve tenasül ziyāde ola ve 'azīm yaḡmurlar yaḡmāsına 18) ve nisā ḡavminiñ şehvetleri ziyāde olub zinā çok olmasına 19) ve ḡāmilelerde 'usret ziyāde olmasına ve ekşeriniñ mevtine 20) ve evāsıtında tevālūd ziyāde olmasına eger ṭālī' sene ile zeneb 21) muḡteliṡ olursa delildür 'ālemde ıztırāb ve bükā' ve belā

22) ziyāde ve bābil memleketine ḥazirānīn on altısından temmuziñ 23) on ikisine varınca ḥavf-ı ‘azīm vardır ve āt kısmından

[24b]

1) ‘illet mevt ziyāde olmasına ve bu sālda ḥalvet-i iḥtiyār idüb 2) ḥareketden ictināb edeler ve ‘ilim ṭāifesine ırāk olanlara 3) şerr ve belādan emīn olalar ve bir paşahañ memleketi ḥaraba yüz 4) tuta ve bāzerganlar ticāretten sūd-mend olalar eger ṭālī‘-i ‘ālem 5) ‘aḳreb olsa zeneb ile ḳamer müstevli olsa dalālet eder ki 6) seneniñ evveli ve uḫrā şu‘ubet üzerine olub ḥalkda açlık 7) ve ıztırāb ziyāde olub maḡrib caniblerinde ve şimāl semtlerinde 8) ve Ḥorāsān nāḥiyesinde ‘acāyip ve ḡarāyib askerlere yirişüb 9) ve ḳanlar döküle ve yağma ve ḡarāt çok ola ve Hind pād-şahınıñ 10) oğlu fevt ola ve ‘avratlarda ḥastelik ziyāde olub 11) Rūm diyarında vahā nāḥiyesinde şular ziyāde taşkun 12) olmasına ve ağız ağrısı ve meşane ‘illetleri ziyāde olub Urmiyye 13) diyārında şiddet ve çūr ziyāde ola ve boḡāz ağrısı 14) ve ḥumma-yı muḥarraḳ ziyāde olub tīz zā’il olsa ve tereke az 15) olub üzümüñ şiresi çok ola ve giyad-ı sādātda 16) on iki gün miḳdārı ḥumma’ ve şudā’ şiddetde olub soñra 17) zāil ola eger ṭālī‘-i sāl-i ‘ālem ḳavs olsa ḥalk arasında 18) belā fitne çok olub eger menḥūs bulunursa ḥarb ve ḳıtāl 19) ziyāde ola ve ḥārici ḥurūc idüb da‘vā-i salṭanat 20) eyleye Ermeniyye ve İşfāhān diyarlarında ḥarb ziyāde ola 21) ve a‘dā ḥurūc eyleyüp aḡniyānīñ mālārın ḡāret eyleye 22) ve Bābil vilāyetinde tereke az ola ve Rūm vilāyetinde nehb ü 23) ḡāret çok ola ve Fāris diyārında emn ve selāmet ziyāde ola

[24a]

1) eger ṭālī‘-i sāl-i ‘ālem cedī olsa aḫvāl-i sene mütevassıt olub 2) i‘tidāl ve ıztırāb ola zinā ve livāṭa ve fesād ziyāde olub 3) ḥalkda ḥıḳd ve ḥased ve sürūr ziyāde ola ve

cemi⁶ umūr 4) istiḳāmetde ola ve ḳān dökülmek ziyāde ola temmuziñ 5) ibtidāsında yirmi altı güne varınca vüzerālarında işābet 6) eylemelerine ve tātār ḳumandan ictināb lāzemder ve deryā seferinden 7) hazır gerekdür evvel senede dört kerre büyük yağmur yağmasına 8) ve aḥvāl-i sene mütevassıṭ olub emṭār muttasıl ola kırk 9) iki gün miḳdārı aḥir sene-i ḥüsn-i ḥāl üzere geṭe ṭālī⁶-i 10) aḥvāl-i sāl-i ʿālem delv olursa mülük ve eşraf ḥāl-i tebāha 11) ola ve ṭāʿife-ʿi kibār ḥavfda ola ve bilād-ı Rüm üzerine 12) ḥavāric ḥurūc idüb ḳaḥṭ ü ḡalā ziyāde ola ve emrāz-ı müzmine 13) ve şarḳ şehzādelerinden biri fevt ola ve emrāz-ı müzmine Ḥorasān 14) diyārında çok ola otuz üç gün ziyāde ḳurāklık ola 15) ve aḳariḥinde aḥir senede iki nevbet-i ʿaẓīm bārān ola ve pād-şāhlar 16) aḥvāl-i iḥtilāl üzere ola egertālī⁶-i sāl-i ʿālem ḥüt olsa 17) aʿdā ve azdād pād-şāhlarıñ vilāyetlerinde ziyāde olub 18) ḥarb ve ḳıtāl ve cenk-i cidāl ve enduh ḡam ve çūr ve sitem çok 19) ola ve yemek cinsi naḳd ola ve yeni çeriler ḳılıçdan geṭüb 20) cenkde büyük kişi ḳatlı ola ve ḥalḳda ḡam ziyāde ola 21) demişler Allah-u teʿāla aʿlem üçüncü bāb ḳırān naḥsīn beyānında ve ṭaleb-i ḳıran 22) on iki burcda her-ḡāḥ ki zūḥal ve merriḥ ḳırān eyleseler ʿālem-i 23) süfliyyede āşār zuhūr eyleye zūḥal yedincü semadadır ve raʿiyyet

[25b]

1) ḳavmine mensubdır ve merriḥ beşincü felekdedir ʿasker ḳavmine ve uğrılara 2) mensubdır zūḥal ḥamel burcında olsa şarḳ ve Hindistan ve Ḥorasān 3) ve Rüm ve ʿArap diyārı ve Bağdād vilayetinde fitne ve āşüb 4) ve ḥarp ḳıtāl ziyāde olub ve ḳaşaba ve ḳurālar ḥarāb ola 5) ve iklim-i ḥamelde olan ḥalḳ ateşden zarar çekeler ve ulū begler 6) düşman elinde esīr olalar ve kenar-ı baḥrde olanlarıñ reiʿslerinden 7) niceler esīr-i bend zindān ola ve ḥaşbe ve āyla ve bāş ağrısı 8) ḥalḳda ziyāde ola semāvi⁶ allāimler zaḥir olub 9) bād ve bārān çok ola eger şevrde olsa cānib cenūbda 10) ve iklim-i ʿArapda ve Hemedān ve Māçīn cāniblerinde düşman belürüp 11) ḥarb

ve kıtāl ve kanlar dökülmek ziyāde Kūh-istānda üzerinde 12) düşman belüre eger giriftār ola ve pād-şāhlara añsızın 13) seferler vaqı' ola te'şir-ķırān şevrde mensub iklīmdedir 14) eger cevzā'da mağrib vilāyetlerinde ve Rūm vilāyetlerindeve der-bend 15) yerlerinde ki ye'cücde kim İskender Zū'l-karneyn binā eylemişlerdür 16) ve Serhadd ve Kıpçāk ve Şimāl şehirlerinde düşman belüre hücum eyleye 17) leşkerleri cenüb uluları giriftār ola ve Rūm şehirlerinde 18) her meta' kesād üzere ola ve 'allām-i semāvī belüre çār 19) pāda 'illet ve nebātātıda kıllit ve aşhāb-ı divān ve muhāsebāt 20) ve hākimān-ı şu'arā' ve eṭibbā hālleri perişān ola ve narhlar 21) tefevvuğda olub bāzārlarda kesād ve ehl-i metā'ın zücretine 22) fitne ve fesādın ziyādeliğine ve pād-şāh mensübātına 23) gāzab eyleye eger seretānda olsa fitne ve şerr-i şūr

[25a]

1) ve āfet ve nehb ve gāret ve yanķınlar ziyāde olub havāric hurūc 2) eyleye ve kaḥṭ ü galāve vebā çok olub leşkeri o yana hareket 3) ide ve 'ālem harāba yüz tuta ve Türkistān vilayetinde riḥ 4) ve 'ina ve derd ve belā ziyāde olub 'Irāk memleketinde fitne 5) ve fesād çok ola ve ṭāğlarda ve der-bentlere harāmiler 6) cem'olub tācirlere zararedeler ve miyān-ı nāsda yalān 7) haberler çoğalup yeller kuraķlık ola ve deryā müsāfirleriniñ 8) hāli bed olmasına eger bu ķırānda şems yılı olursa havāric 9) hurūc idüb da'vā-yı salṭanat eyleye ve cümle yerlerde 10) ṭārılık ziyāde ola ve pād-şāh ve ulular 'askeri hāķından 11) ziyāde elem çeke eger esede ola fitne ve harp ve çūr sitem 12) ziyāde ola 'Arap memleketinde ve Horāsānda ziyāde ola 13) ve ekinlere ve meyvelere fesād ede ve havāda harāret ziyāde 14) olub sebā' mevziyyeden hāķ mükedder ve müte'azz olalar ve pād-şāh 15) mülk sebebinden birbiriyle cenk idüb eşrāfdan ve sā'ikādan 16) mülükden niceleri cenkde telef olub hāķ arasında 17) kızb şöhret tutup hāķ müzāyāķa çeke eger sünbülede 18) olsa harp

ve fitne ve Kūh-istānda ve diyar-ı Sinde ve Fırāt 19) ve Şām ve Endelūs ve Kirmān vilāyetlerinde ziyāde olub20) cenk ve cidāl ve k̄ānlar döküle ve fesād aşikāre olub 21) cemi^{ic} k̄ilüb muẓtarib ola eger mizānda olsa fitne 22) ve āşüb Rūm vilāyetinden çıkup ve ğarp vilāyetlerinde 23) vāki^c olub şāh-ı maġrib kuvvet bula ve ‘avratlarıñ hāli fesada

[26b]

1) vara zinā ve livāṭa aşikāre ola ve kaḥṭ ü ğalā ve hastelik 2) ziyāde ola ve halkda açlık ve zillet ziyāde ola eger 3) ‘aḳrepde olursa zemin-i ‘Arapda ve diyar-ı şimālide ‘Ummān 4) Başra nāḥiyesinde fitne ve sitem ziyāde ola halk miyān 5) endühe ıztırābda ola ve meşāne ‘illetleri ziyāde ola halk 6) içre buġz ve ‘adāvet ve k̄in müştedd ola ve ṭāli^c-i ‘aḳrep 7) olan kişiler nekbet çekeler eger kavıde olursa ‘Acem şehirlerinde 8) ve Bağdād ve İşfahān ve der-bend ve Hindistān ve Kandaḥār 9) ve Mısır nāḥiyesinde ve Türkistān maġribde harp ve kıṭāl 10) ve fitne ve çūr ziyāde ola ve mensübāt-ı kavı hāli yarāmāz 11) ola eger cedīde olursa Hind ve Habeş ve Pakistān ve Yemen 12) şehirlerinde fesād ve fitne ve k̄ān dökülmek ziyāde ola ve 13) koyun ve keçi kırıla halk za‘ifü’l-hāl olub ve ṭāli^c-i 14) cedī olanlara nekbet irişe eger delvde olursa bādiye-i ‘Arapda 15) ve maġrib cāniblerinde ve küfe ve kurreler memleketinde ve Tanca 16) ve Geylān ve Gürgān ve diyar-ı maġrib ve Ṭaberistān halkında 17) çūr ve sitem ve zulm ziyāde olub pād-şāhlar sefer eyleyeler 18) ve eşraf çok kırıla ve gemiler çok ğarḳ ola ve ra‘d 19) ve berḳ ziyāde ola eger hūtda olursa der-bend ve Turān 20) ve Ṭaberistān ve Keşān ve İskenderiyye ve Yemen ve maġrib şehirlerinde 21) fitne ve harp ziyāde olub k̄ānlar çok döküle ve mezkūr 22) şehirlerde kaḥṭ ü teng ve bīm ve hirās ve hastelik ziyāde 23) ola ve ṭāli^c-i hūṭ olanlara nekbet ire aḳkām-ı kırān

[26a]

1) kırān-ı naḥseyñ bu kavı Ebu Meş‘ar Belḫi raḥim Allah ve eger kırān-ı 2) naḥseyñ ṭāli‘-i sāl-i ‘ālem olan burcda olıcaḫ olursa 3) delildür ki pād-şāḫlar re‘āyāya zılm ve te‘addī eyleyeler -aḫkām-ı kırān-ı naḥseyñ- 4) ḫorḫulu ḫaberler ziyāde ola ve ra‘ıyyet ḫāl-i perişan olub 5) ḫalk ḫareket üzerine olalar eger kırān-ı naḥseyñ ikinci veyā altıncı 6) burcda olursa delildür ki ḫalk ḫāllerinde zarar göreler 7) ve ‘avām-ı nāsda faḫr ziyāde ola ve eşraf ḫavmi nā-keslere 8) muḫtāc olalar eger kırān-ı naḥseyñ üçüncü ve ṭokuzuncı 9) burcda olursa delālet ider ki mescidler ve ‘ibādeḫāneler 10) ḫarāba müteveccih olalar ve pād-şāḫ mensubātlarından sitem çekeler 11) ve ‘ulemā’ ve eşrāf ḫāl-i za‘if ola eger kırān-ı naḥseyñ 12) dördüncü ve onuncıda olursa dalālet ider ki 13) sarāylar ve baḫlar ḫarāb olub şarāşlar aşikāre ola 14) ve tācirler māllarından ziyān ideler ve pād-şāḫlar iki 15) memleket beyninde niza-yı cenk edeler eger kırān-ı naḥseyñ 16) beşinci ve on birinci evde olursa delālet ider şehirler 17) ḫarāb ola ve muḫālif leşkerler ḫareketi sebebendendür bezirgān 18) ve devlet ḫālleri tebāḫ ola eger kırān-ı naḥseyñ altıncı 19) ve on ikinci burcda olursa delālet ider ki kibār nā-keslere 20) muḫtāc olalar ve iki ‘asker birbirine düşmane ve çeşmelerde 21) şular ḫurumasına ve eger yedinci evde olursa ḫavāric ḫurūc 22) eyleye pād-şāḫ mülükine eger kırān-ı naḥseyñ vasaṭü’s-semāda 23) olursa delildür ki bir mülük helāk ola ve cihanda

-seb‘a-yı seyyāreniñ kırānları-

[27b]

1) rāḫatlıḫ ḫālmıya ve ḫalka teng ve dostlık elvire bi-emr-illāḫ-i 2) te‘āli ve dördüncü bab seb‘ā-i seyyāreniñ kırānları 3) aḫkāmını beyān ider melikü’l-‘ulemā’ ve eşrefü’l-ḫükemā’ Ebu Meş‘ari 4) Belḫi eydür her ḫaçan kim züḫal derecesi derece-i zinde berāber 5) ola delildür ki meşāyiḫ-i kibār aḫvāl-i ḫuvvetde olub

vükela 6) ve erbāb-ı kılā' ve cibāl ve ekinciler hāli eyü ola ve mülükler ma'mūr 7) ola ve ni'met firāvān ve mağrib şāhlarınıñ mälları arta 8) ve gizlü definelere keşf olmasına ve münāza'āt ve huşūmet 9) evkāf-ı mütevellī ile meşāyih miyānında ziyāde ola ve 'avām 10) kavmi meşāyih t̄ā'ifesini dost idineler ve zūhal 11) ve re's olduğu burca mensüb olan vilayetlere ni'metler 12) firāvān ve ucuzlıklar ziyāde ola ve kavīyeler esüp 13) eger vakti 'ise yağmūrlar yağmāsına dālldür ve qarlar yağmāsına 14) vaktine göre ve zūhal me'a zenb kaht ve hastelik ve mevt 15) ve erbāb-ı kılā' ve cibāl ve dost yillardan ziyāde eski bināların 16) yamānlığına ve halāyık bir mekāndan bir mekāna naql ve tahvīl 17) ve hareket eylemelerine ve ba'zı 'imāretler harāba yüz tutmāsına 18) ve melike hastelik vāqi' olub vilāyet perişān olmasına 19) ve meliklerden birisi haşm elinden zehr-nūş olmasına ve ulūlarda 20) mevt ve hirās olmasına ve haşm mülükden bir a'dā peydā olmasına 21) ve salṭanat da'vāsına ve ra'd ve berķ ve qarlar ve tolūlar 22) ve tūfānlar olmasına ve havāda sahāb-ı muzlim ziyāde olub 23) 'ulemā' ve eşraf ve ziyāde 'illet çeküb pismār olmasına eger

[27a]

1) eger müşteri me'a'r-re's ekābir ve 'uzemā' ve 'ulemā' ve vüzera 'ahvālī 2) kuvvet tutub cāh menziletleri ve kadr ve rif'atleri pād-şāh 3) katında ziyāde olmağa ve erbāb-ı dīn ve dīvān ve diyānet 4) ve dāniş ve fuzalā' ve hükemā' ahvālī ziyāde revnaķ bulup 5) mescidler ve medreseler ve 'ibādeḥāneler abādān olmasına 6) ve 'ulūmi'd-dīn ziyāde zīnet bulmasına ve hastalar şihḥat bulup 7) ehl-i şalāḥ şafāda ve şihḥatde ve rif'atde olmasına 8) ve ni'metler firāvān olmasına bu zikir olunan aḥkām müşteri 9) ile re's berāber olduğu burca mensüb olan vilāyetlerde 10) ve şehirlerde ola eger müşteri zeneble olursa 'ulemā' ve vüzerā' 11) ve kuzāt ve bāzırgān ve her ma'rūfātşehr olanlara töhmet 12) olunup haķlarından yalān

haberler söylene ve iklīm-i müşteride 13) ta‘ām faqr olub hastelikler çok ola ve eyü fesāda vara 14) ve yalān tāmıklar çoğālub bātıl da‘vālar zuhūr ide ‘ulemā’ 15) ve eşrāf perişān olalar ve merriḥ me‘a’r-re’s pād-şāhlar 16) ve sālārlar ve ehl-i perdeler aḥvāl-i kuvvet tutup pād-şāhlarıñ 17) kuvvet-i ḥālina ve pād-şāhlar ‘asker çeküb ‘adüvleriñ maḫhūr 18) kılmağa ve uğrılar ve ḥarāmiler keşretde olub kārவānlar ṭarīḳ 19) kesüb ve ḳānlar dökülmek ve ālāt-ı silāḥ revnaḳ bulmasına 20) ve cenk-i cidāl ve ḥarb-i ḳıtāl ziyāde olmasına delildür 21) merriḥ me‘a zeneb şarḳ pād-şāhlarıñ ve ser-‘askerleriñ 22) ve ser-perdeleriñ aḥvāleri zillet ve nekbetde olub ve şarḳ 23) melikī virān ola ve miyān-ı nāsda koft kūy ve aḥbār-ı erācīf

[28b]

1) ziyāde ola ve ḥalḳ naḳl ve ḥareket üzerine olub pād-şāhlara 2) töhmete uğrāya ve ‘abīd ve cevārī ve bendegān ḥasīs aḥvāleri 3) eyü ola ve erbāb-ı silāḥ aḥvāli yaramaz olub hastelikler çekerler 4) ve ‘āskeri ṭā’ifesi añsızın ḥareket idüb bī-edeb-āne 5) vaż’ edelerve uğrılar ve ḥarāmiler giriftār ola ve dumūr ma‘deni 6) fesāda vāra ve havāda sehāb-ı muzlim yeller ziyāde olub 7) ve gemiler ḡarḳ ola ve çārpā ḳısmına ḳırān uğrāta hastelik 8) çekeler ü şems ma‘ re’s rub‘-i meskūn pād-şāhlarıñ 9) ḥalleri kuvvet ve sa‘ādetde olub memleketleri teraḳḳide olub 10) cevher ve incü ziyāde olmasına ve pād-şāhlar muḳarribleri aḥvāli 11) eyü ola pād-şāhlar ‘adüvlerine zafer bulalar veyā kuvvet 12) ve zümürrüd ziyāde ola ve ḳıymet-dār ola şems me‘a zeneb 13) ve pād-şāhlar ve ḥākimleriñ aḥvāleri perişān olub 14) ra‘iyyet ḳavmine kibārdan sitem çür irişe ve zükkām ve nāzele 15) ve derd mu‘adde ziyāde olub ḥoş yeller esmesine ve ulūlar 16) ḥareket üzerine olub ḥalḳ arāsında naḳl ve ḥareket taḥvīl 17) ziyāde ola zulum-ḡārlar sebebinden zühre me‘a’r-re’s ḥavātīn-i 18) mu‘azzama ve ḥādımilar aḥvāli eyü olub erbāb-ı ‘izz ü cāh 19) ve ehl-i perde aḥvāli teraḳḳide olub erbāb-ı levh tevbe-kār 20) olalar ve fişḳ ü

fücür tizellerde olub halk cihân hayrda ziyâde 21) meyl idüb ucuzlıklar ola hoş yeller ve nefi^c yağmurlar yağmasına 22) ve zühre mea^c zeneb hādımlar ve ‘avratlar ve erbāb-ı lehv hālleri 23) fesāda vārub rüsivā-yı ‘ālem olalar ve erlerle ‘avratlar arasında tälāk

[28a]

1) tälāk vāki^c olub ve nisā kısmına töhmet ziyâde olmasına 2) ve erbāb-ı fısk ü fücür bed-hāl olmalarına ve at qalıl olmasına 3) ve ibrişim kısmı az ve bārān ve berķ olub ziyâde yeller esmesine 4) ve zinā aşikār olmasına ‘uṭārid ma^c zeneb erbāb-ı kalem ve aşhāb-ı divān 5) mutaşarrifān emvāl arasında huşūmet ve nizā^c bisyār ve zarar ‘ulemā³ 6) miyānında koft küy bī-şümār ola ve ehl-i bāzārda kesād ve halk 7) çür ve sitem ziyâde olub hārāmilerden nā-eminliğine ve halk arasında 8) nuķūddan bey^c ve şirā olmasına ve uğrı ve hārāmileriñ giriftārliğına 9) kamer me‘a‘r-re’s ‘avām aḥvāl-i revnaķda olub ra‘iyyet refāhiyyetde 10) ola müsāfirleriñ aḥvālī eyü ve selāmet üzere ola yağlu 11) işler açılıb ḥubūbāt ziyâde ola kamer ma^c zeneb dalālet ider 12) ‘āmme-i avāmda cenk ve huşūmet bisyār ola ve yalān haberler bī-şümār 13) ola ve halkda tenk ve ‘ilellik ziyâde ola ırmāķlarda şular 14) kuruya ve her kamer zeneble olduğı günde ve gecede sefer kıla meymun 15) ve mübārek ḥastelere ‘ıtırılu mu‘ālece eyüdüür ve ol günde tatlü 16) ğıdāyimiñ bedene ziyâde kuvvet ider beşinci bāb re’s zenebiñ -ve tälīb re’s ve zeneb- 17) on iki burcda imtizāclarıñ bildürür ol re’s taḥmīl ile 18) pād-şāhlar arasında buğz ve ‘adāvet ziyâde olub vüzerā-i 19) ‘azām mertebelerinden isķāṭ olunub eşrāf mülük rütbeleri 20) noķşān üzere ola ve mülük ziyâde helāk olmasına ve her yerlerde 21) fitne ve fesād ziyâde olmasına ve halk naķil ü hareket üzerine olmasına 22) zeneb bi-ḥamel eger zeneb ḥamelde olsa dalālet ider harb ü kıtāle 23) ve melik-i Bağdād üzerinde ola ve fitne ve fesād ve maşriķ hānelerinde

[29b]

1) ve Bâbil ikliminde ziyâde olub Rûm hâkimleriniñ ‘azline ve nekbetine 2) ve rütbelerinden düşmelerine ve çârpâ kısmında pismârlık ve mevt 3) ziyâde ola ve şular ziyâde ola re’s bi-sevr halkda tünd-restlikdür 4) ziyâde olub çatal tırnaqlu hayvânlar kuvvetde ola ve ta‘âm ucuz 5) olub buñlarda çür sitem az ola zenebü’s-sevr ‘âm merdüm 6) hâl-i ziyâde fenâ bulup ve bâdiyede bād-ı semûm esmesine ve meyve 7) ve nebâtât ziyâde helâk ola ve burc-i sevr kim mağribîdür delildür 8) mağrib cāniblerinde harâplık ziyâde olub halkda göz ağrıları 9) çok olup sikkeler fesâd bulmasına ve terekelere âfet erişüb 10) kış katı ola ve her gâh ki zeneb sevr ile olub âf-tâb sevre 11) vara delildür ki pād-şâh düşmanlarından zarar çeke ve yaz 12) aylarında koyun kısmına kırân gire ve cānib-i ğarbide hastelik 13) çok ola re’sü’l-cevzâ eger re’s cevzâda olsa hoş 14) yeller esüp havâlar şâfi olub halkda tünd-restlik 15) ziyâde ola zenebü’l-cevzâ halkda açlık ve havf ü feza‘ ziyâde 16) ve Rûm vilâyetlerinde ve Mısr diyârında ‘askerler hareket 17) idüb ve ra‘iyyet hâli perişan olmasına ve ra‘d ve berķ 18) çok olub ıssı yeller ziyâde esüp meyveye âfet erişe 19) ve ğarb cānibinde hastelik ziyâde ola re’sü’s-seratân 20) zemîn-i ma‘mûr ve abādân ola ve halk refâhiyyet üzere 21) ola ve tâcirler ticâretten sūd-mend ola ve şıbyân tünd-rest 22) olmasına zeneb seratân deryâda gemîler ziyâde ğarķ olmasına 23) ve çeşme şuları kuruyub havâ kurâķ olmasına ve cenk ü cidâl

[29a]

1) ü cidâl ve harb ü kıtâl ve kan dökülmek çok ola ve Tâğıstanda 2) harâblık çok olub pād-şâh üzerine şems belürüb 3) cenk ola âf-tâb zenbile olursa mücāsire olduğı 4) zamanda ‘âlemlerde ve buñlarda pismârlık ziyâde ola 5) ve pād-şâhlar bir şehrden bir şehre hareket ide ahir ‘âlem şulh 6) şalâh üzere ola re’sü’l-esed bir pād-

şāh hūrūc idüb 7) melik da‘vāsın ide ve pād-şāhlar üzerine havāric hūrūc 8) ide ahir münhezim ola zeneb bi-esed ‘ämme-i ‘avām hāl-i tebāh 9) olub fenā bula bir evvel-i pād-şāh fevt ola ve her yerde 10) a‘dā’ hūrūc idüb memleket ihtilāl üzere ola ve eşrāf 11) ü ‘uzamā’ ziyāde kırıla derd şikem ‘illetleri ziyāde ola ve meşāne 12) ‘illetleri belüre ve sibā‘ ve behā’im çok helak ola ve naḥlarda 13) teraḳḳi ve ḳaḥtü ḡalā ziyāde ola re’s sünbüle pād-şāhlār arasında 14) ‘akd-ı ‘ahd muḥkem olub şulḥ ve şalāḥ ziyāde ola eyü ḥaberler şāyī‘ 15) ola ve meyve ve tereke ḥüb ola ve ṭā’ife-i kibārīñ ḥali 16) ḳuvvetde ola zeneb bi-sünbüle evvel sālda ḳaḥt ü ḡalā ziyāde 17) olub ḳurāḳdan meyveler helak ola ve a‘dā’ hūrūc idüb 18) eṭfāl-i şıḡarda mevt keşre ola ve pād-şāhlar re‘āyāya 19) zulum edeler ve muḥālif yeller ziyāde ola ve deryāda gemiler muḫṭarr 20) olmasına ve çün āf-tāb zeneble olsa ḥarb ü ḳıtāl ve fitne 21) Pārs ve Ehvāz mülkünde ziyāde ola ve miyān-ı mülükde muḥālefet zāhir ola 22) re’s bi-mizān miyān-ı nāsda şāzilik ziyāde olub ‘avretleriñ 23) ḥasteliḡi çok ve ziyāde ola ve birsām ve ṭā‘ün çok ola

[30b]

1) ve pād-şāh-ı maḡrib fevt olur ve cānib-i ḡarbda ḥarb ü ḳıtāl ziyāde 2) ola ve ‘Arab ḳavmi hūrūc idüb zulüm ve te‘addi çok ola ve havada 3) germiyyet ziyāde ola aḥyānen bārān olub ḳatıyeller esmesine 4) ve meyveler ve nebāt fesād bulmasına ve āf-tāb mizāna gelse 5) Maverāü’n-nehirde ve zemin-i Rūmda ḥarb ü ḳıtāl ziyāde ola 6) ve ‘asker ḥalkı serdarlarına muḥālefet edeler re’s bi-‘aḳreb 7) ḥarb ü ḳıtāl maḡrib vilāyetinde ziyāde olub aḥvāl-i kibar 8) ḳuvvetde olmasına ve çür ve sitem ziyāde olub ahir senede şulḥ ola 9) zeneb bi-‘aḳreb fitne ü fesād ve ḳan dökülmek ziyāde ola ve ‘avām 10) aḥvāl-i fesad vārub uğrı ve ḥarāmiler ḳuvvet ṭutub çeker ki 11) hūrūcide ve ırmaḳlar ḳuruya re’s bi-ḳavs pād-şāhlar sefer idüb 12) ulūlar mertebelerine tenezzül gele zeneb bi-ḳavs mülüküñ ḳuvvetine ve 13) uğrılarıñ

fesādına ve üçāy miqdārı hastelikler ola ve halkā 14) ‘acāyib ve ġarā’ib vākı’alar göreler re’s bi-cedī ma’denler şalāh15) üzere olub yāy faşlı mu’tedil ola ve nebātāt ziyāde 16) reñk ola gemiler selāmet üzere ola ve havālar kūrāk ola ve 17) yağmurlar i’tidāl üzere yāğa zeneb bi-cedī faqr ü fāk ziyāde 18) ola ve zelzeleden nice yerler harāb ola ve pād-şāhlar miyānında 19) harb ü kıtāl ve husūmet ve niza’ çok ola mağrib pād-şāhı 20) fevt ola ve uğrılar çoğalub yollar ve der-bendler kesilüb 21) ve ehli’d-dīn hāli za’if ve şıbyānda mevt ve şitāda şiddet 22) ve qarlar ziyāde yāğa re’s bi-delv ‘avām aḥvāli kavī olub 23) halkda tünd-restlik ziyāde ola ve yağmurlar ziyāde yağub kavī yeller ese

[31a]

1) kavī yeller ese ve havālar mu’tedil ola zeneb bi-delv ‘avām aḥvāli 2) kavī olub halkda tünd-restlik ziyāde ola ve yağmurlar ziyāde 3) yağub her yerde harb ve kıtāl ve yılān ve ‘akreb ve zehirlü 4) canavarlar çok ola ve pād-şāhlar birbirine ‘adāvet eyleyeler 5) ve mağrib diyārında fitneve fesād ve kār dökülmek çok ola 6) ve kuraqlık ve ra’d ve berķ ve şā’ıklar olub halk ziyade 7) kırıla narḥlar ucuz olub erācīf ziyāde ola ve deryāda gemiler 8) selāmetde ola re’sü’l-ḥūt vüzera’ ve ‘uzamā’ mertebelerinden düşüb 9) biḥürmet olalar ve bī asıl ādamlar devlete qarīb olmağla ve eṣrāf 10) ü ‘ızām bir hal olalar zeneb bi-ḥūt deryāda ziyāde gemiler 11) ġarķ ola ve deryā cānavarları çok kırıla ve şimāl cānibinde 12) bir pād-şāh mülkünden havāric ḥurūc idüb halk ‘ālem muztarib 13) el-hal olalar ve cānib-i şarķda ulūlar şāhlarına ‘iṣyān 14) ideler ve ra’iyyet şāhlarına ‘āşī olalar ve mağrib cāniblerinde 15) ḥavf ü hirās ziyāde ola ve üç yıl miqdārı herc ü merc 16) mütemādi ola demişler vallahu a’lem altıncı bāb seb’a seyyāreniñ –maṭlab-ı seb’a seyyare- 17) ṭālī’-i taḥvīl sālde her burcda bulunduğı üzere aḥkāmını beyān 18) eder evvelen zūhal ḥamel ṭālī’-i sāl iken ḥamelde bulınsa dalālet 19) ider ziyāde yeller esüp ḥaşarāt mevziye

ziyāde ola 20) ve çārpā kısmında evvelet vaki^c olub tereke ve bağ az ola 21) ve üzüm fesāda vārub şarāb az ola ve yiğitler ölümü 22) ve şıbyān mevt-i keşir olub her yerlerde şerr-i hādiş ola 23) ve pād-şāhlar hareket üzere olub ğamm ve ıztırāb halkda

[32b]

1) ziyāde ve aḥbar-ı erācīf ziyāde söylene ve ta^cām faḳd ola ve pād-şāh 2) mülküne düşmanlar hareket edeler ve Türkistān şehirleri ḥarab ola 3) ve meşāyih ḥavf üzere ola ve eger zūḥal burcu ḥamelde raci^c olursa 4) ulūlar bir mekāndan bir mekāna taḥvīl ve hareket üzere olalar ve ra^cd 5) ve berḳ keşir olub koyun noḳşān üzere ola ve ḥarb ve fitne şarḳ 6) ve cenūb semtlerinde ziyāde olub uğrı ve ḥaramiler çoğala 7) pād-şāhlar ahenk ideler zūḥal bi-sevr eger ḫālī-i sālde zūḥal 8) sevrde olsa delildür ki nāḫiye-³i şarḳda ḥarb-i kītāl ve cenk 9) ü cidāl çok olub pīrlerde za^cif ve ḥastelik ziyāde ola 10) ve ulūlar aḫvāl-i tağayyürde ola ve şıfır kırānına ve şitānıñ şiddetine 11) ve mağrib cāniblerinde yağmur ve fırtına ve gemileriññ āfetine ve Hind cāniblerinde 12) fitne ve teşvişe ziyāde olub ra^cıyyet pād-şāhlarına muḫālefet 13) ide ve meyve ve ğallede kılet ve bağ ve şīre az ola ve eger zūḥal sevrde 14) rācī^c bulunursa eşrāf ve ^cuzamānıñ mevtine ve deve cinsinde ^cillet 15) çok ola ve pād-şāhlar muḫtaribü'l-ḫāl olalar zūḥal bi-cevzā şular çok16) ola ve tereke fesāda vara ve şovuklar şedid ola ve lodos yeli ziyāde 17) ese ve nāḫiye-i şimālde vebā her yerde ḥastelik ve ḫalayıkda izva 18) ğamm ve ehl-i sūḳda kesād na-gehanī seferler vaki^c ola ve ^calā³im-i şimālīde 19) ziyāde ola ve yalduzlar çok döküle ve ra^cd ü berḳ bi-ḥar ola ve ^caskeriyān 20) ḫālī perīşān ola ve pād-şāhlara mülk da^cvāsı ideler ve ḥarb-i kītāl 21) ve resīfīñ dimā ve şerr-i şūr çok ola ve ^culema³ ve vüzera³ aḫvāl-i nekbete 22) yüz tuta çārpāya āfet erişe ve halk tağrīb-i evṫān ideler ve tenek 23) delvdür ve yaşlık pisyār ola ve ulular beyninde nizā^c ve fizā^c ola ve zelzele vaki^c ola

[31a]

1) ve zelzele vaki^c ola eger zühāl cevzāda rāci^c pād-şāhlar 2) hūrūcı ziyāde olub hazinelelerine noqşān ola ve şahlar beyninde 3) cenk ü cidāl ve muqābile ve muqātele ola ve çekirge hūrūcede ve 4) nāhīye-³i şimālde kılunç ve hastelik ziyāde ola ve Horāsān ve ʿIrāk 5) ve Rūmda naql ve taḥvīl ziyāde ola zühāl bi-seraṭān bevāsır ve kılunç 6) ve sersām marazları ve erācīf ve şerr-i şūr ziyāde ola ve na-gehān 7) seferler vaki^c miyān-ı nāsda ğamm ve endere cū^c feza^c ziyāde ola 8) ve cenk cidāl ve bārān ziyāde ve pād-şāhlar vüzerāya ğamm 9) işābet ede ve yeller sükūn üzere olub bağ az ola ve ḥalqda 10) veca^c ve duḥān çok ola ve zühāl seraṭānda raci^c olsa ekābir ve 11) ʿuzamāda fevt ve pād-şāhlarda elem ğaret ve tārāc her yerde 12) vaki^c ola ve meyveler az ola ve taām faqd ola zühre bi-sedd 13) ḥasba ve bir sām ve lerze ve korqulu marazlar ve yiğitler ölümü 14) ziyāde ola ve uğrılar kuvvet tuta ve ulūlar na-keslerden cūr ve sitem 15) göreler ve ḥarb kārzar nāhīyesinde ve ṭaraf-ı şarkda ziyāde 16) ola ve bad-ı semūm esüp havada yübūset ziyade ola ve bārān az 17) ola ve pād-şāhlarda teşvīş ziyāde ola eger zühāl esede 18) rāci^c olursa aḥvāl-ikibār nekbete yüz tuta cümle yerlerde cūr ve sitem 19) ziyāde ola zühāl bi-sünbüle bad-ı semūm bādiyede ziyāde esüp 20) vebā çok ola ve ḥummā ve ḥarāret ve marazları ziyāde ola ve leşkerler 21) hareket idüb ğāret ve fesād ve her yerde çok ola ve aḥbār-ı 22) erācīf ve ḥarb ü kıtāl ve kan dökülmek ziyāde ola eger 23) zühāl sünbülede rāci^c olursa ra^cıyyet pād-şāhlarına

[32b]

1) ʿişyān idüb ʿuzamā ve eşrāf ḥavf daḥi esir olub kibārda mevt 2) çok ola zühāl bi-mizān kārın aĝrısı ziyāde olub kavī yeller ese 3) ve nisa kısmına āfet erişe ve kaḥṭ ü galā ziyāde ola ve ta^cām ʿazīz 4) ola deryāda gemīler ğarq ola ve yāy faşlinda bad-ı

semūm esüp 5) kışda kār ziyāde ola ve halkıñ hāllerī eyü ola havālar hoş ola 6) eger zühāl mizānda rāci' olursa ağız ve kulağ ağırları ziyāde ola 7) ve 'abīd ve cevārī ve eriyle 'avret beyninde talāk ve firāka vāki' ola 8) zühāl bi-'akreb nisā t̄ā'ifesinde vebā ve havāda zulmet ve zelzele 9) hiddet vefret ve nebātāt ve bāğ hoş ola ve ağırlar galebe kıla ve haste 10) likler çok ola ve göz ağırları belüre ve t̄ām fağd ola ve pād-şāhlar 11) miyānında huşūmet ziyāde ola ve her yerde düşman belüre aḥbār-ı 12) erācīf çok ola ve halkda hastelik ve pād-şāhlarda ve müsāfiran-ı 13) berr ü baḥrde k̄orqu ziyāde ola ve her yerde şerr-i şūr ve fetret çok14) ola eger zühāl 'akrebde rāci' olsa k̄orqulı haberler çok ve derd-i dil 15) ve derd-i meşāne çok ola zühāl bi-kavs halka t̄āun **بجك** (?) 16) ve hişşī ve göz ağırsı ve taraf-ı şarkda ḥarb ve fitne ve na-gehanī 17) seferler vaki' ola ve mağrib nāḥīyesinde çok şehirler ḥarāb ola 18) Ve narḥlar ziyāde ola havālar hoş ola eger zühāl kavsde rāci' 19) olursa leşkerler hareket idüb pād-şāhlar miyānında niza' ziyāde 20) ola zühāl bi-cedī t̄ām ve meyvekısmı ziyāde ola halkta fetret 21) çok ola 'ämme-'i 'avāmda ḥavf ü ḥirāset ziyāde ola ve pād-şāhlar 22) ḥālī kuvvetde ola ve bī-aşl kişiler pāye-'i devlette k̄adem basma ve 23) kış ziyāde ola ve k̄ārlar ve yağmurlar çok yağa ve ekinlere āfet erişe

[32a]

1) erişe ve çekirge zuhūr idüb koyun ve keçi kısmına āfet erişe 2) ve pād-şāh 'askerinden sitem çeke ve zelzele ziyāde ola emrāz-ı mūhlike 3) ve eṣrāfda ḥavf-ı ziyāde ola vebād ve bārān çok ola ve nāḥīye-'i şarkda 4) kītāl ziyāde ola eger zühāl cedīde rāci' olursa 'ämme-'i 'avāmda 5) ḥavf ü ḥirās ziyāde ola ve tācirler mällarından ziyān edeler ve ra'ıyyet 6) ḥālī perīşān ola ve oğlancıklar ḥasteliği ziyāde ola zühāl bi-delv 7) t̄āun ve ḥusye ve k̄ülunç ve sekte ve sar'a çok ola ve haberler 8) çok gele ve yeller ziyāde ese ve 'azīm seller olub havāda zulmet 9)

ziyāde ola vezelzele vāki^c ola ve meyveler nāqıs ola ve ba^czı şehirler 10) hārāb ola ve müsāfirler hāli bir ola bir ulū pād-şāh fevt ola 11) ve ırmaqlarda sular çok ola ve şedīd yeller esüp ziyāde ola 12) çekirgeler zūhūr ede ve nisāda mevt ve şıbyānda āfet ziyāde¹³) ola eger zūhal rāci^c olursa pād-şāhlar miyānında nizā^c ziyāde¹⁴) olub hārēb ve kıtāl ve kan dökülmek ziyāde ola ve yalān haberler 15) ziyāde ola zūhal bi-hūt hastelikler ziyāde ola ve yāy faşlı ziyāde 16) sırr olub şitā şedīd ola ve deryāda gemiler ğarq ola ve balığlar 17) çok kırıla ve ayāq ağrıları ve niqrīs zaĥmetleri ziyāde ola ve düşman 18) hūrūç ede ve erāci^f haberler ziyāde söylene ve ta^cām kısmına āfet 19) erişe ve bārān az ola Allahu a^clem t̄ali^c-i sāl-i ^cālem hamel burcu 20) iken müşteri^ī burc-i hamelde bulunur dalālet eder Allahu a^clem Hōrāsān 21) cāniblerinde hārēb ve fitne ziyāde ola ve ulūlar na-gehanī sefer 22) lāzım gele ve düşman zūhūrı sebebeyle ve erāci^fde keşret ve halk 23) t̄ā^cate meşğul olub tünd-restlik ziyāde ola ammā bāş

[33b]

1) ve şaķīka ağrıları ve zūkām ve nāzile ziyāde ola ve koyun tünd-rest 2) ola nebre-i māhevelinde ziyāde harāset olub şitā uhrā ziyāde³) şovuk ola ve kārlar yağmurlar ve teğayyūr-ihavā ziyāde olave nebre-i mādhe 4) pād-şāh-ı mağrib ve eşrāf ve a^cyān ile mekānlarından naql ve hareket 5) üzere olalar ve eger müşteri^ī hamelde rāci^c olsa ıssılar kavī 6) olub şāhlar miyānında nizā^c ve cidāl ziyāde ola muzırr yeller 7) ese şitā tiz gele ve kibār ve ^cuzamāda hastelik çok ola vederd-i çeşm 8) belüre müşteri bi-şevr ba^czı eşrāfta endüh ğamm ziyāde ola 9) ve göz ağrıları çok ola kuvvetde ola çarpā 10) ve deryā seferleri selāmet üzere ola ve ta^cām ucuz ola 11) ve nebatat i^ctidāl üzere olub şitā evvelinde bārān ziyāde ola ve 12) narhlar tenezzülde ola ve yāy faşlında havālar hoş ola 13) ammā müsāfiran-ı deryāda havf ve hatar ola ve ehl-i dīn ve ^cuzamāda 14) endüh ğamm ziyāde ola eger müşteri^ī şevrde rāci^c

olursa delildür 15) ‘ulema’ ve fużalāda endişe ziyāde ola muḥāṭar sekarlar vaki‘ ola 16) ve erbāb-ı dāniş ḥālleri tenezzülde olub ‘ulema’ ve eṣrāfda 17) mevt ziyāde ola ve meyveye āfet ve ‘aselde kılllet ve üzümde 18) nedret ve sağır çok kırılı müşteri bi-cevzā etfāl-i sıgarda 19) göz ağrıları olub yiğitler ölümü çok ola ve ıssılar ziyāde 20) ve çārpā aḥvāli āfet ola ve ekābir ve a’yānda meriñ ziyāde ola 21) ‘ulemā’ ve vüzerāda naql ve taḥvīl ziyāde olub ‘āmmē-’i nāsda 22) ḥavf ziyāde ola ve ezvāç miyānında nizā‘ ve bey‘ ve şira‘ ıslāḥ 23) üzere ola ve ‘ulemā ve ḥukemā’ kuvvetde olub ba‘zıları bir mekāndan bir mekāna

[33a]

1) bir mekāna naql ve taḥvīl edeler ve ḥāş ve ‘āmm şafāda ola ve bahār 2) faşında cenkler belürüp havālar ḥoş ola ve deryāda gemiler ğarḳ 3) ola ve meyveler ziyāde ola ve şitā şedīd ola ve burc-i cevzā kim 4) mağribidir her gah ki müşteri onda ola eṣrāf ve ‘ulemā ḥāl-i nekbetde 5) ola ve yalān ḥaberler çok ola ve miyān-ı nāsda eger müşteri cevzāda rāci‘ 6) olursa delildür bī-aşıl ādemler hali za‘if ola ve aḥbār-i erācīf 7) ziyāde söylenir havālar bozulub ziyāde bārān ola ve çeşmelerde 8) şular az kıla ve bī-aşıl kimesneler ḥurūc idüb eṣrāf ḥāl-i şalāḥ 9) üzere ola müşteri bi-seraṭān ḳavīyeller esüp ‘ulemā ve eṣrāf 10) ḥālleri eyü ola ve bāş ağrıları çok olub sefer ziyāde ola 11) ve çeşmelerde su çok ola ve ṭāam ve üzüm ḳalīl olub arāzīl 12) revnaḳ bula ve ḥalḳ-ı ‘ālim ḥurūc idüb ulūlara sitem erişe ve güz 13) ve kış faşlı şiddet üzere olub ve bahār itidāl üzere ola berḳ 14) ve ra‘d ve bārān ziyāde ola ve bazergānlarıñ ḥāl-i ḳavī ola eger 15) müşteri cenūbī olsa sıcaḳlar ḳavī ola eger müşteri ğarbi olursa 16) bārān ziyāde olub ve havāda ḳuraḳlūḳ zāhir ola ve ‘ulemāda nizā‘ 17) lafzı çok ola ve eṣrāfa sefer vaḳi‘ ola ıssılar ḳavī ola ve pād-şāhlar 18) ḥareket üzere olalar ve eṣrāf ḥāl-i fena bula ve aḥbār-ı erācīf ziyāde 19) söylenir eger müşteri seraṭānda rāci‘ olursa aḥvāl-i mülūk nekbetde 20) ve eṣrāfda ḥavf ve

mevt olave eger şems müşteri ile olsa havālar 21) hoş olub ʿulemā selāmet üzere olalar müşteri bi-esed mülükda 22) ? mevt ve hānedānlarda ğamm ve endūh ve hārābive ıssı hastelikler 23) göğüs ağrısı ve kılunç ziyāde ola ve deryāda gemiler hāl-i eyü ola

[34b]

1) ve taʿāmda vefret ve nebātātında ve şemarātında kıllit ve bārān çok ola 2) ve havāda kerremiyet ziyāde ola ve yāy ayları iʿtidāl üzere ola 3) ve tereke ziyāde ola ve zelzele vāqıʿ olave şitā şedīd ola eger müşteri 4) şimālde olursa çeşmelerde şular az ola ve havāda ihtilāl ola 5) eger müşteri şarkī ola bārān ziyāde ola havālar hūb ola mülük 6) ve eşraf miyānında nizāʿ çok ola ve raʿd ve berķ zālīmāni 7) yeller ziyāde eger müşteri ğarbī burcda olursa mülük ve eşraf 8) aʿdā sebebinden ğamm ve endūhte ola eger müşteri esede rāciʿ olursa 9) pād-şāhlar hareket idüb paşa miyānında muhālefet ziyāde ola 10) ve bārān ve berķ çok ola müşteri bi-sünbüle halk içre mekr ve hīle 11) ve husūmet ve cidāl ve nizāʿ eşraf beyninde çok ola baş ağrısı 12) ve karın ağrısı ve göğüs ve arka ağrısı ziyāde ola ve zenān-ı hāmiledede 13) āfet ve terke ve taʿāmda vefret ve yemişlerde nedret ve yağmur 14) ve raʿd ve berķ çok ola eger müşteri ğarbi ise pād-şāhlar hasteligine 15) ve hāllerī ḍacretine eger müşteri rāciʿ ola ve havalar hoş olave muʿtedil 16) ola müşteri bi-mizān mülük-i kadimde hastelik ve eşrafda pimārlı 17) ve koyun ve sığır kısmında ʿillet ve mevt ve faşl-ı bahār iʿtidālde 18) ve faşl-ı yāyda raʿd ve berķ çok ola eger müşteri cenūbi olsa 19) zukkām ve nazile ve derd-i çeşm ziyāde ola eger burc-i şarkīde olursa 20) bahārda hastelik çok ola eger ğarbi olursa pād-şāhlarda hastelik 21) ziyāde ola eger müşteri mizānda rāciʿ olur delildür ki mülükde 22) ve eşrafda nikāh ve sūr u sūrūr ziyāde ola müşteri bi-ʿakreb 23) halkda tünd-restlik ve menfaʿat çok ola ammā yarāmaz haberler şüyuʿna ve şitā

[34a]

1) ve ŧitā ŧedīd ve havāda ğızat ve deryā seferleri mūbārek 2) ola eger mūŧterī maŧrīkī olursa pād-ŧahlarda pimārılı ziyāde 3) ola eger ‘aķrebde rāci‘ olursa ħastelikler ziyāde ola kış evveli 4) ziyāde ŧovuk ola yaĝmurlar ve ra‘d ve berķ çok ola ve çeŧmeler suyu 5) açık ola mūŧterī bi-kavs göz aĝrıları tebermāh āyında ziyāde ola 6) ve nā ve cinsinde mevt ve ‘illet ve ŧitā evvelinde ziyāde yaĝmurlar yaĝa 7) ve yāy āylarında germā kavī ola ve sabā yelleri çok ola eger mūŧterī 8) kavside rāci‘ olursa meyveler ħāli eyü ola ve mecūsiler ħalāŧ ola 9) mūŧterī bi-cedī pād-ŧāhlar yaķınlerine ħıŧm ede ve eŧrāfda mevt 10) ve meyve ve ŧarābda vefret eger ŧarķi olursa meyveler çok olub 11) göz aĝrıları ziyāde ola eger cenūbi olursa mülükde ħastelikler çok 12) ve aĥbār-ı erācīf çok ola ve çārpāda mevt ola eger mūŧterī cedīde 13) rāci‘ olursa ŧāhlar aĥvāli periŧān ola ve deryāda gemīler ziyāde 14) ĝarķ ola mūŧterī bi-delv eŧrāfda ħastelikler çok ola perende kısmında 15) mevt ve bārānda vefret ve kavī yeller ese ve kış kati olave tebermāh 16) āyında bārān ziyāde ola ve evrāk ve ħarman zamānında terekeye āfet 17) eriŧe ve sefāyında ĝarķı ve havāda ŧiddet ve eger maĝribi olursa 18) ħastelik ziyāde ve mülükde kezalik bimārī ve eŧrāfda mevt ziyāde 19) ola eger burc-i ŧarķiyede olursa mūŧterī ŧimāli olursa havālar kūrāk 20) ola eger rāci‘ olursa mülükde ħastelikler ve ŧāĥib-i ħurūç ecelinden 21) ħarb ve kıtāl vaķī ola deryāda gemīler ĝarķ ola mūŧterī bi-ĥūt çārpā 22) kısmında ve ŧabānda pimārılı ve tīb-istānda ħarāret ve bārende iĥtilāf 23) evvel-i ŧitāda ve evāsıĥında kavī yeller ese ve āĥir ŧitāda bād ve ŧitā ŧedīd

[35b]

1) ola ve eger rāci‘ olursa zelzele vāķi‘ ola ħalkda ħavf hirās ve erācīf 2) çok ola ve merriĥ tālī‘ sāl-i‘ ālemde olan bir burcda bulunduĝı 3) imkāndadır eger tālī‘-i sāl-i

hamel olursa merrih̄ hamelde bulinsa 4) delālet eder h̄arb ve kıtāl ve kār-zār ve iklīm-i Maşriq̄da ve Türkistānda 5) ziyāde olub göz ağrısı ve bād-ı semūm ve erācīf ve fitne ve fesād 6) ve sefk-i dimāʾ ziyāde ola eger merrih̄ şarkī olursa şark iklīminde 7) olan ekābir ve ʿuzamāda gönül t̄arlığı ve şiddet ve ıztırāb çok 8) ola merrih̄ bi-sevr nāhiye-ʾi şimālde ve mağrib diyarında uğrılardan 9) tüccārın hayretlerine ve taʿām ucuz ola ve ʿavratlar ölümü ve gāv 10) helākı ziyāde ola ve eger merrih̄ ʿarz-ı şimāli olursa kulağ ağrısı 11) ve haşbe ve kabarcık cānib-i şimālde ziyāde ola eger şarkī olursa 12) bārān az olub rāhat ziyāde ola eger ğarbi olursa havāmilde 13) hastelik ziyāde ola tereke ve h̄ubūb fesada vara eger merrih̄ 14) sevrde rāciʿ olursa çārpā kısmına āfet erişe ve havāda 15) buhār ziyāde olub taām az ola demişler merrih̄ bi-cevzā 16) şāʾiķalar ziyāde ola ve nāhiye-ʾi şimālde kār-zār çok ola 17) ve uğruların fesādına ve zināların ziyāde olmasına eger merrih̄ arz-ı şimālde 18) olursa zelzele ziyāde ola eger şarkī olursa ʿavām hālī 19) fesāda vara ve h̄alkda ğamm ve endüh çok ola ve pād-şāhlar 20) ahvāli yarāmaz ola eger mağribi olursa eşrafda mevt ve ʿasker 21) hālī fesāda vara eger merrih̄ cevzāda rāciʿ olursa kabarcık 22) marazları ziyāde ola ve nāhiye-ʾi şimālde h̄arb ve fitne ziyāde ola 23) merrih̄ bi-seratān nāhiye-ʾi şarkda h̄arb ve d̄arb ve kār-zār çok ola

[35a]

1) ola havālarda nemnāki ve derd-i sine ve sitem ve lerze beyʿ teb 2) ve boğaz ağrısı ulūlarda ziyāde ola havāda h̄arāret ziyāde 3) ola eger merrih̄ seratānda rāciʿ olursa leşkeri h̄alkda 4) zaʿif ziyāde merrih̄ bi-esed maşriķ cāniblerinde h̄arb ve kıtāl 5) ulūlar ve eşraf ölümü çok ola ve nāhiye-ʾi şarkda uğriler 6) ve h̄arāmiler ve zālimler çok ola ve şıbyānda mevt ve bed edişler 7) h̄urūç idüb h̄arb ve kıtāl ziyāde ola ve bārān ve ğille az ola 8) eger merrih̄ ğarbi olursa pād-şāh muķarreblerine ğazab ede ve ıssılar 9) ziyāde ola eger rāciʿ olursa sahtlik ve tenklik ehl-i Rūmda 10) ziyāde ola

ve küffār nekbette ola ve şitā şedīd ola merrīḥ bi-sünbüle 11) cānib-i cunūbde merek zenān ziyāde ve pisyār olub ulūlarda 12) ihtilāf keşir ola ve eşrāfdan ba‘zılarının mertebelerine ziyān 13) erişe ve zelzele vāki‘ ola eger şarķi olursa pād-şāhlar a‘dāsına 14) ğamm çeke ğarbi olursa erbāb-ı dīvān ve ‘ummalda za‘f ve pimārlı 15) çok ola nisā kavmine āfet erişe eger rāci‘ olursa havālar ķurāk 16) ola ķaḥt ve ğala vāki‘ ola ve derd-i çeşm pimārlı çok ola ve nāḥiye-’i 17) Hindistanda cenk ve ķān dökülmek çok ola ve ķaḥt ğala vāki‘ ola 18) ve taraf-ı şimālde ihtilāf çok ola eşrāfda mevt ve ķoyun kısmında 19) ķırān gire merrīḥ bi-mizān ḥalkda selāmet ve tünd-restlik ziyāde olub 20) havālarda zulumāt çok ola der-bendlerde uğuriler ve ḥarāmīler 21) ziyāde ola eger şarķi olursa ra‘d ve berķ ziyāde ola eger 22) maġribi olursa kuşlar ḥālī eyü olub pīrlerde mevt keşir ola 23) ve havālar ḥoş ola eger merrīḥ mizānda rāci‘ olursa merk-i mefāyān

[36b]

1) ziyāde ola eşrāf ziyāde helāk ola ve bārān ve bulut ziyāde ola ve 2) ḥalkda ceza‘ ve feza‘ ekşer ola merrīḥ bi-‘akreb yiġitlerde göz ağrısı 3) ve tātūn ziyāde ol nāḥiye-’i şimālde uğrılar ḥālī fenā bula ve şitā 4) şedīd ola ve yāy ziyāde ıssı ola ve göz ağrısı ve ķaḥt u ğala vāki‘5) ola eger maşriķi olsa ‘askeri ḥalkı ğayet kuvvetde ola göz ağrısı 6) ziyāde ola çārpāda ‘illet ve mevt ve ‘avratlar memāti çok ola 7) eger rāci‘ olursa ‘avratlar çok fevt ola ve ekşer nisā tātūn ifesi 8) ḥastelikler çeke ve pād-şāhlar mużtaribu’l-ḥāl olalar ve uğrılar ve 9) ḥarāmīler ğalebe kılālar merrīḥ bi-ķavs nāḥiye-’i ğarbda ve Ermeniyye gibi ḥarb ve ķitāl 10) ve fitne ziyāde olub ķış şedīd ola ve eşcār meyve fesāda varır 11) ve ğilleye āfet erişe eger cenūbi olursa ḥalk ḥırsızlardan ve şerr-i 12) şūrdan mużtaribu’l-ḥāl olalar eger maġribi olursa pād-şāh 13) muķarreblerine ğazab ede eger rāci‘ olursa çārpā kısmına āfet ere 14) ve şimālde ḥarābi ziyāde merrīḥ bi-cedī merk ve bilā nāḥiye-’i cenūbda 15) ziyāde ola

huşūsan yiğitlerde ve bārān az ola havāda uraklık 16) ziyāde ve urmā ve asel alīl ola ve abār-ı erācīf ziyāde ola 17) leşkerler ziyāde areket idüb ehl-i bāzārda kesād ziyāde 18) eger rācī‘ olursa ayān ve ekābirde meşakat ve pimāri ziyāde 19) ola merri bi-delv şarkī memleket pād-şāhlarından teşvīş ziyāde 20) olub havālar eyü ola ve taām çok ola ve derya kenārlarında 21) olan şehirlerde taām fad ola eger cenūbī olursa şitā şedīd 22) ve yağmur az ola ve cānib-i şimālde ıtāl ziyāde olub Rengistānda 23) avāriş urūc ede ve cānib-i şarkıda fiten-i‘azīm zuhūr ede eger irca‘ olursa

[36a]

1) olursa alkıda şādī ziyāde ve bārān çok olub meyveler fesāda 2) vara merri bi-ūt nāiye-ı şimālde raiyyet beğlerine muālefet olub 3) asker alkı helak ola taām fad ola ve eşraf helāk ola ve yenceleri 4) dai mertebelerinden dūşe alkıda avf ziyāde ola eger rācī‘ olursa 5) pād-şāhlarıñ nā-temām olub amm ve endühe çekeler Allah teāla 6) alem -yedincü bab-ırān-ı ulviyeyn akāmındadır ırānı ulviyeyn ki -ırān-ı ulviyeyn akāmı- 7) iki kevkebdür biri züal biri müşterīdür bunlara ulviyeyn (...) gelirine 8) sebep budur ki bunlarıñ feleği şemsden yukārudur bu iki kevkebiñ 9) ki züal müşterīdür eylemelerinde üç derece vardır ekber ve evsa ve aşğar 10) evvelkisine ırān-ı ekber dirler müşterī ile züal burc-i hamelin evvelidür 11) cehsinde ırān eder bu ırān ise tokuz yüz altmış yılda bir kerre 12) olur her kaçankim be ırān-ı ekber vāki‘ ola dalālet eder ālem avāl-i 13) teğayyur olub alk-ı ālem bir ālden bir āle tavīl idüb ve rusūm 14) ādāt-ı nās diğər gün ola ve edyānı acībe ve milel muhtelifē zāhir olub 15) devlet ve salanat bir ānedāndan bir ānedana intikāl ede 16) ırān-ı vasa ikinci ırāna evsa durlar bu ırān ise on iki 17) burcın her birinde on ikişer kere vāı olur devr-i bu ırānıñ 18) ikiyüz kırk yılda bir kerre vāı‘ olur bu ırānıñ teşiri dalālet 19) eder devlet bir

silsileden bir silsileye intikāl idüb mevāzi' 20) harābeler ma'cūr ola ve şular nokşān üzere olub halkıñ i'tikād 21) ları fāsıd ola ve havāric hūrūcede ve kırān-ı aşğar üçüncü 22) kırān kırān-ı aşğardur ki bu iki kevkeb yigirmi yılda bir kırān eder 23) bu kırānıñ te'siri delālet eder pād-şāhlar 'asker cem' idüb

[37b]

1) idüb bir birine 'adüvv olub cenk eyleyeler eger bu kırānda ğalebe 2) zühāl olursa delildür ki şerrü fesād ve tenk ıztırāb ziyāde 3) olub halkda bela keşir ola қаһт ğala vākī ola eger bu kırānda 4) ğalebe müşteriniñ olursa delildür ki her yerde emn ve rāhat ziyāde 5) olub pād-şāhda 'adl ü inşāf çok ola bes tāli'-i kırān 6) nazarıyla hadd-i veted sāl қанқиһānede olduğına göre ve қанқи 7) kevkebe nazār kılmışdur eger sa'd ile bağlansa emn ve rāhat ziyādeola 8) eger naḥs ile bağlansa delildür ki fesād ve şerr belā halk arasında 9) ziyāde ola çün āf-tāb müşterī ve zühāl ve merrīh olduğu mevzi'leri10) göresinde қанқısı қаві ise қаві olanın mensübātı ol rüzgārda 11) kuvvetde ve ref'atde ola eger zühāl қаві olursa қаһт ü ğala 12) ve şerr-i belā ziyāde olub emn ve āsüdelik az ola müddet-i kırān 13) la māde ve zā'id ol müddet-i kırān içre eger müşterī olursa 14) emn ve sukūn ziyāde olub halk içre 'adl ü inşāf 15) ziyāde ve müddet te'siri ve kırān-ı mübāne ola eger merrīh olursa cevri 16) ve ğarat ve қан dökülmek ve 'asker cem' olub yangunlar ola 17) ve uğrılar ğalebe kıla ve eger қаві olan şems olursa pād-şāhlar 18) 'adl ü dād'a meyl edeler eger merrīh ile şems nazari olursa 19) ra'yyet ḥālī қаві ola ve müddet te'siri vasaḥt ola ammā 20) bu kırān daḥi vardır ki merrīh zühāl ile burc-i seraḥān 21) kırān eder seraḥān biriniñ vebāl ḥānesi ve biriniñ hubūḥ-ı 22) ḥānesidür ve hem seraḥān tāli' ol 'ālemdür ve tūfāndan berü 23) çün bu iki kevkebiñ zühāl ve merrīh burc-i seraḥānda kırān edeler ve sen

[37a]

1) ve sen nazar eyle eger bu kırān sa'dına sāk̄t olursa delildür ki 2) şerr ü şūr ve fitne belā cemī' ʿālemde zūhūr eyleye tārāc 3) ve gārāt havf ve ʿazimet ziyāde ve havāric hūrūc ede 4) ve қаһт veba ve һarb ve қитāl ziyāde olub ʿālem-i һarāba yüz 5) tuta yollar emīn olmayub ve қал'alar muһāşara ola ve eger 6) sa'd-ı kevkeb nazar ederse ba'z-ı şerr ve belā def' ola ve bu kırān 7) her otuz yılda bir vākī' olur ve ammā nazar edesin eger 8) merrīh burc-i ʿaқrebde rāci' olursa e'imme'i ve hulefā çok helāk 9) olub müslümānlar imāmına ziyān erişe gurabā hāli bed 10) olub mülük ʿarab ziyāde kırıla vara hacc kesülüb fitne 11) ve ıztırāb Mekke ve Medīne ziyāde ola ve ʿibādeḥāneler һarāb 12) ola bu aḥkām aşlen hilāf eylemezdürler kırān merrīh bi-zühal 13) delildür şerr ü fesād zūhūra gelüb pād-şāhlar һareket eyleyeler 14) ve ʿaskerler cem' idüb edeler re'āyā ve ʿavām muḫtaribu'l-һāl 15) olalar ve zelzele vākī' olub һalkda āle ve riş marāzları 16) belürüb ziyāde berқ ve ra'd ziyāde ola ve deryāda 17) gemiler gark ola ve һalkda havf ziyāde ola eger şa'd kevkeb 18) nazar ederse ba'z-ı mazarrat ref' ola kırān-ı merrīh ve müşteri 19) eşraf hāli fesāda varub eşraf ve қuzāt müfsidlerden 20) ziyāde göre uğrılar ve ʿayyārlar galebe kıla ve müfsidler çoғala 21) ve havada һumret zāhir ola kırān-ı zūhre ve merrīh delildür ki havātin-i 22) mu'azzama ve muқarrebāda ve һādimlerde ve nisā ṭā'ifesinde 23) ziyāde fışқ ü fücūr āşikāre ola ve Kürdistān ve Hemedānda

[38b]

1) fitne ve fesād ziyāde ola kırān-ı zūhre ve müşteri delildür şalāh ve 2) berekāt her yerde çok ola ve hoş һaberler gelüb halk selāmetde 3) ola ve havā şafvet ve eşraf-ı қuzāt ve zenān aḥvāli hoş ola 4) ve nāfi' yağmurlar vaқtiyle yaға kırān zūhre bi-zühal delildür ʿavratlar 5) ve muğanniyeler ve һādimler ziyāde helāk ola ve zinā ve fuḫuş ve ma'şiyet 6) aşikāre ola kırān ʿuṭarid bi-zühal delildür vüzerā ve

defterdârlık 7) ve küttab ve müneccimân ve hakîmân hâlleri nekbette ve zilletde olmasına 8) kırân-ı'utârid bi-müşterî delildir kâtibler ve 'ammâllar hâli kuvvetde 9) ola ve katı yeller esüp yağmurlar ziyâde hüb olub hoş haberler 10) ve zühre kâtibler ve müneccimler hâli ziyâde hüb olub hoş haberler¹¹⁾ gelmesine halkda surûr ve şâdî ziyâde olmasına kırân-ı 'utârid 12) bi-merrîh delildir kâtibler ve müneccimler ve vüzerâ ve küttab ve vükelâ ve defterdârlık 13) ve 'asker halkdan ziyâde zıyan erişmesine havâlar muteğayyir olmasına 14) kırân-ı zühâl bi-re's taâmlar faqd olub narhlar tefavukda ola 15) kırân-ı zühâl bi-zeneb ahsuzîñ müfsidler hareket idüb ve şetta 16) 'illetler peydâ ola kırân-ı merrih bi-re's leşkeriyan hâli sa'âdetde ve kuvvetde 17) ola kırân-ı merrih bi-zeneb uğrılar ve müfsidler galebe ede ve halk 'âlem-i ızırâbda 18) ola kırân-ı müşterî bi-re's vüzerâ ve eşraf ve kuzât hâli kuvvetde 19) olub 'izzetleri terakki bula her vaqt ki re's ile müşterî 20) derecede beraber olsa tali'-i aşârde olsa pak gâsl 21) idüb rabbu'l-'izzetden ne hâcet taleb iderlerse bilâ şekk 22) revâ ve kabûl ola bu esrar-ı hükema' Yunandır kırân-ı müşterî bi-zeneb 23) eşraf ve kuzât hâli noşşânda ola ve uzun ve uzak gavğâlar

[38a]

1) gavğâlar zâhir ola kırân-ı şems bi-re's pād-şâhlar mertebesi 2) terakkiide olub düşmanları kahr ola eger zeneble şems kırân edirlerse 3) pād-şâhlarıñ mertebesi tenezzülde olub hârici hurûc 4) ede kırân-ı zühre bi-re's hâdimeler ve 'avratlar ve muğanniyeler hâli terakkiide 5) ola ve zühre zeneble kırân eylese tâ'ife-'i mezkûr menziletlerinden 6) noşşân bulalar kırân-ı 'utârid bi-re's küttab ve vükelâ ve müneccimân 7) ahvâli kuvvetde olub 'izzet bula eger 'utârid zeneble kırân eylese 8) tâ'ife-'i mezkûr ahvâli tenezzülde ola hâtime'i'l-küttâb ihtirâkât -matlab ihtirâkât-olub 9) kevâkib ahkâmındadır ihtirâk-ı zühâl delildir serd havâlar 10) kavî yeller ziyâde ise ve sâkinân kalâ' ve cibâlve dehkan ahvali 11) fesâd endühe üzere ola ve

p̄ir kişiler çođ fevt ola ve p̄ad-řāhlar ve 12) ğamm ve elem elvire iħtirāđ-ı müřterī delildür řuzāt ve eřrāf 13) ve vüzerāda ğastelik ve mevt ziyāde ola ve havālar řāfī 14) olub ve p̄ad-řāhlar ‘adüvvlerine şafer bula iħtirāđ-ı merrīħ 15) dalālet eder ‘askeriyān ħāli fesāda varub p̄ad-řāhlardan 16) ve ser-‘askerlerden źulm ve sitem göreler ve erāzil ve ğavāric 17) ğurüc eyleye lakin ğalebe p̄ad-řāhın ola eđer iħtirāđ-ı serāfānda 18) olursa ıssılar ziyāde olub leşker řavmī çođ helāk ola 19) iħtirāđ-ı zühre yağmurlar ziyāde ola ‘avratlar ve muşribler ve 20) ğādımeler bed ħāl ola p̄ad-řāhlar la‘b ve lahve meşğül 21) ola iħtirāđ-ı ‘uřārid delildür kātibler ve defterdārlar ve muĥāsebān 22) ve müneccimān aĥvāli bed olub erācīfde vefret eřfāl řabiyānda 23) pimāri ve mevt ziyāde ola bi-emr-illah te‘ālī

[39b]

boş sayfa

[39a]

1) izāa řālī‘-i kevkeb řabl řulūi‘ř-řems fehüve mařriķ ve iza ğarb ba‘de 2) ğurūbu‘ř-řems fehüve mağrib ve hadde‘t-teřriķ ve‘t-teĝriř li‘l-kevākib 3) el-‘aleviyyete‘-sittün cüz‘en ve lizzehret ğamsete ve erba‘ üncü‘ zen 4) ve li ‘uřārid ğamsete ve ‘iřrüne cüz‘en ve hazāni‘l-miķdāran ħümā 5) nihāyetā bu‘di hazeyni‘l-kevkebeyn ani‘ř-řems sırru‘l-mektüm li‘l-imam Aĥmed 6) ve isti‘lā‘ aĥadu‘l-kevkebeyn ‘ale‘l-aĥirān yekün ba‘dehu min źirvetin 7) feleĝiñ tedvire aķalle minba‘du‘l-kevkebu‘l-aĥir min źirveti feleĝiñ 8) tedvire fe innehu yusemma musta‘liyen ‘aleyh ve izā kānetu‘l-kevākibu‘s 9) seb‘ate yezdviķ bi-aĥedi ve ‘iřriñ ve hiye züĥalu‘l-müřterī 10) züĥalü‘l-merrīħ züĥalü‘ř-řems züĥalü‘z-zühre züĥalü‘l-‘uřārid ve züĥal 11) řameru‘l- müřterī el-merrīħü‘l-müřterī eř-řemsü‘l-müřterī ez-zühretü‘l-merrīħ 12) ‘uřāridü‘l-merrīħü‘l-ķismī eř-řemsü‘z-zühretü‘ř-řems ‘uřārid 13) eř-řemsü‘l-ķismī

ez-zühretü ‘uṭāridü’z-zühre el-ķismi‘uṭārid 14) el-ķismi velehāišār ‘acibete ve’l-
galebetu fīhā li’lmusta‘lī ve innemā 15) yaşıḥḥu’l-ķazahā’ ‘aleyha izā kānet fīṭālī’
taḥvīl senetü’l-mevlūd 16) Bismillahirraḥmanirraḥīm 17) elḥamdu lillahi rabbi’l-
‘ālemīn ve’ş-şalavatu ve’s-selām ala seyyidinā ve şefī‘una 18) ve nebiyyinā 19)
Muḥammed ve alihi ve aşḥābihi ecma‘īn ammā ba‘du bu faķīr pir taķşīr 20) ez‘af
‘ibāda’l-lahi Muḥammed bin ‘Ali er-reīsu’l-müneccimīn bu kitāb 21) ‘Arabi ve Fārisi
ve İfrencü lisānı üzerine te’līf olunmuş ‘ilm-i 22) nücūm kitāblarından istinbaṭ idüb
tercüme ve cemi‘ kılub

[40b]

1) ve ‘ilm-i nücūmdan aḥkām-ı sāl-i‘āleme müte‘allik olan mesā’il lazimesin 2)
ṭārīķ-i meşhūr üzerine bu kitabımda beyān eyledim ümiddür ki bu kitābdan 3)
müstefīd olanlar ve ihvān-ı dīn du‘ā ve ḥayırıyla yād idüb bu faķīriñ 4) ruḥını şād
edeler faşl pes ma‘lūm olsun ki her senede şems 5) burc-i ḥamele taḥvīl ettiḡi vaḡtıñ
ṭālī’ne ṭālī’-i sāl-i ‘ālem dirler 6) ammā bu ṭālī’-i sāl-ı ‘ālem her şehrīñ ufķında bir
olmaz biri birine 7) muḡtelif olur mişalen Koşantıniyye ufķında ṭālī’-i sāl-i ‘ālem
burc-i 8) ḥamel bulınsa Mekke-’i Mükerrerede ve diyar-ı Yemende ve Kürdistānda
ve 9) ‘Acemde burc-i sevr ṭālī’ olur ve Maşriķ tarafına gittikçe ṭālī’-i sāl 10) muḡtelif
olur mütefāvit olur mişalen diyar-ı Hind ve Çīn 11) içlerinde ṭālī’-i ‘ālem cevzā ve
seraṭān olur velakin ķā‘ide 12) oldur ki iķlīm-i seb‘anıñ her birisinde taḡt-ı gāḥ
sulṭān olan 13) şehr-i mu‘azzamīñ ṭālī’in istiḡrāc idüb ol iķlīm ondan 14) ḥükm
edeler sā’ir şehrleriñ ṭālī’iñ çıkarmak lazım deḡildür 15) ve bu ķā‘ide Baṭlamyūs
ḥakīm erba‘a māķāmāt kitābında beyān 16) idüb der ki her iķlīmde ķankı şehr-i
mu‘azzam olub dārü’l-salṭanat 17) ola anıñ eṭrāfında olan şehrleriñ aḡvāli ol şehr-i
mu‘azzamīñ ṭālī’ne 18) ṭābi’ olur ve Baṭlamyūs şehr-i mu‘azzama olan buldāna
ümmeḡāt-ı müdün 19) deyu tesmiye eder mişalen şehr-i Koşantıniyye Bilād-ı

İslâmiyye lakin 20) a‘zamî ve eşherîve Mekke ve Medîne pâşâhiniñ tahtıgâhı 21) olmağın etrâfında olan vilâyetleriñ aḥkâmı Kıoştantîniyeniñ 22) t̄alı‘inden aḥz olunur ve Mıŝır iḳlimî daḥi cümle-’i aḥkâmı Mıŝırın 23) t̄alı‘inden aḥz olunur ve Yemen iḳlîmesinde Ŝan‘â ki darü’l-melik-i Yemende

[40a]

1) Yemende ve onda olan cümle vilâyetler aḥkâmı anıñ t̄alı‘ine tâbi‘dür 2) ve daḥi ma‘lûm ola ki her milletiñ aḥvâli her yılda nice olacağı 3) ol milletiñ dîni k̄anķı şehrden zâhir oldı ise yine ol 4) ŝehriñ t̄alı‘inden ma‘lûm ola mişalen Millet-i İslâmiyye Mekke-i Mükerreme 5) ŝerrefehâ Allahu te‘âli t̄alı‘inden ma‘lûm olur ki evâ’il-i islâm 6) Mekkedden zuhûr eylemiŝdür imdi her sene ehl-i islâmın aḥvâline 7) mekke t̄alı‘inden nazar olunmaḥ gerekdür ve millet yâḥûd Aḥvâli Mıŝır 8) t̄alı‘inden ve Millet-i Naŝarâ aḥvâlin Kıudûs muḳaddesiniñ 9) t̄alı‘inden ḥükm etmek gerekdür ve eger bir mezḥeb veyâ bir bid‘at 10) zuhûr etse ol mezhebe ve ol bid‘ate tâbi‘ olân ḥalkın 11) aḥvâlin ol mezḥeb ve bid‘at zuhûr ettiğı şehrin t̄alı‘inden 12) beyân olur mişalen Kıızılbaş Mezḥebi Erdebîlden zuhûr etmiŝdür 13) imdi Kıızılbaşların cemî‘ aḥvâli Erdebîl ŝehriniñ t̄alı‘inden 14) yoḳlanmaḥ gerekdür ve eger ḥârici veyâ müdde‘i zuhûr eylese ol 15) ḥârici veyâ müdde‘i ibtidâ k̄anķı şehrden ḥurûc etti ise 16) ol şehrin t̄alı‘inden aḥvâleri ma‘lûm olur peş 17) imdi bu kavâ‘idler ma‘lûm olduḳtan ŝoñra belekkim t̄alı‘-i 18) sâl-i âlemden beş dürlü aḥkam istiḥrâc olunur evvelâ 19) ḥalkın her ŝınıfınıñ aḥvâleri âyru âyru tertîb olunur 20) mişalen pâdiŝâh aḥvâli ba‘de vüzerâ aḥvâli ba‘de ‘ulemaniñ 21) yerlü ve ‘asâkirin aḥvâli ba‘de küttâb ve mutaŝarrıf aḥvâli 22) ba‘de meŝâyih ve dehâķın ve ba‘de ‘avâm-ı nâsiñ ve erbâb-ı 23) suķın aḥvâleri başķa başķa tafŝîl olunur ikinci

[41b]

1) evvel sene halkıñ şıhhati ve marazı zühür edecek cemi' emrāzıñ 2) keşret ve kılet ve sā'ir müte'allikātı beyān olunur ve üçüncü 3) ol sene halk 'ālemiñ arasında emn ü emān ve cenk ü cidal 4) ve yollarıñ havf ve selāmeti ve ğavġā ve sulhdan her ne zühür 5) edecek cümle tafşıl olunur dördüncü ol sene maşşulāt 6) ve mezzrū'āt ve hubūbātıñ kılet ve keşreti ve şalāh ve fesādı 7) ve ucūzlık aḥvāli beyān olunur beşinci ol sene yāzdan 8) ve kışdan ve ıssı ve şovukdan ve kār ve yaġmūr veyl ve zelzele 9) ve ra'cd ve berķ ve sā'ir 'alāyīm aḥvāli beyān olunur bes 10) bunlar taḥrīr evvelinden şoñra yine her āyıñ kırānāt-ı kevākibden 11) ve muķābelāt ve terbī'āt ve teşlīsāt ve daḥi tesdīsāt dan 12) ve şeref ve hubūṭ ve ric'at ve istikāmet ve inhırāf 13) ve ihtirākāt ve ḥusūf ve kūsūf her ne vāķi' olursa 14) vāķi' olduġı āy içinde beyān olunur ve daḥi ķankı burcda 15) kūsūf vāķi' oldu ve kevākibden müdebbiri ķankı kevkebdür 16) añā göre aḥkāmı beyan olunur ve bu ḥusūf ve kūsūfıñ 17) te'sīri göründüġı yerlerde olur ve görünmedüġı yerlerde 18) olmaz ve ķankı burcda oldu ise ol burca mensūb 19) olan şehrler ve ķaryelerde nuḥūset ve sa'ādet her ne ise olur 20) vesselām faşl aḥvāli pād-şāhān beyān eder peş pād-şāhlarıñ 21) aḥvāli bilinmek lāzım gelse ṭālī'-i sāl-iñ onuncu ḥānesinden 22) ma'lūm olur ve onuncu ḥāneniñ şāhibi olān kevkebiñ aḥvālinden 23) ma'lūm olur ve daḥi taḥvīl şems gündüz ise şems kuvveti ve za'fına

[41a]

1) ve za'fına göre ḥükm virilür eger taḥvīl ki etdi ise 2) ve ķameriñ kuvveti ve za'fına göre ḥükm olunur ve lakin şu daḥi 3) ma'lūm olā ki bu şemsden ve ķamerden olan ḥükm ḥükm-ü 'ammedür 4) mülūke yarār ammā ḥāşşa bir melikiñ pād-şāhınıñ aḥkāmı 'aşirden 5) ve şāhib-i 'aşirden ma'lūm olur bir ḥoşça zabt olunmaķ gerekdür 6) dalā'il-i 'āmmden dalā'il-i ḥāşş fark olinmaķ girdür mişālen Şehr-i 7) Kostantiniyyede ṭālī' taḥvīl-i sāl ḥamel olsa 'aşiri 8) burc-i cedī olur şāhibi

zühāl olur āmedi ol yılda pād-şāhıñ 9) aḥvālī burc-i cedīden ve kevni zühalden istiḥrāc olunur 10) ve zāf ve sād̄et ve nuḥūsine göre ḥūkm olur ve kāide-i 11) külliye budur ki burc-i āşiri pād-şāh ṭālīi farz idüb 12) sār hāneleriñ aḥkāmı ṭālīi mevlūd gibi böyle olurdu 13) bu ve kürre-i pād-şāh hānesi āşirdür cedīdür hemān bir zāice şekli 14) çizüb cedī burcını ṭālīi yerine yāzub ba‘dehu sār 15) burçları yerlü yerinde ve kevākibi yerlü yerinde vaz‘ idüb 16) aḥkāmını ṭālīi mevlūd gibi istiḥrāc edeler bu uslūb üzere 17) ya‘ni pād-şāha ṭālīi cedī oldu ve a‘van enşāri 18) ya‘ni vüzerā‘ ve ‘askerī hānesi delv oldu aḥrabā ve naql 19) ve ḥareket hānesi ḥūt oldu ve sukūn ve mülk ve emlāk 20) ve memleket hānesi ḥamel oldu oğıl ve kız hānesi şevr oldu 21) ve kul ve genze kān hānesi cevzā oldu zevce ve nikāḥ hānesi 22) seraṭān oldu mevt ve ḥavf ve nekbet hānesi esed oldu 23) ve sefer ve gāzāḥā ve cihād hānesi sūnbüle oldu ve ḥükümet

[42b]

1) ve salṭanat re‘y ve tedbīr hānesi mīzān on bir oldu ve dostları 2) ve ümīdi hānesi ‘akreb on bir oldu ve düşmanları ve nekbet ve zilleti 3) hānesi ḳavs on iki oldu āmedi ṭālīi-i mevlūd gibi bunuñ daḥi aḥkāmına 4) istiḥrac etmek lazımdur mişālen cedī ṭālīi pād-şāh farz olınsa 5) şāḥibi ki zühaldür cedī içinde bulınsa pād-şāhıñ ḳuvvetine ve şıḥḥatine 6) ve re‘y tedbīri şavāb olmasına delildür eger zühāl delvde bulınsa 7) māl ve ḥazā‘in ziyādeliğine ve a‘vān-ı enşāriñ ḳuvvetine ve taḥşīl-i 8) māl ve ḥazāne ḥuşūşına ziyāde teḳayyüd etmeklerine eger zühāl **اوجنیده** (?) 9) bulınsa ol yılda ḥūkm ve siyāset ve tedbir-i memleket ile muḳayyüd 10) olub ba‘z-ı şehirler fetḥ ḳılmaḳlarına ve ḥükümet cemi‘ ‘āleme 11) cārī olmağa eger zühāl on birincide bulınsa ol yılda her ne 12) maḳşūdları ve ümīdleri var ise bi-‘avni-ilāhi teālā ḥāşıl 13) olub nice ulū begler ve mülk şāḥibleri iṭā‘at idüb 14) dostlık ḳılmaḳlarına dalālet eder eger on ikincide bulınsa 15) ol yılda düşmandan ziyāde meşāḳḳatler ve ḥavfler

çoğalmasına 16) ve her cānībden düşmanlar ve müdde'iler hareket kılmasına ve ol
17) yılda kaçā bir iş hāşıl olmağa dalālet eder işte 18) zūhal şāhibi tāli'ı deyü her
kanķı kevākib şāhib-i tāli'ı 19) olur ise yine hük-m-ü hümāyını böyledür mişālen
tāli'ı-i sāl-i20) serātān olsa 'āşiri hamel olur ya'ni pād-şāh hānesi 21) imdi yine bir
zā'ice çizüb hamel tāli'ı tutub merrihi şāhib 22) tāli'ı tutub her kanķı hānede bulundu
ise cümle ettiğimiz 23) hükmi añā daği bağise hemān ol hükmi ederüz mişālen
merrih hamelde

[42a]

1) hamelde bulinsa ya'ni tāli'ı içinde pād-şāhiñ kuvvetine 2) ve şihhatine delildür ve
re'ıy tedbiri şavāb olmasına eger 3) merrih sevrde bulinsa ki ikinci hānedür māl ve
hazā'in ziyāde 4) liğine ve a'vān-ı enşāriñ kuvvetine ve taşşil-i māl ve hazāine 5)
huşuşına ziyāde teqayyüd etmeklerine sār hānelerde daği 6) her kanda bulunur ise
hemān hükmi zūhalde ki gibidür işte 7) bu şāhib-i tāli'ı olan yıldız tāli'ıñ kaçınıcı
hānesinde 8) bulunur ise hükmi nicedür beyān olundu lakin şu daği ma'lūm 9) ola ki
ğayri yıldızlar ki şāhib-i tāli'ıden ğayrısı dirler10) onlar daği görmek gerekdür her
biri tāli'ıñ kaçınıcı hānesinde 11) bulunur onlarıñ daği 'ala hadde hükümleri vardır
ki şimdi 12) beyān olunur mişālen zūhal şāhib-i tāli'ı olmaduğı tağdirce 13) tāli'ıde
bulinsa pād-şāhiñ ğammına ve māl huşuşında 14) mezāyıklarına ve ba'z-ı
kimesneleri zulm ve te'addi üzere hareket 15) kılub re'āyā ve 'avāmı rencüde
kılmağlarına eger zūhal ikincide 16) bulinsa ziyāde maşraf olub mezāyıka
çekmesine ve nice 17) hāsaretler veziyānlar olmasına vüzerā ve 'askeri hāli kaykuda
18) ve zillette olmasına eger zūhal üçüncüde bulinsa akrabā ve qarā'inde şerrinden
19) nuhūset ve deşi ziyāde nesnelere zāhir ola eger zūhal 20) dördüncüde olsa mülk-i
memleket içinde zulm ve fesādlar 21) olub ve ba'z-ı mevzi'ler harāb olmasına ve

ba'z-ı memleketlerde 22) harāmiler ve uğrılar köyler ve evler bāşub ğaret
etmeklerine 23) bu sebebden memleketler bozgunluğundan kayku çekmeklerine

[43b]

1) eger zühāl beşincide bulınsa evlādlarına nuḥūset erişüp 2) ol sebebden
müte'ellim olmağlarına ve ba'zı kōrkulu ḥaberler ve muvaḥḥiş 3) sözler eşidüb
ğamm çekmelerine eger zühāl altıncıda bulınsa 4) edna ve alçağ kimseleriñ
muḥālefetinden serkeşliklerinden 5) mütefekkir olmalarına ve mümkün ki
balğamdan ve sovuğdan biriyle 6) birkaç gün muzṭarib olmağlarına eger zühāl
yedincide bulınsa 7) ol yılda eski düşmanlarıñ ba'zıları ḥareket kılmasına 8) ve
zevce ve 'avrat sebebine kaygu çekmelerine eger zühāl sekizincide 9) bulınsa ol
yılda nekbet ve kōrku vardır eger ba'zı 10) deliller daḥi olur ise kūsūf ve ḥusūf
olmasına eger tokuzincıda 11) bulınsa uzāktan uzāğ seferler fikrine düşüp naql 12)
ve ḥareket kılmalarına eger ba'zı deliller daḥi olursa ḥareket 13) ve sefer
kılmalarına eger zühāl onuncuda bulınsa ḥakimler ve 14) müdebbirlerden re'āyā
zulm ve sitem görmelerine ve āsitāneye şikāyetçiler 15) çok gelmesine eger zühāl
on birincide bulınsa emr ettiklerine 16) nesneleri tevaḥḥuf edeler ziyāde dost
ittihāz ettikleri 17) kimesnelerin ba'zılarına ziyān ermesine eger zühāl on 18)
ikincide bulınsa düşmanların çokluğına ol düşmanlarıñ 19) ḥareketden muzṭarib
olub ğamm ğussa çekmeklerine ammā 20) müşteri şāhib-i ṭāli' olmaduğı taḥdirce
ṭāli' içinde 21) bulınsa beden-i şıḥḥattine ve sürūr üzere olub 'adl ü dād üzere 22)
ḥareketleri ve ṭāli'lerind her vechle kuvvet-i müşāhede olub 23) her günde bir
dürlü ḥaber zāhir olmasına eger ikincide müşteri

[43a]

1) müşteri bulinsa ümerâ' ve asker ahvâli kavî olub vârdıkları 2) yerde fetihler kılmalarına ve etrafında hazineler cem' olub 3) malîñ çoğluğuna ve müzâyâka ve kıllat az çekmeğe eger müşteri 4) üçüncüde bulinsa hayrâta ve şadâkâta râğib olmalarına 5) eger dördüncüde bulinsa ba'zı mesâcid ve medâris binâsına mübâşeret 6) veyâ bunlarıñ ta'mîrine müte'allik ma'nâlara mübâşeret kılmalarına 7) ve etraf ve eknâfa 'adâlet nâmeler perâkende idüb zulm ve sitem 8) def'ine ziyâde ve tekayyüd kılmalarına eger müşteri beşincide bulinsa 9) evlâdları toğub şadîkalar olmasına ve şulh ve şalâh 10) için hâk-pâylarına her taraftan elçiler gelüb haberler işidilmesine 11) ve tahf varmağlar ve nice hediyeler gelmesine eger müşteri altıncıda 12) bulinsa yarâmaz fi'illu nice kimesneler inşâfa gelüb şerr-i şûrdan 13) ferâgat ettikleri sebebden mesrûr olmalarına ve huddâm ve 14) muqarribân ziyâde ihsânlar kıлмаğlarına eger müşteri yedincide 15) bulinsa bu yılda ba'zı yerlerde müdde'iler ve havâriçler 16) belürüb şûret-i hağdan görünüb nicedürlü işler 17) kılmalarına ekşer emr-i bâıl olub nekbetlerine helâk gelüb 18) cezâların bulmağlarına eger müşteri sekizincide bulinsa bu yılda 19) mâl-ı mirâş mişillü nuğud ziyâde cem' ve tahşîl olmasına 20) havf ve hağar vâki' olmayub yıl selâmet ile mürur 21) etmesine eger müşteri toğuzuncuda bulinsa ol yılda kuvvetlü 22) gazâlar ve mübârek seferler tedbîrine meşğul olub ihtimaldür 23) bi'z-zât hareketleri vâki' olmasına eger şems yılı bulunmuş olursa

[44b]

1) ve huccâc ahvâli ve haremeyn-i şerifeyn huşuşında nice hayırlu işler 2) zuhûra getürüb devlet ve şevketleri ziyâde kuvvet bulmasına 3) eger müşteri 'aşirde bulinsa hâkimler dâd ve 'adeletler kılub 4) memleketlerde zulm ve sitem cüz'î olmasına ekâbir ve a'yândan ba'zılarının 5) 'inâyetler kılub ulû mertebelerde erür mekrine eger on birincide 6) bulinsa etraf-ı cevânibde olan hâkimler ve begler

şadâkat nâmeler 7) gönderüb arz-ı ‘ubūdiyyet kılmalarına ve cemî‘ murādât ve maqşūdâtları 8) sühûlet ile hâşıl olub mesrûrlıklarına eger müşteri on 9) ikincide bulinsa ba‘zı düşmanlar ‘adâvetden ferâğat idüb 10) şulh ricāsına sevķ olmasına ve ba‘zı düşman vilâyetlerinden 11) ganimetler alınub düşman ahvâli dağda olmasına Allahu te‘âla a‘lem 12) ammâ merrih şâhib-i tâli‘ olmaduğı taqdürce tâli‘ içinde bulinsa 13) mizâc-ı hümâyunlarda hiddet ve ğazab ziyâde olub 14) ba‘zı evlere ziyânı doķunmasına ve ba‘zı a‘dâ‘i küffârîñ 15) hareketlerinden ğuşşa gelub ğazâ’ ve sefer için ‘ale’t-ta‘cîl ferman-ı 16) hümâyunları zâhir olmasına ve silâh ve âlet-ı âteş ve cebhâne 17) ihzârına müte‘allik işlerle muķayyid olub cenk ve sefer 18) huşuşıyla kemal-i iştiğâl ile eger merrih ikincide olsa 19) ol yılda mâl-ı mîriye hâyınlardan el uzunluğı doķunub 20) telbîs defterler ve tezvîr kâğıtlar tutilmasına ve bunlardan 21) ba‘zılarına siyâsetler olunub mücib ‘ibret kılmaklarına 22) umerâve ‘asâkir cenk ve sefereharîş olub edna ve erâzil 23) esvâķ ve bâzârlardan sū âylıklar kılmalarına ve bu yılda ‘abes yerlere hürüc

[44a]

1) harc ve maşraf görölüb kaķ‘â ol işlerden haber görölmesine 2) eger merrih üçüncüde bulinsa o düşkâr için yaķın yerlerde 3) hareketleri çok olmasına ve aķrabâlardan ba‘zılarına ihtimâldür 4) zararları toķınmasına eger merrih dördüncüde bulinsa ba‘zı silâh 5) haneler ve cebehâneler ve tersâneler ta‘mîrine fermân kılmalarına ve ba‘zı 6) memleketlerde sa‘dine müte‘allik işler için hâkimler irsâl kılmalarına 7) ve ba‘zı memleketlerde zulm ve sitem üzere hareket edenleriñ haklarından 8) gelmesine emir kılmalarına eger merrih beşincide bulinsa evlâdlarından 9) ba‘zıları şafra’ ve harâretten müteşekkî olub mizâcları mükedder 10) olmasına ve cenk ve kıtal haberleri ve fetħ-i futuħ şerdeleri çok 11) gelmesine ve bu yılda gelen elçiler ziyâde ‘itâb ve hitâb 12) olunub ihtimâldür ba‘zıları zarar

çekmelerine eger merriḥ altıncıda 13) bulınsa ol cilde ḥummā ve ḥarāretten mizāclarında birkaç gün 14) inḥirāf belürmesine ve ḥuddām ve muḥarreblerden baʿzılarına zararları 15) doḳınmasına eger merriḥ yedinci ḥanede bulınsa baʿzı memleketlerde 16) ḥarāmiler ve uğrılar peydā olub ḥalkın mallarını ḡāret 17) kılmalarına bu sebebden ḡamm ve ḡuşsa çekmelerine ve zevce ve ʿavratlarla 18) muḥālefet olub nice işidilmedik sözler peydā olub 19) bu sebebden ḡamm ve elem çekmelerine eger merriḥ sekizincide bulınsa 20) āteşten veyā temürden bedenlerine bir eşerdür ḳonmasına veyā bir zehirlü 21) cānavirden ve daḡı nice ḥavf ve ḥaḫarlar çekilmesine eger merriḥ 22) tokuzuncıda bulınsa sefer ve ḡazā için yerlerinden ḫareket kılmalarına 23) lakin ol seferde faḫşlar ve şiddetler çekmesine ve her işde

[45b]

1) ʿacele olunıḅ nice umürdan nedāmetler görölmesine eger merriḥ onuncuda 2) olsa ḫükm ve ḫükümete ziyāde ḫariş olub müfsitlere cezā 3) kılmāḡına ve ehl-i fesāda ḫaḫā merḫamet kılmayub diyar-ı ʿademe 4) irsāl kılmalarına ve şecāʿatleri ziyāde olub ḫalka ziyāde 5) müḫīb görünmesine eger merriḥ on birincide bulınsa baʿzı şulḫ dostlık 6) üzere olan beglerinden fesād ve naḫz misillü nesne istimāʿ olunmasına 7) ele girenleriñ birincisi telef olmasına ve her umürda ḫuşul-ı müyesser olmasına 8) eger merriḥ on ikincide bulınsa bir ulū düşman aḫz ve ḫabs olunmasına 9) lakin muḫaddemā düşmandan nice ḫavflar çekilüb ḫaḫurlu işler zāhir 10) olmasına ammā şems şāhib-i ḫāliʿ olmaduḡı taḫdirce ḫāliʿ 11) içinde bulınsa ḫāliʿleri ḫuvvetde olub devlet ve şevketlerinin 12) ziyādeliḡine ve ziynet ve şöhrete māʿil olub muraşşalara ve cevherlere 13) raḡbet kılmalarına eger şems ikinci ḫānede bulınsa māl ziyāde 14) cemiʿ olub ḫazīneleriniñ abādānliḡına ve umerā ve ʿasākir ziyāde tertīb 15) ve tezyīn ile muḫayyid olub kemāl-ı mehābetlerine eger

şems üçüncü16) hānede bulınsa akrabālarına in‘ām ve ihsānlarına ve seyr-i sülūk tariķeyle 17) ‘alī köşklere ve laţif bağçelerine naql ve hareketleri vāķi‘ 18) olub ziyāde mahzūz olmaķlarına eger şems dördüncü hānede 19) bulınsa taht ve hükümetde şābit ve ber-ķarār olub taşraya 20) hareketleri az vāķi‘ olmasına uzāķ yere hareket ve sefer vāķi‘ olmasına 21) ve ba‘zı köşkler ve şāhāne nişīmenler ta‘mīreyle muķayyid olub ekşeriyā 22) silāh ta‘mīr ve tecdīdi ile meşgul olmaķlarına ve ulū memleketlere 23) şöhretlü ve nāmdār hākimler naşb idüb şöhretlü ‘asakirler ile ulūbeğleri

[45a]

1) beğleri serhadlere hıfz ve hirāset için ta‘yin kılub ziyāde tenbihe ve 2) te’kīd kıılmaķlarına eger şems beşinci hānede bulınsa bu yılda kuvvetlü ve kıdemlü 3) evlādları zuhūra gelub ‘azīm şādılıklar ve mesrūrılıklar olmasına 4) eţrāf-ı cevānibde olan beğlerden veyā ba‘zı ulū begzādelerden 5) birisi hāk-pāylarına gelüb ‘ubūdiyyet kıılmalarına eger şems altıncı 6) hānede bulınsa kıullarından ba‘zı ulū mertebelü kimseleri mertebe-’i ‘ālī 7) kıılmaķlarına ve huddām muķarreb ānīn kemāl-ı şöhret ve ziynetlerine ve ba‘zılarına 8) in‘ām ihsan kıılmalarına eger şems yedinci hānede bulınsa şeref mülklerinden 9) birisi ğāliben Kızılıbaşdan ‘adāvet zāhir olması ol cāniblerde 10) kıarışıklar olduğı sebebden mütefekkir olmaķlarına eger şems sekizinci 11) hānede bulınsa her işde tertīb-u revnaķ olmayub ‘abeş yerlerde 12) zahmetler çekmesine ve nice havf ve hāţır şāvulmasına eger şems 13) tokuzuncu hānede bulınsa sa‘ādet ile sefer yolına çıkub mübārek ğazālar 14) tedbirine muķayyid olmalarına eger şems onucuda bulınsa salţanat 15) ve hükümetde ziyāde şān ve şöhret virüb ‘adāletleri 16) şāyi‘ olmasına ve ziynet ve şöhretlü hākimleri eţrāf-ı 17) bilāde irsal kıılmalarına eger şems on birinci hānede bulınsa 18) bir ulū melik dost olub devlet ve rif‘atleri günbegün 19) teraķķīde

olmasına eger şems on ikincide bulınsa bir ulū dūşman 20) belürmesine ve ol dūşmandan hayli zahmetler çekilmesine amma 21) zühre şāhib-i t̄ālī' olmaduđı tađdirce t̄ālī' içinde 22) bulınsa ol yılda 'ayşü'işrete ziyāde muqayyid 23) olub dūğünler kılmalarına ve zevkü neşāt mā'il olub

[46b]

1) zīb ü zīyete meşğul olmasalar yine ve aşhāb-ı lehve ve lu'be ve rağbet 2) ve sāz ve sözden ziyāde maḥzūz olmalarına eger zühre ikinci 3) ḥānede bulınsa nefis ta'āmlar abdār meyvelere ziyāde 4) meyl kılub nev-i peydā ta'āmlar ve eşribelere rağbet kılmalarına 5) ve libās ve cevahire meyl kılub tertīb ve tezyīn ile meşğulliklerine 6) ve emvāl ve hazā'in ve me'ādin kısmı ziyāde taḥşil olub dāḥil-i 7) ḥazīne olmasına eger zühre üçüncü ḥānede bulınsa akrabā ve ta'allukatlarına 8) in'ām ve iḥsānlar kılub ol sulṭānlardan ba'zılarınıñ 9) mertebelerin 'ālī kılmalarına ve murād-ı maḥşūdların ḥāşil kılu vermelerine 10) eger zühre dördüncü ḥānede bulınsa şehri ve zīyete emr kılub 11) şādliklar olmasına ve 'avām ve ḥavāş feraḥ ve sürūra ve lehve 12) ve lu'be mā'il olmasına ve ulū teferrüc-gāhları ve mesireleri 13) seyr kılmalarına eger zühre beşinci ḥānede bulınsa māh-i tal'at 14) nice evlādı zuhūra gelub nice şenlikler ve şādlikler 15) olmasına ve nice hedāyā ve armağanlar ve şi'ir ve kaşide 16) ve muḥabbet nāmeler ile şöhretlü elçiler gelub ulū beglere 17) kemāl-ı 'ubūdiyyet 'arz kılmalarına eger zühre altıncı ḥānede 18) bulınsa ḥuddām ve cevāhir kısmında ba'zılarına ulū 19) baḥşişler nevāzişler kılub mertebelerine ziyāde kılmalarına 20) ve tatlu eṭime ve ābadār meyveleriñ keşret isti'mālinden 21) ihtimāldür cüz'ī mizācları kedret olub yine mündefi' 22) olmasına eger zühre yedinci ḥānede bulınsa yeñiden tezvīc 23) kılmalarına ve nisā ta'ifesine ziyāde meyl ve muḥabbetlerine eger

[46a]

1) eger zühre sekizinci hānede bulinsa ba'zı muhālif ta'āmlardan 2) ihtirāz olına tā ki zararın çekmiye zühre bu cānibde 'illetlü mağmul 3) ve memzūc ta'āmlar ve şerāblara dalālet eder saqınmağ gerekdür 4) eger zühre tokuzuncu hānede bulinsa re'y ve tedbīrleri seyr 5) ü sülük şayd ve şigār hareketi için olub umerā ve 'asākir 6) selāma şöretlü ālāylar ve tezyīn ve tertībler sipāriş kılmalarına 7) eger zühre onuncu hānede bulinsa mūnaqqāş ve müzeyyen maqāmarda 8) hükümetler kılub muqābillerinden ba'zılarında 'aṭiyye kılmalarına 9) ve a'yān ve ekābirden ba'zılarına ulū mansıblere ırgörmelerine 10) ve ulū hākimler birbirlerine ziyāfetler kılub arz-ı 11) meveddet kılmalarına ve 'avām ve havāşşıñ muḥabbet ve ülfetlerinden ziyāde feraḥ 12) ve sürür kesb etmelerine eger zühre on birinci hānede bulinsa 13) zenāndan ba'zılarına ziyāde muḥabbet kılmalarına ve murādāt ve 14) maqşudları ḥayr ile fetḥ olmağına eger zühre on ikinci 15) hānede bulinsa ba'zı düşman memleketinde ve ba'zı meşhūde 16) tutulub maqbūl hümāyun olmasına ve nice ğanā'im ve emlāk 17) zabt olunub envā'-i fetihler olmasına bi-'avni'l-lahi te'āla 18) ammā'utārid şāhib-i ṭālī' olmaduğı taqdürce ṭālī' 19) içinde bulinsa yāzi yāzmağ ve maqbūl kitāblara meyl idüb 20) tevārīḥ ve ḥadiş añlamağa mā'il olmalarına ve her dürlü 'ulūmdan 21) maḥzūz olub ehl-i ma'ārife rağbet kılmalarına ve daqıq 22) fikirler ve 'amiq tedbīrlər kılub devlet ve salṭanat intizāmı için nice ḥayr işler izhār kılmalarına eger 'utārid ikinci

[47b]

1) hānede bulinsa ba'zı hazine ve māl ḥisābına muqayyid olub ba'zı 2) kimesneleri teftiş ve tefahḥus kıлмаğa fermānları ṭarī olmağa 3) ve küttāb 'ummāldan ba'zılarına ulū mertebeler iḥsān kılmalarına eger 4) 'utārid üçüncü hānede bulinsa aqrabā'i ta'alluqlardan ricā nāmeler 5) çok gelüb ümīd ve maqşudlarına ḥāşıl

kılmalarına ve yakīn 6) yerlerde huşūşān meşāyih ve ʿulemā meclisine nihānī hāşıl
 7) olmaıklarına ve aḥvāl-i ʿavām ve ḥavāşı tefahhuş ile muḳayyid olmaıklarına 8) eger
 ʿuṭārid dördüncü ḥānede bulinsa baʿzı medrese ve ʿilm 9) ve maʿrifet taḥşil olan
 mevziʿleri maʿmüre kılmalarına 10) ve baʿzı bāğçe ve mesireleri taʿmīr ve tecdīd
 fermān kılmalarına 11) eger ʿuṭārid beşinci ḥānede bulinsa ol yılda nāme ve emirler
 12) eṭrāf-ı cevānibe çok irsāl kılmalarına ve her ṭarafdan kağıdlar 13) ve nāmeler ve
 envāʿ-i ḥaberler gelmesine ve baʿzı muʿteber elçiler ile 14) muşannaʿ armağanlar
 gelmesine ʿāqıl-ı vezīriñ evlādları 15) vücūda gelüb ziyāde mesrūr olmaıklarına eger
 ʿuṭārid 16) altıncı ḥānede bulinsa ḥükemāʾ ve eṭibbādan baʿzılarınıñ 17)
 mertebelerine ziyāde kılmalarına ve müferriḥ maʿcūnlar ve şarāblar 18)
 istiʿmālinde ziyāde taḳviyet ve menfeʿat ve menāfiʿ müşāhede 19) kılmalarına ve
 gāhi muvāfiḳ tedbīrden ḥayli maḥzūz olmaıklarına 20) eger ʿuṭārid yedinci ḥānede
 bulinsa zenān ve emredlerden şāhib 21) ve luʿb olanlardan baʿzılarına ziyāde inʿām
 ve iḥsānlar 22) kılmalarına ḥalīmāne zevḳ ve neşāṭdan ziyāde maḥzūz 23)
 olmaıklarına eger ʿuṭārid sekizinci ḥānede bulinsa māl-ı evḳāf ḥisābına

[47a]

1) ḥisābına müteʿallik ve māl-ı mirās taḥşiline mensüb baʿzı huşūşında 2) tedbīr ve
 tefekkürlerine ve her işiñ ʿāqibeti fikrinde gāhi mesrūr 3) gāhi teşviş çekmelerine
 eger ʿuṭārid tokuzuncu ḥānede bulinsa 4) naḳl ve ḥareket çok ihtimāldür bizzāt
 ḡazāʾ ve ciḥadā ʿazimet 5) kılmalarına ve her huşūşıñ müşāvere ve tedbīrleri şavāb
 olmasına 6) eger ʿuṭārid onuncu ḥānede bulinsa ḥüküm ve ḥükümetde ziyāde 7)
 işābet kılub ʿāqıl ve kiyāsetleri kemāl kuvvetde olub 8) nice ḥayırlu maʿnālara
 ḳānūn kılmalarına ve ʿadālet ve şöretleri 9) eṭraf-ı ʿāleme şāyiʿ olmasına ve ehl-i
 dīvān ve ʿulemādan 10) baʿzıları ziyāde muḳarreb olub envāʿ-i merḥametlerine
 mazḥar 11) düşmeklerine eger ʿuṭārid on birinci ḥānede bulinsa vüzera 12)

mutaşarrifān emvālden baʿzılarına nihāni esrār tenbīh ve teʿkīd 13) vāqīʿ olub kemāl-i şadāqat üzere müteḥarrik olmalarına 14) eger ʿuṭārid on ikincide bulinsa mensübāt-ı ʿuṭāriden 15) baʿzılarınıñ cürmī zāhir olub ḥabs ve ḥaḳāret 16) olmalarına ve aʿdā-ʿi küffār tarafından müşevveş ḥaberler işidüb 17) bu sebebden cüzʿī mütefekkir olmalarına ammā ḳamer şāhib-i ṭālīʿ olmaduğı 18) taḳdīrce ṭālīʿ içinde bulinsa devlet ve salṭanat 19) ziyādeliğine ve ṭālīʿ ḳuvvetine ve naḳl ve ḥarekete māʿil 20) olmalarına ḥuşūsā ruy-i deryāda gemi ile gezmeğe 21) ve aḳarşūlar kenārına ʿayş üʿişret ziyāde rāğīb olmaḳlarına 22) ve baʿzı yerlerde ḳāşıdlar vebīnler şalub ḥaber-i şāhiḥler 23) olmağa ziyāde meşğūl ve muḳayyid olmaḳlarına ve ulū gemiler yābdurub

[48b]

1) ʿazīm şöhretlu donanmālar çıḳmāsına ibrāma ve küffār ḥāḳ-sārdan 2) her vechiyle intiḳām almağa cedd ve cehd ḳılmalarına ve baʿzı şular getirüb 3) ḥayrātlar ile mukayyid olmalarına ve baʿzı köprü ve gemi ve kemer şuya 4) müteʿallik binālar imar etmelerine eger ḳamer ikincide bulinsa māl ve ḥāzaʿin 5) çok cemiʿ olub ḥavāşş ve ʿavāma inʿām ve iḥsān ḳılmalarına 6) eger ḳamer üçüncüde bulinsa deryā üstünde gemi ile naḳl 7) ve ḥareket çok vāqīʿ olub ekşer uzāḳ bağçeler ve şular 8) mesireler ve meyvesi çok bostānlar ittifaḳ düşmeğine ve 9) aḳrabādan baʿzı ulū sulṭanlar ve inʿām ve iḥsānları vāqīʿ 10) olmasına eger ḳamer dördüncüde bulinsa reʿāyā ve ʿavāmuʿn-nās 11) arasına ʿadl ve ḥükümetleri şāyiʿ olub reʿāyā ve bir āyāları 12) āsüde ḥāl olmasına ve milk-ī memleketleri şerr ü şürdan ḥāli 13) ve teʿaddī aʿdādan emīn ve maḥfūz olmasına eger ḳamer beşincide bulinsa 14) rikāb-ı ḥümāyūnlarına bir vezīr maḳāmında kimesne elçilik ile 15) bir büyük peykden gelüb yüz sürmesine ve bu yılda elçiler 16) ve muḥbir çok gelmesine ve deryāda olan donanmādan ḥaberler 17) şāyiʿ olmasına eger ḳamer

mes'ūd bulınsa evlādları doğmasına 18) ekşer ikiz kız olmasına eger amer altıncıda bulınsa uddām muarreblere 19) 'ināyetler etmelerine ve itimāldür re'āyā ve 'avām arafından ba'zı muālif 20) sözler işidüb bu sebebden cüz'i mütefekkir olmalarına ve her 21) umūr ki mübāşeret olına ol işe tevakuf edecek ge tamām 22) ola eger amer yedincide bulınsa pāşālı ā'ifesinden ba'zılar 23) mñ muālif hareketinden müte'ellim olub onlara zarūrī doınmasına

[48a]

1) doınmasına eger amer sekizincide bulınsa orulu aberler 2) ve aşlı yok sözler işidilüb gāhi amm ve asāvet 3) 'arız olmasına ve bir ulū ātūnñ fevtinden aylı asāvet 4) 'arız olmasına eger amer okuzuncuda bulınsa naql ve areketleri 5) ruy-i deryāda ok vāi' ola ve gemi ile seyrden mafūz 6) olalar ve donanmā deryā seferi umūrında nice adāmlar ılıb 7) ziyāde himmet bezl ılmalarına eger amer onuncu ānede bulınsa ük-m-i 8) ükümetde kemāl şöhretlerine ve ekşer evātda vüzerā a'yān 9) ile müşāvereden āli olmayub sefer ve cenk için 'ulemalar 10) ve sancāqlar dökmee emr ılmalarına ve ıyem ve bārgāhlar düzmee 11) fermānları cārī olmasına eger amer on birincide bulınsa deryā 12) yüzünde gezen apudānlarıñ ba'zılarına 'ināyetler olub 13) mertebelerin ziyāde idüb ve itimāldür küffār peyklerinden veyā 14) begzādelerinden birisi iā'at idüb rikāb-ı hümāyūnlarına 15) yüz sürmeklerine eger amer on ikincide bulınsa ruy-i deryāda 16) ba'zı ulū şular kenarında ve ba'zı düşman gemileri zāhir 17) olub fesādları belürmesine bu sebebden gāhi müfekkir olmasına 18) ammā ne re's ālī'ada olsa du'a' ve münācatları tezredā 19) olmasına ve ba'zısının ātırlarına able'l-vuū' ilhām olmasına 20) eger re's ikincide bulınsa mālve azīneleriniñ ziyāde 21) ve 'asākir zafer bulmasına eger re's üçüncüde bulınsa 'ulemā ve ehl-i 22) tavādan

ba‘zı gūş neşīn olānlara iltifāt buyurmalarına 23) ve murādlarına hāşıl kalmağa eger re’s dördüncüde bulinsa memleket

[49b]

1) ve re‘ayāları āsüde olub hālāyık şalāh ve taqvāya meyl 2) kılmalarına eger re’s beşincide bulinsa evlādları ziyāde olub 3) ‘ilm ve adāba ibtida kılmalarına eger re’s 4) altıncıda bulinsa mu‘ālece 5) ve menāsīb tedbīrlerden 6) nice fā’ide zāhir olub 7) ziyāde–sadece 7 satır yazılmış–

[49a]

1) maḥfūz olmaḫlarına eger re’s yedincüde bulinsa zevce ve nisā’2) t̄ā’ifesine fā’ideleri hāşıl olub t̄ālī‘aları kuvvetde 3) olmasına eger re’s sekizincide bulinsa aşlen ḫavf ve ḫatar vāḫī‘4) olmayub cemī‘ mulimāt ve āfetden sālīm olmaḫlarına eger 5) re’s tokuzuncuda bulinsa şaḫīḫ rū’yālar görölüb 6) ‘āḫıbetde feraḫ ve surūrları hāşıl olmasına ve her 7) ḫuşūş tedbīr ve ‘amel kılsalar muvāfiḫ taḫdīr düşmeğe eger 8) re’s on birincide bulinsa ḫükümet ve salṭanat ve tedbir-i 9) memleket muḫayyid olmalarına ve du‘āları müstecāb olmasına 10) eger on ikincide bulinsa a‘dā’ ve düşman tarafından ba‘zı11) muḫalif söz ve aşlı yok ḫaberler işidülüb bu sebebden cüz’ī 12) mütefekkir olmalarına ammā zeneb t̄ālī‘de bulinsa gāhī 13) sebebsiz t̄āṭarlarına inḫibāz ve maḫşūd murādātlarına 14) ve murādetdiklerine ba‘zı umūrda bir miḫdār tevaḫḫuf vāḫī‘ 15) olmasına ve ba‘zı edna ve alçaḫ kimesnelerden aşlı yok 16) sözler işidüb müte’ellim olmaḫlarına eger zeneb ikincide 17) bulinsa ba‘zı yerlerde ‘abeş yerlere māl-ı mirī şarf olunmasına 18) ve ba‘zı meḫāṭī‘a ve mültezimler noḫşān göstermeklerine ve ba‘zı 19) tımārlar ve ḫaşşlarıñ maḫşullerine muzī cānavarlarıñ ziyānına 20) umerā’ ve ‘askerden sittlik ve ḫastelik ziyāde olmasına eger 21) zeneb üçüncüde bulinsan aḫl ve taḫvīlinden ve seyr-i sülükden

çoğluk 22) mahzūzā olmayub gāhī akrabā' ta'alluqātından bī-sebeb mütefekkir
olmaıklarına 23) eger zeneb dördüncüde bulinsa re'āyā ve memleket arāsında şerr
ve fesād ziyāde

[50b]

1) olub bu sebebden qasāvet çekmekesine eger beşincide bulinsa 2) evlādlarına
hastelik yā fevt gibi nesne işābet etdüğinden ve qorqulu 3) haberler istimā'ından
nev'ān gamm çekmeklerine ve elçiler ve muhbirlerden yalān 4) sözler şadır
olmasına ve ba'zı hedāyā ve tuhaf nesnelere ki şadır 5) olmasına ve ba'zı telef ve
zāyi' olmasına eger zeneb altıncıda bulinsa 6) belden āşāğı ba'zı illet hareket
etmesine ve bevāşır meşāne bunıñ emşāli 7) nesnelere ihtimāldür mizāclarında
nev'ān kederet zāhir olmasına ve ba'zı 8) edna ve alçaq kimseden ve onların
arasında güft ü gü olmasına bu sebebden 9) elem çekmelerine eger zeneb yedincide
bulinsa zevceleri hastelik veya 10) dağı bir ağır nesnelere 'arız olmasına eger zeneb
sekizincide bulinsa 11) kāhī nice havf ve haşarlar şadır olmaıklarına ve ba'zı aḥbār-ı
kāzibe ve muvaḥḥiş 12) sözlerine havf çekmelerine eger zeneb dokuzuncuda bulinsa
ba'zı tedbīrde 13) haṭā vāqı' olub sefer huşuş için kāhī gamm 'arız olmasına ve
qorqulu 14) vāqı'alar bulunmasına eger zeneb onuncuda bulinsa devlet ve salṭanat
15) tedbīrinde nice ḥākimlerden bid'atler zāhir olub ma'yub nesnelere 16) zāhir
olmasına ve mülk-i devlete müte'allıqkatı eyü işler görölmesine 17) eger zeneb on
birincide bulinsa ba'zı dost ve şadıķū'l-ḳavl 18) zann olınan kimselerden haṭālar ve
fesādler zāhir olmasına eger zeneb 19) on ikincide bulinsa ata binmekten ve şūr
kısmından zarar çekmelerine 20) ihtimāldür qoşudan ve sakın demekten ihtirāz
olınmasına ve ba'zı yerlerde 21) gizli düşmanlardan zarar olmasına faşl ulū
ḥākimler ki vilāyet 22) zabṭ edenlerdür Mısır ḥākimi ve Şām ḥākimi ve Haleb ve

Diyar-ı Bekr vesâ'ir 23) vüzerā bunlarıñ aḥvāli on birinci ḥāneden istiḥrāc olunur ve muṭlaḳa müşteriniñ

[50a]

1) müşteriniñ sa'ādetine ve nüḥüsetine göre ḥükm olunur mişālen vüzerā 2) aḥvāli yoḳlamak lazım geldikte ṭāli'-i sālīñ on birinci 3) ḥānesinden görüb on ḥāneye ṭāli'a deyüb sâ'ir 4) ḥāneleri daḥi yāzub kevākibi yerlü yerinde yāzub pād-şāh 5) aḥkāmına mişāl ettiğimiz gibi bi'aynihi ḥükm edeler emr-i ḥaḳḳ 6) ile nücüm iḳtizā etdiği üzere eger ṭāli'aları ve şāhib-i 7) ṭāli'aları sa'd ise vemes'ūd ise sa'adetlerine 8) ve devletleriniñ ziyāde lakinnehu dalālet eder eger ṭāli'aları – şāhib-i ṭāli'aları- 9) naḥs ve müşterī menḥūs ise 'azillerine ve mertebeden düşmeklerine 10) ve ba'zılarınıñ mevtine ve ḥasteliklerine delildür her nice 11) iḳtizā ederse göreler añā göre ḥükm edeler ve 'ulemā' 12) ve kuḫāt aḥvāli üçüncü ḥāneden istiḥrac olunur ya'ni 13) ṭāli' senenin üçüncü ḥānede kevākibi yerlü yerinde yāzub 14) iḳtizā etdüğü üzere ḥükm yāzalar netekim pād-şāh aḥkāmında 15) beyān olundu añā göre kıyās edeler ve muṭlaḳā müşteriniñ 16) sa'ādeten ve nüḥüseten görüb añā göre ḥükm edeler ve umerā' 17) ve livā' sancāḳ begleri ve rikāb-ı hümāyūn ağaları ve kıl 18) ağaları ve zābitlar ve sâ'ir 'askeriyeniñ aḥvāli ṭāli'-i sālīñ 19) on birinci ḥānesi ṭāli' yerine dutub sâ'ir ḥāneler ve 20) yılduzlar yāzılıb her ne vāḳi' oldıysa añā göre ḥükm 21) olunur ve muṭlaḳā merrihiñ kuvvetine ve za'fına göre ve sa'ādetine 22) ve nüḥüsetine göre ḥükm olunur ve defterdār māl vekilleriniñ 23) ve sâ'ir küttābıñ aḥvallerine ṭāli'-i sālīñ on birinci

[51b]

1) ḥānesinden ḥükm olunur netekim vüzerā ve ümera ondan istiḥrāc 2) olunur bunlarıñ aḥvāli daḥi ondan istiḥrāc olunur 3) lakin bu **تلازده** (?) 'uṭāridiñ

aḥvāline sa‘ādetine ve nuḥūsetine 4) göre ḥükm olunur ve ḥavātīn-i mu‘azzama ki
 ūlū sulṭānlardır 5) ve pād-şāhīn maḥremeleri olanlar ve ūlū ağālar ve muḥarrebleriñ
 6) aḥvāli muṭlaḳā iç ḥalkına hem an ṭālī‘-i sālīn on birinci 7) ḥānesinden görülür
 lakin zūhrenūn kuvvetine ve nuḥūsetine göre 8) ḥükm olunur emmā ḳal‘adārlar ve
 gūşe-nişīnler şeyḥlerdür dazeler -ve zāhidler- 9) ve köy ketḥūdāları ve mi‘mārlar
 aḥvāli ṭālī‘-i sālīn dördüncü 10) ḥānesinden istiḥrāc olunur ve zūḥalden ve re‘āyā ve
 ‘avām 11) ennās ve ehl-i bāzār aḥvāli ṭālī‘-i sālīn kendüsinden ve 12) şāhibinden
 ḥükm olunur ve muṭlaḳā ḳameriñ kuvvetine ve za‘afına 13) ve sa‘ādetine ve
 nuḥūsetine göre ḥükm olunur vesselām ikinci ḥükm 14) her yılda şīḥat ve
 saḳamdan ve emrāz ve mevttten ḥalkıñ aḥvāli 15) nīce idü ki ṭā‘ūn ve emrāziñ
 ḳanḳısı ḥalk arāsında şāyi‘ 16) olācağın beyān olunur in şāe Allah Te‘āli evvelā
 ma‘lūm ola ki 17) ṭālī‘-i delil bedendür ve şāhibi delil ruḥdur imdi eger 18) ṭālī‘
 içinde bulınsa ya‘ni derece-‘i ṭālī‘ ḳarībbeş derece 19) derece-‘i ṭālī‘den evvel ya
 soñra bir kevkeb-i naḥs ya‘ni zūḥal 20) ya merriḥ ya ‘uṭārid rāci‘ iken veyā zūḥaliñ
 veyā merriḥiñ 21) muḳābelesinde ve terbi‘inde iken ṭālī‘ içinde bulınsa ehl-i 22)
 vaḳt naḥsdür ṭālī‘ yāḥūd şevābitten rā‘sü’l-ḳavl veyā ḳalb 23) el-‘aḳreb veyā
 ‘aynü’n-nur veyā menkıbe’l-esed veyā menkıbe’l-feres veya ḳavāṭi‘den

[51a]

1) veyā ḳavāṭi‘den her ḳanḳı kevkeb derece-‘i ṭālī‘de bulınsa 2) ol vaḳt ol ṭālī‘
 naḥsdür bes imdi ṭālī‘ ince 3) naḥs olur belendi şemden soñra şāhib-i ṭālī‘ince
 menḥūs 4) olur anı bilmek gerekdür eger ṭālī‘ şāhibi zūḥal yā merriḥ 5) olursa ol
 vaḳt şāhib-i ṭālī‘ kendüsi naḥsdür ḡayriye 6) ḥacet yoḳdur emmā ḡayri yüzden
 kendülere menḥūs olur meselā 7) rāci‘ olalar yāḥūd hubūṭta yā vebāldede veyā
 muḥteriḳ 8) bulınsalar hem naḥs hem menḥūs olur ya‘ni zūḥal merriḥ ve 9) yüzden
 daḡi menḥūs olurlar her ḳanḳı şāhib-i ṭālī‘ ise 10) eger merriḥ ve eger zūḥal bu

sūretde hem naḥs hem menḥūsdür 11) emmā bu ikisinden ğayrisi ya'ni zūḥalden ve merriḥden ğayrisi 12) şāḥib-i ṭālī' olursa ol vaḳt evvel yıldızıñ naḥs 13) olması yā zūḥale veyā merriḥe her ḳanḳısına gerekse olsun 14) yā muḳārine yā muḳābile veyā terbi' bulinsa anā terbi'dirler veyā 15) muḥterik veyā hubūṭında veyā ric'atinde bulinsalar yine 16) menḥūsdür imdī şāḥib-i ṭālī'nce menḥūs olur anī daḥi 17) beyān edelim şems menḥūs olmak münkesif olmak veyā zūḥale ve 18) merriḥe muḳārinesinde ve muḳābilesinde veyā terbi'inde bulinsa 19) ol vaḳt şems menḥūsdür emmā ḳamer menḥūs olmak veyā taḥt 20) eş-şu'ā'-i şemsiñ şu'ā'ı altında olmak veyā zūḥale 21) ve merriḥle terbi'inde veyā muḳābilesinde ve muḳārinesinde 22) bulunmak mīzāniñ on dokuzuncu derecesinde aḳrebiñ üçüncü 23) derecesiniñ arasında bulunmasıdır imdī ḳamer menḥūs olmak

[52b]

1) daḥi bu zıkr olınan minvāl üzeredir bes böyle ma'lūm 2) oldıḳdan sonra biliñeki bu dört nesne ya'ni ṭālī' ve şāḥib-i 3) ṭālī' ve şems ve ḳamer eger heb menḥūs bulinsalar ol yılda 4) mevt-i 'azīm olub ḥalk çok telef ola eger üç menḥūs 5) bulinsa bir miḳtarından āşā ğayriḳ ola eger ikisi menḥūs 6) bulinsa daḥi az ola eger birisi menḥūs bulinsa mevt ve tā'ūn 7) az ola ve daḥi ol yılda ḳanḳı maraḳ çok olur bilmek 8) murād olinsa altıncı ḥāne ne burc ise ol burca müte'alliḳ 9) maraḳlar çok olur meselā altıncı ḥāne burc-i ḥamel olsa 10) baş aḳrısı çok ola zira şafrā ḥamel müte'alliḳdür ve her 11) burcda ne maraḳ vār ise muḳaddem yazdığımız ṭālī'-i mevlūd 12) kitābında 'alā vechi'l-eşāḥḥ beyan olınmışdır ve daḥi altıncı ḥāneniñ 13) şāḥibi ḳanḳı kevākib ise ol kevkebe müte'alliḳ olan maraḳlar 14) çok ola anī daḥi evvel kitābda her kevkebe ne ḳadar maraḳ 15) müte'alliḳdür beyān olınmışdır ve daḥi altıncı hanede bir yıldız 16) bulinsa ol yıldıza müte'alliḳ olan zümre de evvel yılda 17) ol maraḳ çok ola meselā altıncı ḥānede ḳamer bulinsa 18) 'avamü'n-nāsda

maraz çok ola eger 'uṭarid bulınsa 19) küttabda ve ehl-i me'ārifde ve eṭfalde emrāz çok ola 20) eger müṣṭerī bulınsa 'ulemāda emrāz çok ola buña göre 21) kıyās ola şu daḥi ma'lūm ola ki ol yılda zuhūr 22) edecek emrāz ne vaḫtdedür bilmek murād olınsa altıncı 23) ḥāne ṣāḥibi olan yıldıza varınca derece-'i ṭālī'den kaç derece ise

[52a]

1) ise ya'ni derece-'i ṭālī' ile evvel kevkebiñ arāsı kaç derece 2) ise nevrūzdan ol miḫdār gün geçdikden soñra zāhir 3) ola veyāḥud ol kevkebin derece-'i ṭālī'a geldikde ola 4) ya'ni evvel kevkebiñ seyr-i taḫvimisi geldikde ola ol yılda 5) mevt olması mevt ne zaman ḥükm-i kavī olur bilmek murād 6) olınsa sekizinci ḥāne ile ṣāḥib-i ṭālī' olan yılduziñ 7) arāsı kaç derece ise nevrūzdan ol miḫdār gün 8) soñra ola veyāḥud sekizinci ḥāne ṣāḥib-i derece-'i9) ṭālī'a geldikde ola ya'ni sekizinci ḥāne ṣāḥibi olān 10) yılduziñ seyr-i taḫvimisi derece-'i ṭālī'a geldikde kavī 11) ola ve bir mücerreb daḥi budur ki derece-'i ṭālī' ile merrīḥ arāsı 12) kaç derece ise nevrūzdan ol miḫdār günden soñra 13) ola ve her ḫanḫı yılda küsūf husūf ola ol 14) yılda göz ağrısı çok ola ve ḫanḫı burcda küsūf 15) husūf oldı ise ol burca mensūb olan ṭā'ifede 16) ziyāde ola ve her ḫanḫı yılda ḫırān naḥsin olsa 17) elbette ol yılda ol burca mensūb ecnāsda mevt 18) mevt ola miṣalen ḥamelde ve ṣevrde ḫavsde cedīde olsa 19) koyunda ve sığırda ve atta ve deve de ḫırān ola eger 20) cevzāda ve sünbülede ve mizānda ve delvde olsa insanda mevt 21) ola eger sünbülede olsa ḫuşlarda ḫıran ola eger 22) esedde olsa gelilerde ve yırtıcılarda ḫıran ola eger 23) seraṭānda veyā ḥūtda olsa balıḫlarda ve deryā maḥlūkatında

[53b]

1) ḫırān ola eger aḫrebde olsa hevām ve ḫaṣerāt ve sekek ve böcek 2) ḫırıla ol yılda zenbūr ve ipek ḫurdı besleyenlere zarar 3) külli edeler tefṣīl olunursa söz uzanır bu

kadar ile 4) iktifā olundu vesselam ve daḥi ol yılda ki ḥalk arasında 5) emnlikten ve cenk ve fitne ve ŧerden olacađını beyān eder 6) āmedī delil cenk ve fitne zūḥal merriḥ ‘uḥāriddür evvelā naẓar7) olına bu üç kevkeb eger bir yerde olsalar ol yılda 8) fitne ve kıtāl çok ola eger ikisi bir yerde olsa ya‘ni 9) üçüde bir yerde olsalar andan aŧađı ola eger 10) bir yerde olmayub bir birlerine muḳābile veyā terbi‘ 11) naẓar bulınsalar yine fitne ve cenke delildür āmedī bu kevkebler 12) bir birlerinden sākıḫ bulınsalar veyāḥūd bir birlerine 13) tesdīs veyā teŧlīs bulınsa fitne ve cenk olmaya 14) olursa ğayri yüzden ḳopar ve daḥi bu yıldızlar ḫālī‘de 15) veyā ‘āŧirde veyā sābi‘de veyā rabi‘de olsalar ol 16) fitne ve cenk ḳuvvetlü ola eger burūc sābit içinde bulınsalar 17) ol cenk ve fitne sābit ola tiz def‘ olmaya eger 18) burūc zū cesedeyn içinde bulınsalar bir ḳāç kerre cenk ola 19) her ne maḥalde olursa eger burūc munḳalibede olsa çok cenkler 20) ve fitneler zūḥūr ne merriḥ ne burcda ne ḫadde ise ol ḫarafdan 21) ol vilāyetden belüre ve merriḥ ḳanḳırub‘da ise ol rub‘iñ 22) ḫā‘ifesi ğālib ola ŧevriñ on derecesinden emmā esediñ 23) on derecesinden ‘aḳrebiñ on derecesine varınca cenūbidür delviñ -on derecesine varınca ŧarḳidür-

[53a]

1) ‘aḳrebiñ on derecesinden delviñ on derecesine varınca ğarbidür 2) delviñ on derecesinden ŧevriñ on derecesine varınca ŧimālidür 3) āmedī her ne yerde cenk olsa merriḥ bulındıđı rub‘a arḳa virḳelir 4) ğālib ola çok yerde tecrübe olinmiŧdur ve bir mücerreb nesne daḥi 5) budır ki bir yılda zū zevaya ḫulū‘ eylese ya‘ni ḳavis ḳıllu 6) yıldız ḫođsa ol yılda fitne ve cenk ve ḫusūsen 7) zū zevaya ḳanḳı vilāyetiñ semt-i rāstdan mürūr ederse ol yerde ‘azīm 8) kıtāl ola ve pāŧa ne cānibde ise ol cānibden bir ḫārici ḫurūc ede 9) ḳuyruđı ne ḫarafda ise ol ḫarafa 3ḫārici ḳaŧd ede ve ḫareket ḳıla 10) ve fitne ve cenk mūmted ve mūŧted olması zū zevāyaniñ imtidādına 11) göre olur eger çok zamān ḫırırsa zā‘il olmasa fitne çok 12) zamān

süre eger t̄iz zāʿil olsa fitne t̄iz zāʿil ola ve h̄ārici helāk 13) ola zaman süre eger zū zevāya büyük ve uzun olsa fitne daḥi ʿaẓīm ola 14) eger şaḡīr ve ḥaḡīr olsa fitne az olub ḳavī olmaya ve bir mücerreb 15) nesne daḥi evveldür ki merriḥ yıldızı her pāre ki ʿaḳreb burcı içinde 16) ricʿat eylese ol yılda ehl-i islām cemiʿ olub ʿaẓīm seferler ve 17) hareketler ola ve cenklerde çok meşhūr adamlar telef ola ve ṭāliʿ-ı 18) senede yaʿni taḥvīl vaḳtinde eger merriḥ taḥteʿş-şuʿā bulınsa ol 19) yılda fitneler ve başḳınlar ve pūsı cenkleri şebīḥūnlar ola 20) ve her pare ki merriḥ taḥvīl vaḳtinde mizān burcında bulınsa ol yılda 21) müfsidler ve ve ḥācīler belüre ve baʿzı düşmanlar hareket eyleye ve mülūk 22) ve selāṭin fitne ve hareket aʿdādan bi-ḥuzūr olalar merriḥ bu şüretde 23) ṭāliʿ ile ʿaşir arasında bulınsa fitne ve h̄ārici şarḳ ile şimāl

[54b]

1) arasında yaʿni ʿacem serḥadlerinde ola ve vilāyetlerinde belüre 2) eger merriḥ ʿaşir ile sābiʿ arasında bulınsa maḡrib ile şimāl 3) mā beyninde belüre yaʿni küffār semtlerde belüre Sudan ve Ḥabeş 4) memleketlerinde belüre eger rābiʿ ile ṭāliʿ arasında olınsa Hind 5) ve Sind içlerinde ve Çin memleketlerinde ola eger ṭāliʿ-ı sāl 6) toḳuzuncu ḥānesinde birkaç yıldır cemʿ olsa ol yılda ʿaskerler 7) cemiʿ olalar ve seferler edeler eger şems bile olsa ol yıldızlar ile 8) sefere kendüsi pād-şāh hareket etmek görünür eger taḥvīl vaḳtinde 9) merriḥ şemseyle terbiʿ bulınsa ol yılda selāṭin ve ḥükkām 10) edānī ve esāfilden muẓtarib olub ulūlar ile ḥalḳ arasında fitneler 11) ola ve taḥvīl vaḳtinde merriḥ toḳuzuncu ḥānede bulınsa ol yılda 12) yollarda ve derbendlerde ḥarāmi ve uğrılar çok ola ve taḥvīl vaḳtinde 13) şems merriḥ ile meveddetle nāẓır bulınsa ol yılda pād-şāh ḡālib 14) olub her yerde fetihler ola ve her ṭāliʿ taḥvīlde ki cenk delilleri 15) ola ibtidaʿ-i hareket ḳanḳı taraftan eydiḡi maṭlub olsa yaʿni ol yılda 16) pād-şāh tarafından mı hareket olur

yoğsa a'cā tarafından mı olur görmek 17) gerekdür merrīh zūhaliñ nūrını müşteriye mi virür yoğsa müşteriniñ 18) nūrını zūhale mi virür eger zūhaliñ nūrı müşteriye virürse ol yılda 19) pād-şāh tarafı çoklık murād üzere ğalib olmaya işleri ta'vīka 20) düşüb māni'leri zūhūr eyleye eger müşteri nūrını zūhale virürse 21) ol yılda a'cā ve havāric ve küffār mağlub olub pād-şāh tarafı 22) ğalib ve mansūr olalar ve her kankısına ki cenge delil tāli' de ba'zı 23) delā'il bulinsa ve cenk ne vaqıtde olacağını murād olsa tāli' taḥvīl derecesinde ol

[54a]

1) ol cenge delīl olan naḥse varınca arālıkda kaç derece var ise 2) ol kadar günden soñra ola veyāḥūd cenge delil olan iki naḥs olsa 3) ol iki naḥsiñ tamam-ı ittişāli ne vaqıtte olursa ol vaqıtde 4) olur meşelā merrīh ile zūhal bir tāli' de terbi'an nazır bulındılar lakin 5) yedi derece kavışmamışlar āmedī kaçan yedi derece olursa 6) evvel vaqıtte olur veyāḥūd merrīh delil ceng olub rabi' de bulinsa 7) derece-i tāli' ile merrīh arası kaç derece olursa ol kadar günden soñra 8) ola meşelā tāli' sinde ḥamel burcınıñ onuncı derecesi olsa merrīh 9) dördüncü ḥanede sereḫān burcınıñ dördüncü derecesinde bulunmuş olsa 10) āmedī ikisinin mabeyni yetmiş beş derece vardır āmedī taḥvīlden 11) yetmiş beş gün geçtikden soñra ceng olmağa başlıya ve bir meşhur 12) tecrübe olunmuş nesne daḥi oldır ki kankı pād-şāhiñ vilādet-i iştiḥası 13) mevzi' merrīhe münteha olsa toğduğı vaqıtde merrīh oldığı 14) burca varsa elbette ol yılda sefer pād-şāhi olub 'azīm 15) cengler ve fetihler olmasına delildir ve her bār ki tāli'-i taḥvīlde 16) fuşüllerde merrīh onuncı ḥanede bulinsa ol yılda veyā evvel 17) faşılada mülük ve selāhiniñ mizaçlarında ğazab ziyāde 18) olub ba'zı kimesnelere ḥışm edeler ve kahr ü kıtal etmeye māil 19) olalar ve taḥvīl-i sene vaqıtde merrīh her kankı burcda bulinsa 20) ol burca mensüb olan şehirlerde evvel yıl fitne ve fesād 21) eksik olmıya ve bir daḥi taḥvīl vaqıtde merrīh kankı iklīmin

22) yıldızı ile muḳārin bulunsa ol iḳlīmde fitne ve fesad 23) ol yılda ziyāde ola eger muḳārin olmayub mukabile

[55b]

1) veyā terbi^c bulunsa fitne ve fesād bir miḳdar az ola meşelā merriḥ ile 2) zühāl bulunsa iḳlīm-i evvelde ya^cni Hindde fitne ola eger müşteri ile 3) bulunsa Yemen ve Ḥicāz ve Çinde ola eger merriḥ şems ile bulunsa 4) ‘Acem ve Özbek içinde ola eger zühre ile bulunsa Rūm ve Anaḫolı 5) memleketlerinde ola eger ‘uḫārid ile bulunsa Frenk ve Bulḡar 6) ve Ḥicāz içlerinde ola eger kamer ile bulunsa Rus ve Ṭaḫar 7) ve Mosḫov içlerinde ola eger delil-i ceng olan kevkeb ḥākī 8) burcda bulunsa ceng kuruda ol ḥiṣār cengleri ve şaḫra 9) cengleri gibi eger burūc-i şabitde ise ekşer budur ki ḳal’e 10) muḫāşiraları ola eger delil-i ceng ābī burcda olsa deryāda 11) ziyāde ola veyahūd deryā kenarlarında ba^czı ulū şular 12) geḫen yerlerde eger delil-i ceng olan kevākib āteşi burcda olsa 13) daḡlarda ve taşlarda ve şarb yerlerde ola ba^czı 14) beriyyelerde ve derbendlerde ola eger delil-i ceng olan kevkeb 15) havāyi burcda olsa köylerde ve şehirler için deve ḫalk 16) cem^c olduḡı yerlerde ola ve yollarda ekşeri fevşi 17) ve bāşkın ve ḳaçaraḳ canları ola Allahüa^clem bi-s-savāb 18) faşl bilküll ki ol yılda ḳar ve yaḡmur ve ḫolu ve yel 19) ve ıssı ve sovuḳ ve ra^cd ve berḳ ve zelzele ve şihāb ve āteş 20) vesā’ir ḫavādişāt ol yılda ne vaḳi^c olacaḡdır 21) beyān olunur āmedi^c ma^clūm ola ki seraḫān ve esed ve ‘aḳreb 22) ve delv ve ḫūt burūc-i maḫardur ya^cni yaḡmur burclarıdır 23) ve zühre ve ‘uḫarid ve kamer kevākib-i maḫardur ya^cni yaḡmur kevākibidür her ḳaçankim ḫālī^c

[55a]

1) ḫalī^casına işbu burclardan biri olsa ol yılda yaḡmur ḳoḳ 2) yaḡmasına delildür eger kevkeb-i mezkūreden ikisi ya üçüde 3) bir yerde olsalar ya^cni bir burcda cem^c

oldukları 4) burūc-i emṭārda ise ol yılda ‘azīm yeller ve Őu taŐkınları 5) ve muttaŐıl ve mütevātir yağmurlar ola eger burūc-i maṭardan ğayri 6) burcda cem‘ olsa oklık Őedīd ve medīd olmaya ve eger 7) bu üç yıldız bir yerde cem‘ olsa biri birine muttaŐıl 8) olsalar yine yağmurlara delildür eger bu yıldız biri birine 9) muċārın veyā nāzır bulınsa her biri buruc-i emṭārdan birinde 10) bulınsalar yine ziyāde yağmura delildür ve her yıldız kiṭāli‘in 11) onuncu ḥanesinde kevākib emṭārdan iki kevkeb bulınsa ḥuŐuŐan 12) onuncu ḥanede burūc-i emṭārdan olsa ol yılda yağmur 13) ok yađa delildür iŐbu yağmura delil olan kevkebler merriḥe 14) muttaŐıl olsa ‘azīm ŐimŐekler ğürüldü olmasına 15) delildür eger yağmur delil olan kevkebler zühale muttaŐıl olsalar 16) yaz ğünlerinde Őolular yağmasına delildür kıŐ ğünlerinde 17) ċar ve Őolular yağmasına dalālet eder her bar ki Őāḥib-i ṭāli‘ 18) ile Őāḥib-i sābi‘ mā beyninde fethi‘l-bab olsa ol yılda 19) yağmur çok yağmasına dalālet eder fethi‘l-bab Őemsle 20) zühaliñ ittiŐālinden olursa yaz ğünlerinde ‘azīm ċuraklık 21) kıŐ ğünlerinde ‘azīm sovuċlar ve ċar yağmasına dalālet eder eger 22) fethü‘l-bab ‘uṭarid ile müŐteriniñ ittiŐalinden olursa ‘azīm yeller 23) ve ğürüldüler olmağa dalālet eder eger fethü‘l-bab zühre ile merriḥden olursa

[56b]

1) ‘azīm yağmurlar ŐimŐek ola eger fethü‘l-bab yalnız ċamer ile zühalden 2) olursa sovuċlar ve bulanıċlar ola ve dağı ma‘lūm ola ki ċamer iŐ bu 3) kevkebleriñ her ċanċısından munŐarıf olub ḥalı‘s-seyr ċalsa ol ḥalı‘s 4) seyr ċalduđı burciñ ṭabi‘atı hevā‘i ise zāhir ola eger hevā‘i 5) burcda ise yā ċamer ise eger ābi burcda ise yağmur yađa eger 6) nārī burcda ise yağmur yađa ve seller ola eger turābi burcda ise 7) ziyāde ċuraklık kıŐınıñ ziyāde sovuċlar ve buzlar ola ve dağı 8) ma‘lūm ola ki taḥvīl vaċtinde olan itimā‘ ve istiċbāl muċaddem ṭāli‘ne 9) nazır olına eger burc- iṭāli‘ maṭardan ise kevākib-i emṭār dağı maṭar 10) burclarında bulınsa ol yılda Őedīd

yağmurlar yağmasına delildir ve her 11) bār ki t̄ālī'inde veyā fuṣūl-ı t̄ālī'lerinde merriḥ onuncu ḥānede 12) bulınsa havāda kızılık ve ūḥāblar ola eger 'uṭarid ile bulınsa veyā 13) muttaşıl bulınsa ūā'ıka ve rucūmlar ve zū zāviye mişillü 'alāmetler 14) belüre eger merriḥ t̄ālī' sene ve fuṣūl-i t̄ālī'lerinin yedinci 15) ḥānesinde bulınsa iḥrāk ve ateşden ḥaṭālar ve ateşden ba'zı 16) şehirler ḥarāb olmağa delildir eger zühre merriḥe terbi'eden nazır 17) eylemiş bulınsa daḥi ḳavīdür eger 'uṭarid ve merriḥ muḳārin bulınsa 18) burc-i āteşden iḥraḳa delildir eger taḥvīl vaḳtinde veyā fuṣūl-i 19) t̄ālī'lerinde zūḥal dördüncü ḥānede bulınsa ziyāde ve müştedd 20) ve mümted olub nice yerler ḥarāb olmağa delildir eger zūḥal t̄ālī' 21) sene veyā fuṣūl-i t̄ālī'lerinde onuncu ḥānesinde bulınsa 'azīm 22) ūovuklar ve hevāda bulanıklar ve ḳarañlıklar olmağa delildir ḥuṣūşan kim 23) 'uṭarid muḳārin ve muttaşıl bulınsa zūḥal ile ve daḥi 'uṭarid ve müşteri'

[56a]

1) ve müşteri' bādī burçlarında her bār ki bu iki kevākib bir hevāyi burcda 2) muḳārin olsalar veyā bir birine hevāyi burçlarında muttaşıl bulınsalar 3) ziyāde ūedīd yeller esmeğine delildir eger ḳamer zūḥal ile ḳış eyyamlarında 4) muttaşıl olmak ziya ūovuklara dalālet eder ḥuṣūşen turābi veyā ābī 5) burçlarında ittişal ettiyseler her bār kizūḥal t̄ālī'-i sālīñ 6) 'aşirinde bir ıssı mizāclı yıldız ile muḳārin bulınsa ve onuncu 7) ḥāne ābī burcında veyā hevāyi burçlarında olsa ol yılda 8) çekirge ve ḳurbağa ve ūolıcan gibi nesnelere yağmur ile yağa 9) ḳarışık vaki' ola ve daḥi her bār ki 'uṭarid bir burcdan 10) naḳl eyleye derḥāl hevāda müteḡayyir olub yağmur yayıl ise 11) ve zühre daḥi her bār ki bir ābī burca geḳse yağmur yağa ve daḥi 12) zūḥal turābi burca geḳse zelzele ola her bār ki t̄ālī' senenin 13) yā fuṣūl-i t̄ālī'leriniñ onuncu ḥānesinde ūems ve merriḥ veyā 14) müşteri' bulınsa ol yıl faşl ziyāde ıssı ve ḳurāk ola 15) eger 'uṭarid onuncu ḥānede olsa toz ve ṫoprāk ūadır ola

16) ve yel çok ese ve kamer burūc-i munḳalibeniñ birinde ḥali's-seyr 17) olsa anın ṭabī'atı derḥāl hevāda zāhir ola ıssı ise 18) yaz günlerinde hevā ziyāde ıssı ola hevāyı ıssı yeller ese 19) ābī ise yağmurlar ve bulanıklıklar ola turābi ise ḳuraḳlıklar 20) ola ḳış eyyāmında toñlar ve şovuklar ola Allahü a'lem bi-s-savāb 21) faşl ve daḥi ma'lūm ola ki her yılda ucuzluk ve ḳaḥtlik -maṭlab- 22) aḥvāli ve maḥşulāt ve ekin ve biçen ve narḥlar aḥāli ve eṣmār 23) ve eṣcār ve ezhārīñ ḳilleti ve keşreti ve āfāt ve 'ilelden

[57b]

1) selāmeti ve fesādı nice olacaḳdur beyān olunur evvela nazır olına 2) ṭālī'leriñ dördüncü ḥānesine ve ḥāki burclarında naḥş yıldızlar 3) olmasa ol yılda eken ve biçen ziyāde olub ucuzluklara 4) dalāletdür dördüncü ḥānede naḥş kevākibler bulinsa ve ḥāki burclar 5) içinde naḥş kevākibler bulinsa ol yılda añlara zarar irmesine 6) delildür eger merriḥ dördüncü ḥānede olsa ıssıdan ve ḳuraḳlıḳdan 7) añlar ḥāli tebāh ola eger züḥal kamer ile dördüncü ḥānede 8) bir ābī burc içinde bulinsa ol yılda añlara selden ve yağmurlardan 9) zarar irmesine ve daḥi her ḳanḳı yıldızlar kem ṭālī' içinde bulinsa 10) ol yıldızın mensübātı ol yılda bahālu ola ḥuşūsen kem 11) evvel yıldız şerefinde üçüne şu'ud etse ve her ḳanḳı yıldız kem 12) on ikinci ḥānede bulinsa ve hubūṭında hazīza müteveccih 13) olsa ol yıldızın mensūbları ol yılda üçüz ola 14) eger dördüncü ḥānede bu müşteri bulinsa ol yılda arpa 15) ve buḡday ve sār me'külāt çok ola eger dördüncüde 16) bulinsa zühre olsa meyve ve ṭatlu nesnelere çok ola bir mücerreb 17) nesne budur ki her bār ki züḥal üçe varsa ol vaḳitte ḳaḥt 18) ola ve her bār ki hazīza vara ucuzluk ola müşteri 19) ṭālī'-i sālīñ 'āşirinde olmaḳ ḳaḥtlığa delildür kerrātle tecrībe 20) olınmuşdur ve züḥal ḳanḳı vilāyetin burcına ḥulūl eylese ol 21) vilāyetler ḳaḥtlik ola nitekim müşteri ḥulūl ettiḡi burçlarıñ 22) vilāyetlerinde ucuzluklar olduḡı gibi ve her

kançısında zühāl 23) ṭali^c içinde bulınsa ol yılda ḳaḥṭ ola ṭālī^c senenin müṣṭerisi zühāl

[57a]

1) zühāl oldıḳda daḫı ḳaḥṭ belüre ammā heman ol yıl çıḳıncaya 2) deḡin def^c ola ve daḫı ma^clūmola ki her yigirmi yılda 3) bir kerre ḳırān-ı ^culviyyin vaḳ^c olur ya^cni müṣṭerī zühāl ile 4) muḳārīn olur eger vaḳt-i muḳarretde müṣṭerī müste^cli 5) olsa ol ḳırānıñ müddetinde ki yigirmi yılda ucuzlık 6) ḡālib ola egerçi ba^czı yıllarda ḡayri nesne sebebi ile 7) ḳaḥṭlık zuhūr edersede tīz def^c ola beher ḥālu cuzlık 8) ḳaḥṭdan ziyāde ola amma ḳırān ḳatında zühāl müsta^cli bulınsa 9) yigirmi yıla deḡin ^cālemde ḳaḥṭ ola egerçi ba^czı yıllarda 10) ḡayri deliller sebebi ile ucuzlık zuhūr ederse de 11) tīz geçe yine ḳaḥṭ ola vallahü a^clem bi-s-savāb faṣl ḳırānıñ - maṭlub ḳırān-12) ve ittiṣālāt-ı kevākibden istidlālne ṭariḳ eyledür anı beyān 13) edelim in-ṣa^c-Allahü te^cāla āmedī ma^clūm ola ki kevākibiñ 14) aḳrānından ^cālem kevnü fesada nice dürlü ḥavādiṣ zuhūr 15) itdüḡi kütüb-i ḳadīmede muteḳaddiminden müṣbetdür Baṭlamūs 16) ṣemeresinde dimüṣdür ki lā teḡaffü'lü-lmi^cete ve'l^ciṣrīne17) ḳırātātü'l-letili'l-kevākibi'l-muteḥayyiret fe inne fiḥā ekṣer mā yaḳi^c18) fi ^cālemi'l-kevn ve'l-fesād ve ma^clūm oldıḡı ḳırānātıñ te^cṣiri 19) ile bu ^cālem kevn ü fesāda nice ḥavādiṣ-i ḡaribe zuhūr ede 20) kerrātle tecribe olunmuşdur ve bu kevākibin te^cṣiri sā^cir kevā 21) kibden ya^cni ḡayri kevākibleriñ ḳırānlarından ezher ve aḳvādur 22) demişler ba^cdehü merriḥile zühālīñ ḳırānāt-ı te^cṣiri 23) cihetinden bundan aṣaḡı diḳdür lakin burc-i seraṭānda merriḥ ile

[58b]

1) zühālīñ ziyāde mü^ceṣṣirdür ^cālemde nice ḥavādiṣ zuhūr edecekdür 2) maḥallde tafṣīl üzere beyān olunur ve daḫı ma^clūm olsun ki 3) her senedeki ḳırān-ı ^culviyyin

olur ya'ni müşteri zühāl ki kırān 4) almayalar ol seneden yigirmi sene deġin
‘ālemde ĥayr ü ŧerden 5) ne zuhūr edecekdür ol senenin ṭālī‘inden istihrāc olunur 6)
andan soñra yigirmi seneye varınca her sene ki gelür evvel seneleriñ 7) daġi
ṭālī‘lerini ıķārub kırān senesinin ṭālī‘lereyle 8) münāsebetin göreler āniñ
muķatubınca aĥkām istihrāc edeler umür-i 9) milk ve devlet aĥvāli kırān-ı ‘ulviyeyn
dalā‘ilden ziyāde ma‘lūm 10) olur ammā mutlaķa Millet-i İslamiyye aĥvāli ve
‘ālemde fitne 11) ve fesāddan ne zuhūr edecekdür kırān-ı naĥsīn olduġı 12)
nesnenin ṭālī‘inden istihrāc olunur tā otuz seneye 13) deġin zirā ne merriĥ ile
zühālīñ seraṭānda otuz yılda bir kerre 14) kırān iderler ne ķankı senedeki merriĥ ile
zühāl seraṭān 15) kırān eylediler ise ol yılda ĥalk arasında fitneler 16) zuhūr
eylemiŧdür ve nice ĥāricīler zāhir olmuŧdur kerrātle 17) tecrübe olunmuŧdur imdi
kırān naĥsīnden sonratā otuz 18) seneye varıncaya her senede fitne ve fesāddan ne
zuhūr ede 19) cekdür bilmek için evvel senenin ṭālī‘inden kırān-ı naĥsīn 20) tali‘i
ile münāsebet üzere ise ol senede fitne ve ceng 21) aĥvāli ondan istihrāc olunur bes
bu kırānlardan sonra ġayri 22) kevākibiñ kırāniñdan ‘ālemde çoķluk ĥavādiŧ-i‘azīm
zuhūr eder 23) ve daġi kırānatdan sonra kevākibiñ muķābeleleri i‘tibār olunur
muķābele

[58a]

1) muķābeleden soñra terbi‘leri i‘tibār olunur ba‘de teŧliŧleri 2) i‘tibār olunur ba‘de
tesdīsleri i‘tibār olunur ve daġi malūm 3) ola ki temŧil yüzünden kırānatıñ te‘ŧiri
ķuvvetde beŧ mertebe farz 4) olunsa muķābeleler ķuvveti dört mertebe farz olunur
ve terbi‘leriñ 5) ķuvveti üç mertebedür teŧliŧleriñ ķuvveti üç mertebedür
tesdīsleriñ 6) mertebeleri bir mertebe olur zirā vaķt olur ki bir aydā ya bir haftada
7) ya bir günde birķā kevkeb birbirine muttaŧıl bulunur meŧelā merriĥ 8) ile zühāl
terbi‘de bulunsalar ve müşteri ile zühre teŧliŧ 9) ve ‘uṭāridile zühāl tesdīs etmiŧ

bulunsalar nice aḥkām çıkar merriḥ 10) ile zühaliñ terbi'inden nuḥūset üç mertebe ḥāşıl olur 11) ve müşteri ile zühreniñ teşlişinden sa'adet iki mertebe ve 12) 'uṭārid ile zühāl tesdīsinde ne sa'adet vene nuḥūset 13) ḥükm olunur ikisinin arasında bir nesne bir mertebedür imdi 14) terbi'-i merriḥ zühāl ile üç mertebe nuḥūsetiñ iki mertebesi 15) teşliş müşteri ve zühreye mu'adil turaḳ bir mertebe nuḥūset 16) ḳaldı bes kitābda merriḥ ile zühaliñ terbi'lerinden ya 17) ziyadeḳleri aḥkām ziyāde za'f üzere geçüb çoḳluk 18) belürmemesine dalāletdür zira teşlişin ḥükmü anı bozdı 19) eger teşliş olmasaydı yazdıḳları üzere zuhūr ederdı 20) bir naḳar ki bir naḳarıñ ḳuvvetini bozsa anā muza'af dirler 21) eger merriḥ ile terbi'i zamanında mişālen 'uṭārid ile zühāl 22) daḫi terbi'de bulınsalar üç mertebe daḫi nuḥūset 23) ziyādedür altı mertebe nuḥūset olub aḥkāmı ḳuvvetle zuhūr

[59b]

1) etmege sebeb olur bir naḳar ki bir naḳarıñ ḳuvvetini artırmaḳa muḳavvi 2) dirler baş müneccim olan kimesneye lāzımdır muḳavvi ve muza'af 3) her vaḳitde nicedür görüb anā göre ḥüküm istiḥrāc eyleye 4) ve's-selam faşl on iki burcuñ her birinde kevkebler ḳırān 5) etmesinin aḥkāmını beyan eder ḳırān-ı müşteri zühāl ile ḥamel burcında 6) vaḳi' olmasa alçaḳ ve dun ḳişileriñ zevāline ve eşraf 7) ve şāhib-i şadr olanların ḳuvvetine ve bazı iḳlīmde ḥuşūşen 8) ḥamel burcına mensub olan şehirlerde yeni ḥākimler zuhūr etmesine 9) ve ḥalḳıñ ayin ve rüsümü ol memleketlerde tecdīd olmasına 10) ve yeni ayinler ve nāmūs ḳuvvet tutub eski 'ādetleri 11) yevmen fi yevmen revnaḳ bulub ḳarb ve ḥarb çoḳ olmasına 12) ve 'āli binālar bünyād olunub mesācid ve cevāmi' ve savāmi' 13) ve ma'bedler revnaḳ bulmasına ḳırān-ı merriḥ zühāl ile ḥamel burcında 14) vaḳi' olsa maşriḳ vilāyetlerinde ḥuşūşen üçüncü iḳlīmde leşgerlerin 15) cem' olub fitne ve cengler olmasına ve ol memleketlerde ḳurāḳlık 16) olub ta'am bulunmayub ve bahālu

olmasına ve bir kavmiñ 17) zevāline ve demevī hastelikler çok vaqı' olmasına ve ser
'askeriñ 18) felāket ve nekbetlerine ve yollarda ve derbendlerde ħarāmi ve 19)
hırsızlarıñ keşretine vezulüm sitemden ra'yyeniñ perākendeliğine 20) ve koyun ve
keçi kısmına āfet erişmesine ve ba'zı şehirlerin āteşden 21) afetden ve havāda
küdürat ve hamvet vaqı' olmasına 22) ve ra'd ve berķ vuku'na 23) kırān

[59a]

On iki basamaktan oluşan bir şekil.

SONUÇ

Gökyüzü ve gökcisimleri, esrarengiz yapıları, ulaşılmaz konumda bulunmaları ve görünüşlerindeki güzellikler gibi sebeplerle insanların yüzyıllar boyu ilgisini çekmiş, bu nedenle gökyüzü ve gökcisimleri üzerine sayısız araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda gökyüzündeki gezegenler ve yıldızların sayıları, şekilleri ve hareketleri üzerine birçok görüş öne sürülmüştür. Hatta bu gökcisimlerinin yeryüzünde yaşayan tüm canlılar üzerinde tesirlerinin olduğu ve bu bağlamda insanların hayatlarına yön verdiği düşüncesinden hareketle gökcisimlerinin hareketlerine göre öngörülebilir bulunma geleneği *müneccim* adı verilen ulema kesiminin tarihî süreçteki tanımlamalarıyla *'kâhinlerin'* her çağda önem kazanmasına vesile olmuştur.

Toplumlar ve yaşanan çağlar değişse dahi gelecekte haber almak da insanların merakını her dönemde celb etmiştir. Bu gelenek bazı dönemlerde sert eleştirilere maruz kaldığı için gündemden düşmüş fakat yok olmamıştır. Yıldızlardan haber alma onların buldukları konumlara göre yorum yapma geleneği günümüzde halen devam etmekte olup popüleritesi yüksek bir kesimin beklentilerine bu yolla cevaplar aranmaktadır. Astroloji yorumcularının söylem tarzlarını incelediğimizde kendilerini güncelledikleri ve çağın gerektirdiği alanları çalışmalarında bilhassa ön plana çıkardıkları gözden kaçmaz. Daha bilimsel kavramların özenle seçildiği ve ifadelerin zamana göre biçimlendiği bir konsept havası hakimdir. Yüzyıllar önce bir vebayı haber veren müneccim, bu yüzyılda yaygın olan salgın hastalıkları haber veren bir astroloji uzmanına dönüşmüştür. Gelecekte haber verenlerin bir kez daha siyasi anlamda devlet kademelerinde yer alıp alamayacakları bilinmese de, astrologların

genel olarak bir korku ve endişe havası hakim olan gelecek yorumlarını, maddi gelirler ve mutluluk vaatleri ile bezedikleri ve bu sayede takipçilerini gündün güne katladıkları aşikardır.

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin hazırlamış olduğu Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eser, ahkâm takvimi hazırlanırken nasıl bir usûl kullanılması gerektiğini anlatan bir içeriğe sahip olup, eserin mevcut nüshalarından Milli Kütüphanede bulunan 06 Mil Yz A 890/1 arşiv nolu nüsha ve Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan 19 Hk 3014 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha bu çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Mevcut nüshalardaki konu içeriği kıyaslanarak üzerinde çalışılan nüshanın eksik noktaları ya da farklı hususlarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

İncelediğimiz iki farklı nüshanın konu ve içerik bakımından aynı, fakat konuları ele alış tarzı açısından farklı olduğu görülmektedir. Milli Kütüphane'de kayıtlı yani nüshanın varak ve sıra sayısı yönünden Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshadan daha az sayfa sayısına sahip olduğu görülmektedir. B nüshasında konular daha ayrıntılı ve uzun olarak ele alınmıştır. A nüshasında konular içerik olarak benzerlik gösterse dahi daha kısa bir formda ele alınmıştır. Her iki nüshanın da birbirine kıyasla eksik kısımlarının olduğu da ayrıca tespit edilmiştir. Nüshalar arasında oluşan bu farklılıkların müellifin kendi inisiyatifi mi yoksa sonradan kopya edilirken müstensihin bu şekilde ele almış olmasından mı kaynaklandığı saptanamamaktadır. Muhtemeldir ki B nüshası içeriğinin daha ayrıntılı olması ve verilen bilgilerin ispata daha yatkın olması dolayısıyla orijinal nüshaya daha yakın bir durumda bulunmaktadır. Eserin ilgili nüshasının tanıtılması ve içeriğinin değerlendirilmesi bu suretle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Buradan hareketle eserde ele alınan nüshadaki konuları genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz; güneş ve ay tutulmaları, gezegenler, yıldızlar, burçlar, bunların bir araya gelmesinden ötürü etkilerinin padişah, ulema, tüccar diğer esnaf ve halk üzerinde oluşabilecek etkilerine değinilmiştir. Yeryüzüne olan etkiler çoğunlukla depremler, salgınlar, yangınlar, mevsimlerin durumu, yağışlar, kuraklıklar, kıtlık, bolluk, ucuzluk, pahalılık, savaşlar vs. şeklinde çıkarımlara zemin hazırlamıştır. İnsanlar üzerinde oluşabilecek etkileri ise müellif fiziksel ve ruhsal olarak

detaylandırmıştır. Vücut yapıları güçlü, güçsüz, kuvvetli, kuvvetsiz, uzun veya kısa boylu, zeki, iyi huylu, çalışkan, cömert, uzun ömürlü veya tam tersi özellikler yine bu bağlamda sıralanmıştır.

Karakter özelliklerinin ise kurnaz, kötü ahlaklı, cimri, ömrü kısa ve benzeri örneklerle tarif edilmiştir. Eserin sonunda Mehmed Çelebi, bu kitabı yazarken faydalandığı Arapça, Farsça ve Efrenci dillerinden topladığı ilm-i nücüm eserlerinden çeviri yaparak istifade ettiği bilgileri eserinde kaleme aldığını ifade eder. Bu kitapla ilm-i nücümdan ahkâm-ı sâl-i âleme bağlı olan meselelerin gerekli yolunu bu meşhur kitapla beyan ettiğini de ayrıca ifade etmiştir.

Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem adlı eser yazıldığı döneme dair içerdiği geniş ve sağlam bilgiler sayesinde sosyal bilimler alanında yer alan Tarih, Coğrafya, Türk Dili ve Edebiyatı, Felsefe, ve Bilim Tarihi alanlarında çalışacak olanların istifade edeceği bir eserdir. Nitekim eserin bazı nüshalarının henüz çalışılmadığı da saptanmış olup yapılan benzer çalışmaların da eserin orijinal nüshasına ilişkin çıkarım yapılmasına olanak sağlayacağı da aşikardır.

Eserde verilen bilgiler ışığında eserin kaleme alındığı süreçte Osmanlı Devleti'nde müneccimlik mesleğinin önem arz etmekte olduğu, günlük hayatta planlanan birtakım mefhumlarda, sarayda bu vazife ile sorumlu tutulan müneccimbaşlıların öngörülerine dayanan zayiçe adlı ahkâm takvimi uygulamasına ağırlık verildiği görülmektedir. Bahsi geçen müneccimbaşının devrinin önde gelen isimlerinden olduğu ve çalışmalarının kıymet arz ettiği de döneme ilişkin çalışmalardan öğrenilebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alan H (2019) Sâhipkiran, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, EK-2 (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara:443-444)
- Aydın C (1989) Ali Kuşçu, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.II (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul:408-410).
- Aydın H (2011) Kozmolojik Temelleri Işığında İhvân Es-Safâ'da Astroloji ve Astrolojinin Meşruluğu Sorunu, *Kelam Araştırmaları*, 9(1): 179-198.
- Aydüz S (1993) Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık ve Müneccimbaşılar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul.
- Aydüz S (1995) Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 1: 159-207.
- Aydüz S (2004) Osmanlı Astronomi Müesseseleri, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2(4): 411-453.
- Aydüz S (2006) Müneccimbaşı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXII (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul:2-4).
- Aydüz S (2013) İstanbul Muvakkithaneleri, *Yediküta*, S. 63, Kasım: 64-69.
- Batmaz Ş (2007) Tersane-i Âmire'de Gemilerin Denize İndirilme Merasimi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 157-176.
- Boyras Ş (2010) 12 Hayvanlı Türk Takvimi ve Kehanet, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3: 148-167.
- Bozkurt, S.(2009) Karşılaştırmalı Metin Türünde Yazma Edimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tükçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Bursalı M T (1975) *Osmanlı Müellifleri*, Çeviren: İsmail Özen, C. III (Meral Yayınevi, İstanbul).
- Dalkırdan T (2019) Osmanlı'da İlm-i Nücûm ve Müneccimler (1580-1839), Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Mersin.
- Demir R (1999) *Takiyüddin'in Ceride el-Dürer Ve Haride el-Fiker Adlı Yapıtında Bulunan Onluk Trigonometrik Cetveller (Düzenleniş ve Kullanışı)*, Düzenleyen: Eren Güler, (Yeni Türkiye Yayınları, Ankara).

- Devellioğlu F (1993)*Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Aydın Kitabevleri Yayınları, Ankara).
- Doko E.(2020), Modern Bilim Açısından Astroloji ve Burçlar, *Güncel Kelam Tartışmaları-II*, (İstanbul)411-428
- Doymuş Ş (2021) İslam Medeniyetinde Astronomi ve Münecimbaşılık Kurumu, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Malatya
- Durmuş İ (2012) Transkripsiyon, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXXXI (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul:306-308).
- El Fergani (2012) *Cevami İlm En-Nücûm ve Usul-El Harekât(Astronominin Özeti ve Göğün Hareketlerinin Esasları)*, Çeviren: Yavuz Unat, (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Erciyas O (2010) 15.yy Astroloji Eseri Kitabı Esari'n-nücum ve Havass'ın Türk Bilim Dili ve Astroloji-Kronoloji Terimleri Açısından Önemi, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1: 45-58
- Erzurumlu İ H (1756) *Marifetname*, Düzenleyen: Ahmet Davudoğlu, C. I (Devran Yayıncılık, İstanbul).
- Fazlıoğlu İ (2001) Selçuklu Döneminde Anadolu'da Felsefe ve Bilim-Bir Giriş, *Cogito*, S. 29: 152-168.
- Fazlıoğlu İ (2003) Osmanlı Felsefe Biliminin Arkaplanı: Semerkand Matematik-Astronomi Okulu, *Divan:Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, S. 14: 1-66.
- Fehd T (2000) İlm-i Felek, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXII (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul:126-129).
- Fehd T (2000)İlm-i Ahkâm-ı Nücûm, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXII (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul:124-126).
- Hakverdioğlu M (2019) *Ebcad Çözümlenmeleri ile Faiz Efendi-Şakir Bey Mecmuasından Lale Devri Tarih Manzumeleri*, (Gece Kitaplığı, Ankara).
- <https://www.osmanlicasozlukler.com>
- İbn-i Haldûn (1377) *Mukaddime*, Çeviren: Halil Kendir, C. I (Yeni Şafak Kültür Armağanı, İstanbul).
- İhsanoğlu E (2009) *Osmanlı Uygarlığı*, Düzenleyen: Halil İnalçık, Gürsel Renda C. I (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara).

- İhsanoğlu E (2013) *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C. I (IRCICA Yayınları, İstanbul).
- İhsanoğlu E (2017) *Osmanlı Bilim Mirası*, C. II (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).
- İhsanoğlu E(1996) *Büyük Cihad'dan Frenk Fodulluğuna*, (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Kâşgarlı Mahmûd (1074) *Divânü Lugâti't Türk*, Çeviren: Seçkin Erdi, Serap Tuğba Yurteser, (Kabalıcı Yayınevi, İstanbul).
- Kâtip Çelebi (1652) *Keşfü'z-Zunûn*, Nşr: M. Şerafeddin Yalıtıkaya, C. II (Maarif Vekaleti, İstanbul).
- Kaya S (2017) Ortaçağ'da Arap-İslam Dünyasında Astronomi Bilimi, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), Aralık:354-373.
- Kaya S (2019) Ortaçağ Arap-İslam Devletlerinde İlm-i Nücum ve Münecimlik, *History Studies*, 11(6), Aralık: 2311-2324.
- Kırkoğlu R H (2016) İlm-i Nücûm ve On Sekizinci Yüzyılda Osmanlı Sarayındaki Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kırkoğlu R H (2017) *Sultan ve Münecimi 18. Yüzyıl Osmanlı Sarayında İlm-i Nücûm*, Çeviren: Saadet Özen (Doğan Kitap, İstanbul)
- Koç G T (2004) Osmanlı Siyaset Kültürünü Anlamada Kaynak Olarak İlm-i Nücum: Sadullah el-Ankaravi, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2(1) 183-195.
- Koç G T (2008) Sadullah El-Ankaravî: Bir Osmanlı Münecimin Gündelik Endişeleri, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kumbasar Z (2008)Osmanlı Dönemi İstanbul Muvakkithaneleri, Yüksek Lisans Tezi,Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kur'an-ı Kerim (2011) *Kur'an-ı Kerim Meâli* (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara).
- Morkoç E Ö (2018) Osmanlı Devleti'nde Münecimbaşılık ve Münecimbaşı Hüseyin Efendi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Münecimbaşı Mehmed Çelebi, *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem*, M.K.Y.K.06 Mil Yz A 890/1
– *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem*, 19 Hk 3014

- Naima M (1968) *Naima Tarihi*, Çeviren: Zuhuri Danışman, C. III (Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul).
- Nasr S H (2006) *İslam ve Bilim 'İslam Medeniyetinde Pozitif Bilimlerin Tarihi ve Esasları'*,Çeviren: İlhan Kutluer (İnsan Yayınları, İstanbul).
- Önler S (2016)Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem, Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,Eskişehir.
- Pakalın M Z (1983) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Pingree D (1963) Astronomy and Astrology in India and İnan, *ISIS, LIV*: 241-242
- Sakaoğlu N (2015) *Bu Mülkün Sultanları* (Alfa Yayınları, İstanbul).
- Saliba G (1992) The Role Of The Astrologer In Medieval Islamic Society, *Bulletin D'études Orientales Sciences Occultes Et İslam*, (44): 45-67
- Sayılı A (1991) *Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).
- Sezgin F (2008) *İslam'da Bilim ve Teknik C. I* (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul).
- Sezgin F (2008)*İslam'da Bilim ve TeknikC. II* (Kültür A.Ş Yayınları, İstanbul).
- Şeşen R (1979) İslam Dünyasındaki İlk Tercüme Faaliyetlerine Umumi Bir Bakış, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, S. 7: 1-29.
- Şuşar M (2018) 1682 Tarihli Müneccimbaşı Defteri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tez Z (1991) *Ortaçağ Bilim Dünyasında Bilim ve Teknik* (Dicle Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları,Diyarbakır).
- Tiryaki M. Z.&Tiryaki K.B.,(2016). *İslam Düşüncesinde Mizaç Teorileri*, (İlem Yayınevi, İstanbul)
- Unat Y (2000) Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkez Dergisi*,11(11): 633-696.
- Unat Y (2006) Tarih Boyunca Türklerde Astronomi,*15. Ulusal Astronomi Kongresi Bildiri Kitabı*, İstanbul, 847-861

- Unat Y (2013) *İlkçağlardan Günümüze Astronomi Tarihi*(Nobel Akademik Yayınları, Ankara).
- Uzunçarşılı İ H (2014) *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*(Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).
- Vardar, B.(2007) *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*: (İstanbul:Multilingual).
- Yıldırım H.(2015).Divan Şairlerine Göre Burçlar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(41): 340-353.
- Zeki S (2004) *Âsâr-ı Bâkiye*, Çeviren: Melek Dosay Gökdoğan, Remzi Demir, Mutlu Kılıç, C. III (Babil Yayın Dağıtım, Ankara).

اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس
اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس

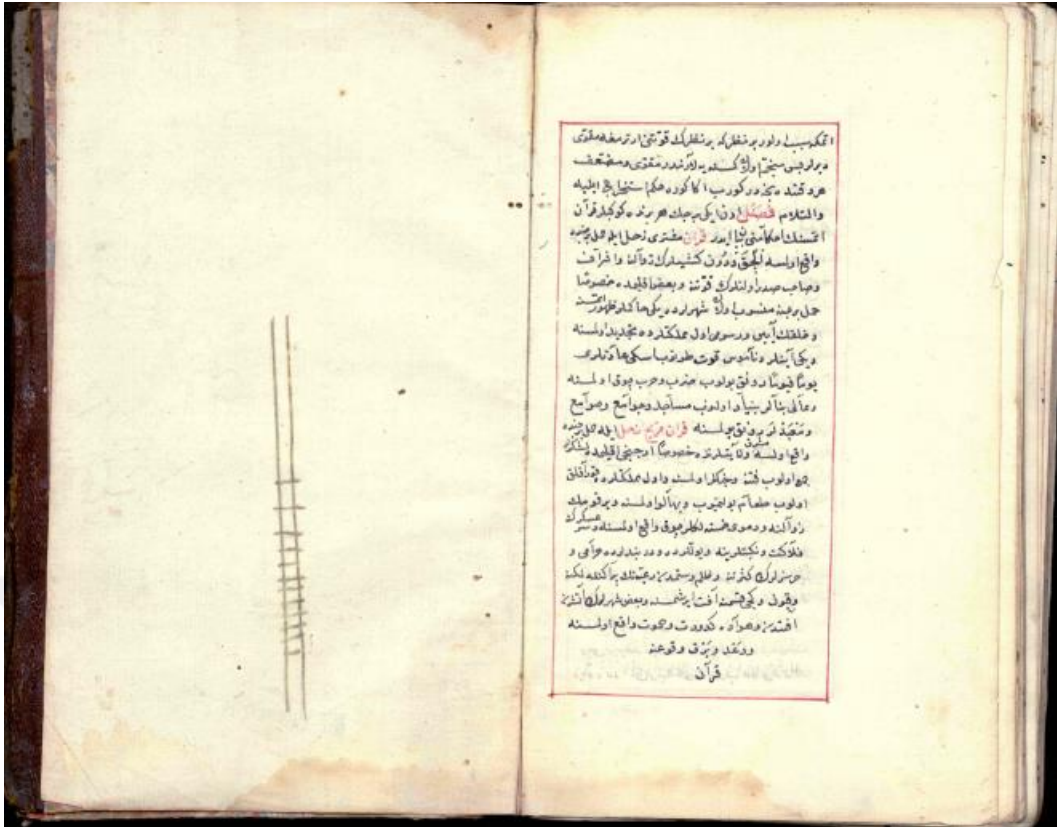
بر این صفت است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس
اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس

شاه

اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس
اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس

بر این صفت است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس
اولی درین شهر استقبل و بعد از آنکه در دیار و وقت
کوه که از پیش این است با چشمش و عطار داد و با سوس
یعنی در دیار و وقت باقی است با چشمش و عطار داد و با سوس

شاه

EKLER

EK-1

No	Müneccimbaşı	Görev Süresi	Hayatı	Eserleri
1	Seydi İbrahim B. Seyyid	(?/1540)	Hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Seydi İbrahim tespit edilen ilk müneccimbaşıdır. Tayin edildiği tarih tam bilinmemekle beraber II.Beyazıt, I.Selim ve I.Süleyman dönemlerinde görev yapmıştır. Yaptığı takvimler veya eserlergünümüze ulaşmamıştır. Kaynaklarda on beş akça yevmiye aldığı belirtilmiştir.(Aydüz, 1993:148)	Bilinmiyor
2	Sa'di B. İshak Çelebi	(?/1540)	I.Süleyman döneminde müneccimbaşılık yapmıştır. Kendi adına yaptırdığı mescidi bulunmaktadır. Günümüze ulaşan bir eseri yoktur. On dört akça yevmiye aldığı bilinmektedir.(Aydüz, 1993:149)	Bilinmiyor
3	Yusuf B. Ömer Es-Saati	(1540-1570)	Fatih Camii muvakkitliği yapmış olan Saati 30 yıl müneccimbaşılık yapmıştır. I.Süleyman döneminde görev yapmıştır.Yevmiyesi on akça olarak tespit edilmiştir. Astronomi ve takvim ile ilgili eserler yazmıştır.	1. 916/1510 yılı takvimi: <i>Sahaif-i Takvîm</i> . 2. 930 yılı takvimi: <i>Risale-i İhtilâcât</i> . 3. 967 yılı takvimi: <i>Takvîm-i Sâli</i> 967. 4. <i>Camî al-Mîkat</i> .5. <i>Camî al-Âfâki</i> . (Aydüz, 1993:150-152)
4	Mustafa B. Ali El-Muvakkıt	(?/1569-1571)	XVI. yüzyıl astronomlarından. Uzun yıllar Yavuz Selim Cami Muvakkithanesi muvakkitliği yapmıştır. Çok sayıda eser kaleme almıştır. Eserler çoğunlukla Türkçe olmakla birlikte Arapça yazdıkları da mevcuttur.	1. <i>Ferah Fezâ</i> . 2. <i>Hallu Dairat-ü Muaddel al-Nahar</i> . 3. <i>İ'lam al-İbad fi A'lam al-Bilad</i> . 4. <i>'Amal-i Usturlab</i> . 5. <i>Kıfayet al-kumu fi'l-ameli bi'l-rub' al-maktu</i> . 6. <i>Kıfayetü'l-vakt li marifat al-dair ve fazli'd-dair va'l-samt</i> . 7. <i>Mir'at-ı kainat</i> .

				<p>8. <i>Risala rub'-i mucayyab.</i> 9. <i>Risale zati'l-kürsi.</i> 10. <i>Risale-i mukantarar.</i> 11. <i>Tertib-u teshil al-mikat.</i> 12. <i>Teshil al-Mikat fi ilm al-Avkat.</i> 13. <i>Tuhfat al-zaman va haridat al-avan.</i> 14. <i>Tesyir al-kavakibi's-semaiye li-Sa'düdevle aş-şerifeti's-Süleymaniye.</i> 15. <i>Vefiyyat al-avkat.</i> 16. <i>Tashil al-kikati's-Selimî.</i> 17. <i>Risala-i cayb-i mucayyab-i afaki.</i> 18. <i>Risala fi'l-'amal bi'l-rub' al-mucayyab.</i> 19. <i>Risale-i usturlab.</i> 20. <i>Risala fi marifat al-sa'at.</i> 21. <i>Risale-i usturlab-ı Selimi.</i> 22. <i>Risale al-masarrat fi ilm al-mikat.</i> 23. <i>Risale fi rub' al-mukantarar.</i> 24. <i>Risale-i Küre-i Sema.</i>(Aydüz. 1993:152-155)</p>
5	<p>Takiyüddin Ebu Bekir Muhammed B. Zeynüddin Ma'ruf</p>	(1526/1585)	<p>II.Selim ve III.Murad devrinin müneccimbaşılığını yapmıştır. Şam'da doğan Takiyüddin Rasıd uzun süre aldığı eğitimlerden sonra İstanbul'a gelmiştir. Burada bir Rasathane kurmuş ve birçok eser kaleme almıştır. Gerek doğuda gerek batıda yaptığı çalışmalar büyük ilgiyle takip edilmiştir.</p>	<p>1. <i>Abyât al tis' fi istihrac al-taravih al-meşhura ve şerhura.</i> 2. <i>Alat-ı rasadiye bi-Zic al-Şehinşahiye.</i> 3. <i>Caridat al-durar ve Haridat el-fikar.</i> 4. <i>Dakâik-i ihtilaf al-ufukayn.</i> 5. <i>Durr (al-'ikd) el-nazim fi tashil al-Takvîm.</i> 6. <i>Dustur al-racih li kavaid al-tastih.</i> 7. <i>Fevaid fi istihraci mintakat al-kura ve Ma'rifat al-ceyb.</i> 8. <i>Nevru Hadikat al-absâr ve Nûr-u hakikat al-anzâr.</i> 9. <i>Kevakib al-durriya fi vaz' al-bengamât al-devriyye.</i> 10. <i>Mizvelet el-şimaliyye bi fazl-i dair-i ufk-u Kostantiniyye.</i> 11. <i>Reyhanet el-Ruh fi rasm el-saat ala mastava'l-sutuh.</i></p>

				<p>12. <i>(Risale) fi 'Amali aletin yursamu biha'l-kevakib ala sathin mustavin.</i></p> <p>13. <i>Risale fi'l-'Amali bi'l-rub' al-şikazi.</i></p> <p>14. <i>Risale fi evkât al-İbadât.</i></p> <p>15. <i>Risale fi ma'rifai'l-ufk al-hadis.</i></p> <p>16. <i>Risale fi samt al-kible.</i></p> <p>17. <i>Risale fi sebab-i ta'ahhuri gurub al-Şems.</i></p> <p>18. <i>Risale fi'l ihtilaf beyne'l-muvakkûtîn bi mahrusat al-Kahire fi zabt-i kavsay al-nahar va'l-leyl ve dairat al-facr va'l-şafak.</i></p> <p>19. <i>Şerh-i risale-i Tecnis.</i></p> <p>20. <i>Sidretü'l-müntehâ el-efkâr fi melekut el-felek el-devar = al-Zic el-Şehinşahî.</i></p> <p>21. <i>al-Simar al-yani'a min kutuf al-alât al-câmia.</i></p> <p>22. <i>Sıfat-ı alât-ı rasadiye bi-nev-i ahar.</i></p> <p>23. <i>Tefsir-u bazi'l-alât al-rasadiye.</i></p> <p>24. <i>Turuk al-saniyya fi'l-alât al-ruhaniyya.</i></p> <p>25. <i>Urcuza li'l-ceyb va'l-zarb va'l-kisma.</i></p> <p>26. <i>Tahrir-i Üker Theodosius.</i></p> <p>27. <i>Buğyet el-Tullab min İlm el-Hisab.</i></p> <p>28. <i>Risale fi tahkik-i ma kalehu allâme Gıyasuddin Cemşid fi Beyan el-Nisbe beyn el-Muhit ve'l-Kutr.</i></p> <p>29. <i>Kitab el-Niseb el-Muteşakile fi'l-Cebr ve'l-mukabele.</i></p> <p>30. <i>El-Mesabih el-Müzhire fi ilm el-Bezdere.</i></p> <p>31. <i>Risale fi Amel el-Mizan el-Tabii.</i></p> <p>(Aydüz, 1993:155-165)</p>
--	--	--	--	---

6	Mehmed İbn-i Bakkal-Zâde	(1585-1985)	Hakkında çok az bilgi olan Mehmed İbn-i Bakkal III. Murad dönemi müneccimbaşlarındandır. Müneccim ve tabip olan Mehmed Efendi hekimbaşılık ta yapmıştır.	<i>Zaiçe-i Sene 992 Hicri</i> adlı takvimi bulunmaktadır.(Aydüz, 1993:167-168)
7	Mehmed Çelebi Saati	(?/1630-1)	Müneccimbaşı Mehmed Çelebi Salim Ayduz'un hazırladığı listeye göre bilinen yedinci müneccimbaşıdır.(Aydüz, 1993:144) Çalışmamızın ikinci bölümünde hayatı ve eserlerine genişçe yer verileceği için burada ele alınmayacaktır.	1. <i>Usûl-ü Ahkâm-ı Sâl-i Alem</i> 2. <i>İhtiyârât Risalesi.</i> 3. <i>Cami ' el-Ahkâm</i> 4. <i>el-Mevâlid fi ilmi'l-Mikat.</i> 5. <i>İstihrâc-ı Takvim</i> 6. <i>Ahkâm-ı Tâ 'i-i Mevlüd.</i> 7. <i>Ahkâm-ı Nücûm.</i> (Aydüz, 1993:170-171)
8	Hüseyin Efendi	(1630-1650)	Hüseyin Efendi ilk eğitimini aldıktan sonra nücüm ilmini Müneccimbaşı Saatçi Mehmed Çelebi'den öğrendi. Tıpkı hocası gibi Hüseyin Efendi de yapmış olduğu ahkâmların isabetiyle meşhur olmuştur. Padişahlardan IV. Murad, I. İbrahim ve IV. Mehmed dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Elli akça ulufe ile göreve başlamıştır. Müneccimbaşılık müessesesi içerisinde idam edilen tek müneccimbaşıdır.(Morkoç, 2018:63-64)	1. <i>1054 senesi takvimi.</i> 2. <i>Mecmua-i Ahkâm-ı Tali 'i Sâl.</i> 3. <i>Bi'l-külliyeli Âvam Takvimi.</i> (Aydüz, 1993:174)
9	Küfri Hasan Çelebi	(1650-1660)	IV. Mehmed dönemi müneccimbaşlarındandır. Aynı zamanda şair olan Hasan Efendi şiirlerinde ahlaka aykırı ibarelere çokça yer verdiği için Küfri lakabıyla anılmıştır. Fatih Cami muvakkitliği yapmıştır. Yevmiyesi kırk akça olarak belirtilmiştir.(Dalkırdan, 2019:36)	Günümüze ulaşan takvimleri beş adet olup bunlardır: <i>1061, 1062, 1063, 1064, 1065.</i> (Aydüz, 1993:176)
10	Müneccimek Mehmed B. Ahmed B. Mehmed	(1660-1668)	IV. Mehmed dönemi müneccimbaşlarındandır. Fatih Cami muvakkitliği yapmıştır. Matematik ve astronomi ile ilgili eserler kaleme almıştır.	1. <i>Mecmua-i Ahkâm-ı Tali 'i Sâl.</i> 2. <i>Takvîm-i Nücûm Hesabı.</i> 3. <i>1076 Hicret Yılı Takvimi.</i> 4. <i>el-Makalât-ı Sâlise Fi Resm-i Alât-ı Zillhye.</i> (Aydüz, 1993:177-179)
11	Derviş Ahmed (Dede) B.	(1668-1687)	IV. Mehmed dönemi son müneccimbaşıdır. Müneccimbaşı	<i>Ahkâm-ı sultanî.</i> (Aydüz, 1993:181-185)

	Lütfullah El-Mevlevî Selanikî Sıddikî		Tarihi ve Câmîü'd-Düvel adlı eseriyle bilinmektedir. Hassa tabipliği ve padişah musahipliği yapmıştır. Aynı zamanda bir derviş olan Ahmed Dede herkes tarafından itibar görmüştür. IV. Mehmed'in 1687'de tahttan indirilmesi üzerine Mısır'a sürgün edilmiştir. Geometri, mantık, musiki, tıp, dini ve edebiyat alanında eserler yazan Ahmed Dede'nin astrolojiye dair <i>Ahkâm-ı sultanî</i> adlı bir eseri mevcuttur.(Aydüz, 1993:181-185)	
12	Arab-Zâde Mehmed Efendi	(1687/1710)	II. Süleyman, II. Ahmed ve III. Ahmed dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Aslen Şam'lı olduğundan Arab-Zâde lakabıyla anılmıştır. Bulunduğu dönem siyasetinin etkileri Mehmed Efendi'nin hayatında bariz bir şekilde görülmektedir. Üç defa müneccimbaşıktan azledilmiş, hekimbaşılık yapmış ve defalarca kadılık yapmıştır.(Aydüz, 1993:186-188)	Günümüze ulaşan tek eseri <i>1097/1685-6 Rûzname</i> 'sidir.(Aydüz, 1993:186-188)
13	Hacı İsmail Zâde Mehmed Emin Efendi	(1692/1698)	II. Ahmed ve II. Mustafa dönemlerinde müneccimbaşılık yapmıştır. Eğitimlerini nerelerden aldığına dair bilgi bulunmayan Mehmed Emin Efendi aslen Edirne'lidir. İki defa müneccimbaşıktan azledilmiş en son müderrislik yapmıştır.	1. <i>Fâide fi ma'rifet-i husûf al-kamar.</i> 2. <i>Risale fi 'amal-i rub' al-da'ira.</i> 3. <i>Risale fi sun' al-mizvele li ma'rifet-i avkat al-salât.</i> (Aydüz, 1993:189)
14	Ahmed B. Bayram Eyyübi	(1697-1705)	II. Mustafa ve III. Ahmed dönemi müneccimbaşısıdır. Eyüp semtinde doğmuştur. İlmiye sınıfından yetişmiş ve çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. İlm-i nücum ile ilgili dersler alarak kendini geliştirmiş ve ikinci müneccim olarak görev almıştır. İlm-i nücum alanındaki başarısından dolayı müneccimbaşılık yapmıştır. Günümüze ulaşan bir eseri	<i>Bilinmiyor</i>

			yoktur.(Aydüz, 1993:190)	
15	Edirneli Hüseyin Efendi	(1710-1711)	III. Ahmed dönemi müneccimbaşılarındandır. Giresun doğumlu olan Hüseyin Efendi uzun yıllar Edirne’de ikamet ettiği için bu şekilde anılmıştır. İmamlık, müderrislik ve vaizlik yapmıştır.(Aydüz, 1993:191)	Günümüze ulaşan tek eseri <i>Takvîm-i Sâl 1115-1116</i> ’dır.(Aydüz, 1993:191)
16	Mustafa Efendi, Mevlevî-Zâde	(1711-1722)	III. Ahmed dönemi müneccimbaşılarındandır. Ahmed Dede Efendi’nin oğludur. Müderris olan Mustafa Efendi önce müneccim-i sani olmuş daha sonra müneccimbaşılık yapmıştır. İlm-i nücumla ilgili eserleri günümüze ulaşmamıştır.(Aydüz, 1993:192)	<i>Bilinmiyor</i>
17	Mustafa Zeki El-İstanbulî	(1722/1734)	III. Ahmed ve I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. İyi derecede arapça bilen Mustafa Zeki ilm-i heyet ve ilm-i ahkâm-ı nücum dersleri almıştır. Müneccimbaşı Eyyübi Ahmed Efendi’nin katipliğini yapmıştır. Bir süre müderrislik yapmış ve müneccim-i sani olmuştur. On dört sene müneccimbaşılık yapan Mustafa Zeki Ramazan ayının ilk gününü tespitinde hata ettiği için azledilmiştir.	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Risale fi ahkâmi’n-nücûm.</i> 2. <i>Tuhfet-i Vüzera Fi Tercümet-i Süllem-üs-Sema.</i> 3. <i>Mirkat il-Ulâ Fi Şarh-i Sullem al-Sama.</i> 4. <i>Mücerrebât-ı Zeki.</i>(Aydüz, 1993:193-197)
18	Ahmed Efendi B. Hüseyin	(1734-1746)	I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır. Hayatı hakkında az bilgi bulunan Ahmed Efendi kadılık ve müderrislik yapmıştır. Müneccim-i sani iken müneccimbaşı olmuştur. Astronominin yanında iyi derecede tıp bilgisi olduğu için hekimbaşılıkta yapmıştır.	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Tali’-i Ahkâm-ı Sâl-i 1157.</i> 2. <i>Tali’-i Ahkâm-ı Sâl-i 1159.</i> 3. <i>Takvîm-i Sâl-i 1160-1161.</i> 4. <i>Ruznamçe fi’l-Tavâli’.</i>(Aydüz, 1993:198-200)
19	Mehmed Efendi	(?/1739)	Hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Mehmed Efendi I. Mahmud dönemi müneccimbaşılarındandır.(Aydüz, 1993:200)	<i>Bilinmiyor</i>
20	Fethiyeli Halil	(1746-	I. Mahmud, III. Osman ve III.	<i>1. Takvimler Mecmuası.</i>

	Efendi	1772)	Mustafa dönemi müneccimbaşlarından. Fethiye Cami'nin karşısında oturduğu için bu şekilde anılmıştır. Müderrislik ve müneccim-i sanilik yapmıştır.	<p>2. <i>Seyyârâtın Vazifeleri Hisabı.</i></p> <p>3. <i>Zic-i Gûrganî.</i></p> <p>4. <i>Düstûr ve Cedvel-i Neyyireyn ve Mütehayyire.</i></p> <p>5. <i>Takvîm-i Sâl-i 1164.</i></p> <p>6. <i>1186 Hicri Yılı Takvimi.</i></p> <p>7. <i>Takvîm ve Ahkâm-ı Sâl.</i> (Aydüz, 1993:200-202)</p>
21	Abdullah Efendi	(1773-1780)	III. Mustafa ve I. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Müderrislik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Müneccimbaşı olduğu dönemde kadılıkta yapmıştır. Astronomi alanında birçok eser kaleme almıştır.	<p>1. <i>Cadval basitat al-da'ir al-maktu' li-arz-ı Mâ-Şimal.</i></p> <p>2. <i>Cadval-u düstur basita-i fazl al-da'ir li ra'si madar al-cayd bi tarik al-samt va'l-zill.</i></p> <p>3. <i>Cadval-i tashil-i ihtilaf-i manzar der tûl ve arz.</i></p> <p>4. <i>İstihrac-ı Düstur.</i></p> <p>5. <i>Tali'i Alam Der Siniy 1175-1188.</i></p> <p>6. <i>Takvîm-i Sâl-i 1178-1179.</i></p> <p>7. <i>Takvîm-i Sâl-i 1186-1187.</i></p> <p>8. <i>Tashil-i Zic-i Uluğ Bey.</i> (Aydüz, 1993:202-204)</p>
22	Musa-Zâde Mehmed Ubeydullah	(1780-1782)	I. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Aynı zamanda vekâyinüs olan Musa-Zâde astronomi alanında eserler yazmıştır.	<p>1. <i>Cadavil-i Ta'adil al-Kevâkib Mahsuba 'ala 4 ve 5 ve Maratib-i Sittiniya.</i></p> <p>2. <i>Risale-i Cadavil al-takvim al-Şemsî.</i></p> <p>3. <i>İstihrac-ı Metali'.</i></p> <p>4. <i>İstihrac-ı Ahkâm ez-Zâyiçe.</i></p> <p>5. <i>Risale Fi Tali' Mevlûd-u Sultan Selim Salis.</i></p> <p>6. <i>Vekayi-nâme.</i> (Aydüz, 1993:205-207)</p>
23	Cihangirli Mehmed Sadık Efendi	(1782/1812)	I. Abdülhamid, III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmud dönemi müneccimbaşlarından. Muvakkitlik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Müneccimbaşı Abdullah Efendi'nin oğludur. 1789 yılında görevinden azil edilmiş, 1790 yılında tekrar müneccimbaşı olmuştur. Astronomiye dair eserleri günümüze ulaşmıştır.	<p>1. <i>İhtisar al-Cadval al-Kebir li-Salih Efendi.</i></p> <p>2. <i>İhtilaf Ma Beyna'l-Ufk al-Hakiki va'l-Mar'i.</i></p> <p>3. <i>Tahsil al-Kavakib al-Sabit al-Sayyara.</i></p> <p>4. <i>Zayiçe-i Sâl ve Takvîm, 1221 Hicri Senesi.</i></p> <p>5. <i>Zayiçeler.</i></p> <p>6. <i>Tâli'-i Viladet-i Cihangirli Muhammed Sadık Efendi.</i></p>

				<p>7. <i>Cedâvil-i Mikatiyye li-Arz-ı Mâ.</i></p> <p>8. <i>Tâli'-i Veladet-i Sultan Mahmud-u Sâni.</i> (Aydüz, 1993:207-209)</p>
24	Numan Efendi	(1789-1790)	<p>III. Selim döneminde üç buçuk ay müneccimbaşılık yapmıştır. Kendisiyle ilgili yeterli bilgi yoktur. (Aydüz, 1993:210)</p>	<i>Bilinmiyor</i>
25	Mehmed Rakım Efendi	(1812-1826)	<p>II. Mahmud dönemi müneccimbaşılardanıdır. Müneccimbaşı Mehmed Efendi (1734-1739)'nin torunu, müneccimbaşı Cihangirli Mehmed Sadık Efendi'nin damadıdır. Müderrislik, kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Astronomi ve fen ilimlerinde mahir olduğu belirtilmiştir. (Aydüz, 1993:210-213)</p>	<i>Ahkâm-ı Sâl</i> isimli bir risalesi mevcuttur. (Aydüz, 1993:210-213)
26	Mir İbrahim Durakpaşa-Zâde	(1825)	<p>Müneccimbaşı müessesinde sadece beş gün müneccimbaşılık yapmıştır. Hakkında pek fazla bilgi yoktur. İyi derecede Fransızca bilmektedir. Uzun yıllar müneccim-i sanilik yapmıştır.</p>	<p>1. <i>Cedvel al-Mikât.</i></p> <p>2. <i>Cedvel-i Takvîm.</i></p> <p>3. <i>Cadval Tasviyat al-buyat li-Câmi al-uruz.</i></p> <p>4. <i>Şerh-i Ruznâme-i Cedide.</i></p> <p>5. <i>Teshil-i Zic-i Cassini.</i> (Aydüz, 1993:213)</p>
27	Hüseyin Hüsni Efendi	(1825-1840)	<p>II. Mahmud dönemi müneccimbaşılardanıdır. Müderrislik, kadılık ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Arapça ve Fransızca bilmektedir. 1814-1826 tarihleri arasında Lalande Zîc'ini önce Arapça'ya daha sonra Türkçe'ye tercüme etmiştir. Müneccim-i Sani Sadullah Efendi ile bir astronomi okulu olan Mekteb-i Fenn-i Nücûm'u kurmuştur.</p>	<p>1. <i>Tercüme-i Zici Lalande.</i></p> <p>2. <i>Veladet-i Hümayuna Dair Bir Risale.</i></p> <p>3. <i>Zaiçe-i Sâl.</i> (Aydüz, 1993:213-217)</p>
28	Seyyid Sadullah Mehmed Efendi	(1840-1848)	<p>Abdülmecid dönemi müneccimbaşılardanıdır. Hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Hatiplik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Mekteb-i Fenn-i</p>	<p>1. <i>Ahkâm-ı Külliye-i Tali'-i Sâl Alâ Tariki'l-İcmal.</i></p> <p>2. <i>Takvîm ve Ahkâm-ı Sâl.</i></p> <p>3. <i>1264 Senesi Takvîm-i Sâl.</i> (Aydüz, 1993:217-219)</p>

			Nücûm'un kurucularındandır.	
29	Osman Saib Efendi	(1849-1864)	Abdülmecit ve Abdülaziz dönemi müneccimbaşlarındandır. İyi derecede Arapça ve Fransızca bilmektedir. Coğrafya, matematik, astronomi ve tıp alanında kendini çok iyi geliştirmiş ve eserler vermiştir. Mekteb-i Tıbbiye-yi Adliye (1827)'de ders veren ilk hocalardandır. Astronomi alanında yazdığı eserleri mevcuttur.	<p>1. <i>Talimü'l-Küre.</i></p> <p>2. <i>Takvîm-i Sâl.</i>(Aydüz, 1993:219-223)</p>
30	İbrahim Edhem Efendi	(1864-1865)	Abdülaziz dönemi müneccimbaşlarındandır. Muvakkitlik ve müneccim-i sanilik yapmıştır. Nakşibendi tarikatı şeyhlerindedir.	<p>1. <i>Cedvel-i Dustûr-u Neyyireyn Li Tûl-i Kostantınıyye Muvafık Sene 1234 Hicri.</i></p> <p>2. <i>Hey'et İlmine Dair Bir Mecmua.</i></p> <p>3. <i>Ahkâm-ı Sâl.</i>(Aydüz, 1993:224-225)</p>
31	Ahmed Tahir Efendi	(1865-1880)	Abdülaziz, V. Murat ve II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarındandır. Müneccim-i sanilik ve çeşitli alanlarda müfettişlik ve müdürlükler yapmıştır. Aktif bir iş hayatına sahip olan Tahir Efendi'nin çok sayıda rütbesi ve nişanı vardır.	<p>1. <i>1254 Hicri Yılı Takvimi.</i></p> <p>2. <i>1294 Senesine Mahsus Takvîm ve Zayıçe.</i></p> <p>3. <i>1295 Senesine Mahsus Takvîm.</i></p> <p>4. <i>Cedvel-i ibtida-i düstur-ı neyyireyn li-tul-i Kostantiniyye.</i></p> <p>5. <i>Cedâvil-i Felekiye, Mahsûbe li Mekke ve'l-Medine.</i></p> <p>6. <i>Risale-i Teşkil el-Devâir.</i></p> <p>7. <i>Takvîm-i Sâl 1284-1285.</i></p> <p>8. <i>Ahkâm-ı Sâl 1292.</i></p> <p>9. <i>Ahkâm-ı Sâl 1293.</i></p> <p>10. <i>Ahkâm-ı Sâl 1294.</i></p> <p>11. <i>Ahkâm-ı Sâl 1295.</i>(Aydüz, 1993:225-230)</p>
32	Tarsusi-Zâde Osman Kâmil Efendi	(1880-1896)	II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarındandır. İlk eğitimini sibyan mektebinde yapmış daha sonra Fatih medresesinde ve dönemin ünlü alimlerden aldığı derslerle eğitimini tamamlamıştır. Naiblik ve müderrislik yapmıştır. İlmiye sınıfından olan Kâmil Efendi başarılarından ötürü çok sayıda paye,	<p>1. <i>Takvîm-i Sâl.</i></p> <p>2. <i>1306 Senesine Mahsus Takvîm.</i></p> <p>3. <i>1307 Senesine Mahsus Takvîm.</i></p> <p>4. <i>1309 Senesine Mahsus Takvîm.</i></p> <p>5. <i>Ahkâm-ı Nücûm.</i></p> <p>6. <i>Ahkâm-ı Nücûm.</i></p> <p>7. <i>Ahkâm-ı Sâl.</i></p> <p>8. <i>Ahkâm-ı Sâl.</i></p>

			rütbe ve nişana sahiptir.Yaptığı takvimlerin hepsi basılmıştır.	9. <i>Zâiçe-i Sâl.</i> 10. <i>Zâiçe-i Sâl.</i> (Aydüz, 1993:230-235)
33	Mustafa Âsım Bey	(1898-1901)	II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Mustafa Âsım Bey Osmanlı sarayında çeşitli görevlerde bulunan köklü bir aileden gelmiştir. Ayrıca Namık Kemâl'in babasıdır. İlm-i nücumda klasik ve modern tarzda sahip olduğu bilgisi sayesinde çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Başarıları paye, rütbe ve nişanlarla takdir edilmiştir. 1897-98-99-1900 yıllarına ait takvimleri basılmıştır.	1. <i>Mücerrebat.</i> 2. <i>Takvîm-i Sâl.</i> 3. <i>Takvîm-i Sâl</i> 4. <i>Takvîm-i Sâl.</i> 5. <i>Zayırçeli Nücûm Takvimi.</i> (Aydüz, 1993:236-241)
34	Hüseyin Nureddin Bey	(1901-1903)	II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. İki yıl görev yapmıştır ve bu yıllara ait takvimleri mevcuttur. Bu takvimler 1319-1320 yıllarına ait Takvîm-i Sâl'dir.(Aydüz, 1993:241-242)	
35	Seyyid Mehmed Arif Efendi	(1903-1909)	II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. İzmit'te doğmuş ve il eğitimi sıbyan mektebinde görmüştür. Çeşitli kademelerde müsteşarlık, müşavirlik ve müdürlük yapmıştır. Altı yıl müneccimbaşılık yapmıştır. 1903'den 1908'e kadar olan takvimleri basılmıştır.	1. <i>Takvîm 1323.</i> 2. <i>1326 Hicri Senesine Dair Takvîm.</i> 3. <i>1327 Hicri Senesine Mahsus Takvîm.</i> 4. <i>Cedvel-i Ahkâm-ı Külliye Tali'-i Alâ Tariki'l-İcmal Takvîm 1294.</i> 5. <i>Takvîm-i Kamer İstihracı.</i> (Aydüz, 1993:242-246)
36	Naşid Bey	(1909)	II. Abdülhamid dönemi müneccimbaşlarından. Hakkında pek bilgi olmayan Naşid Bey beş ay görev yapmıştır.(Aydüz, 1993:246)	<i>Bilinmiyor</i>
37	Hüseyin Hilmi Efendi	(1909-1924)	II. Abdülhamid ve Mehmed Reşat Vahdettin dönemi son müneccimbaşıdır. Muvakkitlik ve müderrislik yapmıştır. İlm-i nücumu Müneccimbaşı Mustafa Asım Efendi'den öğrenmiştir. Takvimlerinin hepsi basılmıştır.	1. <i>Yetmişdört Senelik Mizanu't-tevârih.</i> 2. <i>Mir'at'ü-Evkât.</i> 3. <i>Takvîm-i Sâl 1301.</i> 4. <i>Takvîm-i Sâl 1328.</i> 5. <i>Zaiçe-i Sâl.</i> 6. <i>Takvîm-i Sâl 1333.</i> (Aydüz,

Ek-2

اعداد	الاسماء	الاشكال	الاشكال	الاشكال	الاشكال	الاشكال	الاشكال
١	زحل	٢٦٥	زرد	محل	ل	س م	د ك
٢	مشري	٤٢٨	عطاء	مهل	س	م	د ك
٣	مريخ	٥٦٤	سود	م ل	ه	ك	د
٤	شمس	١٢٦١	تكد	ل ط	ط	د	ر
٥	زهرة	١١٥١	فد	مه	د	د	د
٦	عطارد	٤٦٠	عود	م	د	ك	م
٧	قمر	٥٢٦	م	ل ط	ه	ك	م

EK-2: Gezegenlerin isimlerini ve simgelerini gösteren bir cetvel örneği.(19 HK 3014,v.50b)